Львівський державний університет внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник

Львів

2020

УДК 35.01:65.012.1:519К49
Е45

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 30 вересня 2020 року № 3)

Рецензенти:
***І. О. Личенко**, доктор юридичних наук, професор*
(Національний університет «Львівська політехніка»);
***М. В. Ковалів**, кандидат юридичних наук, професор*
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Е45 **Електронні сервіси в господарській діяльності**: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. / В. М. Адам, М. С. Долинська та ін.; за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 282 с.

Висвітлено загальнотеоретичні аспекти і питання законодавчого регулювання із застосування електронних сервісів у різних сферах господарської діяльності. Проаналізовано юридично-значущі дії у господарській діяльності з використанням електронних сервісів, а саме: здійснення електронної комерції, укладання господарських договорів, ведення державних реєстрів, збирання, отримання професійної інформації, державної реєстрації у дозвільній системі тощо. Обґрунтовано, що розвиток і поширення порталів електронних сервісів у системі державного регулювання господарської діяльності створює нові можливості для забезпечення взаємодії та співпраці органів влади, громадян і бізнесу, високоякісного обслуговування фізичних та юридичних осіб державою.

Для студентів, викладачів, аспірантів закладів вищої освіти, практичних працівників органів державної влади та місцевого самоврядування.

The textbook is prepared in accordance with the curriculum of the discipline «Electronic Services in Commercial Activity».

The presented material covers the general theoretical aspects and issues of legislative regulation of the use of electronic services in various fields of commercial activity. Based on the current legislation of Ukraine and international legal acts the analysis of legally significant actions in commercial activity with use of electronic services is carried out. In particular concerning implementation of e-commerce, the conclusion of commercial contracts, maintenance of the state registers, collecting and receiving professional information, the state registration in the permit system, etc. The development and dissemination of electronic services portals in the system of state regulation of commercial activity creates new opportunities for interaction and cooperation between authorities, citizens and businesses, high-quality services to individuals and legal entities by the state. For students, lecturers, graduate students, legal advisers, practical workers of the public authorities and local governments.

УДК 35.01:65.012.1:519К49

© Адам В. М.,
Долинська М. С. та ін., 2020
© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА……...……...5

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ СЕРВІСІВ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ……...7
1.1. Поняття та зміст електронних сервісів. Етапи запровадження електронних сервісів…...……..7
1.2. Поняття та зміст електронної послуги в господарській діяльності……13
Питання для самоконтролю……..15
Список рекомендованих джерел……..…15

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННИХ СЕРВІСІВ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ……17
2.1. Державне регулювання інформаційно-комунікаційного забезпечення господарської діяльності в Україні……...17
2.2. Правове регулювання єдиних державних реєстрів, державних реєстрів і реєстрів……..……22
2.3. Єдиний державний веб-портал відкритих даних……23
2.4. Правове регулювання реалізації принципу єдиного вікна («one-stop-shop»)……26
Питання для самоконтролю……..…27
Список рекомендованих джерел……..…28

Розділ 3. ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ. ЕЛЕКТРОННА ВЗАЄМОДІЯ. ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ……..……30
3.1. Електронний документообіг у господарській діяльності……..30
3.2. Електронна ідентифікація й автентифікація. Засоби та схеми електронної ідентифікації……..…..37
3.3. Електронний цифровий підпис: правове регулювання, юридична значущість, механізм……...……42
3.4. Реєстр суб’єктів, які надають послуги, пов’язані з електронним цифровим підписом……...……..……44
3.5. Електронний реєстр чинних, блокованих і скасованих посилених сертифікатів відкритих ключів засвідчувальних центрів та центрів сертифікації ключів……...……48
Питання для самоконтролю……..……50
Список рекомендованих джерел……..……50

Розділ 4. ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ У СФЕРІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ……...……51
4.1. Державна реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань…….……51
4.2. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань……..…55
4.3. Електронні сервіси у сфері капітального будівництва……...63
4.4. Електронні сервіси у галузі зовнішньоекономічної діяльності……65
Питання для самоконтролю……71
Список рекомендованих джерел……..71

Розділ 5. ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ……..……...73
5.1. Поняття, зміст та ознаки електронної комерції……..73
5.2. Електронні публічні закупівлі……..80
Питання для самоконтролю……..83
Список рекомендованих джерел……..83

Розділ 6. ОБЛІКОВО-СЕРВІСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ…….……..84
6.1. Державний реєстр речових прав на нерухоме майно……....84
6.2. Державний реєстр обтяжень рухомого майна…….…114
6.3. Єдиний реєстр довіреностей……...122
6.4. Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів ……...130
6.5. Електронні сервіси у сфері фінансової та бюджетної політики……140
6.6. Електронні сервіси у галузі соціального захисту……....147
6.6.1. Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування……..……147
6.6.2. Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності……..……..164
6.6.3. Веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України. Електронна пенсійна справа……...172
Питання для самоконтролю……190
Список рекомендованих джерел……191

Розділ 7. ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ У ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ, ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ…….……192
7.1. Державні автоматизовані інформаційні системи, спрямовані на облік природних ресурсів та інших об'єктів навколишнього природного середовища……...…192
7.1.1. Електронні сервіси в галузі земельних відносин……....201
7.1.2. Електронні сервіси в галузі водних відносин……...…214
7.1.3. Електронні сервіси в галузі надрових відносин……...218
7.1.4. Електронні сервіси в галузі лісових відносин…….....221
7.1.5. Державний кадастр рослинного світу……...225
7.1.6. Державний кадастр тваринного світу……227
7.1.7. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду…….…230
7.1.8. Державний кадастр природних лікувальних ресурсів….233
7.1.9. Державний кадастр природних територій курортів України…….235
7.1.10. Регіональні кадастри природних ресурсів…….……237
7.2. Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля…….……238
7.3. Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні……..……244
Питання для самоконтролю……246
Список рекомендованих джерел……247

Розділ 8. ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО……..……248
8.1. Принципи формування електронних інформаційних ресурсів у господарському суді…….……248
8.2. Портал електронних сервісів «Електронний суд»……257
8.2.1. Електронний суд: поняття та правові засади……257
8.2.2. Електронний суд: принципи та механізм роботи…….264
8.3. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, її функції……266
8.4. Поняття та класифікація електронних доказів у судовій практиці……...272
Питання для самоконтролю……275
Список рекомендованих джерел……276

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК……278

ПЕРЕДМОВА

Реформа будь-якої галузі в сучасних умовах неможлива без широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій. Їхній розвиток і поширення створює нові можливості для забезпечення взаємодії та співпраці органів влади, громадян і бізнесу, високоякісного обслуговування фізичних та юридичних осіб державою. Такою важливою технологією є портали електронних сервісів як інформаційно-технологічна платформа для надання електронних послуг громадянам і суб'єктам господарювання.

Активне впровадження електронних сервісів у сферу господарської діяльності вимагає підготовка фахівця, який володіє сучасними знаннями, вміннями та навичками користування електронними сервісами, налагодження ефективних комунікацій із метою підготовки до співробітництва та взаємодії в інформаційному суспільстві.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Електронні сервіси в господарській діяльності» є система національного законодавства та міжнародно-правових актів, які регулюють здійснення юридично значущих дій щодо отримання електронних послуг фізичними й юридичними особами відповідно до європейських вимог, електронної ідентифікації, автоматизованого обміну даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади, розміщення й отримання інформації у сфері дозвільної діяльності, користування наборами відкритих даних, реєстраційних дій у процесі здійснення господарської діяльності, реєстрації прав, обліку відповідних ресурсів тощо, електронного документообігу, вчинення електронних правочинів суб'єктів господарювання й інше, із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій – електронних сервісів, інноваційних досягнень правової науки, міжнародного досвіду та правозастосовної практики у цій сфері.

Метою викладання навчальної дисципліни «Електронні сервіси в господарській діяльності» є формування у здобувачів вищої освіти професійних компетентностей у сфері правового регулювання господарської діяльності з використанням порталів електронних сервісів у процесі здійснення юридично значущих дій щодо збирання, отримання професійної інформації, у дозвільній діяльності, у процесі вчинення електронної ідентифікації, електронних правочинів тощо.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Електронні сервіси в господарській діяльності» є отримання здобувачами вищої освіти спеціальності 081

«Право» теоретичних знань і формування у них практичних умінь і навичок з самостійного вирішення практичних проблем, які виникають у процесі господарської діяльності зі застосуванням електронних сервісів.

Ця дисципліна має міждисциплінарний характер. Вона інтегрує відповідно до свого предмета знання з інших освітніх і наукових галузей: юридичних, технічних і соціальної комунікації.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ СЕРВІСІВ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Поняття та зміст електронних сервісів. Етапи запровадження електронних сервісів
1.2. Поняття та зміст електронної послуги в господарській діяльності

1.1. Поняття та зміст електронних сервісів. Етапи запровадження електронних сервісів

Нині сучасні інформаційні технології є важливою складовою розвитку публічного адміністрування господарської діяльності й повинні, зокрема, спрощувати виробничі процеси. Стрімке поширення Інтернету стало основою для перетворення міжнародної системи господарювання. Зазначені технології зумовили розвиток нових форм взаємодії держави та бізнесу, механізмів виходу на світові ринки, переорієнтації виробництва, форм зайнятості населення, системи взаємодії суб'єктів господарювання та громадськості, зміну процесів прийняття управлінських рішень і укладення господарських договорів тощо. Сьогодні у країнах із розвинутою економікою застосування електронних технологій є не лише технічним рішенням, а концепцією здійснення державного управління як елемента якісного перетворення суспільних відносин.

Зміст цієї концепції полягає у тому, що:

1) держава не керує суспільством, а надає йому послуги;

2) громадяни є не прохачами у відносинах із органами публічної влади, а споживачами державних послуг.

Ідеологічною основою має стати держава, орієнтована на споживача у формі сервісної організації, яка надає адміністративні послуги. Створюється інклюзивне цифрове суспільство, в якому громадяни володіють необхідними навичками доступу до можливостей Інтернету, що підвищує їхні шанси на оптимальне працевлаштування, освіту, ділову та соціальну активність. Тому відбувається зміна нормативної бази, перегляд взаємодії владних структур, формування нових освітніх напрямів, оновлення та розширення парадигм суспільства[1].

[1] Клименко І. В. Електронні послуги: навч. посібник / за заг. ред. Н. В. Грицяк. К.: НАДУ при Президентові України, 2014. С. 12.

Інформація, яка в історії розвитку цивілізації завжди відігравала визначальну роль, була головним чинником становлення суспільства та держави. В історії суспільного розвитку розрізняють декілька інформаційних революцій, що пов'язані з вирішальними змінами в отриманні й обробці інформації. Ці революції зумовили зміну суспільних відносин.

Перша інформаційна революція – винахід писемності (перші форми писемності як переважно накреслені знаки з'явилися приблизно у IV тисячолітті до н. е.).

Виникла можливість фіксувати інформацію на матеріальному носії і передавати її від покоління до покоління.

Друга інформаційна революція (середина XV ст.) – винахід книгодрукування. З2більшила можливість доступу людини до джерел знань.

Третя інформаційна революція (кінець XIX ст.) – винахід електрики. Поява телефона, телеграфа, радіо. Виникла можливість передавати інформацію оперативно й накопичувати її у великих обсягах. Зріс вплив інформації на розвиток держави та суспільства.

Четверта інформаційна революція (середина XX ст.) – винахід обчислювальної техніки, поява персонального комп'ютера (ПК), телекомунікацій. Характеризується збором, зберіганням і передачею інформації в електронному вигляді; збільшенням швидкості передачі, пошуку й отримання інформації; винаходом мікропроцесорної технології та появою персонального комп'ютера. На мікропроцесорах та інтегральних схемах створюються комп'ютери, комп'ютерні мережі, системи передачі даних (інформаційні комунікації). Цей період характеризують три фундаментальні інновації: перехід від механічних та електричних засобів перетворення інформації до електронних; мініатюризація всіх вузлів, пристроїв, приладів, машин; створення програмно-керованих пристроїв і процесів.

Наразі ми переживаємо ***п'яту інформаційну революцію***, пов'язану з формуванням транскордонних глобальних інформаційно-телекомунікаційних мереж. Найвдаліша спроба – Інтернет.

Інформація стала потужним і реально відчутним ресурсом. Сьогодні цивілізація знаходиться на етапі формування суспільства нового типу – інформаційного, головною ознакою якого є використання інформаційних технологій.

Україна, прагнучи долучитися до інформаційних цінностей, не може ігнорувати застосування світовою спільнотою нових стандартів демократичного суспільства. Так, у країнах ЄС зазначені відносини регулюються Регламентом Європейського Парламенту й Ради «Про електронну ідентифікацію і трастові послуги для електронних угод на внутрішньому ринку і скасування Директиви 1999/93/ЕС» від 23.07.2014 р. № 910/2014, Рішенням Європейського парламенту й Ради «Про створення програми сумісності рішень і загальних рамок для європейських публічних адміністрацій, підприємств і громадян (ISA2 програма) в якості засобу для модернізації публічного сектору» від 25.10.2015 р. № (ЄС) 2015/2240 тощо. На виконання вимог цих нормативно-правових актів у ЄС запроваджено програму «STORK», яка «з урахуванням технології ІД-ідентифікації є доступною в кожній країні й забезпечує систематизацію даних згідно із загальноприйнятою технічною та юридичною схемами, що забезпечує розуміння між користувачами один із одним»[2]. Окрім того, з метою надання транскордонних електронних послуг у ЄС працює електронний сервіс «SPOCS (Simple Procedures Online for Cross-Border Services)», що забезпечує здійснення простих онлайн процедур для транскордонних послуг, електрон-

[2] STORK: making life easier, public services more secure Research*Eu Focus Magazine. 2012. N 12. P. 14–16.

ний портал «e-CODEX (e-Justice Communication via Online Data Exchange)», створений із метою забезпечення електронної взаємодії у сфері юстиції через онлайн обмін даними, а також програма «epSOS», що забезпечує доступ до транскордонних послуг у сфері охорони здоров'я, та електронний сервіс «PEPPOL (Pan-European Public Procurement Online)», запроваджений із метою онлайн доступу до публічних закупівель.

Зважаючи на підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, основні законодавчі норми та правові новели України мають бути увідповіднені до вимог ЄС, серед яких «Цифровий порядок денний для Європи» у рамках європейської стратегії «Європа 2020». Формуючи нову економічну політику, в якій держава розглядається як постачальник послуг для громадян та бізнесу, Україні необхідно також піддавати ревізії вітчизняну методику діяльності міністерств та установ.

Згідно з Цифровим порядком денним для Європи, країна-учасник має забезпечити розвиток таких основних семи напрямів:

1) єдиного цифрового ринку (зняття бар'єрів і створення єдиних правил для вільного поширення онлайн-послуг та розваг за межі національних кордонів, створення єдиного простору онлайн-платежів, розвитку бізнесу завантаження музики, захисту споживачів ЄС у кіберпросторі);

2) інтероперабельності (експлуатаційної сумісності) та стандартів (поліпшення нормативних процедур і підвищення сумісності для досягнення безперешкодної взаємодії численних ІТ-пристроїв, сховищ даних і послуг);

3) довіри і безпеки користувачів онлайн-транзакцій (зменшення загроз від шкідливого програмного забезпечення, скоординована європейська відповідь на кібератаки, посилені правила захисту особових даних);

4) швидкого Інтернету (для телебачення високої чіткості та відеоконференцій – 30 Мбіт/с, стимулювання інвестицій і прийняття комплексного плану радіочастотного спектра);

5) наукових досліджень та інновацій (залучення найліпших дослідників, створення інфраструктури світового класу, адекватне фінансування, переведення найліпших ідей у форму товарів і послуг, розширення координації та ліквідація розрізнених зусиль Європи);

6) підвищення електронних навичок;

7) використання інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення соціальних проблем (для зменшення споживання енергії, підвищення якості державних послуг, оцифрування культурної спадщини Європи для забезпечення онлайнового доступу для всіх).

Із метою реалізації взятих на себе зобов'язань в Україні 4 червня 2014 р. утворений спеціальний орган центральної виконавчої влади – Державне агентство з питань електронного урядування, яке 18 вересня 2019 року реорганізовано у Міністерство цифрової трансформації.

Електронне урядування – це модель управління, в якій всю сукупність внутрішніх і зовнішніх зв'язків та процесів підтримують і забезпечують відповідні інформаційно-комп'ютерні технології. Реформування публічного управління і внутрішніх, і зовнішніх процесів у діяльності міністерств, відомств, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування передбачає створення електронних інформаційних майданчиків. Такою важливою технологією є портали електронних сервісів як інформаційно-технологічна платформа для надання електронних послуг громадянам і суб'єктам господарювання. Серед інформаційних майданчиків виокремлюють електронні сервіси для забезпечення електронної комерції, електронної освіти, електронної медицини тощо.

Водночас дослідники називають ці сфери послуг по-різному. На міжнародному рівні прийняті такі класифікації взаємодій: G2C (уряд – громадяни); G2G (уряд – уряд); G2B (уряд – бізнес); G2E (уряд – держслужбовці); C2G (громадяни – уряд).

Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Мінцифри є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики: у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації; у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; у сферах відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу; у сфері надання електронних та адміністративних послуг; у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації; у сфері розвитку IT-індустрії.

Мінцифри забезпечує виконання функцій центрального засвідчувального органу.

Електронне урядування дає змогу державі забезпечити громадян, бізнес, владні структури єдиною системою інформаційного обміну, включаючи статичні дані (наприклад, правила, закони, нормативні акти), доступ до динамічних даних (наприклад, запити до баз даних), запити на послуги, трансакції тощо. Електронні сервіси розглядаються як точки входу до послуг, реалізовані уповноваженими суб'єктами на рівні відповідного Інтернет-порталу.

Характеризуючи електронні сервіси, потрібно наголосити на принципах їх побудови:

– орієнтація на споживача: підхід з урахуванням потреб користувача, пропонуючи державні послуги в інтуїтивно зрозумілій формі без посилань на організаційні структури;

– прозорість: кілька державних установ можуть бути залучені в процес надання інтегрованої послуги;

– принцип «єдиного вікна»: оскільки послуга «перетинає» повноваження декількох державних установ, то споживачеві державних послуг забезпечується можливість виконати всі необхідні дії з отримання послуги в одному місці. Користувач має справу з державою загалом, не здогадуючись, які установи залучені в процес надання потрібної йому послуги.

Система електронних сервісів, відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги», повноцінно стартувала лише з 8 квітня 2015 р.[3], хоча правові й організаційні елементи зазначеної системи були значно раніше. Так, правові передумови формування електронних сервісів в Україні обумовлені прийняттям законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р., «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 р. (нині Закон втратив чинність) і «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 р. Для виконання цих законів прийнято низку підзаконних нормативно-правових актів, зокрема постанови КМУ: «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електрон-

[3] Тепер кожен громадянин може онлайн отримати всю інформацію про всі суб'єкти підприємницької діяльності – Арсеній Яценюк про електронні сервіси Мін'юсту і відкритий ЄДРПО. *Урядовий портал.* URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248080544

ний уряд» від 24.02.2003 року, «Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади» від 28.10.2004 р. (нині Постанова втратила чинність), «Про електронний обмін службовими документами в органах виконавчої влади» від 17.07.2009 р. (сьогодні Постанова втратила чинність), а також розпорядження КМУ: «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 13.12.2010 р., «Про схвалення Концепції Державної цільової програми створення та функціонування інформаційної системи надання адміністративних послуг на період до 2017 року» від 24.07.2013 р., «Про затвердження Плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2014–2015 роках» від 26.10.2014 р. тощо. Законом України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 р. передбачено надання електронних адміністративних послуг. На виконання вказаного закону було прийнято низку Постанов КМУ, серед яких постанови КМУ «Про затвердження Порядку подання органу ліцензування документів в електронній формі» від 24.05.2017 р. № 363, «Деякі питання документування управлінської діяльності» від 17.01.2018р. № 55. Також важливу роль відіграє прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» та Постанови КМУ від 21.10.2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних».

У Розпорядженні КМУ «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні» від 16.11.2016 р., дано визначення поняття «сервіси». **Сервіси** – це програмні інтерфейси, за допомогою яких забезпечується: доступ до визначених даних з державних реєстрів та інших інформаційних систем під час здійснення міжвідомчої електронної взаємодії; обробка електронних документів від суб'єктів звернення та обмін даними з єдиним державним порталом адміністративних послуг та/або іншими інформаційними системами під час надання електронних послуг[4].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», **портал електронних сервісів** – це вебсайт, організований як системне багаторівневе об'єднання різних ресурсів та сервісів для забезпечення максимального доступу до інформації та послуг у сфері державної реєстрації, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності.

Відповідно до положень Закону України «Про адміністративні послуги» в редакції, що діяла до 10 грудня 2015 р., надання адміністративних послуг в електронній формі передбачалося здійснювати лише через Єдиний державний портал адміністративних послуг. Однак Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» від 10 грудня 2015 р. № 888-VIII установлено, що адміністративні послуги в електронній формі надаються через Єдиний державний портал адміністративних послуг, зокрема через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування. Хоча окремі електронні сервіси надання адміністративних послуг розпочали свою роботу до прийняття вказаного Закону, зокрема «Кабінет електронних сервісів». На виконання вимог указаного Закону України від 10 грудня 2015 р. № 888-VIII спільним Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України й Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 8 вересня 2016 р. № 1501/248 затверджено Порядок інтеграції інформаційних систем державних органів та органів місцевого самоврядування до Єдиного державного порталу адміністративних послуг, у якому встановлено вимоги до про-

[4] Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: Розпорядження КМУ від 16 листопада 2016 р. № 918-р. *Офіційний вісник України.* 2016. № 99.

цедури інтеграції інформаційних систем державних органів та органів місцевого самоврядування до Єдиного державного порталу адміністративних послуг з метою забезпечення надання адміністративних послуг в електронній формі за принципом «єдиного вікна»[5].

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про адміністративні послуги», Єдиний державний портал адміністративних послуг забезпечує:

1) доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги та про суб'єктів надання адміністративних послуг;

2) доступність для завантаження і заповнення в електронній формі заяв та інших документів, необхідних для отримання адміністративних послуг;

3) можливість подання суб'єктами звернення заяви за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку;

4) можливість отримання суб'єктами звернення інформації про хід розгляду їхніх заяв;

5) можливість отримання суб'єктами звернення за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку результатів надання адміністративних послуг;

6) можливість здійснення суб'єктами звернення оплати за надання адміністративної послуги дистанційно, в електронній формі.

Порядок ведення, вимоги щодо функціональних можливостей Єдиного державного порталу адміністративних послуг, а також заходи та строки щодо його поетапного впровадження визначаються Кабінетом Міністрів України.

Водночас Єдиний державний портал адміністративних послуг повинен забезпечувати:

1) доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги та про суб'єктів надання адміністративних послуг;

2) доступність для завантаження і заповнення в електронній формі заяв та інших документів, необхідних для отримання адміністративних послуг;

3) можливість подання суб'єктами звернення заяви за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку;

4) можливість отримання суб'єктами звернення інформації про хід розгляду їхніх заяв;

5) можливість отримання суб'єктами звернення за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку результатів надання адміністративних послуг;

6) можливість здійснення суб'єктами звернення оплати за надання адміністративної послуги дистанційно, в електронній формі.

Сьогодні в Україні відбувається встановлення урядових і муніципальних електронних сервісів, зокрема на загальнодержавному рівні функціонує «Кабінет електронних сервісів» і нещодавно запрацював «Онлайн будинок юстиції», які забезпечують надання електронних адміністративних послуг Міністерства юстиції України, а також працює портал «Електронні сервіси», що забезпечує надання електронних адміністративних послуг Державною фіскальною службою України. Окремі електронні адміністративні послуги Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру надаються через розроблений із цією метою «Електронний сервіс».

---

[5] Про затвердження Порядку інтеграції інформаційних систем державних органів та органів місцевого самоврядування до Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 8 вересня 2016 р. № 1501/248. *Офіційний вісник України.* 2016. № 85.

На регіональному рівні органами місцевого самоврядування впроваджуються окремі електронні сервіси надання адміністративних послуг. Наприклад, Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області та вебсайт Центру надання адміністративних послуг м. Івано-Франківськ тощо.

27 серпня 2020 року запрацював Гід з державних послуг – інформаційний онлайн-портал про всі сервіси, що надаються органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Раніше в Україні не було єдиної платформи, де можна було б дізнатися про будь-яку державну послугу у зручній формі. Гід з державних послуг на порталі Дія містить повну та достовірну інформацію щодо 1 000 послуг – про місце, спосіб, строк, вартість, результати отримання послуг, а також необхідні документи та спосіб оскарження їх результатів. Гід доступний у двох форматах відкритих даних: *Excel та Json*.

Отже, адміністративні послуги в Україні поступово стають доступними з будь-яких мобільних пристроїв через Інтернет, зменшується кількість черг або очікування, тривалих процесів ідентифікації або заповнення паперів. Багаторічний досвід Бельгії, Данії та Британії вказує, що використання цих технологій дає змогу державам заощадити значні бюджетні кошти, усунути дублювання управлінських функцій. Тому федеральний уряд США прийняв політику *«cloud-first»*, яка вимагає від органів влади користуватися такими технологіями.

1.2. Поняття та зміст електронної послуги в господарській діяльності

Модернізація господарських відносин із використанням інформаційно-телекомунікаційних мереж і встановлення чітких правил інноваційної епохи в окремих країнах розпочалася наприкінці 90-х рр. XX ст. Нині розвинуті країни оцифровують свою економіку, створюючи сервісно-інформаційне обслуговування, де значна частина ВВП формується із застосуванням нових технологій обробки й поширення інформації. Відбувається перехід від традиційної промисловості до економіки послуг, яка заснована на маніпуляції інформацією.

Прикладом успішного функціонування електронних сервісів для бізнесу є країни ЄС, де за допомогою вказаних технологій здійснюють: соціальні відрахування на службовців; корпоративні податки (декларування тощо); податок на додану вартість (декларування, повідомлення); реєстрацію нової компанії; подання статистичних даних; митне декларування; одержання дозволів, пов’язаних із охороною навколишнього середовища; державні закупівлі тощо. Аналізуючи досвід держав-членів ЄС, варто зазначити, що надання електронних послуг на загальнодержавному рівні за допомогою єдиного веб-порталу сприяє підвищенню зручності пошуку необхідної послуги й уніфікації вимог для отримання подібних послуг, незалежно від органу державної влади, який надає ці послуги.

Глобальний вплив новітніх технологій і зростання прибутків від електронної комерції, обміну даних і послуг спонукають до переорієнтації національної системи на цифрову. Водночас це необхідно запровадити негайно. Тому в національній системі державного регулювання господарської діяльності використання інформаційних технологій розглядається як необхідний елемент публічного адміністрування. Такою важливою

технологією є портали електронних сервісів як інформаційно-технологічна платформа для надання електронних послуг суб'єктам господарювання. Її розвиток і поширення створює задекларовані Україною зобов'язання з забезпечення взаємодії та співпраці органів влади, громадян і бізнесу, високоякісного обслуговування фізичних й юридичних осіб державою.

Електронні сервіси в господарській діяльності – це найперше сектор взаємодії між органами влади і представниками бізнесу в електронному уряді, що передбачає онлайн взаємодію між органами влади та суб'єктами підприємництва для підтримки і розвитку бізнесу за допомогою інформаційно-комунікативних технологій. Зазначена взаємодія має здійснюватися в напрямах інформаційного забезпечення підприємництва і створення умов для розвитку електронної комерції (приміром, запровадження сервісу електронних державних закупівель, продовження дозволів і ліцензій, оформлення пільг для ведення бізнесу).

Суб'єктам господарювання електронні сервіси дають змогу перевести в онлайн такі операції:

– сплату податків і виплату до фондів соціального страхування за співробітників;

– реєстрацію нових компаній;

– надання інформації в статистичні органи;

– подачу митних декларацій.

У разі впровадження електронного сервісу в господарській діяльності, він має задовольняти такі вимоги:

1) функціональність: має бути зрозумілим, у чому полягає суть електронного сервісу та як він надається;

2) технічні аспекти: технічні вимоги до технологій, доступних користувачеві, мають бути мінімально можливими;

3) надійність: сподівання користувача має збігатися з такими чинниками, як час реакції системи тощо. У будь-якому разі користувача необхідно інформувати, що відбувається з процесом надання послуги;

4) зручність використання: у користувача має бути відчуття простоти використання системи, інтерфейс має бути максимально інтуїтивно зрозумілим;

5) концепція навігації: має давати чітке уявлення про те, де зараз користувач перебуває в процесі отримання послуги, що він може зробити тощо. Функціональні вимоги до процесів із внутрішньої точки зору установи певною мірою доповнюють вказані зовнішні вимоги з погляду споживача послуги і охоплюють:

– технічні вимоги: можливість безпроблемної інтеграції установи її структурної одиниці для забезпечення контакту із суб'єктами господарських відносин, громадянами й іншими установами;

– вимоги безпеки: безпечні трансакції та передавання даних каналами зв'язку, аутентифікація, авторизація, відслідковування історії трансакцій тощо;

– вимоги з боку законодавства: цифровий підпис документа має бути узаконеним і прийнятим, моделі виконання державних процесів повинні відповідати вимогам законодавчих актів, моделі процесів мають бути легко модифікованими залежно від змін у законах;

– вимоги до взаємодії: мають підтримуватися різні пристрої доступу (браузер, мобільні пристрої), технічні компоненти мають забезпечувати інтегровану реалізацію моделей процесів;

– організаційні вимоги: наявні організаційні структури, ролі та розподіл відповідальності мають відповідати концепції надання послуг електронним урядом.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «електронний сервіс у господарській діяльності».
2. Які основні завдання Єдиного державного порталу адміністративних послуг у сфері господарської діяльності?
3. На задоволення яких головних вимог спрямований електронний сервіс у господарській діяльності?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16.09.2014 р. *Офіційний вісник України.* 2014. № 75. Ст. 2125.
3. Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних: Конвенція Ради Європи від 28.01.1981 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_326
4. Про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та вільним обігом цих даних: Директива Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 24.10.1995 р. № 95/46/ЄС. URL: www.evropa.eu.int/ISPO/legal/en/dataprot/directiv/directiv.html
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: http://zakon1.rada.gov.ua
6. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua
7. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 3262-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 1994. № 31. Ст. 286.
8. Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах: Постанова КМУ від 17.03.2004 р. № 326-41. URL: http://zakon1.rada.gov.ua
9. Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів: Постанова КМУ від 21.05.2012 р. № 46340. URL: http://zakon1.rada.gov.ua
10. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: Розпорядження КМУ від 16.11.2016 р. № 918-р. *Офіційний вісник України.* 2016. № 99. Ст. 259.
11. Про затвердження Порядку інтеграції інформаційних систем державних органів та органів місцевого самоврядування до Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 8 вересня 2016 р. № 1501/248. *Офіційний вісник України*. 2016. № 85.
12. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Х.: Вид-во ун-ту внутр. справ, 2000. 368 с.

13. Баранов О. А. Правове забезпечення інформаційної сфери: теорія, методологія і практика: монографія. К.: Едельвейс, 2014. 434 с.

14. Буханевич О. М. Проблеми впровадження електронних адміністративних послуг в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 3. С. 57–60.

15. Електронні послуги. Біла книга державної політики. URL: https://goo.gl/uQb5dS

16. Єсімов С. С. Правове регулювання застосування інформаційних технологій для формування довіри до органів державної влади. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2015. № 1. С. 173–184.

17. Клименко І. В. Електронні послуги: навч. посібник / за заг. ред. Н. В. Грицяк. К.: НАДУ при Президентові України, 2014.

18. Новицький А. М. Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні: монографія. Ірпінь: НУ ДПС України, 2011. 444 с.

Розділ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННИХ СЕРВІСІВ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Державне регулювання інформаційно-комунікаційного забезпечення господарської діяльності в Україні
2.2. Правове регулювання єдиних державних реєстрів, державних реєстрів і реєстрів
2.3. Єдиний державний веб-портал відкритих даних
2.4. Правове регулювання реалізації принципу єдиного вікна («one-stop-shop»)

2.1. Державне регулювання інформаційно-комунікаційного забезпечення господарської діяльності в Україні

Державне регулювання господарської діяльності здійснюється із застосуванням різних механізмів, форм, методів і засобів. У ст.ст. 9, 10 ГК України закріплено головні напрями і форми участі держави у сфері господарювання. Основна мета державного регулювання господарської діяльності полягає у прийнятті та впровадженні регуляторних актів, що спрямовані на правове регулювання господарських відносин у сферах: дерегуляції господарської діяльності; розвитку малого та середнього підприємництва; поліпшення інвестиційного клімату; недопущення рейдерства; рівноправної конкуренції та недопущення виявів недобросовісної конкуренції; зниження податкового навантаження на суб'єктів господарської діяльності; подолання корупції; надання консультативної, інформаційної, фінансової, кредитної, майнової, освітньої й іншої підтримки; встановлення довіри між державою та бізнесом тощо.

Реалізація всіх наведених заходів неможлива без застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), насамперед в епоху їхнього стрімкого розвитку. Сучасні ІКТ розширюють сферу та напрями використання сучасних бізнес-комунікацій. Вони стають невід'ємною частиною здійснення фінансової, операційної, інвестиційної й інших видів діяльності суб'єктів господарювання. Водночас господарсько-виробничі відносини набувають інформаційно-виробничого характеру (електронна комерція, взаєморозрахунки за допомогою електронних грошей, застосування електронного підпису, здійснення замовлень і рекламацій суб'єктами господарювання тощо). Впровадження ІКТ у бізнес-комунікації розширює можливості суб'єктів господарської діяльності в процесі активного обміну інформацією та передачі даних, сприяють підвищенню ефективності господарської діяльності та спрощують її ведення.

Виникнення інформаційного суспільства є документально підтвердженим на міжнародному рівні. Зокрема, у грудні 2001 р. Генеральною Асамблеєю ООН прийнято резолюцію про проведення Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (ВСІС) – зустріч на вищому рівні. Зустрічі були проведені у два етапи:

I. Женевський етап (10–12 грудня 2003 р.), результатом якого було ухвалення Женевської Декларації принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті» і Женевського Плану дій;

II. Туніський етап (16–18 листопада 2005 р.), результатом якого було ухвалення Туніського зобов'язання і Туніської програми для інформаційного суспільства.

Прийняті самітом резолюції закликали світову спільноту формувати інформаційне суспільство, «орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх, в якому кожен міг би створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися й обмінюватися ними»[6].

Відповідно до Женевського Плану дій, першочерговими пріоритетами формування інформаційного суспільства у світі визнано створення таких систем: електронного уряду (e-Government); електронної комерційної діяльності (e-Business); електронного здоров'я (e-Health); електронної освіти (e-Learning); електронної зайнятості (e-Employment); електронної охорони навколишнього середовища (e-Environment); електронного сільського господарства (e-Agriculture); електронної наукової діяльності (e-Science).

Резолюції, прийняті на зустрічах ВСІС, є необхідними для дотримання під час розробки й обґрунтування актів національного законодавства, загальнонаціональних, галузевих та регіональних програм і проектів, пов'язаних з інформатизацією та формуванням інформаційного суспільства.

Комунікація суб'єктів господарювання з державою здебільшого зводиться до отримання послуг, що надаються державними органами. Саме тому якість надання таких послуг є показником ефективності державної внутрішньої політики загалом і рівня організаційно-господарських відносин між державою та бізнесом зокрема. Одним з інструментів поліпшення системи державного управління і здійснення процесів надання адміністративних послуг громадянам та представникам бізнесу в Україні стала Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, затверджена Указом Президента України від 26.02.2016 № 68 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні»[7].

Реалізацію Стратегії передбачалося здійснювати за такими стратегічними напрямами:

– створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку організацій громадянського суспільства;

– забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення;

– стимулювання участі організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України;

– створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці.

---

[6] Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» від 12.12.2003 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98

[7] Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки: Указ Президента України від 26.02.2016 № 68 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні». URL: https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805

У рамках зазначених стратегічних напрямів передбачається реалізувати такі завдання:

– скорочення строків і спрощення реєстраційних процедур для організацій громадянського суспільства, зокрема процедур подання документів в електронній формі або за принципом «єдиного вікна»; удосконалення порядку віднесення організацій громадянського суспільства до неприбуткових організацій;

– удосконалення правового статусу, порядку створення, організації діяльності і припинення органів самоорганізації населення, розширення їх повноважень щодо участі у вирішенні питань місцевого значення;

– урегулювання на законодавчому рівні питання обов'язкового планування у Державному бюджеті України і місцевих бюджетах видатків на надання на конкурсних засадах фінансової підтримки для виконання програм (реалізації проектів, заходів), розроблених організаціями громадянського суспільства;

– запровадження єдиного конкурсного порядку відбору органами виконавчої влади програм (проектів, заходів), розроблених організаціями громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка держави, та забезпечення на законодавчому рівні рівного доступу зазначених організацій, зокрема благодійних організацій, до участі у такому відборі;

– вироблення за участю громадськості пріоритетів та єдиних критеріїв щодо надання фінансової підтримки за рахунок бюджетних коштів для виконання програм (реалізації проектів, заходів), розроблених організаціями громадянського суспільства та спрямованих на реалізацію завдань державної, регіональної політики, визначення середньо- і довгострокових індикаторів обсягів надання такої фінансової підтримки;

– запровадження ефективних механізмів надання фінансової підтримки громадським ініціативам, спрямованим на реалізацію цієї Стратегії;

– створення з урахуванням кращих практик Європейського Союзу сприятливого податкового середовища для юридичних та фізичних осіб, які надають благодійну допомогу, та фізичних осіб, які отримують благодійну допомогу;

– запровадження однакового підходу щодо оподаткування податком на доходи фізичних осіб при отриманні безкоштовних соціальних послуг від бюджетних установ та від організацій громадянського суспільства;

– впровадження допоміжних (сателітних) рахунків для статистичного обліку організацій громадянського суспільства та обліку їх діяльності відповідно до міжнародних стандартів;

– активізація комплексних заходів, спрямованих на підвищення громадянської освіти населення щодо можливості захисту своїх прав та вираження інтересів через різні форми демократії участі.

Стимулювання участі організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України, як один із головних стратегічних напрямів передбачає вирішення таких завдань:

– запровадження практики закупівлі соціальних та інших суспільно значущих послуг через соціальне замовлення та забезпечення рівного доступу організацій громадянського суспільства та бюджетних установ до надання соціальних та інших суспільно значущих послуг за рахунок бюджетних коштів;

– стимулювання розвитку соціального підприємництва, зокрема удосконалення механізмів фінансової підтримки такої діяльності;

– забезпечення рівних умов участі організацій громадянського суспільства у процедурах публічних закупівель;

– встановлення конкурсних засад визначення виконавців державних, регіональних та місцевих цільових програм серед організацій громадянського суспільства та забезпечення рівних можливостей для участі у таких конкурсах;

– забезпечення права неприбуткових організацій громадянського суспільства здійснювати відповідно до закону підприємницьку діяльність, якщо така діяльність відповідає меті (цілям) організації громадянського суспільства, сприяє її досягненню та не передбачає розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед засновників (учасників), членів такої організації;

– запровадження обов'язкового залучення організацій громадянського суспільства до оцінки потреб громадян у соціальних та інших суспільно значущих послугах;

– забезпечення імплементації законодавства Європейського Союзу в частині оподаткування податком на додану вартість соціальних та інших суспільно значущих послуг;

– надання організаціям громадянського суспільства, які надають соціальні послуги за рахунок бюджетних коштів, права користуватися державним та комунальним майном на пільгових засадах.

Важливе значення для забезпечення участі організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України належить передовим інформаційно-комунікаційним технологіям. Основою законодавчого регулювання інформаційно-комунікаційної сфери у господарській діяльності є Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР «Про національну програму інформатизації[8]«, який визначає національну програму інформатизації як комплекс взаємопов'язаних окремих завдань (проектів) інформатизації, спрямованих на реалізацію державної політики та пріоритетних напрямів створення сучасної інформаційної інфраструктури України за рахунок концентрації та раціонального використання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу держави, а також координації діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності і громадян у сфері інформатизації.

Головною метою Національної програми інформатизації є створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави.

Програма спрямована на вирішення таких основних завдань: формування правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних та гуманітарних передумов розвитку інформатизації; застосування та розвиток сучасних інформаційних технологій у відповідних сферах суспільного життя України; формування системи національних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я тощо; створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування; підвищення ефективності вітчизняного виробництва на основі широкого використання інформаційних технологій; формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг; інтеграція України у світовий інформаційний простір.

---

[8] Про національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР (дата оновлення: 07.06.2020). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 04.09.2020)

Кабінет Міністрів України щорічно разом з проектом Закону України про Державний бюджет України на наступний рік подає на розгляд Верховної Ради України: доповідь про стан інформатизації в Україні; завдання Національної програми інформатизації на наступні три роки; програму завдань (робіт) з інформатизації на наступний бюджетний рік із визначенням джерел фінансування. Завдання Національної програми інформатизації на наступні три роки та обсяги їх бюджетного фінансування на наступний рік щорічно затверджуються Верховною Радою України.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 липня 1999 року № 1272 «Деякі питання адміністрування Державних та Єдиних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції»[9], розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 червня 2015 року № 628-р »Деякі питання удосконалення системи ідентифікації особи і функціонування державних та єдиних реєстрів»[10] з метою оптимізації забезпечення функціонування Єдиних та Державних реєстрів, Міністерством юстиції України визначено державне підприємство «Національні інформаційні системи» адміністратором Єдиних та Державних реєстрів, створення та забезпечення функціонування яких належить до компетенції Міністерства юстиції України (адміністратор Єдиних та Державних реєстрів).

Адміністратор Єдиних та Державних реєстрів здійснює заходи зі створення, впровадження та супроводження програмного забезпечення реєстрів, відповідає за їх технічне і технологічне забезпечення, збереження та захист даних, здійснює технічні та технологічні заходи з надання, блокування та анулювання доступу до цих реєстрів, а також інші заходи (дії), передбачені законодавством.

У межах адміністрування Єдиних та Державних реєстрів адміністратор Єдиних та Державних реєстрів здійснює заходи зі створення, впровадження та супроводження, інформаційного та технічного обслуговування, модернізації вебресурсів та вебсервісів Міністерства юстиції України, надає у випадках, визначених законодавством, послуги у сфері функціонування Єдиних та Державних реєстрів, здійснює технічне та технологічне супроводження інформаційної взаємодії Міністерства юстиції України та адміністратора Єдиних та Державних реєстрів з метою оперативного вирішення питань, що стосуються функціонування реєстрів[11].

Заразом інформаційно-комунікаційне забезпечення не зводиться лише до надання послуг, адже в сучасному інформаційному середовищі, наприклад, частіше онлайн магазини реалізовують більше продукції; банки, які не мають філіалів, видають більше кредитів. Тому нині дедалі частіше застосовується поняття *цифрового підприємництва*, тобто підприємництва із використанням нових цифрових технологій (насамперед соціальних мереж, великих обсягів даних, додатків для мобільних пристроїв чи «хмар»). Метою такого використання може бути вдосконалення ділових операцій, винахід нових бізнес-моделей, поліпшення інтелектуальних ресурсів підприємства чи спілкування зі споживачами та зацікавленими сторонами.

---

[9] Деякі питання адміністрування Державних та Єдиних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 липня 1999 р. № 1272 (редакція від 07.09.2017). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1272-99-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.09.2020).

[10] Деякі питання удосконалення системи ідентифікації особи і функціонування державних та єдиних реєстрів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 червня 2015 р. № 628-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/628-2015-%D1%80#Text (дата звернення: 04.09.2020).

[11] Деякі питання щодо визначення адміністратора Єдиних та Державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 25.06.2015 № 1059/5 (редакція від 21.10.2019). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0754-15#Text (дата звернення: 04.09.2020).

Водночас Розпорядженням КМУ від 24.05.2017 р. № 504-р. схвалено Стратегію розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (далі – Стратегія)[12]. У цьому документі передбачено основні стратегічні напрями, які ґрунтуються на результатах проведеного аналізу розвитку сфери підприємництва в Україні з урахуванням міжнародної практики й опосередковано враховують принципи, визначені в Акті з питань малого бізнесу для Європи, та рекомендації Індексу економічної політики у сфері малого і середнього підприємництва.

Стратегією визнається необхідність підвищення рівня інформаційного забезпечення, зокрема вдосконалення системи державної статистики, шляхом створення єдиної системи показників із відкритим доступом для відстеження стану та розвитку малого і середнього підприємництва, зокрема шляхом залучення до створення та забезпечення функціонування органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Наголошується на необхідності створення єдиного веб-порталу для оприлюднення інформації та статистичних даних, що задовольнятиме потреби користувачів. Дедалі більше процес взаємодії держави, бізнесу та споживача відбувається із застосуванням ІКТ, і саме тому від стабільності функціонування та розвитку ІКТ-галузі залежать суспільне порозуміння в країні та створення передумов для сталого зростання економіки.

2.2. Правове регулювання єдиних державних реєстрів, державних реєстрів і реєстрів

Державний реєстр, єдиний державний реєстр – автоматизована система обліку інформації про осіб, майно, документи, яка створюється та ведеться державними органами з метою реалізації своїх функцій. Державні реєстри є складовою державних інформаційних ресурсів. Одним з основних завдань для більшості державних реєстрів є накопичення, зберігання та обробка інформації для прийняття рішень державними службовцями, зокрема при наданні публічних послуг. Єдині та Державні реєстри інформаційної мережі Міністерства юстиції України створені та функціонують відповідно до законодавства України, що складають закони України, акти Кабінету Міністрів України, відомчі нормативно-правові акти, а також інші документи правового характеру.

Міністерство юстиції України є держателем наступних єдиних державних реєстрів, державних реєстрів і реєстрів:

– Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів;
– Реєстр спеціальних бланків документів інформаційної системи Міністерства юстиції України;
– Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів;
– Єдиний реєстр нотаріусів України;
– Спадковий реєстр;
– Єдиний реєстр довіреностей;
– Державний реєстр обтяжень рухомого майна;
– Єдиний реєстр громадських формувань;
– Реєстр атестованих судових експертів;

[12] Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: Розпорядження КМУ від 24.05.2017 р. № 504-р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-р. (дата звернення: 04.09.2020).

– Реєстр методик проведення судових експертиз;

– Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення;

– Єдиний реєстр підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство;

– Відомості з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення;

– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;

– Реєстр громадських об'єднань;

– Державний реєстр друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності;

– Єдиний реєстр громадських формувань;

– Державний реєстр актів цивільного стану громадян;

– Державний реєстр речових прав на нерухоме майно.

Державна виконавча служба України є держателем Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень. Водночас Державна служба України з питань захисту персональних даних виконує функцію держателя Державного реєстру баз персональних даних.

Нині в Україні налічується понад 135 державних реєстрів, які знаходяться у власності понад 40 державних органів влади. Встановити достовірну кількість державних реєстрів наразі неможливо через відсутність єдиного ресурсу, який би містив інформацію про всі державні реєстри, а також нормативною невизначеністю самого поняття Державного або Єдиного реєстру.

За результатами звіту аналітичного дослідження «Стан та перспективи розвитку державних електронних інформаційних ресурсів» недосконалий механізм електронних взаємодій між державними реєстрами зумовлює низку різних проблем, що призводить до погіршення якості надання державних послуг, особливо в електронній формі. Відсутність оперативного доступу одного органу влади до інформації іншого створює передумови для узурпації державної інформації, що руйнує довіру до державних інституцій та створює ризики для виникнення корупції. Крім того, відсутність електронної взаємодії між державними реєстрами призводить до необхідності дублювати інформацію, особливо ту, що стосується даних про особу. Як наслідок, відсутність електронної взаємодії не дозволяє будувати ефективних прозорих державних сервісів для населення та бізнесу[13].

2.3. Єдиний державний веб-портал відкритих даних

Відкриті дані є необхідною передумовою втілення концепції відкритого урядування та його ключовою складовою. Згідно з визначенням ООН, відкриті державні дані – це публічна інформація, яку держава ініціативно оприлюднює онлайн, забезпечуючи

[13] Звіт за результатами аналітичного дослідження «Стан та перспективи розвитку державних електронних інформаційних ресурсів» у межах проєкту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах», що проводиться спільно Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та Урядом Великобританії (DFID) та виконується Фондом «Євразія» у партнерстві з іншими урядовими та неурядовими організаціями. Тривалість проекту – 5 років (серпень 2016 – липень 2021). URL: http://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Report_SEIR_UKR.pdf

вільний доступ до неї, а також її подальше поширення і використання[14]. Більшість інформації, розпорядниками якої є державні органи, за винятком конфіденційної та таємної інформації, може стати відкритими даними. Відкриття державних даних підвищує рівень прозорості та підзвітності у діяльності органів державної влади, участі громадян у державному управлінні, сприяє ефективнішому використанню державних ресурсів, дозволяє поліпшити якість надання публічних послуг, а також сприяє розвитку інноваційного бізнесу та створенню соціально корисних сервісів. Основним джерелом відкритих даних є портали відкритих даних міжнародних організацій, офіційні державні портали, портали громадських організацій[15].

Україна офіційно приєдналася до міжнародної Хартії відкритих даних 06.10.2016 р. на конференції *International Open Data Conference (IODC)* у Мадриді[16]. Головною метою Хартії відкритих даних є покращення та сприяння співробітництву та узгодженості задля прийняття і реалізації спільних принципів, стандартів та кращих практик відкритих даних по всьому світу.

Відповідно, Законом України від 13.01.2011 р. № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації»[17] встановлено порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, та інформації, що становить суспільний інтерес. Фактично фізичним особам, зокрема господарюючим суб'єктам, надано право отримувати інформацію від органів державної влади і місцевого самоврядування.

Водночас громадська активність зумовила прийняття Постанови КМУ від 21.10.2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних[18]. Документом передбачено перелік наборів даних разом з їхніми розпорядниками (державними органами й органами місцевого самоврядування). Щоправда, часто набори даних мають назву «реєстр». Як зазначалось у попередньому параграфі теми, законодавством не регламентоване поняття «реєстр». Із прийняттям указаної постанови сфера відкритих даних стала стратегічним напрямом для нашої держави: з'явилася ціла низка громадських ініціатив; почали створюватися нові сервіси; було відкрито Єдиний державний реєстр фізичних та юридичних осіб, реєстр платників ПДВ та інші пріоритетні набори даних; саму постанову доповнено й оновлено.

У 2015–2016 рр. створено Єдиний державний веб-портал відкритих даних, Офіційний портал публічних фінансів України E-Data та Портал відкритих даних Верховної Ради України. На Єдиному державному веб-порталі відкритих даних органи державної влади зобов'язані опубліковувати публічну інформацію у формі відкритих даних, зокрема набори даних, перелік яких визначено Постановою від 21 жовтня 2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних».

---

[14] United Nations E-government Survey 2014. E-Government for the Future We Want. United Nations, New York, 2014. URL: http://unpan3.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf

[15] Радченко И. А. Открытые данные: определение, основные принципы и механизмы роботы с открытыми данными. 2013. URL: http://www.slideshare.net/iradche/2-open-dataintroduction03

[16] Деякі питання приєднання до Міжнародної хартії відкритих даних: Розпорядження КМУ від 22.09.2016 р. № 686-р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2016-р.

[17] Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI (редакція від 15.08.2020). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17 (дата звернення: 04.09.2020).

[18] Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова КМУ від 21.10.2015 р. № 835 (редакція від 08.07.2020 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.09.2020).

У квітні 2020 року минув рік від дати ухвалення третьої редакції Постанови КМУ № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню в формі відкритих даних». Уряд розширив перелік наборів з 616 до 887, запровадив щорічну оцінку роботи розпорядників, посилив контроль якості даних через премодерацію. Texty.org.ua за підтримки проекту USAID / UK aid «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах» та Міністерства цифрової трансформації України проводять щоквартальний моніторинг виконання Постанови КМУ № 835 центральними органами влади.

У період з 28 грудня 2019 по 1 квітня 2020 року центральні органи оприлюднили 29 нових наборів даних. Рівень виконання Постанови КМУ № 835 становить 53% (421 набір з 800). 19 розпорядників оприлюднили всі набори на data.gov.ua, 31 – щонайменше 1, а 13 – жодного. Одним з найбільш цінних оприлюднених датасетів є розклад судових засідань (розпорядник – Державна судова адміністрація). Завдяки OpenDataBot сторони в судових справах зможуть отримувати сповіщення, коли відбудуться їх засідання. Держпродспоживслужба опублікувала низку датасетів пов'язаних з безпекою продуктів харчування, зокрема Державний реєстр потужностей операторів ринку, Реєстр висновків державної санепідекспертизи, Реєстр ветеринарних препаратів та ін. Державне агентство лісових ресурсів України відкрило перелік сертифікатів про походження лісоматеріалів та пиломатеріалів, а Національне агентство з питань запобігання корупції – звіти політичних партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. Жодного з окремо визначених у Постанові наборів не оприлюднили Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, Національне антикорупційне бюро України, Вища рада правосуддя, Український гідрометеорологічний центр, Державна служба України з питань праці, Державна регуляторна служба України, Державне агентство України з питань кіно, НАК «Нафтогаз України», ДП «Український державний центр радіочастот»[19]. У травні 2020 року Міністерство цифрової трансформації України спільно з USAID/UK aid проєктом «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS» презентували освітній серіал «Відкриті дані для бізнесу». Це перший освітній серіал про відкриті дані в Україні, розрахований саме на бізнес-аудиторію. Освітній серіал доступний для перегляду на платформі Дія. Цифрова освіта https://osvita.diia.gov.ua/courses/opendata. Перегляд освітнього серіалу дозволить: знати, що таке відкриті дані; розуміти цінність відкритих даних для бізнесу; надихнутися кейсами українського та міжнародного бізнесу; оцінити ризики використання даних; віднайти оптимальну бізнес-модель використання даних.

Отже, головним призначенням порталу є забезпечення надання доступу до публічної інформації у формі відкритих даних і доступ до інформації органів влади з можливістю її подальшого використання. Крім того, на порталі вказано, що будь-яка особа може вільно копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, зокрема в комерційних цілях, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту, публічну інформацію у формі відкритих даних з обов'язковим посиланням на джерело отримання такої інформації. Ефективність використання за коротких проміжок часу відкритих даних доведена і міжнародними рейтингами (які впливають на імідж й сприйняття країни у світі), й економічними показниками.

---

[19] Дані моніторингу виконання державними органами законодавства щодо відкритих даних від 03.04.2020 року. URL: https://data.gov.ua/blog/svizhi-dani-monitorynhu-vykonannia-derzhavnymy-orhanamy-postanovy-835

2.4. Правове регулювання реалізації принципу єдиного вікна («one-stop-shop»)

Концепція «one-stop-shop» передбачає те, що громадянин у зручний для нього час і спосіб, користуючись єдиним вікном, зможе отримати всі необхідні послуги. Законом України від 06.09.2005 р. № 2806-IV «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»[20] зафіксований принцип організаційної єдності, яким передбачено забезпечення видачі документів дозвільного характеру в одному приміщенні, а також можливість не проходити всі процедури самостійно, а делегувати цю роботу адміністратору. Тобто при єдиному вікні суб'єкт господарської діяльності подає одній особі (державному адміністратору чи реєстратору) необхідний пакет документів і через встановлений законодавством час приходить отримувати оформлений дозвільний документ.

За принципом єдиного вікна в Україні повноцінно працюють Центри надання адміністративних послуг (далі – ЦНАПи), створені органами місцевого самоврядування. Перелік послуг, які можна отримати у ЦНАПах, постійно розширюється, запроваджуються та розвиваються інтерактивні та дистанційні сервіси, за допомогою яких суб'єкти господарювання можуть замовляти послуги через Інтернет, затрачаючи мінімум часу. До переліку послуг, що надаються ЦНАПами суб'єктам господарської діяльності, зокрема належать:

– державна реєстрація юридичних та фізичних осіб-підприємців;

– державна реєстрація припинення юридичних осіб та підприємницької діяльності фізичних осіб;

– державна реєстрація змін до відомостей про юридичних і фізичних осіб-підприємців, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;

– видача витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;

– державна реєстрація договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора (видача дубліката);

– видача разової (індивідуальної) ліцензії;

– видача ліцензій на експорт/імпорт товарів;

– видача дозволу на розміщення зовнішньої реклами (відмова у видачі, видача дубліката, анулювання) тощо.

Закон України № 2530-VIII «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України»[21] набув чинності 4 жовтня 2018 року. Відповідно до Закону, при переміщенні товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України

---

[20] Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 р. № 2806-IV (редакція від 03.07.2020). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text (дата звернення: 04.09.2020).

[21] Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України: Закон України від 06.09.2018 р. № 2530-VIII (редакція від 07.02.2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-19#Text (дата звернення: 04.09.2020).

взаємодія між декларантами, їх представниками та органами доходів і зборів, іншими державними органами здійснюється з використанням механізму «єдиного вікна». Введення «єдиного вікна» на законодавчому рівні зменшує тиск на бізнес та поліпшує позиції України в рейтингу за легкістю ведення бізнесу *Doing Business*.

З цією метою Державна фіскальна служба України створила єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». «Єдине вікно міжнародної торгівлі» працює у цілодобовому режимі, на службу покладене зобов'язання з його адміністрування. До обов'язків Державної фіскальної служби України також віднесено визначення кодів згідно з УКТ ЗЕД товарів, щодо переміщення яких через митний кордон України встановлені заборони або обмеження, та ведення та оприлюднення на сайті ДФС переліків таких заборон або обмежень.

Документи для переміщення товарів надаються один раз, в електронній формі з цифровим підписом; дублювати їх на папері не потрібно. У паперовому вигляді можуть подаватися документи, в яких є секретна інформація.

Крім того, для спрощення процедур контролю товарів на кордоні скорочується кількість контролюючих органів на кордоні:

– посадові особи митниць перевіряють дозвільні документи, які перевірялися посадовими особами Державної екологічної інспекції;

– посадові особи Державної прикордонної служби України перевіряють рівень радіоактивного забруднення транспортних засобів та вантажів, що ввозяться на митну територію України. Ці перевірки раніше здійснювалися посадовими особами Державної екологічної інспекції. Представників екологічної служби викликають, тільки якщо мобільні пристрої прикордонників покажуть перевищення радіаційного фону; скасовано санітарно-епідеміологічний та екологічний контроль товарів, що переміщуються через митний кордон.

Тепер на митниці залишили тільки митників і прикордонників. Вони попередньо оглядають товари і за дві години приймають рішення, чи пропустити їх, чи викликати профільних експертів. У разі виклику експерти мають прибути негайно та також за дві години ухвалити рішення, пускати товар, заборонити пропуск чи призначити інспектування/взяття проб/додаткову обробку.

Дані про будь-які прийняті щодо товару рішення вносяться до інформаційної системи «єдине вікно».

Тобто суть застосування цих законодавчих змін полягає у тому, що зазначені види контролю проводяться у безконтактній формі. Підприємствами розміщуються необхідні для здійснення зазначених видів контролю документи в інформаційній системі ДФС.

Питання для самоконтролю

1. Яким нормативно-правовим актом визначено способи вирішення проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної й іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення?

2. Яка мета запровадження національної системи електронної взаємодії державних інформаційних ресурсів?

3. У чому головна суть концепції «one-stop-shop»?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті»: Декларація ООН від 12.12.2003 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/ show/995_c57

3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: http://zakon1.rada.gov.ua

4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua

5. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua

6. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 р. № 2806-IV (редакція від 03.07.2020). URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2806-15#Text (дата звернення: 04.09.2020).

7. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України: Закон України від 06.09.2018 р. № 2530-VIII (редакція від 07.02.2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-19#Text (дата звернення: 04.09.2020).

8. Про національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР (дата оновлення 07.06.2020). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 04.09.2020).

9. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, Указ Президента України від 26.02.2016 № 68 Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. URL: https://www.president.gov.ua/ documents/682016-19805

10. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова КМУ від 21.10.2015 р. № 835 (редакція від 08.07.2020 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text

11. Деякі питання адміністрування Державних та Єдиних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 липня 1999 р. № 1272 (редакція від 07.09.2017). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1272-99-%D0%BF#Text

12. Деякі питання удосконалення системи ідентифікації особи і функціонування державних та єдиних реєстрів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 червня 2015 р. № 628-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/628-2015-%D1%80#Text (дата звернення: 04.09.2020).

13. Деякі питання приєднання до Міжнародної хартії відкритих даних: Розпорядження КМУ від 22.09.2016 р. № 686-р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/686-2016-р.

14. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: Розпорядження КМУ від 24.05.2017 р. № 504-р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-р.

15. Деякі питання щодо визначення адміністратора Єдиних та Державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України: Наказ Міністерства юстиції

України від 25.06.2015 № 1059/5 (редакція від 21.10.2019). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0754-15#Text

16. Дані моніторингу виконання державними органами законодавства щодо відкритих даних від 03.04.2020 року. URL: https://data.gov.ua/blog/svizhi-dani-monitorynhu-vykonannia-derzhavnymy-orhanamy-postanovy-835

17. Звіт за результатами аналітичного дослідження «Стан та перспективи розвитку державних електронних інформаційних ресурсів» у межах проєкту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах», що проводиться спільно Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та Урядом Великобританії (DFID) та виконується Фондом «Євразія» у партнерстві з іншими урядовими та неурядовими організаціями. Тривалість проєкту – 5 років (серпень 2016 – липень 2021). URL: http://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Report_SEIR_UKR.pdf

Розділ 3

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ. ЕЛЕКТРОННА ВЗАЄМОДІЯ. ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ

3.1. Електронний документообіг у господарській діяльності

3.2. Електронна ідентифікація й автентифікація. Засоби та схеми електронної ідентифікації

3.3. Електронний цифровий підпис: правове регулювання, юридична значущість, механізм

3.4. Реєстр суб'єктів, які надають послуги, пов'язані з електронним цифровим підписом

3.5. Електронний реєстр чинних, блокованих і скасованих посилених сертифікатів відкритих ключів засвідчувальних центрів та центрів сертифікації ключів

3.1. Електронний документообіг у господарській діяльності

Нині основним нормативно-правовим актом, який покликаний врегульовувати відносини, що виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів є Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»[22]. Однак, відносини, пов'язані з електронним документообігом та використанням електронних документів, регулюються також й Конституцією України[23], Цивільним кодексом України[24], законами України «Про інформацію»[25], «Про захист інформації в автоматизованих системах»[26], «Про державну таємницю»[27], «Про телекомунікації»[28], «Про обов'язковий примірник

[22] Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36.

[23] Конституція України від 28.06.1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

[24] Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44.

[25] Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48.

[26] Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України у ред. від 31.05.2005р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 26.

[27] Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16.

[28] Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 12.

документів»[29], «Про Національний архівний фонд та архівні установи»[30], а також іншими нормативно-правовими актами.

Слід зазначити, що дефініція «електронний документ», також закріплена в ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять»[31]. Згідно з ним, електронний документ – це документ, який створюють та використовують тільки в межах комп'ютерної системи. Тим не менше, низка науковців досі подають власні визначення і класифікації документів, які можуть іменуватись електронними.

Відштовхуючись від цільового призначення електронного документа, наприклад, виділяють:

– електронний документ як спосіб зберігання традиційного документа в електронній формі;

– електронний документ як документ первинний, створений в електронній системі, що включається в інформаційно-комунікаційну систему безпаперової форми;

– електронний документ як спосіб безпосереднього інформування користувача: дисплей, файл, телевізійні картотеки;

– електронний документ як засіб вираження волі учасника електронної форми правовідносин – юридично значущий факт, правовий акт (засіб транспортування волевиявлення) при угодах, обміні науковою інформацією.

Існують також позиції, згідно з якими «електронний документ» є засобом зберігання інформації, яка оригінально міститься на паперовому носії або, що «електронний документ» є тотожним поняттю «електронне повідомлення»[32].

Нормативне визначення даного поняття міститься у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг». ***Електронний документ*** – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, зокрема з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису. Водночас важливо, що юридична сила електронного документа не може бути заперечена лише через те, що він має електронну форму.

З одного боку, беззаперечно, весь поняттєвий апарат повинен базуватися на нормах чинного законодавства, однак, з іншого – термін «електронний документ», який визначено у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг», є надто узагальнюючим, що дає право на існування та практичне застосування вказаних наукових визначень і класифікацій.

Коли йдеться про електронний документообіг у господарській діяльності, то ***електронні документи ми можемо виокремити у дві великі групи:***

Група 1. Електронні документи з організації господарської діяльності*: у вигляді електронних заяв, бланків, форм тощо.*

Наприклад, процедуру проведення, відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»[33],

---

[29] Про обов'язковий примірник документів: Закон України від 09.04.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22–23.

[30] Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 15.

[31] Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. ДСТУ 2732:2004: Наказ Держспоживстандарту України № 97 від 28.05.2004 р. URL: http://uas.org.ua/

[32] Див.: Гордійчук М. В. Правове регулювання електронного документообігу в сфері оподаткування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ун-т ДФС України. Ірпінь, 2017. 248 с.

державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, права та обов'язки суб'єктів у сфері державної реєстрації врегульовує відповідний Порядок[34], затверджений Мін'юстом України.

У вказаному Порядку (Розділ 4 Порядку) зазначається, що заява в електронній формі подається за умови підписання її заявником з використанням засобів електронної ідентифікації з високим рівнем довіри та у випадках, передбачених законом. Заява в електронній формі подається заявником з долученням до неї оригіналів документів для державної реєстрації в електронній формі, передбачених законом. Заява в електронній формі реєструється в Єдиному державному реєстрі за допомогою програмних засобів його ведення з додаванням документів для державної реєстрації, поданих в електронній формі. У випадку, якщо відповідно до закону для державної реєстрації передбачено подання нотаріально посвідченого документа та/або документа, що підтверджує реєстрацію юридичної особи – нерезидента в країні її місцезнаходження, та/або нотаріально засвідченої копії документа, що посвідчує особу, яка є кінцевим бенефіціарним власником юридичної особи, до заяви долучаються електронні копії таких документів, виготовлені шляхом сканування з накладенням кваліфікованого електронного підпису заявника.

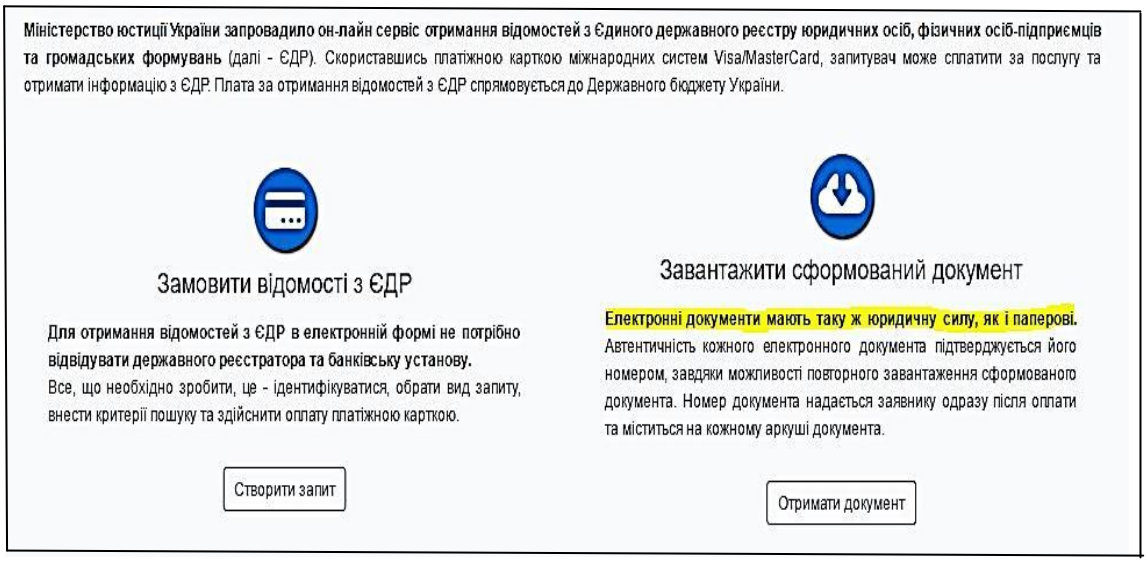

Рис. 3.1. Інформаційний портал Мін'юсту щодо ЄДР

Заява та документи для державної реєстрації в електронній формі, документи та/або відомості, сформовані державним реєстратором за допомогою програмних засобів ведення Єдиного державного реєстру під час державної реєстрації, зберігаються в електронній формі у цьому реєстрі. За результатом реєстрації заяви заявнику надається код доступу до результатів розгляду відповідних документів.

---

[33] Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31–32.

[34] Про затвердження порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Наказ Мін'юсту України від 09.02.2016 р. № 359/5. *Офіційний вісник України*. 2016. № 10.

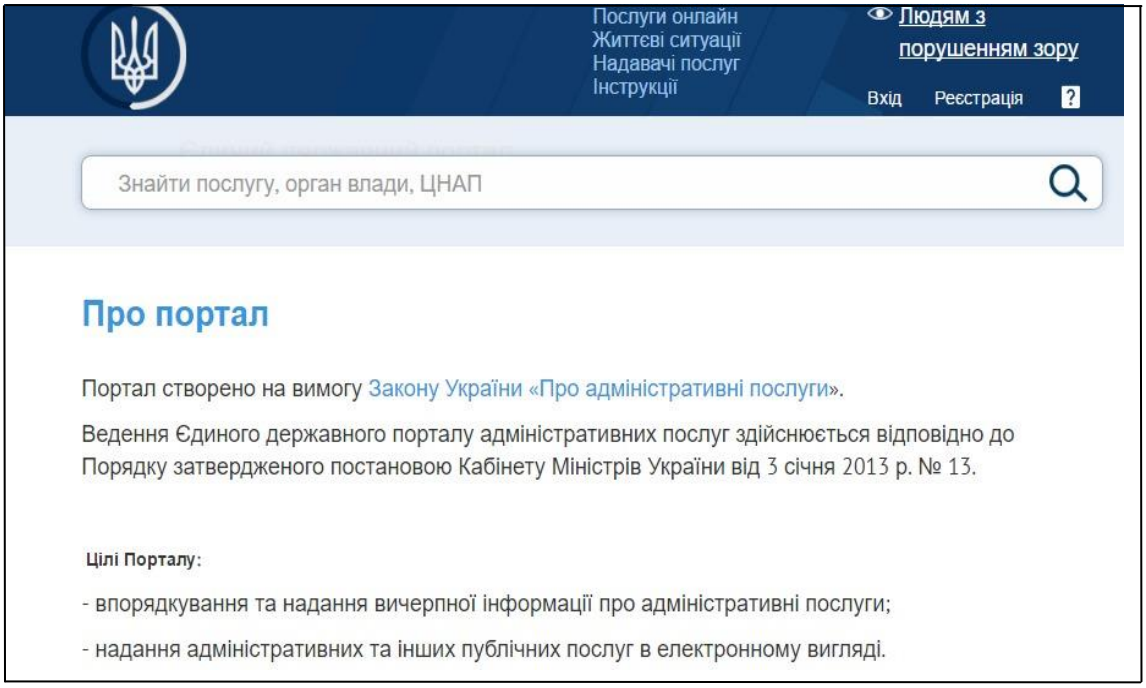

Рис. 3.2. Єдиний державний портал адміністративних послуг

На виконання норми частини третьої статті 10 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності»[35] діє «Порядок подання органу ліцензування документів в електронній формі»[36], яким серед іншого уточняється, що електронні документи – (заяви та документи, визначені законом та ліцензійними умовами, затвердженими Кабінетом Міністрів України) подаються до органу ліцензування через Єдиний державний портал адміністративних послуг, зокрема через інтегровані з ним інформаційні системи органів ліцензування, порядки функціонування яких визначаються відповідними органами ліцензування.

Група 2. Електронні документи-договори у господарській діяльності. *Сюди можна віднести всю сукупність господарських договорів, щодо форми яких не встановлено спеціальних вимог і, водночас, їх укладення можливе у електронній формі.*

На жаль, досі ГК України не містить норми, яка б прямо передбачала можливість укладення господарських договорів у формі електронних документів. Однак господарські договори укладаються за правилами, встановленими Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Враховуючи зазначене, варто згадати, що стаття 205 ЦК України передбачає, що правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. А у статті 639 ЦК України вказується, якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним з моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законом ця форма для даного виду договорів не вимагалася. Якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі.

---

[35] Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23.

[36] Про затвердження порядку подання органу ліцензування документів в електронній формі: Постанова КМУ № 363 від 24.05.2017р. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 98.

Значний поступ у правовому регулюванні укладення і виконання електронних договорів відбувся із прийняттям Закону України «Про електронну комерцію»[37]. По-перше, у ньому чітко зазначено сферу застосування його норм, зокрема дія цього Закону не поширюється на правочини, якщо законом встановлено спеціальний порядок переходу права власності або предметом правочину є об'єкти, вилучені з цивільного обороту або обмежені в цивільному обороті відповідно до законодавства; однією зі сторін є фізична особа, яка не зареєстрована як фізична особа-підприємець та реалізує або пропонує до реалізації товари, виконує роботи, надає послуги з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, крім випадків, коли сторони прямо домовилися про застосування положень цього Закону до правочину тощо (стаття 1 Закону). По-друге, даний нормативно-правовий акт містить визначення головних термінів (стаття 3 Закону), які використовуються у господарській діяльності з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем та, що не менш важливо, порядок вчинення електронних правочинів (Розділ 3 Закону).

Зокрема, ***електронний правочин*** – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснена з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем; ***електронний договір*** – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі; ***електронне повідомлення*** – інформація, представлена в електронній формі, надана учасником відносин у сфері електронної комерції з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Водночас відповідно до Закону електронну торгівлю розглядають як вид господарської діяльності.

Електронний документообіг здійснюється згідно зі законодавством України або на підставі договорів, що визначають взаємовідносини суб'єктів електронного документообігу. Суб'єктами електронного документообігу є автор, підписувач, адресат та посередник, які набувають передбачених законом або договором прав і обов'язків у процесі електронного документообігу.

Електронний документообіг (обіг електронних документів) – це сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів[38]. Порядок електронного документообігу нині визначається Постановою КМУ від 17.01.2018 р.[39] № 55, якою затверджено Типову інструкцію з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну; Типову інструкцію з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади; Регламент організації взаємодії органів виконавчої влади в електронній формі.

Відправлення та передавання електронних документів здійснюються автором або посередником в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем або шляхом відправлення електронних носіїв, на яких записано цей документ.

---

[37] Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 45.

[38] Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36.

[39] Про деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова КМУ № 55 від 17.01.2018 р. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 46.

Зважаючи на широку сферу застосування електронного документообігу у господарській діяльності і розмаїття нормативних регуляторів, все ж ***варто виокремити декілька універсальних принципів, з урахуванням яких здійснюється такий документообіг:***

1. Рівна юридична сила електронних документів та документів, складених у паперовій формі (зокрема правочинів).
2. Автоматизація «рутинних» операцій із документообігу в господарській діяльності.
3. Забезпечення доступу до адміністративних послуг, пов'язаних з організацією господарської діяльності та свобода провадження підприємницької діяльності з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.
4. Захищеність персональних даних та одночасне забезпечення доступу до інформації всіх учасників відносин.

Для дотримання останнього із зазначених принципів, важливим є вирішення проблеми зберігання та архівування електронної документації, яка має очевидну специфіку.

Як зазначено у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг», при зберіганні електронних документів обов'язкове додержання таких вимог:

1) інформація, що міститься в електронних документах, має бути доступною для її подальшого використання;

2) має бути забезпечена можливість відновлення електронного документа у тому форматі, в якому він був створений, відправлений або одержаний;

3) у разі наявності повинна зберігатися інформація, яка дає змогу встановити походження та призначення електронного документа, а також дату і час його відправлення чи одержання.

Суб'єкти електронного документообігу мають зберігати електронні документи на електронних носіях інформації у формі, що дає змогу перевірити їх цілісність на цих носіях. Перевірка цілісності електронного документа може проводитися шляхом перевірки електронного цифрового підпису. В установі (організації, на підприємстві) здійснюється централізоване зберігання файлів електронних документів, яке покладається на ***службу діловодства***.

Строк зберігання електронних документів на електронних носіях інформації повинен бути не меншим від строку, встановленого законодавством для відповідних документів на папері (стаття 13 Закону).

У Постанові КМУ № 55[40] деталізується: строки зберігання документів (належність до справи) визначаються під час реєстрації (для вхідних документів) або створення проекту документа автором згідно із затвердженим Мін'юстом переліком типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів.

Групування виконаних документів у електронні справи здійснюється централізовано в системі електронного документообігу установи, відповідно до номенклатури справ. Формування електронних справ здійснюється системою електронного документообігу установи в автоматизованому режимі на підставі індексу електронної справи, який визначається системою електронного документообігу установи під час вхідної реєстрації

[40] Про деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова КМУ від 17.01.2018 р. № 55. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 46.

або створення документа в установі. Електронні документи, що віднесені до однієї електронної справи, мають бути логічно пов'язані між собою за допомогою відомостей про них в системі електронного документообігу установи. Суб'єкти електронного документообігу можуть забезпечувати додержання вимог щодо збереження електронних документів шляхом використання послуг посередника, зокрема архівної установи (стаття 13 Закону).

Однак, незалежно від суб'єкта, який буде уповноваженим на зберігання електронних документів (установа їх створення чи архівна установа), алгоритм дій із такими документами встановлено «Порядком роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання»[41].

Підготовка справ до передання на архівне зберігання розпочинається із проведення ***експертизи цінності електронних документів***. Експертиза цінності електронних документів проводиться за тими ж самими принципами, критеріями та у порядку, визначеному законодавством, що й експертиза цінності документів з паперовими носіями інформації.

За результатами цієї експертизи складаються:

1) описи справ постійного зберігання;

2) описи справ тривалого (понад 10 років) зберігання;

3) акт про вилучення для знищення документів.

Передавання архівних електронних справ на постійне зберігання оформлюється електронним актом про приймання-передавання документів юридичної особи на постійне зберігання, що складається установою-фондоутворювачем. Створення архівних електронних документів здійснює архів установи. Перед створенням архівного електронного документа проводиться перевірка всіх даних, які будуть додані до архівного електронного документа.

Створення архівного електронного документа завершується накладанням електронного цифрового підпису особи, відповідальної за створення архівного електронного документа. Архівні електронні документи групуються у справи (томи) за відповідними електронними справами (томами справ).

Отже, ***електронна архівна справа*** – це сукупність архівних електронних документів, кожен з яких має унікальне ім'я файла, створеного відповідно до Вимог щодо найменування файлів архівних електронних документів, та додатковий XML-документ – обкладинка архівної електронної справи, в якому зазначаються всі відомості про справу, архівні електронні документи справи, уміщені до неї, та відповідні їм електронні документи.

Порядковий номер архівної електронної справи має збігатися з порядковим номером відповідної електронної справи за описом справ установи.

Для виконання процедури знищення електронних документів складається ***Акт про вилучення для знищення документів***, не внесених до Національного архівного фонду, працівником служби інформаційного забезпечення установи, який відповідає за технічну перевірку та знищення електронних документів у паперовій формі і, на його основі, в електронній – у форматі для текстових електронних документів. Лише після цього, на підставі електронного Акта, проводиться знищення електронних документів методом, який не дозволяє відновлення інформації.

---

[41] Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: Наказ Мін'юсту України від 11.11.2014 р. № 1886/5. *Офіційний вісник України*. 2014. № 93.

3.2. Електронна ідентифікація та автентифікація. Засоби та схеми електронної ідентифікації

Постановою Верховної Ради України схвалено Програму діяльності Кабінету Міністрів України, де, серед іншого, передбачається:

«Ми плануємо провести інвентаризацію всіх послуг, що надаються державними органами громадянам та бізнесу. Частини цих послуг необхідно позбутися (насамперед, шляхом оптимізації реєстрів, що дозволить прибрати зайві довідки). Усі інші послуги необхідно оптимізувати та перевести онлайн.

Важливим кроком є розвиток сучасних електронних способів ідентифікації особистості (наприклад, SMART ID).

Іншим важливим кроком є створення єдиного порталу послуг із зручним та зрозумілим дизайном, на якому ми поступово зберемо послуги всіх центральних органів за єдиними стандартами»[42].

Нині в Україні запроваджено інтегровану систему електронної ідентифікації. Це інформаційно-телекомунікаційна система, яка призначена для технологічного забезпечення зручної, доступної та безпечної електронної ідентифікації та автентифікації користувачів системи, сумісності та інтеграції схем електронної ідентифікації, їх взаємодії з офіційними вебсайтами (веб-порталами), інформаційними системами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, забезпечення захисту інформації та персональних даних з використанням єдиних вимог, форматів, протоколів та класифікаторів, а також задоволення інших потреб, визначених актами законодавства[43].

Метою системи є забезпечення відповідно до схем електронної ідентифікації доступу користувачів системи до електронних послуг, які надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами і фізичними особами – підприємцями, та їх сервісів, функціонування електронного документообігу, провадження іншої діяльності зі застосуванням електронної ідентифікації.

Власником системи є держава. Держателем та замовником системи є Мінцифри.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», суб'єкти електронного документообігу, які здійснюють його на договірних засадах, самостійно визначають режим доступу до електронних документів, що містять конфіденційну інформацію, та встановлюють для них систему (способи) захисту.

Оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, зокрема з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису, відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис».

За наявності електронного документа у кількох примірниках на кількох електронних носіях – кожний з таких примірників вважатиметься оригіналом електронного документа.

У цьому разі, як зазначається у науковій літературі, поняття оригіналу і копії у цифровому середовищі дещо відрізняється від їх реальних аналогів.

---

[42] Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України від 29.09.2019 р. № 188-9. *Офіційний вісник України*. 2019. № 82.

[43] Про затвердження Положення про інтегровану систему електронної ідентифікації: Постанова КМУ від 19.06.2019 р. № 546. *Урядовий кур'єр*. 2019. № 121.

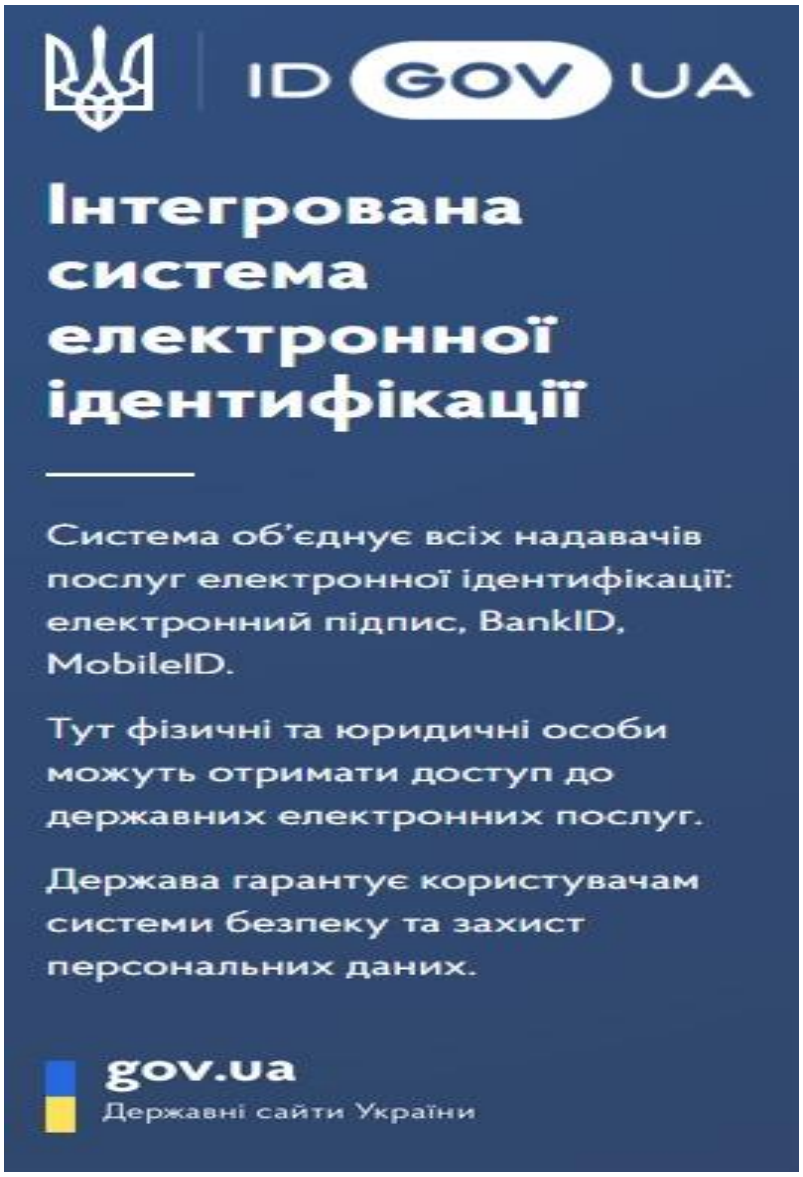

Рис. 3. Веб-портал ІСЕІ

Встановити відмінності між оригіналом та копією неможливо. Тому існує проблема ***ідентифікації документа***. Для їх розмежування важливою може бути дата створення документа. Документ, що створений першим і є оригіналом, усі пізніші – є його копіями, якщо за певних умов не надана сила оригіналів[44].

Також важливо зазначити, що нормативними актами, по суті лише частково встановлено конкретну межу між термінами та відповідними до них процедурами, що стосуються ***встановлення (ідентифікації) особи***, за безпосередньою участю інших осіб або із використанням інформаційних систем, тобто автоматизованим способом.

Ідентифікація особи за безпосередньою участю інших осіб (зазвичай, фізичних осіб, що є посадовими особами) у законодавчих та підзаконних актах правового поля

[44] Див.: ІТ-право / за заг. ред. проф. О. С. Яворської. Львів: Вид-во «Левада», 2017. С. 71.

України передбачає встановлення тотожності фізичної або юридичної особи за сукупністю даних, що містяться у документах, виданими уповноваженими установами, які певною мірою унеможливлюють виникнення сумнівів щодо цієї особи, котра звернулася за вчиненням тих або інших юридичних дій.

Так, наприклад, Законом України «Про нотаріат»[45] (Стаття 43) визначено, що «встановлення особи здійснюється за паспортом громадянина України або за іншими документами, які унеможливлюють виникнення будь-яких сумнівів щодо особи громадянина, який звернувся за вчиненням нотаріальної дії». Водночас надається перелік документів, використання яких робить можливим або унеможливлює ідентифікацію особи під час вчинення нотаріальних дій.

«Ідентифікація особи» – процедура використання ідентифікаційних даних особи з документів, створених на матеріальних носіях, та/або електронних даних, унаслідок виконання якої забезпечується однозначне встановлення фізичної, юридичної особи або представника юридичної особи[46]:

«Ідентифікація особи» – встановлення особи шляхом порівняння наданих даних (параметрів), зокрема біометричних, з наявною інформацією про особу в реєстрах, картотеках, базах даних тощо (Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»[47]).

Доцільною видається можливість застосування у цьому контексті термінології, яка застосовується у Регламенті ЄС № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23 липня 2014 р. «Про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку і скасування Директиви 1999/93/ЄС»[48] та інших міжнародних стандартах та рекомендаціях. Зважаючи на це, варто навести визначення декількох основних термінів:

1. ***Автентифікація*** – електронний процес, що дозволяє підтвердити електронну ідентифікацію фізичної або юридичної особи; походження та цілісність електронних даних.

2. ***Авторизація*** – надання повноважень; авторизація стосується: (а) повноважень автентифікованого об’єкта щодо виконання певної дії або використання певного сервісу / ресурсу; (б) процес визначення за оцінкою відповідних дозволів можливості автентифікованого об’єкта мати доступ до певного ресурсу. Після автентифікації користувачеві може бути надано повноваження щодо різних типів доступу або діяльності, засновані на тому, ким є користувач, які його посадові функції або інших аспектах політики безпеки.

3. ***Верифікація*** – процес перевірки інформації шляхом порівняння представленої інформації з раніше підтвердженою інформацією.

---

[45] Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39.

[46] Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2017. № 45.

[47] Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 51.

[48] Про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку і скасування Директиви 1999/93/ЄС: Регламент ЄС № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23.07.2014 р. *OBL.* 2014. № 257. С. 73.

4. ***Ідентифікаційні дані особи (ідентичність)*** – сукупність даних, який дозволяє встановити фізичну або юридичну особу, або фізичну особу, яка представляє юридичну особу[49].

У 2017 році Наказом Міністерства фінансів України (14.07.2017 р.) № 637 затверджено Порядок функціонування Електронного кабінету[50]. Відповідно до вимог пункту 42-1.5 статті 42 розділу I Податкового кодексу[51], платник податків стає користувачем електронного кабінету та набуває право подавати звітність в електронній формі і вести листування засобами електронного зв'язку в електронній формі після проходження в електронному кабінеті електронної ідентифікації онлайн з використанням кваліфікованого електронного підпису з дотриманням вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронні довірчі послуги» або тих сервісів ідентифікації, використання яких дозволяється методологом електронного кабінету. Єдиною підставою для відмови у проходженні електронної ідентифікації платника податків в електронному кабінеті є недійсність кваліфікованого електронного підпису такого платника податків, зокрема у зв'язку із закінченням строку дії відповідного сертифіката відкритого ключа.

Платник податків, що пройшов ідентифікацію в електронному кабінеті, самостійно визначає спосіб взаємодії з контролюючим органом, а саме в загальному порядку чи в електронній формі, про що робить відповідну позначку в електронному кабінеті з одночасним обов'язковим зазначенням своєї електронної адреси (адрес). У разі зміни електронної адреси платник податків зобов'язаний не пізніше наступного робочого дня внести відповідні зміни до своїх облікових даних в електронному кабінеті.

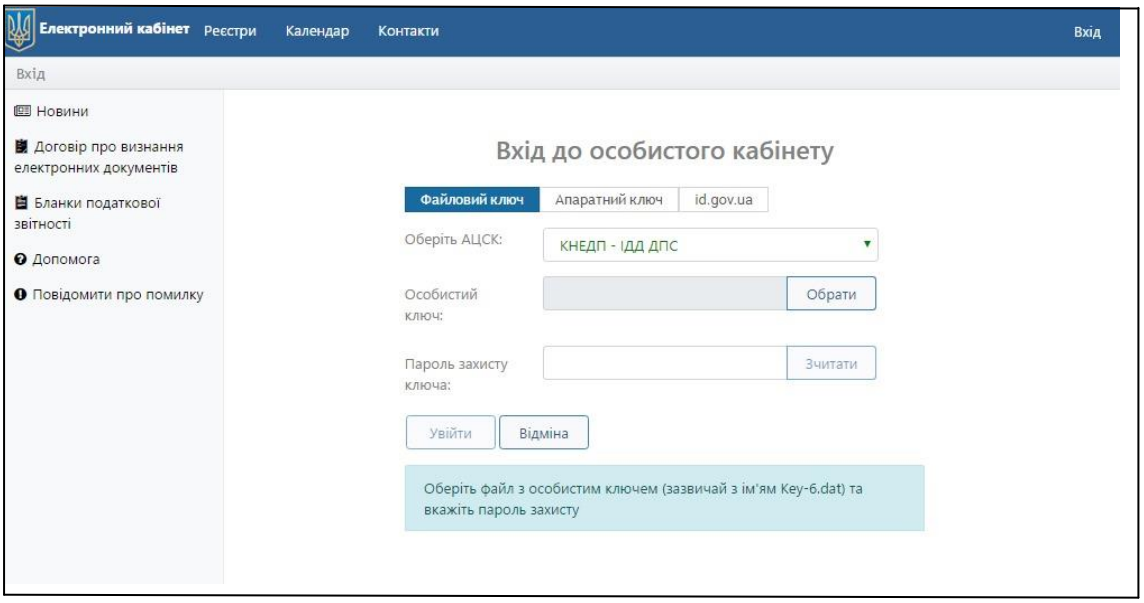

Рис. 4. Електронний кабінет платника податків

[49] Див.: Біла книга з електронного урядування. Національна стратегія електронної ідентифікації України / за ред. О. Потія, Ю. Козлова. 2015. С. 60–65.

[50] Про затвердження Порядку функціонування Електронного кабінету: Наказ Мінфіну України № 637 від 14.07.2017 р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 68.

[51] Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14.

Автентифікація – електронна процедура, яка дає змогу підтвердити електронну ідентифікацію фізичної, юридичної особи, інформаційної або інформаційно-телекомунікаційної системи та/або походження та цілісність електронних даних. Електронна ідентифікація – процедура використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи[52].

Сьогодні в теорії визначено ***три базові моделі електронної ідентифікації за ознакою відповідальності за збереження ідентифікаційних даних***.

Модель, орієнтована на користувача.

У цій моделі саме користувач бере на себе відповідальність за генерацію та підтримку ідентифікаційних даних перед постачальниками послуг електронної ідентифікації та постачальниками електронних послуг. Ідентифікаційні дані надаються виключно за запитом постачальника послуг та якщо користувач у явному виді дає на це згоду. Користувач завжди є власником своїх ідентифікаційних даних.

Централізована модель.

Така модель є найбільш поширеною на практиці. В цій моделі, якщо користувачі бажають отримати доступ до електронних послуг, вони спершу мають надати ідентифікаційну інформацію у спеціальний орган реєстрації. Ідентифікаційні дані зберігаються централізовано у реєстрі під управлінням постачальника послуг електронної ідентифікації.

Під час запиту електронної послуги, користувач дає згоду на те, щоб постачальник послуг електронної ідентифікації надав відповідну інформацію автентифікації постачальнику електронних послуг.

У цій моделі користувач не має контролю за своєю ідентифікаційною інформацією. За її збереження та використання несе повну відповідальність постачальник послуг електронної ідентифікації.

Децентралізована модель.

У цій моделі ідентифікаційні дані користувача зберігаються у різних постачальників послуг електронної ідентифікації. Але постачальники послуг електронної ідентифікації можуть легко обмінюватись ідентифікаційними даними за допомогою відповідних репозиторіїв.

Довіра у цій моделі досягається внаслідок встановлення відношень між різними постачальниками послуг електронної ідентифікації та на основі узгодження політики використання ідентифікаторів[53].

Електронна ідентифікація здійснюється за допомогою засобів електронної ідентифікації, що підпадають під схему електронної ідентифікації, затверджену Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до статтей 14–15 Закону України «Про електронні довірчі послуги»[54], схема електронної ідентифікації має встановлювати високий, середній або низький рівні довіри до засобів електронної ідентифікації, що використовуються в них.

---

[52] Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2017. № 45.

[53] Див.: Біла книга з електронного урядування. Національна стратегія електронної ідентифікації України / за ред. О. Потія, Ю. Козлова. 2015. С. 83–85.

[54] Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45.

3.3. Електронний цифровий підпис: правове регулювання, юридична значущість, механізм

Донедавна основними нормативними актами, які регламентують використання електронного цифрового підпису в Україні, були прийняті закони України «Про електронний цифровий підпис» та «Про електронні документи та електронний документообіг». З прийняттям цих законів, користуватися електронним цифровим підписом інтенсивніше почали у багатьох сферах, зокрема в банківській, у податкових звітностях тощо. Щоправда, він не набув поширення у сфері приватноправових відносин. У цій сфері досі віддають перевагу паперовим документам, звичайним підписам і печаткам, не вважаючи електронний цифровий підпис зручною альтернативою[55].

Нині Закон «Про електронний цифровий підпис» втратив свою чинність, а тому механізм застосування електронних підписів слід прослідковувати у низці спеціальних нормативно-правових актів.

Як зазначено у Законі «Про електронні документи та електронний документообіг»[56], відносини, пов'язані з використанням удосконалених та кваліфікованих електронних підписів, регулюються Законом України «Про електронні довірчі послуги»[57]. Цей нормативний акт оперує двома самостійними поняттями: «електронний підпис» та «електронна печатка».

Електронний підпис – електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис.

Електронна печатка – електронні дані, які додаються створювачем електронної печатки до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються для визначення походження та перевірки цілісності пов'язаних електронних даних.

Особистий ключ – параметр алгоритму асиметричного криптографічного перетворення, який використовується як унікальні електронні дані для створення електронного підпису чи печатки, доступний тільки підписувачу чи створювачу електронної печатки. Для перевірки електронного підпису чи печатки, як електронні дані, використовується ***відкритий ключ***.

Сертифікат відкритого ключа – електронний документ, який засвідчує належність відкритого ключа фізичній або юридичній особі, підтверджує її ідентифікаційні дані та/або надає можливість здійснити автентифікацію вебсайту.

Кваліфікований сертифікат відкритого ключа – сертифікат відкритого ключа, який видається кваліфікованим надавачем електронних довірчих послуг, засвідчувальним центром або центральним засвідчувальним органом і відповідає вимогам Закону. На його основі базуються ***кваліфікований електронний підпис*** та ***кваліфікована електронна печатка***, які вважаються «удосконаленими».

Кваліфікований електронний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису. Кваліфікова-

---

[55] Див.: Руданецька О. С. Розділ 3.3. Електронні сервіси в господарській діяльності: навч. посіб. / за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 43–49.

[56] Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. № 36.

[57] Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45.

на електронна печатка має презумпцію цілісності електронних даних і достовірності походження електронних даних, з якими вона пов'язана.

Використання ключів і, відповідно, електронних підписів та печаток спрямовані на надання електронних довірчих послуг.

Електронна взаємодія фізичних та юридичних осіб, яка потребує відправлення, отримання, використання та постійного зберігання за участю третіх осіб електронних даних, аналоги яких на паперових носіях не повинні містити власноручний підпис відповідно до законодавства, а також автентифікація в інформаційних системах, в яких здійснюється обробка таких електронних даних, *можуть здійснюватися з використанням електронних довірчих послуг або без отримання таких послуг*, за умови попередньої домовленості між учасниками взаємодії щодо порядку електронної ідентифікації учасників таких правових відносин.

Електронна взаємодія фізичних та юридичних осіб, яка потребує відправлення, отримання, використання та постійного зберігання за участю третіх осіб електронних даних, аналоги яких на паперових носіях повинні містити власноручний підпис відповідно до законодавства, а також автентифікація в складових частинах інформаційних систем, в яких здійснюється обробка таких електронних даних та володільцями інформації в яких є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації державної форми власності, повинні здійснюватися *з використанням кваліфікованих електронних довірчих послуг.*

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації державної форми власності, державні реєстратори, нотаріуси та інші суб'єкти, уповноважені державою на здійснення функцій державного реєстратора, для засвідчення чинності відкритого ключа *використовують лише кваліфікований сертифікат відкритого ключа*, а для реалізації повноважень, спрямованих на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків фізичної або юридичної особи відповідно до закону, *застосовують виключно засоби кваліфікованого електронного підпису чи печатки,* які мають вбудовані апаратно-програмні засоби, що забезпечують захист записаних на них даних від несанкціонованого доступу, від безпосереднього ознайомлення із значенням параметрів особистих ключів та їх копіювання.

Результати надання кваліфікованих електронних довірчих послуг повинні визнаватися в усіх державних установах та іншими користувачами цих послуг.

Водночас Закон «Про електронні довірчі послуги» передбачає, що нотаріальні дії з використанням кваліфікованого електронного підпису чи печатки або інших засобів електронної ідентифікації вчиняються в порядку, визначеному головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері нотаріату.

Здійснення правосуддя з використанням кваліфікованого електронного підпису чи печатки або інших засобів електронної ідентифікації вчиняється в порядку, встановленому законом.

Правочини, що підлягають нотаріальному посвідченню та/або державній реєстрації у випадках, встановлених законом, вчиняються в електронній формі виключно із застосуванням кваліфікованих електронних довірчих послуг та у встановленому порядку. Однак використання електронних довірчих послуг не змінює порядку вчинення правочинів, встановленого законом.

Електронний підпис чи печатка не можуть бути визнані недійсними та позбавлені можливості розглядатися як доказ у судових справах виключно на тій підставі, що вони мають електронний вигляд або не відповідають вимогам до кваліфікованого електронного підпису чи печатки.

3.4. Реєстр суб'єктів, які надають послуги, пов'язані з електронним цифровим підписом

Закон України «Про електронні довірчі послуги»[58] набув чинності в 2018 році. Він покликаний визначити правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг, зокрема транскордонних, права та обов'язки суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг, а також правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації.

Електронна довірча послуга – послуга, яка надається для забезпечення електронної взаємодії двох або більше суб'єктів, які довіряють надавачу електронних довірчих послуг щодо надання такої послуги. ***Надавач електронних довірчих послуг*** – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, фізична особа-підприємець, яка надає одну або більше електронних довірчих послуг, а ***користувачі електронних довірчих послуг*** – підписувачі, створювачі електронних печаток, відправники та отримувачі електронних даних, інші фізичні та юридичні особи, які отримують електронні довірчі послуги у надавачів таких послуг відповідно до вимог зазначеного Закону.

До складу електронних довірчих послуг, відповідно до Закону, відносять:

1) створення, перевірку та підтвердження удосконаленого електронного підпису чи печатки;

2) формування, перевірку та підтвердження чинності сертифіката електронного підпису чи печатки;

3) формування, перевірку та підтвердження чинності сертифіката автентифікації вебсайту;

4) формування, перевірку та підтвердження електронної позначки часу;

5) реєстровану електронну доставку;

6) зберігання удосконалених електронних підписів, печаток, електронних позначок часу та сертифікатів, пов'язаних з цими послугами.

Статусу *кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг* юридичні особи, фізичні особи-підприємці набувають з дня внесення відомостей про них до Довірчого списку на підставі рішення центрального засвідчувального органу (ЦЗО) або засвідчувального центру (у разі надання електронних довірчих послуг у банківській системі України та при здійсненні переказу коштів).

Юридичні особи, фізичні особи-підприємці для внесення відомостей про них до Довірчого списку подають до центрального засвідчувального органу або засвідчувального центру:

1) заяву про внесення до Довірчого списку;

2) документ, що дає змогу однозначно ідентифікувати фізичну особу-підприємця або представника юридичної особи;

3) засвідчену в установленому законодавством порядку копію атестата відповідності комплексної системи захисту інформації вимогам нормативних документів у сфері захисту інформації із засвідченою в установленому законодавством порядку копією позитивного експертного висновку за результатами державної експертизи у сфері криптогра-

[58] Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45.

фічного захисту інформації або засвідчену в установленому законодавством порядку копію документа про відповідність, складеного за результатами проведення процедури оцінки відповідності у сфері електронних довірчих послуг;

4) засвідчені в установленому законодавством порядку копії документів, які підтверджують право власності або право користування нежилими приміщеннями, що використовуватимуться для розміщення всіх складових програмно-технічного комплексу, котрі забезпечуватимуть надання кваліфікованих електронних довірчих послуг;

5) персональний та посадовий склад працівників, обов'язки яких будуть безпосередньо пов'язані з наданням кваліфікованих електронних довірчих послуг;

6) засвідчені в установленому законодавством порядку копії документів, які підтверджують освітньо-кваліфікаційний рівень та трирічний стаж роботи за фахом найманих працівників, обов'язки яких будуть безпосередньо пов'язані з наданням кваліфікованих електронних довірчих послуг;

7) засвідчені в установленому законодавством порядку копії документів, які підтверджують право власності або право користування засобами кваліфікованого електронного підпису чи печатки, що використовуватимуться для надання кваліфікованих електронних довірчих послуг;

8) засвідчену в установленому законодавством порядку копію договору страхування цивільно-правової відповідальності або засвідчені в установленому законодавством порядку копії документів, що підтверджують внесення коштів на поточний рахунок зі спеціальним режимом використання у банку (рахунок в органі, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів) для забезпечення відшкодування збитків, які можуть бути заподіяні кваліфікованим надавачем електронних довірчих послуг користувачам електронних довірчих послуг унаслідок неналежного виконання своїх обов'язків;

9) засвідчену в установленому законодавством порядку копію регламенту роботи кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг, погодженого з контролюючим органом (або засвідчувальним центром – для надавачів електронних довірчих послуг, що вносяться до Довірчого списку за поданням засвідчувального центру), що відповідає вимогам до регламенту кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг;

10) копії наведених документів.

Центральний засвідчувальний орган або засвідчувальний центр за результатами розгляду поданих документів протягом 15 робочих днів з дня реєстрації заяви про внесення до Довірчого списку приймає рішення про внесення кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг або надсилає вмотивовану відмову у внесенні відомостей до Довірчого списку.

Центральний засвідчувальний орган або засвідчувальний центр надає вмотивовану відмову у внесенні змін до Довірчого списку в разі:

– неподання документів, що є підставою для внесення відповідних змін до Довірчого списку;

– виявлення в заяві про внесення змін до Довірчого списку та документах, що додаються до неї, недостовірної інформації, пошкоджень, які не дають змоги однозначно тлумачити зміст, виправлень або дописок.

Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг припиняє свою діяльність з надання кваліфікованих електронних довірчих послуг у разі:

– прийняття центральним засвідчувальним органом рішення про виключення його з Довірчого списку;

– прийняття ним рішення про припинення надання кваліфікованих електронних довірчих послуг, що зазначені у Довірчому списку;

– припинення діяльності кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг (державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця чи припинення діяльності в установленому законодавством порядку юридичної особи);

– набрання законної сили рішенням суду про виключення його з Довірчого списку, оголошення його померлим, визнання безвісно відсутнім, недієздатним, обмеження його цивільної дієздатності, визнання його банкрутом.

Про прийняття рішення про припинення надання кваліфікованих електронних довірчих послуг кваліфікований надавач електронних довірчих послуг зобов'язаний повідомити користувачам електронних довірчих послуг, центральному засвідчувальному органу або засвідчувальному центру та контролюючому органу не пізніше ніж через п'ять робочих днів з дня прийняття такого рішення.

Адміністратор інформаційно-телекомунікаційної системи ЦЗО[59] (***Адміністратор ІТС ЦЗО***) – державне підприємство «ДІЯ» (ДП «ДІЯ»), яке належить до сфери управління головного органу у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері електронних довірчих послуг, та здійснює технічне й технологічне забезпечення виконання функцій ЦЗО.

Інформаційно-телекомунікаційна система ЦЗО ***(ІТС ЦЗО)*** – сукупність інформаційних та телекомунікаційних систем ЦЗО, які у процесі обробки інформації діють як єдине ціле та об'єднують програмно-технічний комплекс, що використовується під час надання послуг, фізичне середовище, інформацію, що обробляється в цих системах, а також найманих працівників ЦЗО, які безпосередньо задіяні у наданні послуг або обслуговують програмно-технічний комплекс.

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері електронних довірчих послуг, на який покладено виконання функцій ЦЗО, є *Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри)*[60]:

– місцезнаходження (поштова адреса): вул. Ділова, 24, м. Київ, 03150;
– код за ЄДРПОУ: 43220851;
– телефон: (044) 256-73-15.

Адреса електронного інформаційного ресурсу ЦЗО, доступ до якого забезпечується через телекомунікаційні мережі загального користування цілодобово ***(офіційний вебсайт ЦЗО): www.czo.gov.ua.***

Електронна пошта ЦЗО: inbox@czo.gov.ua

Адміністратор ІТС ЦЗО:

– місцезнаходження (поштова адреса): вул. Ділова, 24, м. Київ, 03150;
– код за ЄДРПОУ: 43395033;
– телефон: (044) 207-17-30;
– електронна пошта: support.its@czo.gov.ua.

Адміністратор ІТС ЦЗО надає кваліфіковану електронну довірчу послугу формування, перевірки та підтвердження чинності кваліфікованого сертифіката електронного підпису чи печатки надавачам.

---

[59] Див.: Про затвердження Регламенту роботи центрального засвідчувального органу. Наказ Мінцифри від 19.12.2019 № 27. *Офіційний вісник України.* 2020. № 3.

[60] Положення про Міністерство цифрової трансформації України. ПКМУ від 18 вересня 2019 р. № 856. *Урядовий кур'єр.* 2019. № 192.

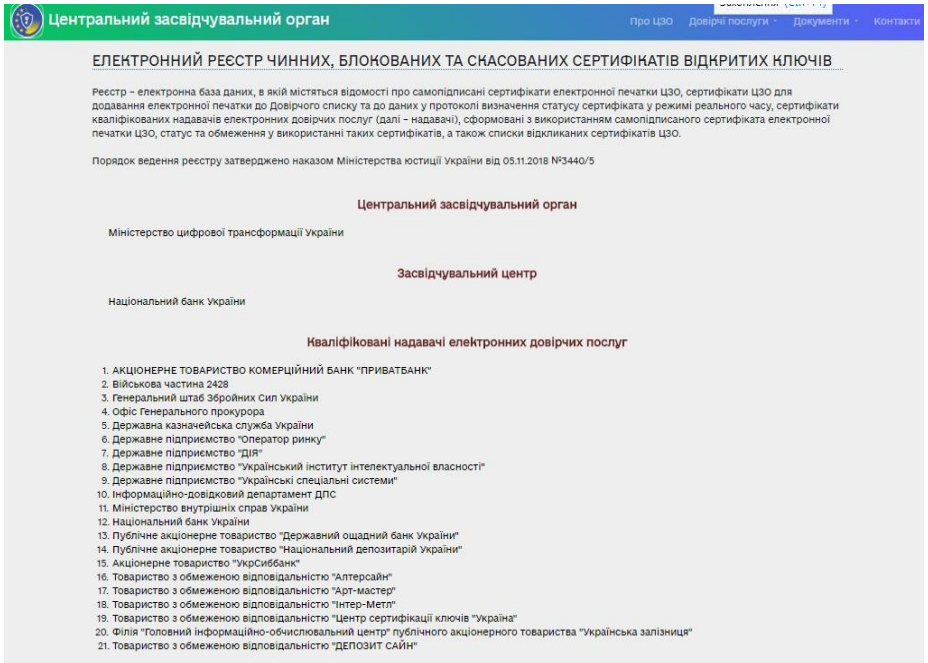

Центральний засвідчувальний орган

Про ЦЗО Довірчі послуги Документи Контакти

ЕЛЕКТРОННИЙ РЕЄСТР ЧИННИХ, БЛОКОВАНИХ ТА СКАСОВАНИХ СЕРТИФІКАТІВ ВІДКРИТИХ КЛЮЧІВ

Реєстр – електронна база даних, в якій містяться відомості про самопідписані сертифікати електронної печатки ЦЗО, сертифікати ЦЗО для додавання електронної печатки до Довірчого списку та до даних у протоколі визначення статусу сертифіката у режимі реального часу, сертифікати кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг (далі – надавачі), сформовані з використанням самопідписаного сертифіката електронної печатки ЦЗО, статус та обмеження у використанні таких сертифікатів, а також списки відкликаних сертифікатів ЦЗО.

Порядок ведення реєстру затверджено наказом Міністерства юстиції України від 05.11.2018 №3440/5

Центральний засвідчувальний орган

Міністерство цифрової трансформації України

Засвідчувальний центр

Національний банк України

Кваліфіковані надавачі електронних довірчих послуг

1. АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
2. Військова частина 2428
3. Генеральний штаб Збройних Сил України
4. Офіс Генерального прокурора
5. Державна казначейська служба України
6. Державне підприємство "Оператор ринку"
7. Державне підприємство "ДІЯ"
8. Державне підприємство "Український інститут інтелектуальної власності"
9. Державне підприємство "Українські спеціальні системи"
10. Інформаційно-довідковий департамент ДПС
11. Міністерство внутрішніх справ України
12. Національний банк України
13. Публічне акціонерне товариство "Державний ощадний банк України"
14. Публічне акціонерне товариство "Національний депозитарій України"
15. Акціонерне товариство "УкрСиббанк"
16. Товариство з обмеженою відповідальністю "Алтерсайн"
17. Товариство з обмеженою відповідальністю "Арт-мастер"
18. Товариство з обмеженою відповідальністю "Інтер-Метл"
19. Товариство з обмеженою відповідальністю "Центр сертифікації ключів "Україна"
20. Філія "Головний інформаційно-обчислювальний центр" публічного акціонерного товариства "Українська залізниця"
21. Товариство з обмеженою відповідальністю "ДЕПОЗИТ САЙН"

Рис. 5. Офіційний вебсайт ЦЗО

З метою забезпечення захисту інформації в ІТС ЦЗО шляхом вирішення питань, пов’язаних з проектуванням, розробленням, модернізацією, введенням в експлуатацію та підтримкою працездатності комплексної системи захисту інформації (КСЗІ), та додержання режиму безпеки в ІТС ЦЗО створюється підрозділ служби захисту інформації (СЗІ).

Надання адміністративної послуги внесення юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, які мають намір надавати електронні довірчі послуги, до Довірчого списку здійснюється Мінцифрою.

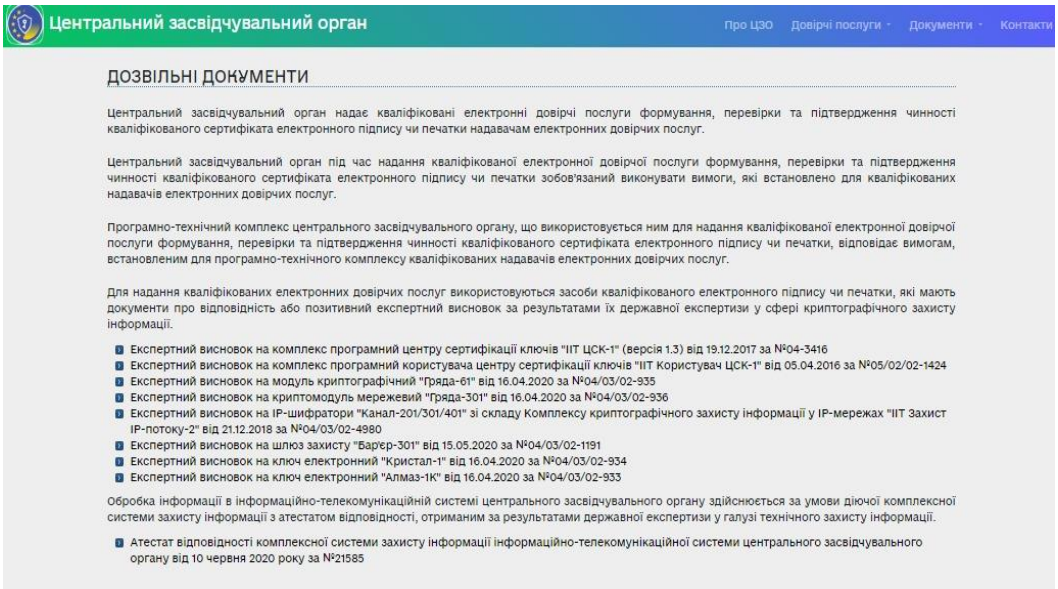

Центральний засвідчувальний орган

Про ЦЗО Довірчі послуги Документи Контакти

ДОЗВІЛЬНІ ДОКУМЕНТИ

Центральний засвідчувальний орган надає кваліфіковані електронні довірчі послуги формування, перевірки та підтвердження чинності кваліфікованого сертифіката електронного підпису чи печатки надавачам електронних довірчих послуг.

Центральний засвідчувальний орган під час надання кваліфікованої електронної довірчої послуги формування, перевірки та підтвердження чинності кваліфікованого сертифіката електронного підпису чи печатки зобов'язаний виконувати вимоги, які встановлено для кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг.

Програмно-технічний комплекс центрального засвідчувального органу, що використовується ним для надання кваліфікованої електронної довірчої послуги формування, перевірки та підтвердження чинності кваліфікованого сертифіката електронного підпису чи печатки, відповідає вимогам, встановленим для програмно-технічного комплексу кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг.

Для надання кваліфікованих електронних довірчих послуг використовуються засоби кваліфікованого електронного підпису чи печатки, які мають документи про відповідність або позитивний експертний висновок за результатами їх державної експертизи у сфері криптографічного захисту інформації.

- Експертний висновок на комплекс програмний центру сертифікації ключів "ІІТ ЦСК-1" (версія 1.3) від 19.12.2017 за №04-3416
- Експертний висновок на комплекс програмний користувача центру сертифікації ключів "ІІТ Користувач ЦСК-1" від 05.04.2016 за №05/02/02-1424
- Експертний висновок на модуль криптографічний "Гряда-61" від 16.04.2020 за №04/03/02-935
- Експертний висновок на криптомодуль мережевий "Гряда-301" від 16.04.2020 за №04/03/02-936
- Експертний висновок на IP-шифратори "Канал-201/301/401" зі складу Комплексу криптографічного захисту інформації у IP-мережах "ІІТ Захист IP-потоку-2" від 21.12.2018 за №04/03/02-4980
- Експертний висновок на шлюз захисту "Бар'єр-301" від 15.05.2020 за №04/03/02-1191
- Експертний висновок на ключ електронний "Кристал-1" від 16.04.2020 за №04/03/02-934
- Експертний висновок на ключ електронний "Алмаз-1К" від 16.04.2020 за №04/03/02-933

Обробка інформації в інформаційно-телекомунікаційній системі центрального засвідчувального органу здійснюється за умови діючої комплексної системи захисту інформації з атестатом відповідності, отриманим за результатами державної експертизи у галузі технічного захисту інформації.

- Атестат відповідності комплексної системи захисту інформації інформаційно-телекомунікаційної системи центрального засвідчувального органу від 10 червня 2020 року за №21585

Рис. 6. Дозвільні документи на офіційному сайті ЦЗО

Заява про внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу-підприємця до Довірчого списку та документи, що до неї додаються, можуть бути подані представником юридичної особи або фізичною особою-підприємцем, що має намір надавати кваліфіковані електронні довірчі послуги, в електронній формі через Єдиний державний портал адміністративних послуг, зокрема через інтегровану з ним інформаційну систему ЦЗО.

3.5. Електронний реєстр чинних, блокованих і скасованих посилених сертифікатів відкритих ключів засвідчувальних центрів та центрів сертифікації ключів

Заява про формування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа подається до Адміністратора ІТС ЦЗО в письмовій формі особисто представником юридичної особи або фізичною особою-підприємцем, що має намір надавати кваліфіковані електронні довірчі послуги, або надавачем, підписується ним або його уповноваженою особою та скріплюється печаткою.

Формування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача здійснюється на підставі заяв про надання кваліфікованої електронної довірчої послуги формування, перевірки та підтвердження чинності кваліфікованого сертифіката електронного підпису чи печатки надавачу, визначених у додатку 2 (для надавача – юридичної особи) та у додатку 3 (для надавача – фізичної особи-підприємця) до Регламенту[61], що подаються до Адміністратора ІТС ЦЗО.

Адміністратор ІТС ЦЗО формує кваліфіковані сертифікати відкритих ключів юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців, що мають намір надавати кваліфіковані електронні довірчі послуги, надавачам, які відповідають вимогам, встановленим Законом[62], та забезпечує цілодобовий доступ до інформації про дату та час зміни статусу кваліфікованих сертифікатів відкритих ключів.

Скасування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача:

1) здійснюється у випадках, передбачених Законом, на підставі заяви про скасування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача;

2) форми заяв про скасування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача, що подаються до Адміністратора ІТС ЦЗО, визначені у Регламенті;

3) заява про скасування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа подається надавачем до Адміністратора ІТС ЦЗО в будь-який спосіб, що забезпечує підтвердження особи-надавача;

4) під час прийому заяви про скасування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа здійснюється встановлення особи керівника юридичної особи-надавача (фізичної особи-підприємця, що є надавачем) або його уповноваженої особи та перевіряється достатність обсягу цивільної правоздатності й дієздатності;

---

[61] Про затвердження Регламенту роботи центрального засвідчувального органу. Наказ Мінцифри від 19.12.2019 № 27. *Офіційний вісник України*. 2020. № 3.

[62] Див.: Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2017. № 45.

5) не приймаються до розгляду заяви та документи, які мають пошкодження, що не дають змоги однозначно тлумачити зміст, виправлення або дописки;

6) опрацювання заяви на скасування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа та інформування Адміністратором ІТС ЦЗО надавача про скасування сертифіката ключа його послуги здійснюються протягом двох годин від моменту отримання заяви Адміністратором ІТС ЦЗО;

7) скасування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача здійснюється адміністратором сертифікації під контролем адміністратора безпеки та аудиту;

8) скасування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача набирає чинності з дати та часу здійснення цієї операції;

9) серійний номер скасованого кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача вноситься до СВС із зазначенням дати та часу здійснення цієї операції.

Блокування кваліфікованих сертифікатів відкритих ключів надавачів здійснюється у випадках, передбачених частинами шостою та сьомою статті 25 Закону «Про електронні довірчі послуги». *Поновлення кваліфікованих сертифікатів відкритих ключів* надавачів здійснюється у випадках, передбачених частинами десятою, одинадцятою статті 25 Закону, на підставі заяв про поновлення кваліфікованого сертифіката відкритого ключа за формами, визначеними у додатку 8 (для надавача – юридичної особи) та у додатку 9 (для надавача – фізичної особи-підприємця) до Регламенту, що подаються до Адміністратора ІТС ЦЗО.

Списки відкликаних сертифікатів (СВС, Certificates Revocated Lists, CRLs) – сформовані та опубліковані центральним засвідчувальним органом переліки кваліфікованих сертифікатів відкритих ключів, статус яких змінено на блокований, поновлений або скасований[63].

Розповсюдження інформації про статус кваліфікованих сертифікатів відкритих ключів надавачів кваліфікованих електронних довірчих послуг здійснюється шляхом публікації повного та часткового СВС на офіційному вебсайті центрального засвідчувального органу.

СВС центрального засвідчувального органу відповідають таким вимогам:

– у кожному СВС зазначається граничний строк його дії до видання нового списку;

– новий СВС може бути опубліковано до настання граничного строку його дії до видання наступного списку;

– на СВС накладається кваліфікована електронна печатка центрального засвідчувального органу.

Кількість сформованих та опублікованих СВС центрального засвідчувального органу відповідає кількості особистих ключів центрального засвідчувального органу, діючих на момент формування СВС.

Отже, строк чинності кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача становить не більше ніж п’ять років. Початок строку чинності кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача обчислюється з дати і часу формування сертифіката у ЦЗО, що відображається у сертифікаті.

Не пізніше закінчення половини строку чинності кваліфікованого сертифіката відкритого ключа надавача, надавач отримує новий кваліфікований сертифікат відкритого ключа у порядку, визначеному Регламентом.

---

[63] Див.: Офіційний сайт ЦЗО. URL: https://czo.gov.ua/crls

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «електронний документ».
2. Назвіть принципи електронного документообігу.
3. Розмежуйте поняття «електронний договір» та «електронне повідомлення».
4. Яка мета формування інтегрованої системи електронної ідентифікації?
5. Дайте визначення автентифікації.
6. Назвіть базові моделі електронної ідентифікації.
7. Дайте визначення понять «електронний підпис» та «електронна печатка».
8. Що таке ЦЗО? Які його функції?
9. Що таке «сертифікат ключа»? Для чого він призначений?
10. Проаналізуйте компетенцію Мінцифри України.

Список рекомендованих джерел

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: http://zakon1.rada.gov.ua

2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: http://zakon1.rada.gov.ua

3. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 45.

4. Про затвердження Регламенту роботи центрального засвідчувального органу: Наказ Мінцифри від 19.12.2019 № 27. *Офіційний вісник України* 2020. № 3.

5. Положення про Міністерство цифрової трансформації України: ПКМУ від 18 вересня 2019 р. № 856. *Урядовий кур'єр.* 2019. № 192.

6. Шевченко К. Л., Карпенко І. І. Принципи та підходи щодо сертифікації електронного підпису. *Мехатронні системи: інновації та інжиніринг*. Київський національний університет технологій та дизайну. 2019.

7. Кузьміних А. Ю., Будяченко О. М. Роль електронного цифрового підпису в цивільному праві України. *Diss*. Одеса: ОДУВС, 2019.

8. Маньгора В. В. Особливості правового регулювання електронних господарських договорів в Україні. *Інформація і право*. 2019. № 4 (31). С. 68–72.

9. Мазниченко Н. Аналіз способів ідентифікації користувачів при доступі до електронних сервісів. *Матеріали конференцій МЦНД*. 2020. С. 73–76.

Розділ 4

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ У СФЕРІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

4.1. Державна реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань

4.2. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань

4.3. Електронні сервіси у сфері капітального будівництва

4.4. Електронні сервіси у галузі зовнішньоекономічної діяльності

4.1. Державна реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань

Створення суб'єкта господарювання передбачає сукупність послідовних юридично значущих дій. До них можна віднести як обов'язкові процедури, такі, що чітко прописані у законі, або такі, що реалізуються за ініціативою самих засновників. Реалізація такого порядку призводить до появи нового суб'єкта господарювання, а відтак створює передумови для провадження таким суб'єктом підприємницької діяльності. Тобто суб'єкт має отримати легітимність.

Згідно зі ст. 80 ЦК України юридичні особи утворюються в порядку, встановленому законодавством. Зазначимо, що виникнення юридичної особи неможливе без певних установчих документів. До установчих документів належать: статут, засновницький договір, розпорядчий акт, положення, протокол зборів[64].

Відповідно до ст. 56 ГК України, суб'єкт господарювання – це господарська організація, що може бути створена за рішенням власника чи власників майна або уповноваженого ним органу, а у випадках, передбачених законодавством, також за рішенням інших органів, організацій та фізичних осіб шляхом заснування нової господарської організації, злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення діючої (діючих) господарської організації з додержанням вимог законодавства[65].

---

[64] Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

[65] Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n140

Загалом створення суб'єкта господарювання охоплює три стадії: ініціативну, організаційну та легалізаційну[66].

Перша стадія – ініціативна. В основі створення суб'єкта господарської діяльності є ініціатива засновника або засновників. У цей період відбувається пошук найоптимальніших підходів до функціонування майбутнього суб'єкта права, які б якнайліпше забезпечили досягнення мети його створення. Тобто під час цієї процедури здійснюється розробка бізнес-плану, проведення економічних досліджень, вибір конкретної організаційно-правової форми суб'єкта підприємництва тощо.

Наступна стадія – організаційна. На цій стадії вчиняються дії, які чітко спрямовані на створення суб'єкта підприємництва. Йдеться про скликання установчих зборів, розробку та затвердження установчих документів, а також призначення керівних органів.

Третя стадія – легалізаційна. Легалізація (від лат. *lex, legis* – закон) – означає перехід на легальне (визнане законом, дозволене) становище. Її завдання – надати законної сили господарській діяльності, тобто її узаконити. На цій стадії здійснюється державна реєстрація суб'єкта підприємництва, в результаті якої створюється нова юридична особа або відбувається набуття статусу підприємця фізичною особою[67]. Тобто легалізаційна стадія є визначальною в процесі створення суб'єкта господарювання, однак не можна применшувати роль та значення попередніх етапів створення юридичних осіб.

Окрім державної реєстрації, легалізаційна стадія охоплює виконання таких дій, як отримання ліцензій (дозволів) на здійснення конкретних видів господарської діяльності, реєстрацію у фіскальних органах, органах Пенсійного фонду України та державної статистики, а також відкриття рахунків в установах банків.

Державна реєстрація є головною стадією створення суб'єкта господарювання. Адже оскільки саме внаслідок державної реєстрації відбувається легалізація суб'єкта підприємництва та набуття юридичною особою відповідних прав та обов'язків.

Значення державної реєстрації юридичних осіб, організація цієї реєстрації, повнота єдиного реєстру юридичних осіб, достовірність відомостей, які вносяться в державний, реєстр полягає в тому, що така реєстрація забезпечує можливість отримання необхідної інформації господарюючими суб'єктами. Така інформація важлива в разі вирішення питань укладення договорів, формування господарських зв'язків, ведення господарських операцій. Вона сприяє формуванню усталеності економічного обороту. Юридична особа вважається створеною з моменту реєстрації в єдиному державному реєстрі і з цього моменту набуває правоздатності.

Реєстрації підлягають і подальші зміни правового статусу юридичної особи. З одного боку, державна реєстрація є одним з етапів створення юридичних осіб і закріплення статусу фізичних осіб, а з іншого – певною процедурою, пов'язаною з діяльністю органів державної реєстрації, що здійснюють попередній державний контроль за входженням суб'єктів у підприємницький обіг, отже, є формою державного регулювання підприємницької діяльності [68].

---

[66] Смолин Г. В., Туркот О. А., Хомко Л. В. Господарське право: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 484 с.

[67] Хомко Л. В. Легітимація суб'єктів підприємницької діяльності: сутність та законодавче забезпечення. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2016. Вип. 1. С. 142–151.

[68] Змитрович Д. І. Адміністративно-правова природа і сутність державної реєстрації юридичних осіб. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 190–193.

Основою сучасного правового регулювання державної реєстрації юридичних осіб в Україні є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (далі – Закон про державну реєстрацію)[69].

Загальний порядок проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців відповідно до Закону про реєстрацію включає:

– перевірку комплектності документів, які подаються державному реєстратору, та повноти відомостей, що вказані в реєстраційній картці;

– перевірку документів, які подаються державному реєстратору, на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації;

– внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу-підприємця до Єдиного державного реєстру;

– оформлення і видачу виписки з Єдиного державного реєстру у випадках, встановлених законом.

Згідно зі ст. 1 зазначеного нормативно-правового акта *державною реєстрацією* юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців є офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу – підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених законодавством.

До ознак державної реєстрації віднесено:

1) визнання державою факту створення або припинення юридичної особи. Отже, організація, намір про створення якої висловили засновники шляхом оформлення установчих документів, набуває статусу суб'єкта господарювання – юридичної особи з моменту її легалізації;

2) засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою;

3) проведення інших реєстраційних дій, передбачених законодавством.

Основними принципами інституту державної реєстрації є:

1) обов'язковість державної реєстрації в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;

2) публічність державної реєстрації та документів, які були підставою для її проведення;

3) здійснення державної реєстрації за заявницьким принципом;

4) врегулювання відносин, пов'язаних із державною реєстрацією, виключно нормативними документами.

Відповідно до ч. 2 ст. 25 Закону про державну реєстрацію, процедура державної реєстрації охоплює такі процесуальні дії:

1) заповнення форми заяви (реєстраційної картки) про державну реєстрацію;

2) прийом документів за описом;

---

[69] Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15

3) виготовлення копій документів в електронній формі;

4) занесення копій документів в електронній формі до Єдиного державного реєстру;

5) перевірку документів на наявність підстав для зупинення чи відмови розгляду документів;

6) проведення реєстраційної дії шляхом внесення запису до Єдиного державного реєстру;

7) формування та оприлюднення на порталі е-сервісів виписки, результатів надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації та установчих документів юридичної особи.

Відмітимо, що розгляд документів, поданих для проведення державної реєстрації відбувається протягом 24 годин після надходження документів, окрім вихідних та святкових днів. Державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців здійснюють виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації та нотаріуси.

Нагадаємо про те, що зазначені дії є обов'язковими в разі створення будь-якої юридичної особи. Натомість для кожної організаційно-правової форми суб'єкта господарювання передбачено особливості, притаманні конкретним суб'єктам правовідносин.

Для прикладу зазначимо, що в разі створення ТОВ потрібно звернути увагу й на Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»[70]. Водночас потрібно враховувати положення ГК та ЦК України.

До реєстраційних дій віднесено:

– Державна реєстрація юридичної особи (ст. 17);

– Державна реєстрація фізичної особи-підприємця (ст. 18);

– Державна реєстрація змін до відомостей про юридичну особу, зокрема змін до установчих документів (ст. 17);

– Державна реєстрація змін до відомостей про фізичну особу-підприємця, які містяться в Єдиному державному реєстрі (ст. 18);

– Державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця (ст. 18);

– Припинення юридичної особи (ст. 17).

Змістом державної реєстрації стосовно організацій є контроль за законністю їх створення, а стосовно фізичних осіб – фіксація початку підприємницької діяльності.

Як видається, державна реєстрація, окрім правонадільних та статусоутворювальних функцій, має і суто статистичну мету. Вона полягає у внесенні відповідних відомостей про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців до єдиної державної інформаційної системи, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи.

Отож процедура державної реєстрації охоплює етапи створення нових суб'єктів господарської діяльності, зміни їх правового статусу (внесення змін до установчих документів, інформації у відповідному реєстрі) та припинення діяльності (ліквідація юридичної особи та припинення діяльності фізичної особи-підприємця). Окрему специфіку має

[70] Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19

процедура державної реєстрації реорганізації юридичної особи, яка опосередковує і створення, і припинення юридичної особи, а також зміни їх правового статусу. Варто зауважити, що дія Закону України «Про державну реєстрацію» поширюється на державну реєстрацію всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, а також фізичних осіб-підприємців.

У процесі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу щодо забезпечення ділової активності господарських суб'єктів, створення сприятливих умов розвитку, надійності захисту їх прав законодавство про реєстрацію постійно вдосконалювалося.

Інститут державної реєстрації зазнав значних нововведень у 2019 році[71]. В результаті запроваджено нову електронну послугу, що дозволяє зареєструвати ТОВ онлайн через портал електронних сервісів, зокрема на порталі «*Онлайн-будинок юстиції*«та веб-порталі Кабінету міністрів України. Зокрема йдеться про державну реєстрацію ТОВ, що діє на модельному статуті.

Така послуга забезпечує онлайн реєстрацію ТОВ з можливістю формування необхідної редакції модельного статуту, шляхом вибору відповідних пунктів або використання редакції за замовчуванням. У той же час суб'єкту можна подати заяву на застосування спрощеної системи оподаткування та реєстрацію платником податку на додану вартість. ТОВ, які здійснюють свою діяльність на підставі власної редакції установчих документів, мають можливість дистанційно перейти на модельний статут без необхідності відвідувати ЦНАП чи суб'єктів державної реєстрації особисто[72].

4.2. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань

Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – це єдина інформаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадські формування, що не мають статусу юридичної особи (рис. 4.1).

ЄДР створюється з метою забезпечення державних органів та органів місцевого самоврядування, а також учасників цивільного обороту достовірною інформацією про юридичних осіб, громадські формування, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців з Єдиного державного реєстру.

Невід'ємною його архівною складовою є Єдиний ліцензійний реєстр, Реєстр документів дозвільного характеру, Єдиний реєстр громадських формувань, Реєстр громадських об'єднань та Єдиний реєстр підприємств щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство.

---

[71] Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2016 р. № 990 та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2018 р. № 860: Постанова КМУ від 04.12.2019. № 1125. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1125-2019-%D0%BF#Text

[72] Онлайн будинок юстиції. URL: https://online.minjust.gov.ua/

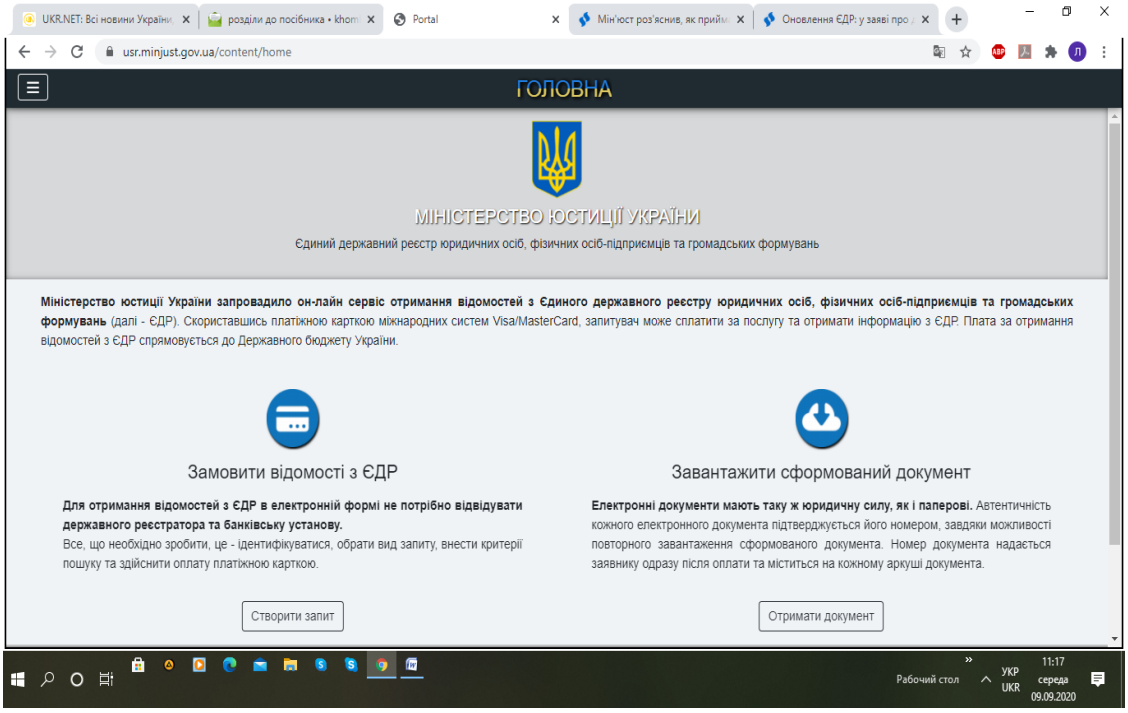

Рис. 4.1. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань

Єдиний державний реєстр ведеться державною мовою з використанням програмного забезпечення, розробленого відповідно до державних стандартів, що забезпечує його сумісність і взаємодію з іншими інформаційними системами та мережами, що становлять інформаційний ресурс держави.

Його програмне забезпечення, відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону про державну реєстрацію, має забезпечити:

– автоматизацію процесу державної реєстрації та інших реєстраційних дій та відтворення його процедур;

– заповнення та друк форми заяви про державну реєстрацію;

– ідентифікацію заявників, які подають документи для державної реєстрації в електронній формі, з використанням електронного цифрового підпису та альтернативних електронному цифровому підпису засобів ідентифікації таких заявників;

– державну реєстрацію за принципом екстериторіальності;

– контроль за повнотою внесення записів до Єдиного державного реєстру та проведенням реєстраційних дій;

– пошук взаємозв’язків між юридичними особами та їхніми засновниками (учасниками), кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами), зокрема кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами) засновника, керівниками юридичних осіб, візуалізацію всіх прямих та непрямих зв’язків;

– ведення реєстраційних справ в електронній формі та створення їх електронного архіву,

– передачу державним органам відомостей з Єдиного державного реєстру у випадках, передбачених цим Законом;

– інформаційну взаємодію між Єдиним державним реєстром та інформаційними системами державних органів;

– зберігання відомостей про юридичних осіб, інші організації та фізичних осіб-підприємців протягом 75 років з дати внесення запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи, іншої організації або припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця;

– захист даних згідно із законом;

– виконання в повному обсязі функцій адміністратора бази даних Єдиного державного реєстру (накопичення, аналіз даних, актуалізація та обробка даних, права доступу тощо);

– проведення інших операцій, визначених цим Законом.

Заразом до Єдиного державного реєстру не вносяться відомості, що становлять державну таємницю.

Функціонування Єдиного державного реєстру та порталу електронних сервісів дає можливість започаткування процедури реєстрації бізнесу онлайн.

Відповідно до Р. IV Порядку № 359/5, заява в електронній формі подається за умови підписання її заявником з використанням засобів електронної ідентифікації з високим рівнем довіри та у випадках, передбачених законом, за умови оплати послуг за державну реєстрацію в повному обсязі. Заява в електронній формі подається заявником з долученням до неї оригіналів документів для державної реєстрації в електронній формі, передбачених законом. Заява в електронній формі реєструється в Єдиному державному реєстрі за допомогою програмних засобів його ведення з додаванням документів для державної реєстрації, поданих в електронній формі. Моментом прийняття заяви та документів для державної реєстрації в електронній формі вважається дата і час реєстрації заяви у Єдиному державному реєстрі[73].

Водночас прийом документів, що подаються для державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань здійснюється за допомогою оновленого програмного забезпечення Єдиного державного реєстру, відповідно до вимог Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Варто зазначити, що після впровадження оновленого програмного забезпечення Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а саме з 12 серпня 2020 року заплановано запровадити можливість обрання спрощеної системи оподаткування та/або добровільної реєстрації як платника податку на додану вартість та/або включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій. З цією метою слід заповнити відповідні сторінки заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, відповідно до положень наказу Міністерства юстиції № 1716/5[74].

Для забезпечення максимального доступу до інформації та послуг у сфері державної реєстрації, формується портал електронних сервісів, вебсайт, організований як системне багаторівневе об’єднання різних ресурсів та сервісів для забезпечення максимального доступу до інформації та послуг у сфері державної реєстрації, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності.

Портал електронних сервісів забезпечує:

1) без реєстрації користувача на порталі електронних сервісів:

---

[73] Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи: Наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2016 № 359/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0200-16#Text

[74] Про оновлення форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Наказ Міністерства юстиції України від 19.05.2020 № 1716/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-20#Text

– безоплатний доступ до відомостей з Єдиного державного реєстру, які актуальні на момент запиту, необхідних для видачі документів дозвільного характеру та ліцензій, а також про видані документи дозвільного характеру та ліцензії, для укладення цивільно-правових договорів;

– безоплатний доступ до основних відомостей про громадські формування, що не мають статусу юридичної особи, які актуальні на момент запиту;

– безоплатний доступ до результатів надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, зокрема виписки та установчих документів юридичної особи, шляхом їх пошуку за кодом доступу;

2) за умови реєстрації користувача на порталі електронних сервісів:

– створення персонального кабінету юридичної особи, іншої організації та фізичної особи-підприємця;

– подання документів в електронній формі для державної реєстрації;

– перегляд стану розгляду поданих документів та інформування заявника в обраний ним спосіб про проходження етапів розгляду відповідних документів;

– подання документів в електронній формі для ліцензування видів господарської діяльності, отримання документів дозвільного характеру;

– отримання витягу з Єдиного державного реєстру в електронній формі, зокрема з установчими документами юридичної особи, актуальними на дату отримання такого витягу;

– доступ учасника, керівника юридичної особи до інформації про факт подання або прийому документів, поданих для проведення реєстраційних дій щодо такої юридичної особи;

Реєстрація користувача на порталі електронних сервісів здійснюється з використанням кваліфікованого електронного підпису. Під час реєстрації на порталі електронних сервісів обов'язково використовуються відомості про прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності)[75].

Персональний кабінет юридичної особи, іншої організації та фізичної особи-підприємця – особиста сторінка в мережі Інтернет юридичної особи, фізичної особи-підприємця та громадського формування, що не має статусу юридичної особи, на порталі електронних сервісів, призначена для подання документів в електронній формі для проведення реєстраційних дій, безоплатного доступу юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, до відомостей про результати розгляду цих документів, документів, що містяться в реєстраційній справі таких осіб в електронній формі та відомостей про цих осіб, які є актуальними на момент запиту або на визначену дату.

Персональний кабінет створюється автоматично за допомогою програмних засобів ведення порталу електронних сервісів. Для використання персонального кабінету користувач під час реєстрації вказує особистий логін та пароль. Користувачами персона-

[75] Порядок функціонування порталу електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи: Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2016 № 784/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-16#Text

льного кабінету юридичної особи можуть бути тільки особи, які відповідно до відомостей Єдиного державного реєстру є учасниками та керівниками такої юридичної особи.

У разі зміни у Єдиному державному реєстрі відомостей про керівника юридичної особи, організації, який зареєстрований як користувач персонального кабінету юридичної особи, іншої організації, такий персональний кабінет тимчасово блокується до реєстрації нового користувача персонального кабінету відповідної юридичної особи, іншої організації.

Персональний кабінет використовується для:

– подання документів в електронній формі для проведення державної реєстрації, ліцензування видів господарської діяльності, видачі документів дозвільного характеру;

– доступу до відомостей про результати розгляду поданих документів для проведення державної реєстрації, ліцензування видів господарської діяльності, видачі документів дозвільного характеру;

– доступу до документів, що містяться в реєстраційній справі відповідної юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, фізичної особи-підприємця в електронній формі, зокрема до виписки, витягу, інших документів та відомостей з Єдиного державного реєстру, а також редакції модельного статуту, на підставі якого діє юридична особа (якщо модельний статут є багатоваріантним);

– доступу в режимі реального часу до інформації про факт подання або прийому документів, поданих для проведення реєстраційних дій щодо такої юридичної особи і в паперовій, і в електронній формах;

– отримання витягу з Єдиного державного реєстру в електронній формах.

Доступ до відомостей та документів, а також отримання витягу з Єдиного державного реєстру здійснюються з метою їх перегляду користувачем, копіювання та друку.

Перелік відомостей в Єдиному державному реєстрі є обов’язковим для державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, громадських формувань, органів місцевого самоврядування, а також гарантією їх використання іншими суб’єктами. Він встановлений щодо відомостей таких зареєстрованих суб’єктів:

– для юридичних осіб, окрім державних органів і органів місцевого самоврядування як юридичних осіб;

– для громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи;

– для відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій;

– для державних органів, органів місцевого самоврядування, як юридичних осіб;

– для постійно діючих третейських судів;

– для єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Для прикладу, зазначимо, що у ч. 4 ст. 9 Закону про державну реєстрацію передбачено, що в Єдиному державному реєстрі містяться такі відомості про фізичну особу-підприємця:

– прізвище, ім’я, по батькові;

– дата народження;

– реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта);

– країна громадянства;

– місцезнаходження (місце проживання або інша адреса, за якою здійснюється зв'язок з фізичною особою-підприємцем);

– види діяльності;

– дата та номер запису в Єдиному державному реєстрі;

– інформація для здійснення зв'язку з фізичною особою-підприємцем: телефон та адреса електронної пошти;

– підстави для зупинення розгляду документів;

– інформація про направлення повідомлення правоохоронним органам у разі виникнення сумнівів щодо справжності поданих документів;

– підстави для відмови у державній реєстрації;

– дата прийняття, дата набрання законної сили та номер судового рішення, на підставі якого проведено реєстраційну дію;

– прізвище, ім'я, по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків особи або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), яка призначена управителем майна фізичної особи-підприємця;

– відомості про осіб, які можуть вчиняти дії від імені фізичної особи-підприємця, зокрема підписувати договори, подавати документи для державної реєстрації тощо: прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), дані про наявність обмежень щодо представництва від імені фізичної особи-підприємця;

– дані про оприлюднення результатів розгляду документів, поданих для державної реєстрації;

– місце зберігання реєстраційної справи в паперовій формі;

– відомості про суб'єкта державної реєстрації та державного реєстратора;

– дані про надання відомостей з Єдиного державного реєстру;

– відомості, отримані в порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром та інформаційними системами державних органів.

Відомості про ліцензування виду господарської діяльності суб'єкта господарювання:

– вид господарської діяльності, на який видано ліцензію;

– найменування та ідентифікаційний код органу ліцензування, що прийняв рішення про видачу ліцензії;

– дата і номер рішення органу ліцензування про надання та відмову у наданні ліцензії (із зазначенням підстави відмови);

– відомості про місця та засоби провадження ліцензіатом виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, подання яких органу ліцензування передбачено ліцензійними умовами;

– підстави, дата і номер рішення про переоформлення, анулювання ліцензії, дата набрання ним чинності;

– дата видачі ліцензії;

– відомості про орган ліцензування (найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код) та прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка внесла запис до Єдиного державного реєстру,

– дані про оприлюднення результатів розгляду документів, поданих для ліцензування.

Відомості про видачу документів дозвільного характеру:

– об'єкт, на який видано документ дозвільного характеру; назва виданого документа дозвільного характеру;

– дата і номер рішення про видачу документів дозвільного характеру або повідомлення про відмову у видачі документа дозвільного характеру (із зазначенням підстави для такої відмови);

– строк дії документа дозвільного характеру (необмеженість строку дії такого документа);

– дата видачі документа дозвільного характеру;

– підстави, дата і номер рішення про анулювання документа дозвільного характеру;

– дата надходження декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства;

– дата і номер судового рішення щодо визнання анулювання документа дозвільного характеру безпідставним;

– дата поновлення безпідставно анульованого документа дозвільного характеру;

– відомості про дозвільний орган (найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код) та прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка внесла запис до Єдиного державного реєстру;

– дата видачі документа дозвільного характеру;

– дані про оприлюднення результатів розгляду документів, поданих для видачі документів дозвільного характеру;

– відомості про смерть фізичної особи-підприємця, визнання її безвісно відсутньою або оголошення її померлою;

– інформація про виправлення помилок, допущених у відомостях Єдиного державного реєстру.

Документи та відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру та внесені до нього, вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою. Якщо відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, є недостовірними і були внесені до нього, третя особа може посилатися на них у спорі як на достовірні. Третя особа не може посилатися на них у спорі у разі, якщо вона знала або могла знати про те, що такі відомості є недостовірними. Відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру і не внесені до нього, не можуть бути використані у спорі з третьою особою, крім випадків, коли третя особа знала або могла знати ці відомості.

Відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі, відповідно до ст. 11 Закону про державну реєстрацію, є відкритими і загальнодоступними (крім реєстраційних номерів облікових карток платників податків та паспортних даних).

Вони надаються у вигляді:

1) безоплатного доступу через портал електронних сервісів до:

– відомостей з Єдиного державного реєстру, які актуальні на момент запиту, необхідних для видачі документів дозвільного характеру та ліцензій, а також про видані документи дозвільного характеру та ліцензій для укладення цивільно-правових договорів,

зокрема щодо наявності запису про державну реєстрацію припинення або перебування юридичної особи у стані припинення, державну реєстрацію припинення чи перебування у процесі припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця, про місцезнаходження, види діяльності, центральний чи місцевий орган виконавчої влади, до сфери управління якого належить державне підприємство або частка держави у статутному капіталі юридичної особи, якщо така частка становить не менше 25%, про юридичних осіб, правонаступником яких є зареєстрована юридична особа, про юридичних осіб-правонаступників, про відокремлені підрозділи юридичної особи, про осіб, які можуть вчиняти дії від імені особи, зокрема відомості про розпорядника майна, санатора, голову комісії з припинення, ліквідатора, управителя майна, наявність обмежень щодо представництва, про відкриття виконавчого провадження, – шляхом пошуку за повним чи скороченим найменуванням, іменем, ідентифікаційним кодом, реєстраційним номером облікової картки платника податків, серією та номером паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), перегляду, копіювання та роздрукування;

– основних відомостей про громадські формування, що не мають статусу юридичної особи, які актуальні на момент запиту, – шляхом їх пошуку за найменуванням та видом громадського формування, перегляду, копіювання та роздрукування;

– результатів надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації, зокрема виписки та установчих документів, – шляхом їх пошуку за кодом доступу, перегляду, копіювання та роздрукування;

2) оприлюднення публічної інформації з Єдиного державного реєстру у формі відкритих даних відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації»;

3) безоплатного доступу через персональний кабінет до документів, поданих юридичною особою, фізичною особою-підприємцем та громадським формуванням, що не має статусу юридичної особи, для проведення реєстраційних дій, відомостей про результати розгляду, документів, що містяться в реєстраційній справі таких осіб в електронній формі, та відомостей про цих осіб, які актуальні на момент запиту та на визначену дату, – шляхом їх перегляду, копіювання та роздрукування;

4) документів у паперовій та електронній формах, що містяться в реєстраційній справі;

5) виписок у паперовій формі для проставлення апостилю та в електронній формі;

6) витягів у паперовій та електронній формі, що містять відомості актуальні на момент запиту або на визначену дату;

7) суб’єктам приватного права може надаватися прямий доступ до Єдиного державного реєстру в електронному вигляді у режимі реального часу на платній основі на підставі договорів, укладених з технічним адміністратором.

Виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – документ в електронній або у паперовій формі, який формується за результатами проведення реєстраційних дій і містить відомості про юридичну особу або її відокремлений підрозділ, фізичну особу-підприємця (зокрема про взяття на облік в органах державної статистики та податкових органах, видачу ліцензії та документів дозвільного характеру) або громадське формування, що не має статусу юридичної особи, а також про проведену реєстраційну дію.

Виписка надається протягом 24 годин після надходження запиту, крім вихідних і святкових днів.

Витяг з Єдиного державного реєстру – документ у паперовій або електронній формі, що сформований програмним забезпеченням Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань за зазначеним заявником критерієм пошуку та містить відомості з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, які є актуальними на дату та час формування витягу або на дату та час, визначені у запиті, або інформацію про відсутність таких відомостей у цьому реєстрі;

Для отримання відомостей в електронній формі, не потрібно відвідувати державного реєстратора, а лише обрати відповідний вид запиту, внести критерій пошуку та здійснити оплату платіжною карткою.

Кабінет Міністрів України може визначати інші форми надання відомостей з Єдиного державного реєстру, а також встановлювати розмір оплати за їх надання.

Державні органи, зокрема суди, органи Національної поліції, органи прокуратури, органи Служби безпеки України, а також органи місцевого самоврядування та їх посадові особи безоплатно отримують відомості з Єдиного державного реєстру з метою здійснення ними повноважень, визначених законом, виключно в електронній формі через портал електронних сервісів у порядку, визначеному Міністерством юстиції України в Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру.

Створення гармонічної та ефективної системи господарського законодавства України в сучасних умовах вимагає його адаптації до європейської системи ведення бізнесу. Водночас передбачає створення насамперед сприятливих умов для організації і ведення бізнесу, захисту прав та законних інтересів у господарських правовідносинах з іншими суб'єктами господарювання та органами влади. Для цього, як передбачено ч. 1 ст. 9 ГК, держава здійснює довгострокову (стратегічну) політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів різних суспільних верств населення загалом. Передумовою узгодження їх інтересів є повні та достовірні відомості Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

4.3. Електронні сервіси у сфері капітального будівництва

Державна архітектурно-будівельна інспекція України з метою підвищення якості та зручності надання адміністративних послуг запровадила можливість отримання низки послуг у сфері капітального будівництва в електронному вигляді.

До нормативних актів, якими регламентується надання адміністративної послуги у сфері капітального будівництва, належать: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності», Закон України від 16.11.1992 р. № 2780-XII «Про основи містобудування», Закон України від 20.05.1999 р. № 687-XIV «Про архітектурну діяльність», Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI «Про адміністративні послуги», Постанова КМУ від 13.04.2011 р. № 461 «Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів» (із змінами і доповненнями).

ДАБІ України здійснює свою роботу за такими напрямами:

– архітектурно-будівельний контроль;
– дозвільні та реєстраційні функції;
– ліцензування.

Архітектурно-будівельний контроль. ДАБІ України здійснює державний контроль за дотриманням законодавства у сфері містобудівної діяльності, проектної документації, будівельних норм, державних стандартів та правил тощо.

У визначених законодавством випадках Держархбудінспекція проводить перевірки об'єктів будівництва щодо відповідності підготовчих та будівельних робіт, матеріалів, виробів і конструкцій, що застосовуються, вимогам державних будівельних норм, стандартів і правил, а також технічним умовам, затвердженим проектним вимогам і рішенням.

Окрім того, на ДАБІ України покладено функції перевірки належного оформлення нормативно-технічної та проектної документації.

Важливим аспектом контрольної функції ДАБІ є дотримання порядків прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, проведення обстеження об'єктів та реалізації заходів щодо забезпечення надійності та безпеки під час їх експлуатації.

Інспектори ДАБІ України та територіальних інспекцій фіксують порушення законодавства, відповідно до закону складають протоколи про правопорушення у сфері містобудівної діяльності та накладають штрафні санкції. У визначених законодавством випадках зупиняють підготовчі та будівельні роботи.

Дозвільні та реєстраційні функції. ДАБІ України надає громадянам дозвільні та реєстраційні послуги, а також консультації щодо будівництва, реконструкції та прийняття в експлуатацію об'єктів. Держархбудінспекція, зокрема:

– реєструє повідомлення про початок виконання підготовчих та будівельних робіт (щодо об'єктів з незначним класом наслідків СС1). У разі неналежного оформлення цих документів повертає їх суб'єктам подання;

– видає дозволи на виконання будівельних робіт (щодо об'єктів з середнім (СС2) та значним (СС3) класом наслідків), відмовляє у видачі цих дозволів та у визначених законодавством випадках їх анулює;

– приймає в експлуатацію закінчені будівництвом об'єкти (видає відповідні сертифікати, реєструє декларації про готовність об'єкта до експлуатації та повертає такі декларації);

– веде єдиний реєстр;

– отриманих повідомлень про початок виконання підготовчих та будівельних робіт;

– зареєстрованих декларацій про початок виконання підготовчих і будівельних робіт;

– виданих дозволів на виконання будівельних робіт;

– зареєстрованих декларацій про готовність об'єкта до експлуатації та виданих сертифікатів;

– повернених декларацій та відмов у видачі таких дозволів і сертифікатів;

– а також виданих ліцензій провадження господарської діяльності, пов'язаної зі створенням об'єктів архітектури.

Ліцензування. **ДАБІ України** здійснює ліцензування господарської діяльності, пов'язаної зі створенням об'єктів архітектури. Тобто надає ліцензії підприємствам, які бажають працювати в будівельній сфері. Крім безпосередньо процедури ліцензування ДАБІ веде Реєстр виданих ліцензій.

4.4. Електронні сервіси у галузі зовнішньоекономічної діяльності

Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце і на території України, і за її межами; встановлення, зміна або припинення взаємних прав та обов'язків контрагентів у зовнішньоекономічній діяльності відбувається на підставі укладеного зовнішньоекономічного договору (контракту)[76].

ГК України[77] у статті 382 передбачає, що форма і порядок укладення зовнішньоекономічного договору (контракту), права та обов'язки його сторін регулюються Законом України «Про міжнародне приватне право» та іншими законами.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2015 року № 1314-р «Про реалізацію пілотного проекту надання адміністративних послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності через Єдиний портал адміністративних послуг», пункту 9 Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 459, та з метою створення сприятливих умов для отримання суб'єктами звернення адміністративних послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності, Мінекономрозвитку створює проект Наказу з метою запровадити пілотний проект щодо подання документів для отримання адміністративних послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності через мережу Інтернет[78]. Зазначений Наказ залишився лише проектом.

Натомість, сьогодні працює Єдиний державний портал адміністративних послуг[79], який, з-поміж іншого, містить повну інформацію про послуги у зовнішньоекономічній діяльності, які можна одержати, застосовуючи вказаний ресурс. Зокрема, послуги щодо експорту, імпорту, мита і транзиту (рис. 4.2).

Згідно з ч. 2 ст. 6 Закону «Про ЗЕД» зовнішньоекономічний договір (контракт) укладається суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності або його представником у простій письмовій або в електронній формі, якщо інше не передбачено міжнародним договором України чи законом. У разі експорту послуг (окрім транспортних) зовнішньоекономічний договір (контракт) може укладатися шляхом прийняття публічної пропозиції про угоду (оферти) або шляхом обміну електронними повідомленнями, або в інший спосіб, зокрема шляхом виставлення рахунка (інвойсу), у тому числі в електронному вигляді, за надані послуги.

Абзацами першим і другим ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»[80] передбачено, що юридична сила електронного документа не може бути заперечена винятково через те, що він має електронну форму. Також допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися тільки на підставі того, що він має електронну форму.

---

[76] Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29.

[77] Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

[78] Про запровадження пілотного проекту щодо подання документів для отримання адміністративних послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності через мережу Інтернет. Проект наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: http://www.me.gov.ua

[79] Єдиний державний портал адміністративних послуг. URL: https://my.gov.ua/

[80] Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. № 36.

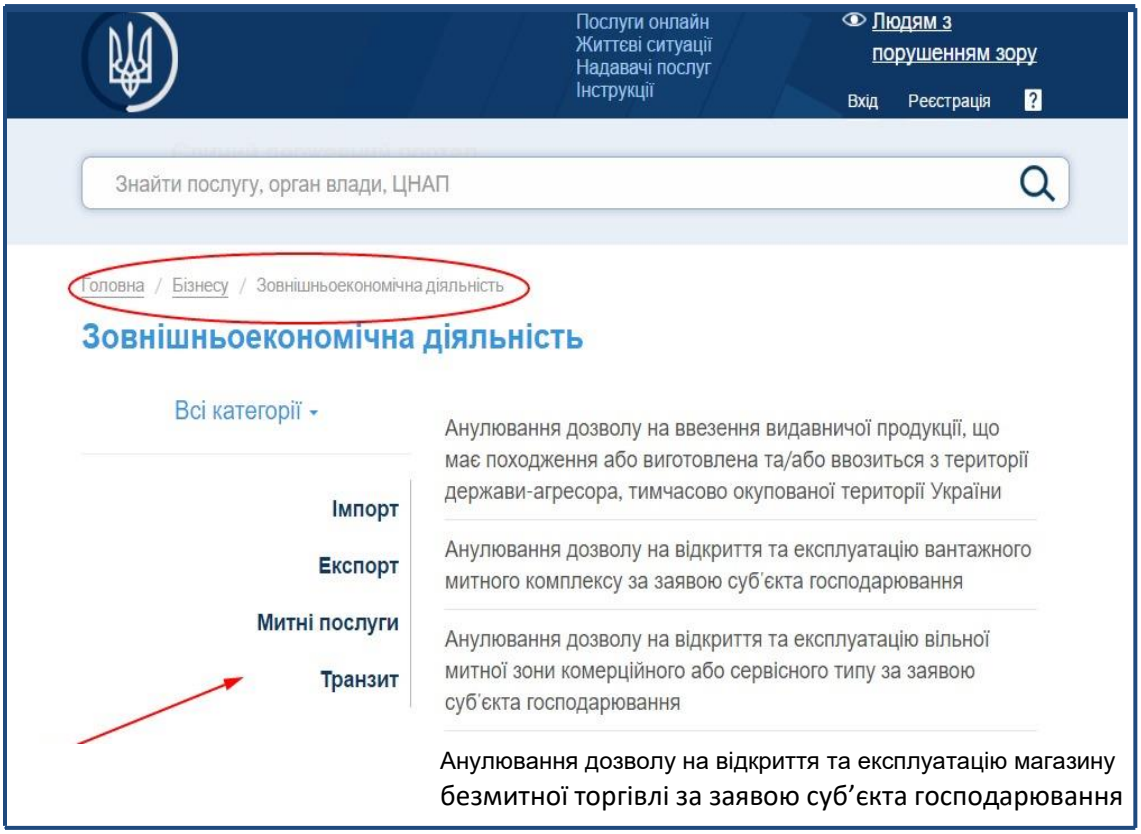

Рис. 4.2. Офіційний сайт
Єдиного державного порталу адміністративних послуг

Враховуючи викладене, Мінекономрозвитку у Листі від 25.05.2017 р.[81] зазначає, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право укладати будь-які види зовнішньоекономічних договорів з обов'язковим погодженням предмета, ціни та строку дії договору, самостійно без обмежень здійснювати господарську діяльність, яку не заборонено законом, на власний ризик з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Загалом процедура укладення зовнішньоекономічних договорів передбачається чинним законодавством України, якщо одним із контрагентів є вітчизняний суб'єкт господарювання.

Сприянню розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, експорту українських товарів і послуг, подання практичної допомоги підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, освоєнні нових форм співробітництва – допомагає *Торгово-промислова палата України* та регіональні ТПП.

Торгово-промислові палати створюються з метою сприяння розвиткові народного господарства та національної економіки, її інтеграції у світову господарську систему, формуванню сучасних промислової, фінансової і торговельної інфраструктур, створенню сприятливих умов для підприємницької діяльності, всебічному розвиткові усіх видів під-

[81] Щодо укладення зовнішньоекономічних договорів: Лист Мінекономрозвитку від 25.05.2017 р. № 2402-05/17433-02. URL: http://www.me.gov.ua

приємництва, не заборонених законодавством України, науково-технічних і торговельних зв'язків між українськими підприємцями та підприємцями зарубіжних країн (рис. 4.3)[82].

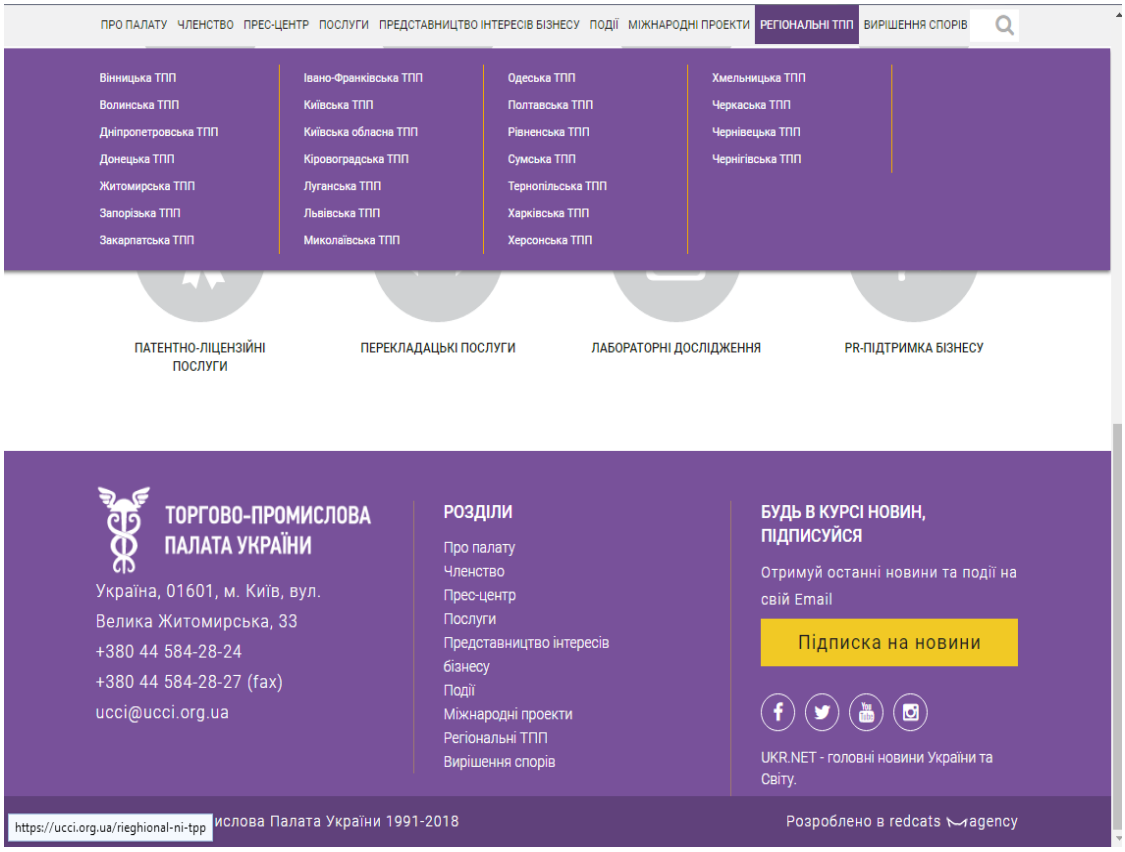

Рис. 4.3. Офіційний сайт ТПП України

ТПП України уповноважена видавати сертифікати про походження товарів і карнети АТА, засвідчувати обставини форс-мажору, а також торгівельні і портові звичаї, заведені в Україні.

Зокрема, підставою для засвідчення форс-мажорних обставин є наявність однієї або більше форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), перелічених у ст. 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні», а також визначених сторонами за договором, контрактом, угодою, типовим договором, законодавчими, відомчими та/чи іншими нормативними актами, які вплинули на зобов'язання так, що унеможливили його виконання у термін, передбачений відповідно договором, контрактом, угодою, типовим договором, законодавчими та/чи іншими нормативними актами (рис. 4.4).

Уніфікованим міжнародним митним документом для оформлення тимчасового вивезення/ввезення виставкових вантажів, товарних зразків, професійного устаткування та деяких інших категорій товарів є карнет А.Т.А. (дана абревіатура є комбінацією термінів *Admission Temporaire – Temporary Admission*). Зазначений документ є додатком-бланком до Митної Конвенції від 06.12.1961 р.[83] (рис. 4.5).

---

[82] Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 13.

[83] Митна Конвенція про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів від 06.12.1961 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/

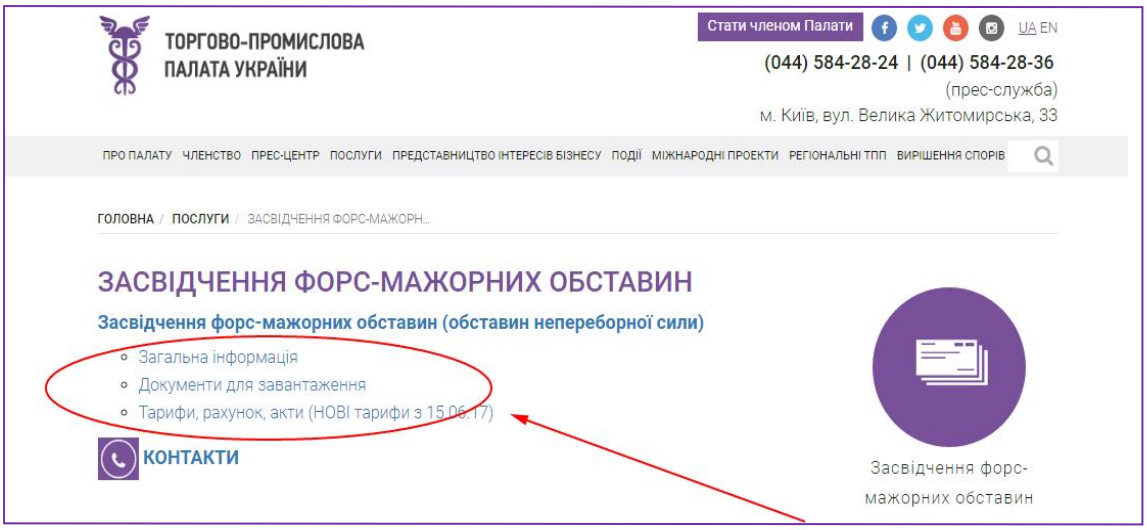

Рис. 4.4. Електронні сервіси ТПП
щодо засвідчення форс-мажорних обставин

Перевагами для одержання перевізниками карнетів є такі:

1. При тимчасовому вивезенні / ввезенні / транзиті товарів за карнетом А.Т.А., у пунктах пропуску через митний кордон додатково не заповнюються ніякі митні документи.

2. Власник при тимчасовому ввезенні товарів на термін до одного року звільняється від сплати ввізного мита, зборів і податків. Не надає грошові застави як забезпечення сплати митних платежів, оскільки сам карнет А.Т.А. є такою міжнародною гарантією.

3. За одним карнетом А.Т.А. товар може бути тимчасово ввезений в декілька країн-учасниць Міжнародної системи карнетів А.Т.А.[84].

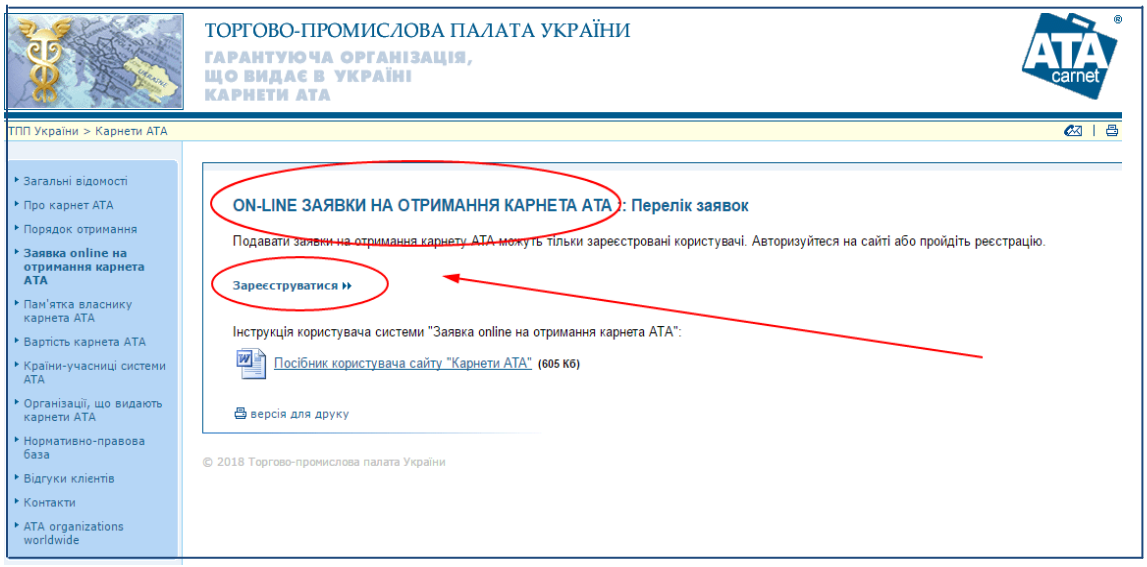

Рис. 4.5. Електронні сервіси ТПП з отримання дозволу
на тимчасове ввезення/вивезення вантажу

[84] Методичні рекомендації щодо отримання та використання книжок (карнетів) А.Т.А. URL: http://ata.ucci.org.ua

Окремим напрямом господарської діяльності, а також і зовнішньоекономічної, є інвестиційна діяльність. Іноземні інвестиції можуть вкладатися в будь-які об'єкти, інвестування в які не заборонено законами України[85]. Слід зазначити, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» від 31 травня 2016 року № 1390-VIII виключено статті 13 та 14 у Законі «Про режим іноземного інвестування» щодо державної реєстрації іноземних інвестицій та відмови в державній реєстрації іноземних інвестицій. Так, контроль за здійсненням іноземного інвестування нині зводиться лише до подання і опрацювання статистичної звітності підприємств та банків.

Незважаючи на це, інвестор-підприємець, який має намір провадити інвестиційну діяльність в Україні, зобов'язаний зареєструватись як суб'єкт господарювання, відповідно до вимог чинного законодавства України.

Форми, види та державні гарантії захисту іноземних інвестицій передбачаються, зокрема, Законом «Про режим іноземного інвестування». Недержавні організації також сприяють залученню іноземних інвестицій в Україну, наприклад, ТПП України на офіційному веб-порталі розміщує актуальну інформацію про можливості інвестиційної діяльності в Україні (рис. 4.6).

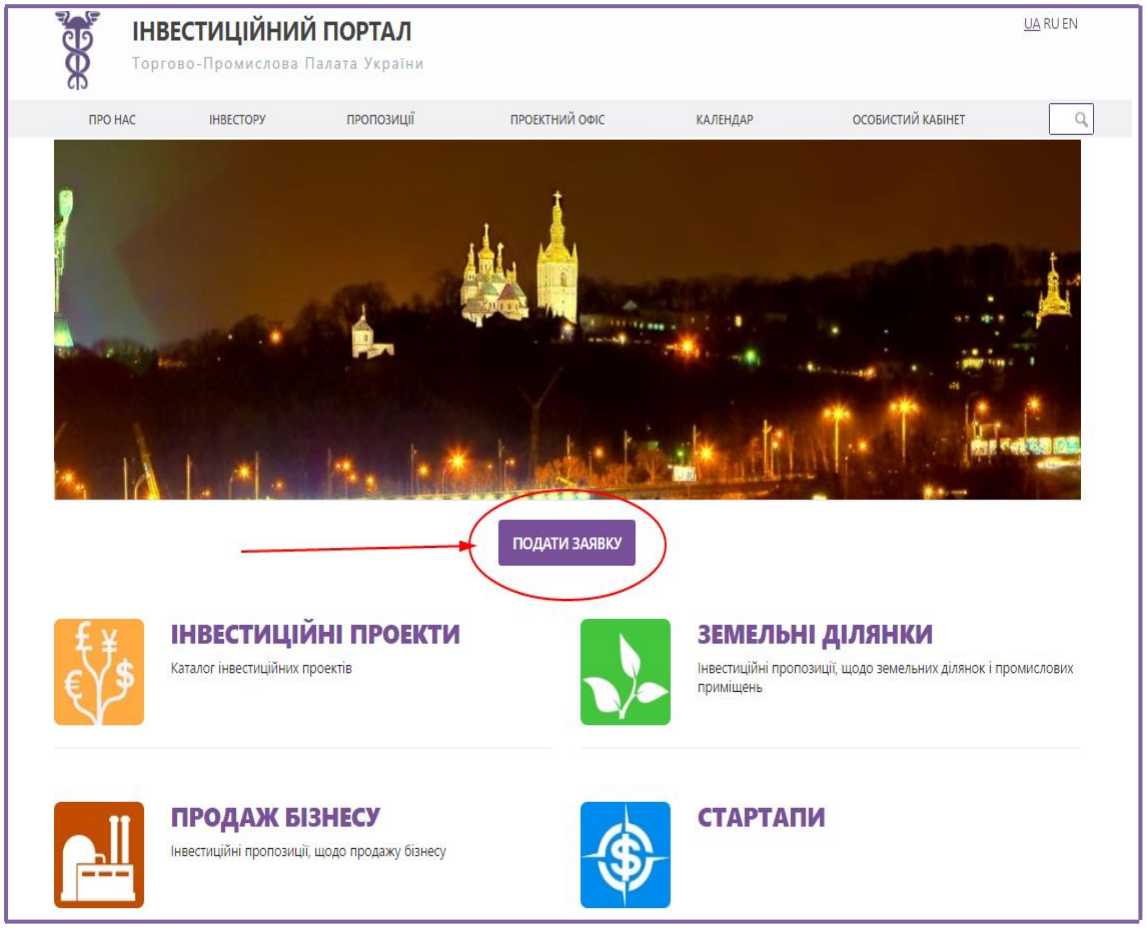

Рис. 4.6. Інформаційні ресурси щодо інвестиційної діяльності

[85] Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 19.

Самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом) при Торгово-промисловій палаті України є Міжнародний комерційний арбітражний суд (ICAC), що здійснює свою діяльність згідно з Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж»[86], яким затверджено Положення про ICAC при ТПП України (рис. 4.7).

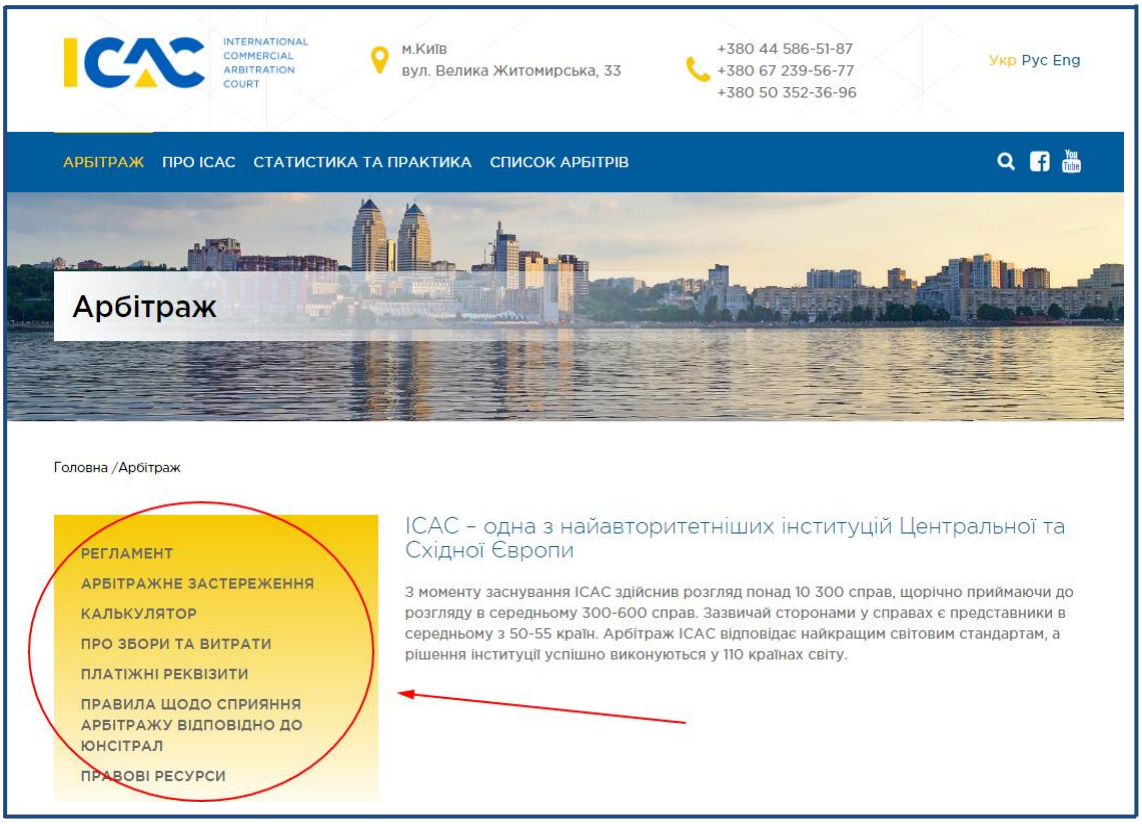

Рис. 4.7. Офіційний сайт ICAC

Зокрема, до Міжнародного комерційного арбітражного суду можуть за згодою сторін передаватися на вирішення:

– спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, які виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї зі сторін спору знаходиться за кордоном;

– спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України[87].

Арбітражне рішення є остаточним та обов'язковим з дати його винесення. Арбітражне рішення виконується сторонами добровільно в установлений у рішенні строк. Якщо строк виконання рішення не установлено, воно підлягає негайному виконанню. У разі відмови від добровільного виконання рішення приводиться у виконання примусово згідно з процесуальним законодавством і міжнародними договорами країни, де порушується клопотання про його виконання.

---

[86] Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 25.

[87] Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при ТПП України від 01.01.2018 р. URL: https://icac.org.ua/arbitrazh/reglament/

Питання для самоконтролю

1. Державна реєстрація як умова легітимації суб'єктів господарської діяльності.
2. Поняття Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.
3. Функції Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.
4. Умови державної реєстрації юридичних осіб.
5. Умови державної реєстрації фізичних осіб-підприємців.
6. Перелік відомостей Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань щодо юридичних осіб.
7. Перелік відомостей Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань щодо фізичних осіб-підприємців.
8. Технічні і програмні засоби Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань щодо фізичних осіб-підприємців.
9. Визначте юридичне значення Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань щодо фізичних осіб-підприємців.
10. Порядок державної реєстрації і формування Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань щодо фізичних осіб-підприємців.
11. Наведіть вимоги до документів Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань щодо фізичних осіб-підприємців.
12. Як здійснюється надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань щодо фізичних осіб-підприємців.
13. Який порядок внесення відомостей про зміну в документах суб'єктів господарювання?
14. Опишіть порядок внесення відомостей про припинення суб'єктів господарювання.
15. Назвіть повноваження торгово-промислових палат у сфері зовнішньоекономічної діяльності.
16. У чому особливість електронної форми зовнішньоекономічного договору?

Список рекомендованих джерел

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n140
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495%D0%B4-17
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2121-14
5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12

6. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346–14

7. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15

8. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02. 2018 р. № 2275-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19

9. Про оновлення форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Наказ Міністерства юстиції України від 19.05.2020 № 1716/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-20#Text

10. Порядок функціонування порталу електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи: Наказ Міністерства юстиції України 23.03.2016 № 784/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-16#Text

11. Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи: Наказ Міністерства юстиції України 09.02.2016 № 359/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0200-16#Text

12. Електронні сервіси для платників податків в системі електронного адміністрування ПДВ. URL: http://sfs.gov. ua/elektronna-zvitnist/elektronni-servisi-dlya-platnikivpoda/

13. ІНКОТЕРМС офіційні правила тлумачення торгівельних термінів міжнародної торгової палати. Введені в дію 01.01.2020 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/988_014

14. Смолин Г. В., Туркот О. А., Хомко Л. В. Господарське право України. Загальна частина: підручник / за заг. ред. Г. В. Смолина. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 484 с.

15. Попелюк В. П. Щодо використання стандартних форм господарських договорів у зовнішньоекономічній діяльності. *Правове життя сучасної України:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15.05.2020 р.). Одеса: Гельветика, 2020. Т. 2. С. 285–287.

16. Онлайн будинок юстиції. URL: https://online.minjust.gov.ua/

17. Державна архітектурно-будівельна інспекція. URL: https://dabi.gov.ua/

18. Офіційний сайт Торгово-промислової палати України. URL: https://ucci.org.ua

Розділ 5

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ

5.1. Поняття, зміст та ознаки електронної комерції
5.2. Електронні публічні закупівлі

5.1 Поняття, зміст та ознаки електронної комерції

Поширення Інтернету у життя та бізнес по всьому світу відбувається надстрімкими темпами. Інформаційні технології, електронна комерція, електронний бізнес, інтернет-маркетинг та інші поняття стали синонімами процесів комунікації, договірних відносин та ділової практики суб'єктів господарювання. У XXI столітті неможливо знайти компанію, яка б не мала своєї інтернет-сторінки чи власного вебсайту. З іншого боку, поширюється використання електронних сервісів у сфері господарювання та зменшується документальне навантаження на паперових носіях. Відтак конкурентоздатність сучасних підприємств досягається в результаті широкого запровадження інноваційних технологій, зокрема й у системі Інтернет. Йдеться про способи та форми організації бізнесу, взаємозв'язків з партнерами та клієнтами.

Сучасну господарську діяльність не можливо уявити без електронних засобів чи ресурсів при веденні бізнесу. Наприклад, вебсайт компанії, віртуальний офіс, електронний підпис, електронна комерція, – ось неповний спектр нових понять, що характеризують сучасний бізнес. Порівняно з традиційною господарською діяльністю, робота з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій має певну специфіку, для її виокремлення був запроваджений термін «електронна комерція».

Перші прототипи систем електронної комерції були створені в 60-х рр. XX ст. у США з метою підвищення якості обслуговування при замовленні квитків у транспортних компаніях, а також координації діяльності різних служб у процесі підготовки рейсів[88].

Водночас електронну комерцію розуміють у декількох значеннях – вузькому (розглядається як комерційна діяльність лише інтернет-провайдерів і виробників інформаційних технологій), звуженому (ототожнюється з електронною торгівлею, коли мається на увазі здійснення купівлі продажу фізичних, цифрових товарів, послуг, купонів і квитків за допомогою Інтернету) та широкому (всі можливі способи використання інформаційно

[88] Полях В. М., Кривошеєва Н. М., Клочко В. М., Шарапова О. М., Чуйко Н. В. Електронна комерція: теоретико-правові засади та сучасний стан в Україні. *ScienceRise.* 2017. № 5. С. 11–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2017_5_4

цифрового простору і технологій для розподілу ділової інформації, вибудовування відносин між суб'єктами ринку та здійснення господарської діяльності)[89].

Результатом еволюційного розвитку комп'ютерних інформаційних систем та телекомунікаційних технологій стало формування нового виду економічної діяльності – електронного бізнесу. Як зазначають науковці електронний бізнес – це будь-яка ділова активність, котра використовує можливості глобальних інформаційних мереж з метою перетворення внутрішніх та зовнішніх зв'язків для отримання прибутку (доходу)[90].

Досліджувати сутність поняття «електронна комерція» варто і з юридичного погляду, і з економічного. Оскільки дефініція «комерція» пов'язана з поняттям «торгівля», тому й передбачає економічну складову. Водночас ст. 3 Господарського кодексу України визначає поняття господарської діяльності як діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [91].

Відповідно до Закону України «Про електронну комерцію», електронна комерція – це відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час учинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру[92].

На відміну від законодавчого визначення, яке є уніфікованим, наукових визначень електронної комерції є доволі багато. Дослідженню електронної комерції, її розвитку та сучасних напрямів і в Україні, і у світі присвячені праці багатьох учених, не тільки фахівців у галузі права, економіки, а й спеціалістів у сфері інформаційних технологій.

Термін «електронна комерція» є дослівним перекладом з англійської мови терміна *«electronic commerce»* (зазвичай, в іноземних джерелах позначається скорочено – *«e-commerce»*).

Електронна комерція (*e-commerce*, електронна торгівля, інтернет-торгівля) – включає великий масив не тільки інтерактивних методів та засобів ведення бізнесу, а й форми ділових операцій між сторонами за допомогою електронних технологій. Відтак електронна комерція базується на використанні електронних комунікацій та технологій обробки цифрової інформації. Водночас відбувається зміна відносин між відповідними контрагентами.

Одним із головних завдань для України є впровадження інноваційних сервісів з надання відповідних електронних послуг. Ці сервісні служби повинні забезпечувати: доступ до визначених даних з державних реєстрів та інших інформаційних систем під час здійснення електронної взаємодії; обробку електронних документів та обмін даними з єдиним державним порталом адміністративних послуг та/або іншими інформаційними системами під час надання електронних послуг[93].

Електронний бізнес доцільно розглядати крізь призму саме підприємницької діяльності. Адже саме суб'єкти підприємництва використовують сучасні інформаційно-

---

[89] Савицька Н. Драйвери та бар'єри розвитку онлайн-ритейлу: теоретико-методичний аспект. *Бізнес Інформ*. 2014. № 10. С. 236–241.

[90] Марусей Т. В. Основні тенденції розвитку ринку електронної комерції в Україні. *Економіка й суспільство*. 2018. № 14. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/144.pdf

[91] Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15

[92] Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19 06.03.2020

[93] Хомко Л. В. Електронні сервіси у сфері підприємницької діяльності. *Порівняльно-аналітичне право.* 2018. № 5. С. 167–169.

комунікаційні технології з метою отримання прибутку. Погоджуємось із думкою дослідників, що базовою складовою електронного бізнесу є електронна комерція. Ототожнення понять «електронний бізнес» та «електронна комерція» є певною мірою некоректним, оскільки електронна комерція є лише складовою електронного бізнесу. Зазначимо, що в основу електронної комерції покладено угоди, пов'язані з купівлею–продажем товарів і послуг у мережі інтернет за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій[94].

Елементами електронного бізнесу виступають:

– електронна комерція (онлайн продаж товарів, послуг, інформації через мережу Інтернет);

– електронний маркетинг (залучення потенційних споживачів до купівлі товарів і послуг за допомогою інтернет-технологій, а також просування та поширення відповідного продукту чи послуги у мережі Інтернет);

– електронні фінансові послуги (трейдинг, послуги страхування, банкінг тощо);

– створення та діяльність віртуальних підприємств (зазвичай формуються на основі співпраці географічно розділених працівників, які використовують інформаційно-комунікаційні технології для провадження господарської чи операційної діяльності)[95].

Відтак можемо зауважити, що в сучасних умовах господарювання електронна комерція є невід'ємною ланкою ведення бізнесу. Електронний бізнес об'єднує якісно нові підходи та методи роботи не тільки підприємницьких структур, а й публічних юридичних осіб, надаючи у такий спосіб можливість забезпечити конкурентні переваги на кшталт зменшення витрат на взаємодію, розширення ринків та сфери діяльності, вихід на нові ринки та знаходження нових партнерів, поліпшення обслуговування старих клієнтів, збільшення мобільності та оперативності при прийнятті відповідних управлінських рішень, стають доступними високоефективні методи залучення інвестицій у господарську діяльність.

Спеціалісти компанії IBM визначили термін «Електронний бізнес» як перетворення основних бізнес-процесів за допомогою Інтернет-технологій. Йдеться про те, що «електронний бізнес» представляє собою будь-яку ділову та господарську активність, водночас використовує глобальні інформаційні мережі для перетворення внутрішніх та зовнішніх зв'язків з метою одержання прибутку[96].

Водночас необхідно зазначити, що терміни «електронна комерція» і «електронна торгівля» – не є тотожними. Електронна комерція є більш широкою сферою діяльності та й включає в себе електронну торгівлю.

Інтернет-комерція (торгівля в мережі Інтернет) є комерційною діяльністю в Інтернеті, коли процес купівлі-продажу товарів або послуг (весь цикл комерційної (фінансової) транзакції або її частини) здійснюється із використанням інтернет-технологій. До таких процесів (елементів) належать доступ до інформації, оформлення та видача замовлення, оплата, виконання зобов'язання, післяпродажне обслуговування й підтримка.

Желіховський В. М. у дисертації окреслює електронну комерцію як систему взаємовідносин у сфері здійснення обміну даними (електронними документами) та інформа-

---

[94] Тополевський Р. Б, Дзюбіна А. В., Дзюбіна К. О. Правові засади ведення електронного бізнесу в Україні у контексті юридичної футурології. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 2. С. 44–47. URL: http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/dec/15203/visnyk2018-16-19.pdf

[95] Там само.

[96] Лебеденко М. С. Основні поняття та моделі електронного бізнесу *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3836

цією між суб'єктами господарювання із використанням глобальної мережі Інтернет. З іншого боку зазначається, що електронна комерція – це будь-які форми ділових угод, при яких взаємодія сторін здійснюється електронним способом замість фізичного обміну чи безпосереднього фізичного контакту. Відтак у наслідок останнього право власності чи право користування товаром чи послугою передається від однієї особи іншій. Тобто йдеться про продаж товарів, у разі якого, щонайменше, організація попиту на товар здійснюється через мережу Інтернет. Спосіб оплати не відіграє жодної ролі, тобто розрахунки між суб'єктами можуть здійснюватися навіть готівкою. Електронну комерцію можна визначити й як форму торгівлі за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем[97].

Як гадає Н. Л. Савицька, поняття «електронна комерція» вживається у кількох значеннях:

– вузькому (вважається комерційною діяльність лише діяльність інтернет-провайдерів та виробників інформаційних технологій);

– звуженому (зазвичай, ідентифікується з електронною торгівлею, тобто йдеться про здійснення купівлі-продажу товарів, послуг тощо за допомогою Інтернету);

– широкому (всі можливі способи та засоби використання інформаційно-цифрового простору та технологій для подання офіційної інформації, взаємозв'язків між суб'єктами ринку та провадження господарської діяльності)[98].

Відтак можемо наголосити, що електронна комерція є складовою електронного бізнесу. Водночас інтернет-торгівля є напрямом електронної комерції, її значенням у вузькому сенсі, який створює принципово сучасні можливості. Інтернет-торгівля є орієнтована на купівлю-продаж з використанням інформаційних технологій у мережі Інтернет.

Зарубіжні дослідники стверджують, що електронна комерція – це будь-яка форма бізнес-процесу. Вони наполягають на тезі про те, що взаємодія між суб'єктами відбувається електронним шляхом з використанням інтернет-технологій. Відтак електронна комерція охоплює не лише торговельні операції, а й спеціальні види комерційної діяльності. Предметом е-комерції може бути торгівля, дистриб'юторські угоди, комерційне представництво й агентські відносини, лізинг, будівельна діяльність, надання консультативних послуг, інжиніринг, факторинг, інвестування, фінансування, банківські послуги, страхування й інші форми підприємницької співпраці, зокрема й дослідження ринку та пошук найкращих партнерів, платіжні операції[99].

Е-комерція охоплює три групи суспільних відносин:

1) відносини, пов'язані з укладенням правочинів у сфері господарської діяльності з використанням мережі електрозв'язку;

2) відносини, пов'язані з використанням електронних цифрових підписів;

3) відносини, пов'язані з використанням та застосуванням електронного документообігу.

Попри велику кількість підходів до трактувань цього поняття зазначеної проблематики, що зумовлено всебічним та високим рівнем актуальності розвитку правового регулювання електронної комерції, швидкі трансформаційні перетворення у галузі інформаційно-комунікаційно-інноваційних технологій зумовлюють необхідність подальшого дослідження та вдосконалення нормативного забезпечення. Узагальнюючи зазначені

---

[97] Желіховський В. М. Правові засади електронної комерції в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2008. 22 с.

[98] Савицька Н. Л. Драйвери та бар'єри розвитку онлайн ритейлу: теоретико-методичний аспект. *Бізнес Інформ*. 2014. № 10. С. 236–241.

[99] Summer A., Dunkan Gr. E-Commerce. NYH Publishing, 1999. 263 p.

дефініції, можемо стверджувати, що поняття електронної комерції окреслює принципово нову модель інтегрованої господарської діяльності, яка побудована на використанні інформаційно-комунікаційних технологій та мереж як унікального майданчика та основного засобу для комерційної діяльності. Завданням останньої є підвищення ефективності наявних елементів бізнесу для забезпечення динамічного розвитку нових складових господарювання та отримання соціально-економічного ефекту, зокрема прибутку.

До особливостей електронної комерції віднесено:

1) електронна комерція – це взаємодія суб'єктів господарювання між собою;

2) електронна комерція – сфера, у якій здійснюється задоволення потреб споживачів товарів та послуг;

3) електронна комерція – провадиться з метою отримання прибутку;

4) електронною комерцією вважається діяльність унаслідок якої відбувається рух фінансових інструментів та засобів, зазвичай, у безготівковій формі.

5) електронна комерція – реалізується обов'язково за допомогою використання та застосування інформаційних мережевих технологій.

З метою всебічного та повного розуміння дефініції «електронна комерція» варто виділити її основні ознаки:

1) **наявність мережі електрозв'язку (Інтернет):** середовищем для провадження електронної комерції є мережа електрозв'язку, яка передбачає вчинення правочинів та надання інших послуг;

2) **комплексність:** електронна комерція є системним (загальним) поняттям, оскільки охоплює відносини у сфері електронних документів та документообігу, у сфері укладення електронних правочинів, та зазвичай, передбачає використання електронних підписів;

3) **перелік правочинів, які можуть укладатись з використанням мереж електрозв'язку є невичерпним:** нормативно-правовою базою не окреслено обмежень ні щодо предмета, ні щодо виду правочинів, які укладаються з використанням мережі Інтернет;

4) диспозитивний підхід до вибору мережі електрозв'язку: не передбачено використання окремої (визначеної) мережі. Здебільшого така діяльність проводиться через мережу Інтернет, однак можливе використання інших. Оскільки через надшвидкий розвиток інформаційних технологій, появу та розвиток нових шляхів обміну електронними документами не виключено.

Зазначимо, що активізація нормативно-правового забезпечення електронної комерції простежується з часу підписання Угоди про асоціацію України з ЄС у 2014 році.

З метою удосконалення державного регулювання у сфері електронної комерції Міністерством юстиції України здійснено технічний переклад Регламенту (ЄС) № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23 липня 2014 року про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій в межах внутрішнього ринку. У 2015 р. прийнято Імплементаційне рішення Комісії (ЄС) 2015/1506 від 08 вересня 2015 року. Відтак виникла необхідність у гармонізації національного законодавства у сфері електронної ідентифікації, верифікації та надання довірчих послуг.

Вітчизняне нормативно-правове забезпечення електронної комерції можна здійснювати за такими рівнями:

– I рівень – Конституція України;
– II рівень – кодекси та закони України;
– III рівень – підзаконні нормативно-правові акти.

У ст. 42 Конституції України визначено право кожного на здійснення підприємницької діяльності, що не заборонено чинним законодавством. Підприємницька діяль-

ність здійснюється на умовах конкуренції, яка знаходиться під захистом держави. Водночас окрім захисту інтересів підприємців, держава забезпечує захист прав споживачів, реалізує систему публічних закупівель а також здійснює контроль за якістю та безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт.

ГК України визначає основні засади господарювання в Україні. Документ регулює господарські відносини, котрі виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності відповідними суб'єктами господарювання.

ЦК України містить статтю, яка визначає можливість укладення угоди за допомогою електронних засобів зв'язку. Так, відповідно до ст. 207 правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (зокрема електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони. Використання під час вчинення правочинів факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного, електронного або іншого копіювання, електронного підпису або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства, або за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідного аналога їхніх власноручних підписів.

Правове регулювання електронної комерції врегульовано положеннями й Податкового Кодексу України. У документі визначено вимоги до оподаткування суб'єктів господарювання електронної комерції та встановлено певні обмеження щодо застосування спрощеної системи оподаткування. Кримінальний кодекс України окреслює види злочинів, що можуть бути здійснені в онлайн-середовищі та відповідальність за їх скоєння.

На законодавчому рівні електронна комерція визначена у деяких законах. Зокрема, ми вважаємо, вагоме значення мають такі закони: «Про електронну комерцію», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги».

Закон України «Про електронну комерцію» окреслює основні поняття електронної комерції, зокрема учасників відносин у сфері е-комерції, порядок укладення е-правочинів, вирішення спорів та відповідальність сторін у галузі електронної комерції.

Уперше Законом України «Про електронну комерцію» визначено перелік суб'єктів господарювання, що беруть участь у господарській діяльності у сфері електронної комерції, а також самих суб'єктів електронної комерції (продавців, постачальників, замовників, споживачів тощо), органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які виконують функції держави або місцевого самоврядування та постачальників послуг проміжного характеру в інформаційній сфері.

Законом «Про електронну комерцію» визначено принципи електронної комерції; основні дефініції та терміни; правовий статус учасників електронної комерції та зазначено їх права та обов'язки; визначено вимоги щодо інформації про об'єкти торгівлі; окреслено процедуру укладення електронних правочинів; регламентовано процедуру захисту персональних даних.

Зазначимо, що деталізовані вимоги до діяльності суб'єктів господарювання, що працюють у сфері електронної комерції, напрямлені на підвищення якості задоволеності споживачів товарами та послугами, що придбаваються в онлайн просторі та й спрощення взаємодії між продавцем та кінцевим споживачем.

До обов'язків суб'єктів господарювання, що реалізують товари та послуги із використанням мережі Інтернет, віднесено:

– подання потенційним споживачам товарів та послуг інформації, котра ідентифікує відповідні товари та послуги;

– застосування усіх заходів для зберігання персональної інформації споживачів, як наслідок – недопущення її несанкціонованого поширення;

– детально визначати зміст електронних договорів та способи розповсюдження серед потенційних споживачів;

– оформлювати документи, що підтверджують згоду на отримання товарів, відповідно до пред'явлених вимог;

– надсилати споживачеві документи, що підтверджують виконання договору[100].

Нормативно-правовий документ визначає, що продавець (виконавець, постачальник) товарів, робіт, послуг в електронній комерції при здійсненні своєї господарської діяльності має своїм обов'язком забезпечити прямий та стабільний доступ інших учасників відносин у сфері електронної комерції до наступної інформації про:

– повне найменування юридичної особи або дані щодо прізвища, ім'я, по батькові фізичної особи-підприємця;

– місце реєстрації фізичної особи-підприємця та місцезнаходження юридичної особи;

– реєстраційний номер облікової картки платника податків для фізичної особи-підприємця або ж ідентифікаційний код для юридичної особи;

– ліцензію, якщо господарська діяльність здійснюється з отриманням відповідної ліцензії;

– адресу електронної пошти та/або адресу інтернет-магазину;

– вартість доставки;

– щодо включення податків у розрахунки по оплаті товарів, робіт та послуг;

– інші відомості, що відповідно до вітчизняного законодавства підлягають до оприлюднення.

Правові підходи до провадження електронної комерції, наведені у Законі України «Про електронну комерцію», загалом, відповідають загальноприйнятим європейським стандартам у галузі здійснення господарської діяльності в онлайн режимі.

Власне, орієнтиром при розробці основних положень нормативно-правового акта була Директива № 2000/31/ЄС[101]. Прийняття цього документа спрямоване на підтримку розвитку електронної комерції в Україні, а також та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств при здійсненні торговельних операцій у міжнародному масштабі та онлайн режимі.

У зв'язку зі спеціальним та особливим характером сфери електронної комерції важливим є визначення суспільних відносин, які входять у сферу правового забезпечення е-комерції.

Зазначимо, що електронна комерція вміщує такі групи суспільних відносин:

1) відносини, пов'язані з використанням е-підписів;

2) відносини, пов'язані і з використанням, і з обміном е-документами;

3) відносини, пов'язані з укладенням правочинів у сфері господарської діяльності з використанням мережі електрозв'язку (зокрема Інтернет).

---

[100] Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19 06.03.2020

[101] Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» («Директива про електронну комерцію»): Міжнародний документ від 08.06.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224

5.2. Електронні публічні закупівлі

Нині дуже швидко розвиваються технології для поліпшення життя людства в усіх сферах діяльності. Завдяки мережі Інтернет споживачі у всьому світі можуть здійснити розрахунки, перекази коштів і користуватися іншими послугами, які надають банки. Це значно спрощує та полегшує користування послугами, а відповідно споживачі, своєю чергою, економлять час. Експерти повідомляють, що ринок електронної комерції невпинно розвивається[102].

Необхідно зазначити, що Закон України «Про електронну комерцію» визначає права й обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції та встановлює порядок учинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем. Відповідно до вказаного закону, електронна комерція – це відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час учинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, унаслідок чого в учасників таких відносин виникають права й обов'язки майнового характеру[103].

Суб'єкти електронної комерції, постачальники послуг проміжного характеру в інформаційній сфері, органи державної влади та органи місцевого самоврядування в частині виконання ними функцій держави або місцевого самоврядування є учасниками відносин у сфері електронної комерції. Суб'єктами електронної комерції, своєю чергою, є суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, що реалізують товари, виконують роботи, надають послуги з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Електронні договори укладаються на підставі оферти (пропозиції) та вважаються укладеними з моменту одержання особою відповіді про прийняття пропозиції. Пропозиція має містити важливі умови, передбачені законодавством для відповідного договору, і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття.

Електронний договір, окрім встановлених законодавством суттєвих умов для відповідного виду договору, може містити інформацію про:

– технологію (порядок) укладення договору;
– порядок створення та накладання електронних підписів сторонами договору;
– можливість і порядок внесення змін до умов договору;
– спосіб та порядок прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту);
– порядок обміну електронними повідомленнями й інформацією між сторонами під час виконання ними своїх зобов'язань;
– технічні засоби ідентифікації сторони;
– порядок внесення змін до помилково відправленого прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту);
– посилання на умови, що включаються до договору, шляхом перенаправлення (відсилання) до іншого електронного документа і порядок доступу до такого документа;

---

[102] Ткачук Я. Електронна комерція-2018: що купуватимуть онлайн наступного року. URL: https://24tv.ua/elektronna_komertsiya_v_ukrayini_2018_shho_kupuvatimut_online_v_ukrayini_n903265

[103] Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19 06.03.2020

– спосіб зберігання та пред'явлення електронних документів, повідомлень, іншої інформації в електронній формі та умови доступу до них;

– умови виготовлення й отримання паперових копій електронних документів;

– можливість вибору мови, що використовується під час укладення та виконання договору й інші відомості.

Покупець має отримати підтвердження вчинення електронного правочину у формі електронного документа, квитанції, товарного чи касового чека, квитка, талона або іншого документа у момент учинення правочину або у момент виконання продавцем обов'язку передати покупцеві товар.

Підтвердження вчинення електронного правочину має містити такі відомості:

– умови і порядок обміну (повернення) товару або відмови від виконання роботи чи надання послуги;

– найменування продавця (виконавця, постачальника), його місцезнаходження та порядок прийняття претензії щодо товару, роботи, послуги;

– гарантійні зобов'язання й інформація про інші послуги, пов'язані з утриманням чи ремонтом товару або з виконанням роботи чи наданням послуги;

– порядок розірвання договору, якщо строк його дії не визначено.

Закон України «Про публічні закупівлі» визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад[104].

Основною метою нормативного документа є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання виявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

Електронна система закупівель має бути загальнодоступною та гарантувати недискримінацію, рівні права під час реєстрації всім заінтересованим особам та рівний доступ до інформації всім особам. Обмін і збереження інформації та документів має відбуватися з гарантуванням цілісності даних про учасників і їхніх тендерних пропозицій/пропозицій під час проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі та їх конфіденційність до моменту розкриття тендерних пропозицій/пропозицій.

Електронна система закупівель під час отримання тендерних пропозицій/пропозицій забезпечує:

1) фіксацію дати і точного часу отримання тендерних пропозицій/пропозицій;

2) неможливість доступу будь-яких осіб до отриманих тендерних пропозицій/пропозицій (їх частин) до моменту настання дати і часу кінцевого строку подання;

3) розкриття отриманих тендерних пропозицій/пропозицій, зазначених в оголошенні про проведення конкурентної процедури закупівлі/спрощеної закупівлі.

Згідно з Законом України «Про публічні закупівлі» портал **prozorro.gov.ua** є відкритим ресурсом, який пропонує доступ до всієї інформації з центральної бази даних про електронні тендерні торги, що оголошені з 31 липня 2016 року. ДП «PROZORRO» володіє виключними майновими правами інтелектуальної власності на об'єкти авторського права та об'єкти права інтелектуальної власності. Державні організації-замовники оприлюднюють тендерні оголошення (а учасники аукціону беруть участь у торгах) за допомогою модулю електронного аукціону, доступ до якого вони отримують, зареєструвавшись на авторизованих електронних майданчиках. Модуль

[104] Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text

аукціону відповідає за те, щоб інформація потрапляла до центральної бази даних та оприлюднювалася на порталі та всіх інших майданчиках одночасно.

Портал, база даних та модуль електронного аукціону разом з партнерами та стейкхолдерами формують Єдину систему електронних публічних закупівель «PROZORRO» (рис. 5.1).

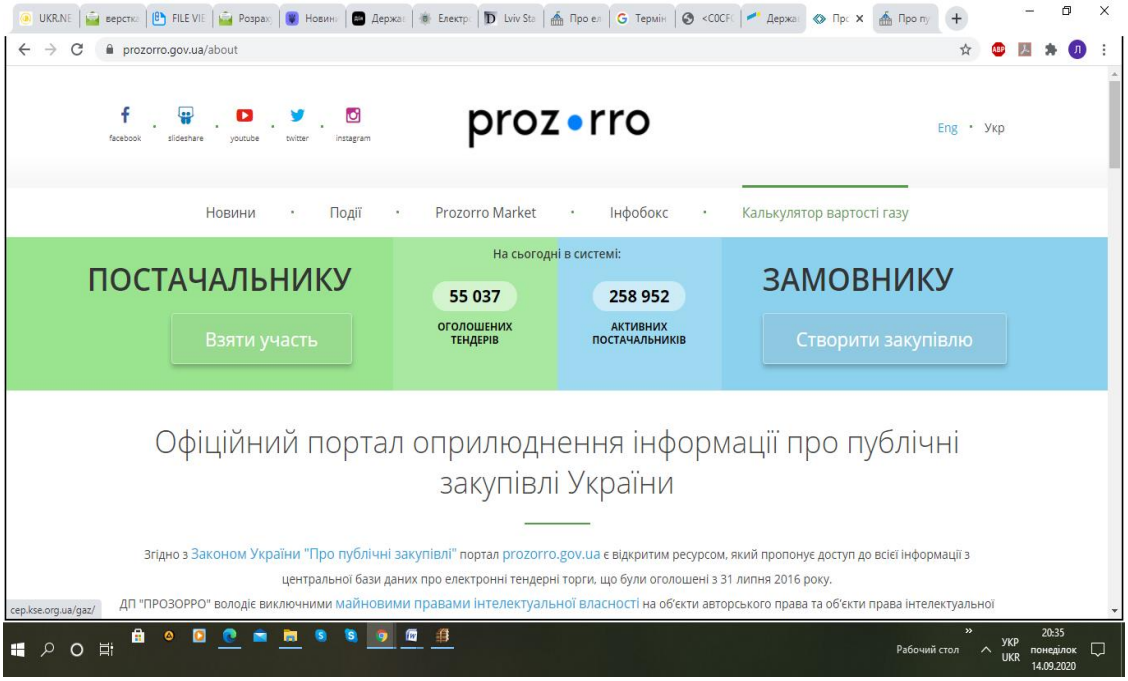

Рис. 5.1. Сайт «Публічні закупівлі «PROZORRO»»

Дані Єдиної системи електронних закупівель є дозволеними для їх подальшого вільного використання та поширення. Будь-яка особа може вільно копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, зокрема в комерційних цілях, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту, публічну інформацію у формі відкритих даних з обов'язковим посиланням на джерело отримання такої інформації.

У міжнародному *Рейтингу прозорості публічних закупівель* (2020), який проводить Інститут розвитку та свободи інформації (IDFI, Грузія) спільно з іншими організаціями, **Україна посіла перше місце**. Цей рейтинг оцінює законодавство державних закупівель та прозорість процесів на кожному етапі проведення тендеру. Спочатку він охоплював лише євразійський регіон, однак тепер до нього входять 39 країн з усього світу. Публічні закупівлі держав оцінюють за 64 показниками та на різних етапах проведення закупівель[105].

Підґрунтям «PROZORRO» є три об'єднувальні принципи системи:

1. Гібридна електронна система, побудована на відкритому коді;
2. «Всі бачать все»;
3. Золотий трикутник партнерства.

[105] URL: https://www.tpp-rating.org/page/eng/rating?fbclid=IwAR0PcKJ6kY3hb0H3PeW-nTIOuI9YhjQFTo7fvRufZK-At1hnG0OC3BPb73g

Метою «PROZORRO» є підтримка здорової екосистеми публічних закупівель, рухаючись до втримання прозорості, підвищення конкуренції, побудови професійності, розвитку та експорту філософії за кордон.

Питання для самоконтролю

1. Визначте поняття «електронна комерція».
2. Охарактеризуйте законодавство України у сфері електронної комерції.
3. Вкажіть інформацію, до якої продавець під час провадження діяльності у сфері електронної комерції зобов'язаний забезпечити доступ.
4. Яку інформацію може містити електронний договір, окрім визначених законодавством суттєвих умов?
5. Які відомості має містити підтвердження вчинення електронного правочину?
6. Визначте поняття «авторизовані електронні майданчики» та вкажіть їх значення.
7. Проаналізуйте законодавство України у сфері публічних закупівель.
8. Назвіть процедури закупівель і роз'ясніть їх.
9. Назвіть центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері публічних закупівель і його функції.
10. Який є громадський контроль у сфері публічних закупівель?
11. Назвіть позитивні аспекти системи публічних закупівель.

Список рекомендованих джерел

1. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19 06.03.2020

2. Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» («Директива про електронну комерцію»): Міжнародний документ від 08.06.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224

3. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text

Розділ 6

ОБЛІКОВО-СЕРВІСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

6.1. Державний реєстр речових прав на нерухоме майно
6.2. Державний реєстр обтяжень рухомого майна
6.3. Єдиний реєстр довіреностей
6.4. Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів
6.5. Електронні сервіси у сфері фінансової та бюджетної політики
6.6. Електронні сервіси у галузі соціального захисту
6.6.1. Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування
6.6.2. Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності
6.6.3. Вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України. Електронна пенсійна справа

6.1. Державний реєстр речових прав на нерухоме майно

Українське законодавство передбачає різні види реєстрації, зокрема: суб'єктів, об'єктів, юридичних фактів, договорів і прав. Нині питання реєстрації речових прав та їх обтяжень є цікавим і для теоретиків, і практиків.

Передусім ця цікавість зумовлена розвитком ринку нерухомості та стрімким зростанням відносин у сфері укладання договорів, переходу права власності, виникнення в особи суб'єктивних прав.

На переваги державної реєстрації права власності на нерухоме майно вказує І. Спасібо-Фатєєва:

а) відомості державного реєстру відповідатимуть правам дійсних власників нерухомості;

б) норма про момент виникнення права власності стає імперативною, що не дає змоги змінити її за волею сторін у договорі;

в) є всі передумови для створення єдиного органу, що здійснюватиме державну реєстрацію прав на нерухомість і надаватиме нотаріусам доступ до державного реєстру для внесення до нього відомостей про посвідчений договір;

г) з урахуванням попереднього пункту будуть можливі договори зі складними речами такими, як садиба[106].

[106] Спасибо-Фатеева И. В. Регистрация, ее значение и последствия (обзорный анализ украинского законодательства). Проблемы регистрации прав, фиксации и удостоверения юридических фактов гражданского права: сб. М.: Статут, 2013. С. 151.

Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень відображає відносини власності, які виникають у процесі офіційного визнання та підтвердження державою фактів виникнення, переходу або припинення прав на нерухоме майно, а також обтяження таких прав шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру прав. Використання реєстрації таких прав зумовлене необхідністю ефективного застосування на практиці норм чинного законодавства України з питань, передбачених для здійснення такої реєстрації.

Відносини, пов'язані з державною реєстрацією речових прав на нерухоме майно, спершу регулювалися нормами статей Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004 р. № 1952-IV. Однак дія Закону не поширюється на державну реєстрацію прав на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні й інші об'єкти цивільних прав, на які поширюється правовий режим нерухомої речі.

Під час розробки та прийняття Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» Верховна Рада України намагалася втілити прогресивну думку та врахувати позитивний досвід зарубіжних країни зі створення систем реєстрації прав власності на нерухоме майно. Кожна країна створює власну систему управління нерухомістю, яка відповідає ступеню її економічного розвитку, суспільним потребам, історичним традиціям, ставленню до власності тощо. Більшість країн світу, маючи розгалужену та розрізнену систему реєстрації прав на нерухоме майно, намагаються об'єднати елементи цієї системи задля спрощення механізму реєстрації прав на нерухоме майно, виходячи з принципу так званого «єдиного вікна»[107].

Більшість країн віддає перевагу титульній системі реєстрації, коли предметом реєстрації є саме право, а також його обмеження й обтяження. Ця система ґрунтується на принципі «без реєстрації немає права». Актова система (реєстрація правочинів) насамперед притаманна країнам із англо-американською системою права. Основним принципом, який тут діє, є принцип «без реєстрації немає правочину»[108].

Своєю чергою, П. Ніконов і Н. Журавський виокремлюють три основні системи реєстрації нерухомого майна:

1) актова (американська) система реєстрації прав (працює без єдиного державного кадастру);

2) титульна система реєстрації прав (об'єднана з кадастром);

3) титульна система реєстрації (відокремлена від кадастру).

Вони також зазначають, що розвинені країни Європи використовують два варіанти, хоча нещодавно виникла тенденція до об'єднання кадастру і реєстраційних систем під егідою кадастру (відповідну реформу провели Італія та Румунія, здійснюють Норвегія й Ісландія)[109].

Відповідно до п. 3 Прикінцевих та перехідних положень до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» в редакції Закону України від 11 лютого 2010 р. № 1878-VI «Про внесення змін до Закону України «Про

---

[107] Завальна І. І., Косенко О. І. Державна реєстрація прав власності на нерухоме майно: проблеми та перспективи розвитку. URL: http://www.minjust.gov.ua/0/3668

[108] Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. К.: Алерта, 2012. Т. 1. Вступ у цивільне право. С. 260.

[109] Ковалишин О. Ф., Малахова О. О. Аналіз нових підходів до функціонування реєстраційної системи в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка.* 2011. № 4. С. 59.

державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» та інших законодавчих актів України», встановлено, що до 1 січня 2012 р. державна реєстрація:

– права власності та права користування (сервітут) на об'єкти нерухомого майна, розташовані на земельних ділянках; права користування (найму, оренди) будівлею або іншими капітальними спорудами, їх окремими частинами; права власності на об'єкти незавершеного будівництва, а також облік безхазяйного нерухомого майна, довірче управління нерухомим майном проводиться реєстраторами бюро технічної інвентаризації, створеними до набрання чинності цим Законом та підключеними до Реєстру прав власності на нерухоме майно;

– права власності, права користування (сервітут) земельними ділянками, права постійного користування земельними ділянками, договорів оренди земельних ділянок; права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); права забудови земельної ділянки (суперфіцій) проводиться територіальними органами земельних ресурсів;

– правочинів, іпотек, відомостей про обтяження нерухомого майна проводиться нотаріусами, реєстраторами юридичної особи, яка належить до сфери управління Міністерства юстиції України.

Зауважимо, що державна реєстрація прав на нерухоме майно в порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» у редакції Закону України від 11 лютого 2010 р. № 1878-VI, здійснюється лише з 1 січня 2012 р.

Із 1 січня 2013 р. набули чинності зміни до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»[110], які полягають у тому, що державним реєстратором є нотаріус як спеціальний суб'єкт, на якого покладені функції державного реєстратора речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та збільшено розмір страхової суми, яку нотаріус має внести до початку зайняття приватною нотаріальною діяльністю до однієї тисячі мінімальних заробітних плат.

Постановою КМУ від 22 червня 2011 р. № 703, відповідно до ст. 15 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», затверджено Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно й їх обтяжень та Порядок надання витягів із Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Постанова КМУ від 17 жовтня 2013 р. № 868 «Про затвердження Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень і Порядку надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно»[111] не лише затвердила новий Порядок, але й скасувала Постанову КМУ від 22 червня 2011 р. № 703.

Варто нагадати, що Постановою КМУ від 26 жовтня 2011 р. № 1141 «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно» затверджено Порядок ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, що діє у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 р. № 484 із наступними змінами та доповненнями.

Законом України від 4 липня 2012 р. № 5037-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення та спрощення процедури державної ре-

---

[110] Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» та інших законодавчих актів України: Закон України від 11.02.2010 р. № 1878-VI. *Офіційний вісник України.* 2010. № 19. С. 6. Ст. 823.

[111] Про затвердження Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень і Порядку надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: Постанова КМУ від 17.10.2013 р. № 868. *Офіційний вісник України.* 2013. № 96. С. 61. Ст. 3549.

єстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно»[112] внесено зміни до ст. 28 Закону України «Про нотаріат», яка регулює порядок страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса. Було встановлено мінімальний розмір страхової суми в розмірі тисячу мінімальних розмірів заробітної плати.

Також Закон України «Про нотаріат» доповнено ст. 46-1, якою передбачено повноваження нотаріусів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Користування Державним реєстром речових прав на нерухоме майно здійснюється безпосередньо нотаріусом, який учиняє відповідну нотаріальну дію. Нотаріус, яким учинено нотаріальну дію з нерухомим майном, проводить державну реєстрацію прав, набутих винятково внаслідок учинення такої дії.

Нотаріус як спеціальний суб'єкт, на якого з 1 січня 2013 р. покладалися функції державного реєстратора прав на нерухоме майно, мав печатку такого реєстратора та здійснював повноваження відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Нотаріус забезпечував державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень за нотаріально посвідченими ним правочинами.

Ми погоджуємося з думкою О. Коровайко, що з 2013 р. маємо систему реєстрації нерухомого майна в Україні, яка наближена до титульної, але не передбачає основного елемента, що мають розвинені країни з такою ж самою титульною системою, як і в Україні, а саме: гарантій для добросовісного власника про захист його прав на нерухоме майно, а також відповідальності держави за порушення таких прав на нерухоме майно, що закріплюються у державному реєстрі[113].

Якщо порівняти законодавство, наприклад, Німеччини, то між укладанням речового договору і внесенням запису до державного реєстру виникає право очікування[114]. Як наголошує М. Жужжалов[115], у романських правових системах заява подається будь-якою стороною угоди незалежно від іншої. Пояснюється це тим, що реєстр прав і договорів виконує принципово іншу функцію: крім реєстрації прав, відбувається забезпечення публічності (гласності) договорів, що є елементом фактичного складу, з яким пов'язують виникнення не лише речового права, а й фіксації переваг над іншими покупцями[116].

Нотаріуси, відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» в редакції Закону України від 26.11.2015 р. № 834-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме

---

[112] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення та спрощення процедури державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно: Закон України від 04.07.2012 р. № 5037-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 23. Ст. 224.

[113] Коровайко О. С. Порівняння актової та титульної систем реєстрації нерухомого майна. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2017. № 6. С. 205–207.

[114] Емелькина И. А. Право ожидания и право приобретения чужой недвижимой вещи как вещные права. *Вещные права: постановка проблемы и ее решение.* М., 2011. С. 232–253.

[115] Жужжалов М. Б. Требование о государственной регистрации перехода права собственности. *Проблемы регистрации прав, фиксации и удостоверения юридических фактов гражданского права.* М.: Статут, 2013. С. 62.

[116] Дякович М. М., Юркевич Ю. М. Питання реалізації порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень: правові аспекти та проблемні питання. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2012. № 4. С. 77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2012_4_12

майно та їх обтяжень»[117], з 13 грудня 2015 р. наділені повноваженнями державних реєстраторів прав на нерухоме майно та здійснюють державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і під час учинення нотаріальної дії, і без учинення нотаріальної дії.

Зауважимо, що, відповідно до Закону України від 20 жовтня 2014 р. № 1709-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування»[118] з 1 січня 2016 р., внесено зміни до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», згідно з якими до системи органів державної реєстрації прав включено органи місцевого самоврядування сільських населених пунктів.

Посадова особа органу місцевого самоврядування сільського населеного пункту як спеціальний суб'єкт виконує функції державного реєстратора щодо реєстрації прав спадкоємців першої та другої черги за законом (і у випадку спадкування ними за законом, і у випадку спадкування ними за заповітом) і за правом представлення на успадковане ними нерухоме майно, а також щодо реєстрації прав власності на частку в спільному майні подружжя у разі смерті одного з подружжя.

Постановою КМУ від 25 грудня 2015 р. № 1127 «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»[119] затверджено: Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень; Порядок надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Порядок доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Однак вказані нормативні акти, зокрема Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, згідно постанови КМУ від 23 серпня 2016 р. № 553, зазнали нової редакції та певних змін.

Варто вказати, що до порядку реєстрації речових прав на нерухоме майно вносилися неодноразово зміни. Наприклад, з 22 червня 2018 року змінено Порядок ведення державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

До змін Порядку державні реєстратори використовували відомості Реєстру прав власності на нерухоме майно винятково як архів у електронній формі до якого жодні відмітки не вносилися. У разі зміни права власності на майно у період з 01.01.2013 по 22.06.2018 року відомості про нового власника вносилися до Державного реєстру прав, водночас інформація про старого власника цього майна залишалася в Реєстрі прав власності на нерухоме майно. Якщо ж отримати інформацію з Державного реєстру прав то Державний реєстр прав відобразить і запис, що міститься в ньому, і запис, що міститься в Реєстрі прав власності на нерухоме майно.

З 22 червня 2018 року Порядок передбачає погашення записів у Реєстрі прав власності на нерухоме майно. Єдиною умовою для погашення запису про право власності в Реєстрі прав власності на нерухоме майно є відкриття чи наявність відкритого розділу

---

[117] Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 834-VIII. *Голос України* від 12.12.2015. № 235.

[118] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування: Закон України від 20.10.2014 р. № 1709-VII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 1. С. 17. Ст. 2.

[119] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Постанова КМУ від 25.12.2015 № 1127. *Офіційний вісник України.* 2016. № 2. Ст. 108.

на відповідний об'єкт нерухомого майна в Державному реєстрі прав. Так, зокрема, у разі якщо під час проведення наступних реєстрацій прав державним реєстратором буде встановлено, що відносно одного і того ж самого об'єкта є відкритий розділ у Державному реєстрі прав та запис про право власності в Реєстрі прав власності на нерухоме майно, такий реєстратор погашає запис в Реєстрі прав власності без подання додаткових документів.

Водночас, якщо ніяких реєстраційних дій не відбувається щодо об'єкта нерухомого майна, а щодо архівного запису про право власності в Реєстрі прав власності на нерухоме майно необхідно провести погашення, бо є відкритий розділ на об'єкт нерухомого майна в Державному реєстрі прав, то погашення запису може бути проведено на підставі окремо поданої заяви про внесення змін до запису Державного реєстру прав. Таку заяву може подати й особа, відносно якої містяться записи в Реєстрі прав власності на нерухоме майно, й особа, яка відповідно до відомостей Державного реєстру прав є на сьогодні власником такого об'єкта нерухомого майна.

На вересень 2020 р. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» діє в редакції Закону України від 26.11.2015 р. № 834-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», а також із наступними численними змінами.

Закон «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» регулює відносини, пов'язані з державною реєстрацією прав на нерухоме майно та їх обтяжень, яке знаходиться на території України. Однак дія його не поширюється на державну реєстрацію прав на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні й інші об'єкти цивільних прав, на які поширюється правовий режим нерухомої речі.

Відповідно до ст. 1 вказаного Закону, його норми поширюються і на відносини, що виникають у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, розміщене на території України, і на обтяження речових прав.

Законодавче визначення поняття державної реєстрації речових прав надано у ст. 2 Закону як офіційне визнання та підтвердження державою фактів набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру прав.

Також встановлено, що Державний реєстр речових прав на нерухоме майно – це єдина державна інформаційна система, що забезпечує обробку, збереження та надання відомостей про зареєстровані речові права на нерухоме майно та їх обтяження.

Відповідно до частини третьої зазначеної статті Закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» можуть бути учасниками вказаного реєстру:

По-перше, заявниками:

1. Власник, інший правонабувач, сторона правочину, у яких виникло, перейшло чи припинилося речове право, або уповноважені ними особи – у разі подання документів для проведення державної реєстрації набуття, зміни або припинення права власності та інших речових прав.

2. Орган державної влади, його посадова особа, якими встановлено, змінено або припинено обтяження, особа, в інтересах якої встановлено, змінено або припинено обтяження, або уповноважені ними особи – у разі подання документів для проведення державної реєстрації набуття, зміни або припинення обтяження речових прав.

3. Іпотекодержатель, особа, в інтересах якої встановлено, змінено або припинено іпотеку, або уповноважені ними особи – в разі подання документів для проведення державної реєстрації набуття, зміни або припинення іпотеки.

4. Орган місцевого самоврядування – в разі взяття на облік безхазяйного нерухомого майна.

5. Особа, за якою закріплений особовий рахунок у господарській книзі відповідної сільської, селищної, міської ради, або уповноважена нею особа – в разі проведення державної реєстрації права власності на індивідуальні (садибні) житлові будинки, садові, дачні будинки, господарські (присадибні) будівлі і споруди, прибудови до них, що були закінчені будівництвом до 5 серпня 1992 року та розташовані на територіях сільських, селищних, міських рад, якими відповідно до законодавства здійснювалося ведення погосподарського обліку.

6. Приватний партнер (концесіонер) – у разі проведення державної реєстрації права державної або комунальної власності на нерухоме майно, речові права на яке виникли в результаті створення, та/або будівництва (нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту та технічного переоснащення), та/або управління (користування, експлуатація, технічне обслуговування) за договором, укладеним у межах здійснення державно-приватного партнерства, зокрема концесійним договором.

7. Державний партнер (концесієдавець) або за його дорученням державне або комунальне підприємство, установа, організація чи господарське товариство, 100 відсотків акцій (часток) яких належить державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді або іншому господарському товариству, 100 відсотків акцій (часток) якого належить державі, – у разі подання документів для проведення державної реєстрації набуття права державної або комунальної власності на земельну ділянку, необхідну для здійснення державно-приватного партнерства (реалізації проекту, що здійснюється на умовах концесії), для проведення державної реєстрації набуття, зміни або припинення обтяження речових прав на таку земельну ділянку.

По-друге, інші правонабувачі – орендар, концесіонер, приватний партнер, суб'єкт іншого права, похідного від права власності, іпотекодержатель, спадкоємець (у разі оформлення спадщини, до складу якої входять речові права на нерухоме майно, що підлягають державній реєстрації згідно з цим Законом).

Наголошуємо, що згідно з вимогами ст. 3 Закону, державна реєстрація прав є обов'язковою. Інформація про права на нерухоме майно й їх обтяження підлягає внесенню до Державного реєстру прав, а держава гарантує достовірність зареєстрованих прав на нерухоме майно.

Наголошуємо, що права на нерухоме майно, які підлягають державній реєстрації відповідно до вказаного Закону, виникають лише з моменту такої реєстрації.

У ч. 5 передбачено, що державна реєстрація права власності й інших речових прав проводиться незалежно від місцезнаходження нерухомого майна в межах Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя. Однак на підставі рішення Міністерства юстиції України державна реєстрація права власності та інших речових прав може проводитися в межах декількох адміністративно-територіальних одиниць, встановлених в абзаці першому цієї частини.

Зауважимо, що державна реєстрація обтяжень речових прав проводиться незалежно від місцезнаходження нерухомого майна.

Права на нерухоме майно, що виникли до 1 січня 2013 р., визнаються дійсними у разі відсутності їх державної реєстрації, передбаченої Законом, за умови, якщо реєстрація прав проведена відповідно до законодавства, що діяло на момент їх виникнення,

або якщо на момент виникнення прав діяло законодавство, що не передбачало обов'язкової реєстрації таких прав.

Законодавець у ст. 4 Закону встановлює перелік прав, які підлягають державній реєстрації:

1) право власності та право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання на нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва;

2) речові права на нерухоме майно, похідні від права власності:

– право користування (сервітут);

– право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис);

– право забудови земельної ділянки (суперфіцій);

– право господарського відання;

– право оперативного управління;

– право постійного користування та право оренди (суборенди) земельної ділянки;

– право користування (найму, оренди) будівлею або іншою капітальною спорудою (їх окремою частиною), що виникає на підставі договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини), укладеного на строк не менш як три роки;

– право довірчої власності (крім права довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань);

– інші речові права відповідно до закону;

3) обтяження речових прав на нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва:

– заборона відчуження та/або користування;

– арешт;

– іпотека;

– вимога нотаріального посвідчення договору, предметом якого є нерухоме майно, встановлена власником такого майна;

– податкова застава, предметом якої є нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва;

– інші обтяження відповідно до закону[120].

Важливими, на наш погляд, є доповнення, внесені Законом України від 5 грудня 2019 року № 340-IX, відповідно до яких, у разі визначення часток у праві спільної власності чи їх зміни, зміни суб'єкта управління об'єктами державної власності, зміни правонабувача речового права, похідного від права власності, строку дії такого речового права, а також зміни обтяжувача, особи, в інтересах якої встановлено обтяження речових прав, чи зміни умов обтяження проводиться державна реєстрація таких змін, водночас дата та час державної реєстрації речових прав, обтяжень речових прав є незмінними.

Перелік об'єктів нерухомого майна, щодо якого проводиться державна реєстрація прав, установлено у ст. 5 Закону.

Зокрема, у Державному реєстрі прав обов'язковій реєстрації підлягають речові права та їх обтяження на земельні ділянки, а також на об'єкти нерухомого майна, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких неможливе без їх знецінення та зміни

[120] Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»: Закон України від 26.11.2015 р. № 834-VIII. *Голос України* від 12.12.2015. № 235.

призначення, а саме: житлові будинки, будівлі, споруди, а також їх окремі частини, квартири, житлові та нежитлові приміщення.

Зауважимо, що право власності на житловий будинок, будівлю, споруду, а також їх окремі частини може бути зареєстровано незалежно від того, чи зареєстровано право власності чи інше речове право на земельну ділянку, на якій вони розташовані.

Якщо законодавством передбачено прийняття в експлуатацію нерухомого майна, державна реєстрація прав на таке майно проводиться після прийняття його в експлуатацію в установленому законодавством порядку, крім випадків, передбачених статтею 31 вказаного Закону.

Право власності на житловий будинок, будівлю, споруду, а також їх окремі частини може бути зареєстровано незалежно від того, чи зареєстровано право власності чи інше речове право на земельну ділянку, на якій вони розташовані.

Право власності на квартиру, житлове та нежитлове приміщення може бути зареєстровано незалежно від того, чи зареєстровано право власності на житловий будинок, будівлю, споруду, а також їх окремі частини, в яких вони розташовані.

Відповідно до ч. 4 ст. 5 Закону, не підлягають державній реєстрації речові права та їх обтяження на корисні копалини, рослини, а також на малі архітектурні форми, тимчасові, некапітальні споруди, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких можливе без їх знецінення та зміни призначення, а також окремо на споруди, що є приналежністю головної речі, або складовою частиною речі, зокрема на магістральні та промислові трубопроводи (зокрема газорозподільні мережі), автомобільні дороги, електричні мережі, магістральні теплові мережі, мережі зв'язку, залізничні колії.

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону, систему органів державної реєстрації прав становлять три групи суб'єктів.

До першої групи належить Міністерство юстиції України та його територіальні органи.

Другу групу становлять суб'єкти державної реєстрації прав, до яких входять:

а) виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, Київська, Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації;

б) державні реєстратори прав на нерухоме майно.

Водночас виконавчі органи сільських, селищних і міських рад (окрім міст обласного та/або республіканського Автономної Республіки Крим значення) набувають повноважень у сфері державної реєстрації прав відповідно до Закону й у разі прийняття відповідною радою такого рішення.

Тобто встановлено лише дві основні групи суб'єктів, які мають право здійснювати державну реєстрацію нерухомого майна та їх обтяжень.

Ми вважаємо, варто звернути увагу на статтю 10 вказаного Закону, яка регулює питання правового статусу державного реєстратора.

З аналізу норм частини першої вказаної статті 10 вбачається, що законодавець поняттям державного реєстратора наділяє три категорії осіб.

По-перше, це громадянин України, який має вищу освіту за спеціальністю правознавство, відповідає кваліфікаційним вимогам, встановленим Міністерством юстиції України, та перебуває у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації прав.

По-друге, це нотаріус, який, на наш погляд, включає приватних нотаріусів та державних нотаріусів (а не державну нотаріальну контору).

По-третє, це виконавці, які, своєю чергою, є державними та приватними виконавцями. Вони виступають державними реєстраторами лише у разі накладення/зняття таким

виконавцем арешту на нерухоме майно під час примусового виконання рішень відповідно до закону.

Також встановлено обмеження щодо виконання державним реєстратором своїх обов'язків. Так, законодавцем встановлено правило, згідно з яким, державний реєстратор не має права приймати рішення про державну реєстрацію прав у разі, якщо речове право на нерухоме майно, обтяження такого права набувається, змінюється або припиняється за суб'єктом державної реєстрації прав, з яким державний реєстратор перебуває у трудових відносинах або засновником (учасником) якого він є. У такому разі державна реєстрація проводиться іншим державним реєстратором. Заразом указане правило щодо перебування у трудових відносинах не поширюється на державних реєстраторів, які перебувають у трудових відносинах з виконавчими органами сільських, селищних та міських рад, Київською, Севастопольською міськими, районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями щодо державної реєстрації прав на державне та/або комунальне майно, їх обтяжень.

Також законодавець наголошує, що державний реєстратор не має права ухвалювати рішення про державну реєстрацію прав на своє ім'я, на ім'я свого чоловіка (дружини), його (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), суб'єкта господарювання, засновником (учасником) якого він є. У такому разі державна реєстрація прав проводиться іншим державним реєстратором.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону, до повноважень суб'єктів державної реєстрації прав належать:

1) забезпечення: проведення державної реєстрації прав; ведення Державного реєстру прав; взяття на облік безхазяйного нерухомого майна; формування та зберігання реєстраційних справ. Водночас зберігання реєстраційних справ у паперовій формі здійснюється виключно виконавчими органами міських рад міст обласного та/або республіканського Автономної Республіки Крим значення, Київською, Севастопольською міськими, районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями за місцезнаходженням відповідного майна;

2) здійснення інших повноважень, передбачених указаним Законом та іншими нормативно-правовими актами.

До обов'язків державного реєстратора належать:

1) установлення відповідності заявлених прав і поданих/отриманих документів вимогам законодавства, а також перевірка відсутності суперечностей між заявленими та зареєстрованими речовими правами на нерухоме майно та їх обтяженнями, зокрема:

– відповідність обов'язкового дотримання письмової форми правочину та його нотаріального посвідчення у випадках, передбачених законом;

– відповідність повноважень особи, яка подає документи для державної реєстрації прав;

– відповідність відомостей про речові права на нерухоме майно та їх обтяження, що містяться у Державному реєстрі прав, відомостям, що містяться у поданих/отриманих документах;

– наявність обтяжень прав на нерухоме майно;

– наявність факту виконання умов правочину, з якими закон та/або відповідний правочин пов'язує можливість виникнення, переходу, припинення речового права, що підлягає державній реєстрації;

2) перевірка документів на наявність підстав для проведення реєстраційних дій, зупинення розгляду заяви про державну реєстрацію прав та їх обтяжень, зупинення

державної реєстрації прав, відмови в державній реєстрації прав та ухвалює відповідні рішення;

3) під час проведення державної реєстрації прав, що виникли в установленому законодавством порядку до 1 січня 2013 року, а також під час проведення державної реєстрації прав, які набуваються з прав, що виникли в установленому законодавством порядку до 1 січня 2013 року, обов'язково запитує від органів влади, підприємств, установ та організацій, які відповідно до законодавства проводили оформлення та/або реєстрацію прав, інформацію (довідки, засвідчені в установленому законодавством порядку копії документів тощо), необхідну для такої реєстрації, у разі відсутності доступу до відповідних носіїв інформації, що містять відомості, необхідні для проведення державної реєстрації прав, чи у разі відсутності необхідних відомостей в єдиних та державних реєстрах, доступ до яких визначено цим Законом, та/або у разі, якщо відповідні документи не були подані заявником, крім випадків, коли державна реєстрація прав, похідних від права власності, здійснюється у зв'язку з учиненням нотаріальної дії та такі документи були надані у зв'язку з учиненням такої дії;

4) під час проведення реєстраційних дій обов'язково використовує відомості Державного земельного кадастру та Єдиного реєстру дозвільних документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт і засвідчують прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів, а також відомості інших реєстрів (кадастрів), автоматизованих інформаційних систем, держателем (розпорядником, володільцем, адміністратором) яких є державні органи, шляхом безпосереднього доступу до них чи у порядку інформаційної взаємодії з Державним реєстром прав, зокрема відомості, що містять персональні дані особи;

5) відкриває та/або закриває розділи в Державному реєстрі прав, вносить до відкритого розділу або спеціального розділу Державного реєстру прав відповідні відомості про речові права на нерухоме майно та їх обтяження;

6) присвоює за допомогою Державного реєстру прав реєстраційний номер об'єкту нерухомого майна у випадках, передбачених указаним Законом;

7) виготовляє електронні копії документів, поданих у паперовій формі, та розміщує їх у реєстраційній справі в електронній формі у відповідному розділі Державного реєстру прав (у разі якщо такі копії не були виготовлені під час прийняття документів за заявами у сфері державної реєстрації прав);

8) формує за допомогою Державного реєстру прав документи за результатом розгляду заяв у сфері державної реєстрації прав;

9) формує реєстраційні справи у паперовій формі;

10) надає в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України »Про виконавче провадження», інформацію органу державної виконавчої служби або приватному виконавцю;

11) здійснює інші повноваження, передбачені вказаним Законом[121].

Державний реєстратор під час виконання своїх функцій використовує свою печатку, за винятком нотаріуса, який використовує нотаріальну печатку.

Ст. 11 Закону забезпечує гарантії діяльності державного реєстратора. Законодавець наголошує, що державний реєстратор самостійно ухвалює рішення за результатом розгляду заяв у сфері державної реєстрації прав. Втручання, крім випадків, передбачених

[121] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1952-15

Законом, будь-яких органів влади, їх посадових осіб, юридичних осіб, громадян та їх об'єднань у діяльність державного реєстратора під час проведення реєстраційних дій забороняється і тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Розділ третій Закону називається «Державний реєстр прав».

Реєстр речових прав, відповідно до ст. 12 Закону, містить відомості про зареєстровані речові права на нерухоме майно та їх обтяження, про зареєстровані права власності на об'єкти незавершеного будівництва та їх обтяження, а також про взяття на облік безхазяйного нерухомого майна і ціну (вартість) нерухомого майна та речових прав на нього чи розмір плати за користування нерухомим майном за відповідними правочинами, відомості та електронні копії документів, подані у паперовій формі, або документи в електронній формі, на підставі яких проведено реєстраційні дії, а також документи, сформовані за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав під час проведення таких реєстраційних дій, та відомості реєстрів (кадастрів), автоматизованих інформаційних систем, отримані державним реєстратором шляхом безпосереднього доступу до них чи в порядку інформаційної взаємодії таких систем з Державним реєстром прав. Відомості, що містяться у Державному реєстрі прав, мають відповідати відомостям, що містяться в документах, на підставі яких проведені реєстраційні дії. У разі їх невідповідності пріоритет мають відомості, що містяться в документах, на підставі яких проведені реєстраційні дії.

Однак законом заборонено вносити до Реєстру відомості, що становлять державну таємницю.

Ведення Державного реєстру прав здійснюється з використанням програмного забезпечення, розробленого відповідно до державних стандартів, що забезпечують його сумісність і взаємодію з іншими інформаційними системами та мережами, що становлять інформаційний ресурс держави.

У ч. 5 ст. 12 Закону стверджується, що відомості про речові права, обтяження речових прав, внесені до Державного реєстру прав, уважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою до моменту державної реєстрації припинення таких прав, обтяжень у порядку, передбаченому вказаним Законом.

Будь-які дії особи, спрямовані на набуття, зміну або припинення речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, зареєстрованих у Державному реєстрі прав, вчиняються на підставі відомостей про речові права, обтяження речових прав, що містяться в цьому реєстрі.

Відомості про речові права, обтяження речових прав, що містяться в Реєстрі прав власності на нерухоме майно, Єдиному реєстрі заборон відчуження об'єктів нерухомого майна та Державному реєстрі іпотек, що є невід'ємною архівною складовою Державного реєстру прав, використовуються як актуальні виключно в разі, якщо відомості про право власності на відповідне нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва не внесені до Державного реєстру прав, а відомості про інші речові права, відмінні від права власності, та/або обтяження речових прав не внесені та не припинені в Державному реєстрі прав. Однак вказане не поширюється на випадки використання таких відомостей у судових спорах, пов'язаних з визнанням чи поновленням речових прав.

Зміна ідентифікаційних даних суб'єкта речового права, обтяження речового права та/або зміна характеристик об'єкта нерухомого майна не впливають на дії особи, спрямовані на набуття, зміну або припинення речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Зміни характеристик об'єкта нерухомого майна, розташованого на земельній ділянці, вносяться під час проведення державної реєстрації права власності на такий об'єкт

у результаті вчинення дій, спрямованих на набуття, зміну або припинення речових прав[122].

Законодавець констатує, що Державний реєстр речових прав на нерухоме майно є державною власністю та складовою Національного архівного фонду й підлягає довічному зберіганню. Майнові права інтелектуальної власності на комп'ютерну програму, що забезпечує діяльність Державного реєстру прав, та компіляції даних Державного реєстру прав належать державі.

Гарантією збереження відомостей щодо внесених відомостей щодо речових прав на нерухоме майно є норми, які встановлюють, що вилучення будь-яких документів або частин Державного реєстру прав не допускається, крім випадків, передбачених законом.

Варто розглянути структуру Державного реєстру прав, яку встановлено у ст. 13 Закону.

Державний реєстр прав складається з розділів, спеціального розділу, а також бази даних заяв та реєстраційних справ в електронній формі. Невід'ємною архівною складовою Державного реєстру прав є Реєстр прав власності на нерухоме майно, Єдиний реєстр заборон відчуження об'єктів нерухомого майна та Державний реєстр іпотек.

Згідно з ч. 2 ст. 13 Закону, на кожний об'єкт нерухомого майна під час проведення державної реєстрації права власності на нього вперше у Державному реєстрі прав відкривається новий розділ та формується реєстраційна справа, присвоюється реєстраційний номер об'єкту нерухомого майна[123].

Розділ «Державний реєстр прав» (на кожний окремий вид (об'єкт) нерухомого майна) складається з чотирьох частин, які містять відомості про:

1) нерухоме майно та його ціну (вартість);

2) право власності та суб'єкта (суб'єктів) цього права;

3) інші речові права та суб'єкта (суб'єктів) цих прав, а також ціну (вартість) таких речових прав чи розмір плати за користування чужим нерухомим майном;

4) обтяження речових прав на нерухоме майно та суб'єкта (суб'єктів) цих обтяжень[124].

Відомостями про земельну ділянку, що вносяться до Державного реєстру прав, є відомості про її кадастровий номер.

У разі якщо договором оренди землі, суборенди землі, земельного сервітуту, емфітевзису, суперфіцію передбачено його поновлення, відомості про це із зазначенням строку, передбаченого договором, обов'язково вносяться до Державного реєстру прав під час проведення державної реєстрації такого права.

Відомості про ціну (вартість) нерухомого майна, ціну (вартість) речових прав чи розмір плати за користування чужим нерухомим майном вносяться до Державного реєстру прав виключно під час державної реєстрації набуття прав на підставі документів, поданих для такої реєстрації. У разі відсутності в документах, поданих для державної реєстрації прав, відповідних відомостей про ціну (вартість) такі відомості не вносяться до Державного реєстру прав, а додаткові документи для їх отримання не вимагаються. Відомості про ціну нерухомого майна надаються лише власнику такого майна, органам державної влади, органам місцевого самоврядування для здійснення ними повноважень, визначених законом.

---

[122] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1952-15

[123] Там само.

[124] Там само.

У разі відсутності відкритого на об'єкт нерухомого майна розділу в Державному реєстрі прав відомості про інші речові права та суб'єкта (суб'єктів) цих прав, обтяження речових прав та суб'єкта (суб'єктів) цих прав вносяться до спеціального розділу Державного реєстру прав, крім випадків, якщо така державна реєстрація проводиться одночасно з державною реєстрацією права власності.

Після відкриття на об'єкт нерухомого майна розділу у Державному реєстрі прав відомості про інші речові права та суб'єкта (суб'єктів) цих прав, обтяження речових прав та суб'єкта (суб'єктів) цих обтяжень переносяться до такого розділу.

Порядок ведення Державного реєстру прав визначає Кабінет Міністрів України, зокрема згідно з Порядком державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затвердженому Постановою КМУ від 25 грудня 2015 р. № 1127 «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»[125], який діє у редакції Постанови КМУ від 23 серпня 2016 р. № 553 «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»[126].

У ст. 14 Закону передбачено випадки відкриття та закриття розділів Державного реєстру прав та реєстраційної справи.

Зокрема, розділ Державного реєстру прав та реєстраційна справа закриваються у чотирьох випадках, а саме:

1) знищення об'єкта нерухомого майна;

2) поділу, об'єднання об'єктів нерухомого майна або виділу частки з об'єкта нерухомого майна;

3) державної реєстрації права власності на новостворений об'єкт нерухомого майна, щодо якого в Державному реєстрі прав відкрито розділ як на об'єкт незавершеного будівництва;

4) скасування державної реєстрації земельної ділянки і знищення об'єкта нерухомого майна[127].

У разі наявності в Державному реєстрі прав двох і більше розділів на один об'єкт нерухомого майна в результаті допущення технічної помилки закривається розділ Державного реєстру прав та реєстраційна справа, відкриті пізніше.

Наголошуємо, що закритий розділ Державного реєстру прав та реєстраційна справа не підлягають поновленню. У разі скасування рішення державного реєстратора про закриття розділу Державного реєстру прав на об'єкт нерухомого майна відкривається новий розділ та формується нова реєстраційна справа відповідно до цього Закону.

У разі знищення об'єкта нерухомого майна або скасування державної реєстрації земельної ділянки відповідний розділ Державного реєстру прав та реєстраційна справа закриваються, а реєстраційний номер цього об'єкта скасовується.

Розділ Державного реєстру прав закривається державним реєстратором одночасно із проведенням державної реєстрації припинення речових прав, обтяжень речових прав, про що державний реєстратор обов'язково невідкладно повідомляє відповідного користувача, обтяжувача.

---

[125] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Постанова КМУ від 25.12.2015 р. № 1127. *Офіційний вісник України*. 2016. № 2. Ст. 108.

[126] Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова КМУ від 23.08.2016 р. № 553. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/553-2016-п

[127] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1952-15

У разі поділу об'єкта нерухомого майна або виділу частки з об'єкта нерухомого майна відповідний розділ Державного реєстру прав та реєстраційна справа закриваються, а реєстраційний номер цього об'єкта скасовується. На кожний новостворений об'єкт нерухомого майна відкривається новий розділ Державного реєстру прав та формується нова реєстраційна справа, а також присвоюється новий реєстраційний номер кожному з таких об'єктів.

Відомості про речові права, обтяження речових прав щодо об'єкта, що поділяється, або при виділі частки з цього об'єкта одночасно з відкриттям розділів Державного реєстру прав на кожний новостворений об'єкт переносяться до таких розділів. Якщо правочином або актом відповідного органу встановлено, що речові права, обтяження речових прав не поширюються на всі новостворені об'єкти нерухомого майна, відомості про такі права, обтяження переносяться лише до розділів, відкритих для новостворених об'єктів, яких вони стосуються.

У разі наявності зареєстрованих речових прав, похідних від права власності, та/або обтяжень речових прав щодо об'єкта, що поділяється, або при виділі частки з цього об'єкта за результатом перенесення відомостей про такі права, обтяження державний реєстратор обов'язково невідкладно повідомляє відповідного користувача, обтяжувача про закриття розділу Державного реєстру прав та перенесення відомостей про речові права, обтяження.

У разі об'єднання об'єктів нерухомого майна відповідні розділи Державного реєстру прав та реєстраційні справи закриваються, а реєстраційні номери таких об'єктів скасовуються. Для новоствореного об'єкта нерухомого майна відкривається новий розділ у Державному реєстрі прав та формується нова реєстраційна справа, а також присвоюється новий реєстраційний номер такому об'єкту.

Відомості про речові права, обтяження речових прав щодо об'єктів, що об'єднуються, одночасно з відкриттям розділу Державного реєстру прав на новостворений об'єкт переносяться до такого розділу.

У разі наявності зареєстрованих речових прав, похідних від права власності, та/або обтяжень речових прав щодо об'єктів, що об'єднуються, за результатом перенесення відомостей про такі права, обтяження державний реєстратор обов'язково невідкладно повідомляє відповідного користувача, обтяжувача про закриття розділу Державного реєстру прав та перенесення відомостей про речові права, обтяження.

У разі проведення державної реєстрації права власності на новостворений об'єкт нерухомого майна, щодо якого в Державному реєстрі прав відкрито розділ як на об'єкт незавершеного будівництва, відповідний розділ та реєстраційна справа щодо об'єкта незавершеного будівництва закриваються, а реєстраційний номер такого об'єкта скасовується. Для новоствореного об'єкта нерухомого майна відкривається новий розділ у Державному реєстрі прав та формується нова реєстраційна справа, а також присвоюється новий реєстраційний номер такому об'єкту.

Відомості про речові права, обтяження речових прав щодо об'єкта незавершеного будівництва одночасно із відкриттям розділу Державного реєстру прав на новостворений об'єкт переносяться до такого розділу.

У разі наявності зареєстрованих обтяжень речових прав щодо об'єкта незавершеного будівництва за результатом перенесення відомостей про такі обтяження державний реєстратор обов'язково невідкладно повідомляє відповідного обтяжувача про закриття розділу Державного реєстру прав та перенесення відомостей про обтяження.

У разі закриття розділу Державного реєстру прав у зв'язку з наявністю в цьому реєстрі двох і більше розділів на один об'єкт нерухомого майна в результаті допущення

технічної помилки розділ Державного реєстру прав та реєстраційна справа, відкриті пізніше, закриваються, а реєстраційний номер такого об'єкта скасовується.

Відомості про речові права, обтяження речових прав, що містяться в розділі Державного реєстру прав, що закривається як помилковий, одночасно із закриттям такого розділу переносяться до розділу Державного реєстру прав, відкритого раніше на об'єкт нерухомого майна.

У разі наявності зареєстрованих речових прав, похідних від права власності, та/або обтяжень речових прав, відомості про які містяться в розділі Державного реєстру прав, що закривається як помилковий, за результатом перенесення відомостей про такі права, обтяження державний реєстратор обов'язково невідкладно повідомляє відповідного користувача, обтяжувача про закриття розділу Державного реєстру прав та перенесення відомостей про речові права, обтяження.

У разі, якщо у зв'язку з наявністю в Державному реєстрі прав двох і більше розділів на один об'єкт нерухомого майна в результаті допущення технічної помилки виявлено суперечності між зареєстрованими речовими правами, закриття розділу Державного реєстру прав здійснюється виключно на підставі судового рішення.

У разі ухвалення судом рішення про закриття розділу Державного реєстру прав у випадках, передбачених цією статтею, закриття відповідного розділу допускається виключно в разі, якщо таким судовим рішенням вирішується питання щодо набуття та/або припинення речових прав, обтяжень речових прав на об'єкт нерухомого майна, щодо якого закривається розділ у Державному реєстрі прав.

Кожному об'єкту нерухомого майна присвоюється індивідуальний номер яким є реєстраційний номер указаного об'єкта нерухомого майна при проведенні державної реєстрації права власності на нього вперше, він не повторюється на всій території України та залишається незмінним протягом усього часу існування такого об'єкта.

Звертаємо увагу на те, що у разі переходу права власності на об'єкт нерухомого майна або зміни відомостей про об'єкт нерухомого майна його реєстраційний номер не змінюється, крім випадків, які встановлені статтею 14 вказаного Закону.

Скасований реєстраційний номер об'єкта нерухомого майна не може бути присвоєний іншому об'єкту нерухомого майна. Інформація про скасовані реєстраційні номери зберігається у Державному реєстрі прав протягом усього часу існування цього реєстру.

Згідно з Порядком державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, Державна реєстрація прав проводиться за заявою заявника шляхом звернення до суб'єкта державної реєстрації прав або нотаріуса.

Для державної реєстрації прав заявник подає оригінали документів, необхідних для відповідної реєстрації, передбачені Законом України »Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», іншими законами України та Порядком державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

У разі коли оригінали документів, необхідних для державної реєстрації прав, відповідно до законодавства залишаються у справах державних органів, органів місцевого самоврядування, що їх видають, заявник подає копії документів, оформлені такими органами відповідно до законодавства[128].

Державний реєстратор за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав формує та реєструє заяву в базі даних заяв за умови оплати послуг за державну реєстрацію прав у повному обсязі та встановлення особи заявника, а також у разі,

[128] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Постанова КМУ від 25.12.2015 р. № 1127. *Офіційний вісник України.* 2016. № 2. Ст. 108.

коли заява подається щодо земельної ділянки, – за умови наявності в Державному земельному кадастрі відомостей про таку земельну ділянку.

У разі коли суб'єкт речового права, обтяження звільнений від сплати адміністративного збору за державну реєстрацію прав, заявник пред'являє документ, що підтверджує право на таке звільнення, з якого державним реєстратором виготовляється копія, що додається до відповідної заяви.

Під час формування та реєстрації заяви державний реєстратор, уповноважена особа обов'язково зазначають відомості про речові права на нерухоме майно та їх обтяження, про об'єкти та суб'єктів таких прав, передбачені Порядком ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно[129], тобто вказаним нормативним актом встановлено безпосередній порядок (процес) проведення операцій щодо реєстрації нерухомого майна та його обтяжень.

За бажанням заявника у заяві зазначається інформація про здійснення з ним зв'язку (абонентський номер мобільного телефона та/або адреса електронної пошти).

У разі відсутності зауважень до відомостей, зазначених у заяві, заявник проставляє свій підпис на ній.

Під час формування та реєстрації заяви державний реєстратор, відповідно до закону, встановлює особу заявника.

Під час формування та реєстрації заяви державний реєстратор виготовляє електронні копії оригіналів документів чи відповідно оформлених копій документів у випадку, передбаченому абзацом другим пункту 7 Порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, поданих заявником для державної реєстрації прав, шляхом їх сканування та долучає до відповідної заяви.

Електронні копії заяви, підписаної заявником, документа, що підтверджує сплату адміністративного збору за державну реєстрацію прав, чи копії документа, що підтверджує право на звільнення від сплати відповідного збору, шляхом їх сканування не виготовляються.

Зауважуємо, що формування та реєстрація заяв проводиться в порядку черговості звернення заявників до суб'єкта державної реєстрації прав або нотаріуса.

У разі коли після формування та реєстрації заяви до суб'єкта державної реєстрації прав або нотаріуса звернувся інший заявник щодо того самого майна, державний реєстратор, уповноважена особа приймає відповідні документи, формує та реєструє заяву.

У випадку подання/отримання заяви державний реєстратор за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав невідкладно повідомляє власнику об'єкта нерухомого майна, щодо якого подано заяву, а також відповідному користувачу, обтяжувачу.

Повідомлення власника об'єкта нерухомого майна, користувача чи обтяжувача здійснюється за наявності в Державному реєстрі прав відомостей про їх абонентський номер мобільного телефона та/або адреси електронної пошти шляхом надсилання інформації в електронній формі про тип заяви, її реєстраційний номер, дату та час подання, прізвище, ім'я та (за наявності) по батькові заявника. Однак повідомляти власника об'єкта нерухомого майна не потрібно, коли державної реєстрації прав відбувається внаслідок вчинення нотаріальної дії та за умови вчинення відповідної нотаріальної дії за безпосередньої участі власника об'єкта нерухомого майна, державної реєстрації права

[129] Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: Постанова КМУ від 26 жовтня 2011 р. № 1141. *Офіційний вісник України.* 2011. № 86. Ст. 3145.

власності на підставі свідоцтва про право на спадщину або державної реєстрації припинення обтяження речових прав на нерухоме майно на підставі договору довічного утримання чи спадкового договору.

Розгляд заяви та документів, поданих для державної реєстрації прав, здійснюється державним реєстратором, який встановлює черговість розгляду заяв, що зареєстровані в базі даних заяв на таке майно, відповідність заявлених прав і поданих документів вимогам законодавства, відсутність суперечностей між заявленими та зареєстрованими речовими правами та їх обтяженнями, а також наявність підстав для проведення державної реєстрації прав, зупинення розгляду заяви, зупинення державної реєстрації прав, відмови в державній реєстрації прав.

Під час розгляду заяви та документів, поданих для державної реєстрації прав, державний реєстратор використовує відомості Державного реєстру прав, зокрема його невід'ємної архівної складової, а також Державного земельного кадастру, Єдиного реєстру дозвільних документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт і засвідчують прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів, а також відомості інших реєстрів (кадастрів), автоматизованих інформаційних систем, держателем (розпорядником, володільцем, адміністратором) яких є державні органи, шляхом безпосереднього доступу до них чи у порядку інформаційної взаємодії з Державним реєстром прав.

У разі коли відомості Державного земельного кадастру про власників, користувачів земельної ділянки, перенесені з державного реєстру земель, містять неповну або неточну інформацію, що унеможливлює ідентифікацію особи, державний реєстратор за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав надсилає відповідно до Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 17 жовтня 2012 р. № 1051, повідомлення в електронній формі державному кадастровому реєстраторові про уточнення інформації в Державному земельному кадастрі, в якому зазначається виключний перелік відомостей, що є неповними або неточними.

Інформаційна взаємодія між Державним реєстром прав та реєстрами (кадастрами), автоматизованими інформаційними системами, держателем (розпорядником, володільцем, адміністратором) яких є державні органи, здійснюється інформаційно-телекомунікаційними засобами в електронній формі у порядку, визначеному Мін'юстом разом з відповідним державним органом.

Державний реєстратор у разі наявності в нього паперових носіїв інформації (реєстрових книг, реєстраційних справ, ведення яких здійснювали підприємства бюро технічної інвентаризації) використовує також відомості, які містяться на відповідних носіях інформації.

У разі коли під час розгляду заяви державним реєстратором встановлено наявність раніше зареєстрованих інших заяв на це саме майно, ніж заява, що ним розглядається, державний реєстратор невідкладно приймає рішення про розгляд заяви після прийняття рішення щодо державної реєстрації прав або щодо відмови в такій реєстрації за результатом розгляду заяви, яка зареєстрована в базі даних заяв раніше.

Черговість розгляду заяв застосовується і під час розгляду заяв про державну реєстрацію речових прав, і під час розгляду заяв про державну реєстрацію обтяжень таких прав.

У разі коли заявник за власним бажанням отримує рішення державного реєстратора щодо черговості розгляду заяви у паперовій формі особисто, державний реєстратор відповідно до закону встановлює особу заявника та перевіряє обсяг його повноважень.

У разі коли під час розгляду заяви встановлено наявність підстав, передбачених законом для зупинення розгляду заяви, державний реєстратор невідкладно приймає рішення щодо зупинення розгляду заяви.

Якщо заявник протягом 30 робочих днів з моменту отримання рішення щодо зупинення розгляду заяви виконав вимоги державного реєстратора, зазначені у відповідному рішенні, а також у разі коли державним реєстратором протягом 30 робочих днів з моменту прийняття відповідного рішення на запит отримано документи та/або інформацію, необхідні для державної реєстрації прав, розгляд заяви відновлюється на підставі рішення державного реєстратора щодо відновлення розгляду заяви. У разі невиконання заявником зазначених у рішенні реєстратора вимог або неотримання на запит документів та/або інформації, необхідних для державної реєстрації прав, у вказаний строк, державний реєстратор приймає рішення щодо відмови в державній реєстрації прав.

У разі коли заявник за власним бажанням отримує рішення державного реєстратора щодо зупинення розгляду заяви або щодо відновлення такого розгляду у паперовій формі особисто, державний реєстратор відповідно до закону встановлює особу заявника та перевіряє обсяг його повноважень.

У разі подання заявником додаткових документів, необхідних для державної реєстрації прав, до раніше поданої заяви, зокрема до такої, розгляд якої зупинено, державний реєстратор відповідно до закону встановлює особу заявника, перевіряє обсяг його повноважень та вносить до бази даних заяв відомості про додаткові документи, подані заявником.

Електронні копії поданих заявником додаткових документів, необхідних для державної реєстрації прав, державний реєстратор виготовляє шляхом сканування таких документів, що долучаються до відповідної заяви.

Після внесення відомостей про додаткові документи до бази даних заяв державний реєстратор за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав редагує відповідну раніше подану заяву та роздруковує її. Після проставляння на заяві заявником (за умови відсутності зауважень до відомостей, зазначених у ній) власного підпису така заява та додаткові документи, подані заявником, долучаються до документів, поданих для державної реєстрації прав.

Заява може бути відкликана заявником у будь-який час до прийняття державним реєстратором рішення щодо державної реєстрації прав або щодо відмови в такій реєстрації шляхом звернення заявника до суб’єкта державної реєстрації прав або нотаріуса.

За відсутності підстав для відмови у задоволенні заяви про відкликання раніше поданої заяви державний реєстратор невідкладно повертає заявникові оригінали документів чи відповідно оформлені копії документів у випадку, передбаченому абзацом другим пункту 7 цього Порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, поданих для державної реєстрації прав, а також документ, що підтверджує сплату адміністративного збору за державну реєстрацію прав.

Державний реєстратор під час повернення документів відповідно до закону встановлює особу заявника та перевіряє обсяг його повноважень, окрім випадків, коли повернення документів здійснюється одночасно з поданням заяви про відкликання раніше поданої заяви.

Заява, що долучалася до документів, поданих для державної реєстрації прав, заява про відкликання раніше поданої заяви, а також інші документи, що були отримані у паперовій формі державним реєстратором під час розгляду заяви та не підлягають поверненню заявнику, зберігаються суб’єктом державної реєстрації прав, нотаріусом протягом трьох років. Документи та/або відомості, сформовані державним реєстратором за

допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав під час розгляду заяви, зберігаються в електронній формі у зазначеному Реєстрі.

За наявності підстав для відмови у задоволенні заяви про відкликання раніше поданої заяви державний реєстратор приймає відповідне рішення.

У задоволенні заяви про відкликання раніше поданої заяви може бути відмовлено в разі, коли:

1. За результатами розгляду заяви державним реєстратором прийнято рішення щодо державної реєстрації прав або щодо відмови в такій реєстрації.

2. Із заявою про відкликання раніше поданої заяви звернулася неналежна особа.

3. Заява не подавалася до відповідного суб'єкта державної реєстрації прав, нотаріуса.

У разі коли заявник за власним бажанням отримує рішення державного реєстратора щодо відмови у задоволенні заяви про відкликання раніше поданої заяви у паперовій формі особисто, державний реєстратор відповідно до закону встановлює особу заявника та перевіряє обсяг його повноважень.

У разі наявності у базі даних заяв судового рішення про заборону вчинення реєстраційних дій, що набрало законної сили, або заяви власника об'єкта нерухомого майна про заборону вчинення реєстраційних дій щодо власного об'єкта нерухомого майна державний реєстратор невідкладно за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав зупиняє державну реєстрацію прав з посиланням на зареєстроване у базі даних заяв рішення суду чи заяву власника об'єкта нерухомого майна.

У разі наявності у базі даних заяв судового рішення про скасування судового рішення, на підставі якого прийнято рішення про зупинення проведення реєстраційних дій, та/або судового рішення про скасування заборони вчинення реєстраційних дій або заяви власника об'єкта нерухомого майна про відкликання власної заяви про заборону вчинення реєстраційних дій державний реєстратор за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав невідкладно відновлює державну реєстрацію прав з посиланням на зареєстровані у базі даних заяв судове рішення чи заяву.

Державний реєстратор також невідкладно відновлює державну реєстрацію прав, якщо власником об'єкта нерухомого майна, яким подано заяву про заборону вчинення реєстраційних дій, у строк, визначений законом, не подано судове рішення про заборону вчинення реєстраційних дій, що набрало законної сили.

Про зупинення державної реєстрації прав, відновлення державної реєстрації прав державний реєстратор невідкладно повідомляє власнику об'єкта нерухомого майна за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав. Повідомлення власнику об'єкта нерухомого майна здійснюється у разі наявності в Державному реєстрі прав відомостей про його абонентський номер мобільного телефона та/або адресу електронної пошти шляхом надсилання інформації в електронній формі.

За результатом розгляду заяви та документів, поданих для державної реєстрації прав, державний реєстратор приймає рішення щодо державної реєстрації прав або щодо відмови в такій реєстрації.

Рішення щодо державної реєстрації прав або щодо відмови в такій реєстрації за умови вчинення дій та/або процедур, передбачених цим Порядком під час розгляду заяви, приймається державним реєстратором у будь-який час до закінчення строку державної реєстрації прав.

Державний реєстратор за результатом прийнятого рішення щодо державної реєстрації прав відкриває та/або закриває розділи в Державному реєстрі прав, вносить до відкритого розділу або спеціального розділу Державного реєстру прав відповідні відомості про речові права на нерухоме майно та їх обтяження.

У разі проведення державної реєстрації права власності на окремий індивідуально визначений об'єкт нерухомого майна, об'єкт незавершеного будівництва вперше, зокрема внаслідок поділу, виділу частки з об'єкта нерухомого майна або об'єднання об'єктів нерухомого майна, державний реєстратор за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав відкриває новий розділ у цьому Реєстрі з присвоєнням реєстраційного номера об'єкту нерухомого майна, об'єкту незавершеного будівництва.

За наявності зареєстрованих речових прав, похідних від права власності, на такий об'єкт нерухомого майна, об'єкт незавершеного будівництва або обтяжень речових прав у спеціальному розділі Державного реєстру прав та/або в його невід'ємній архівній складовій державний реєстратор одночасно з відкриттям розділу у Державному реєстрі прав переносить такі відомості про речові права на таке майно та їх обтяження, про суб'єктів зазначених прав до відповідного відкритого розділу.

У разі проведення державної реєстрації речових прав, похідних від права власності, або обтяжень речових прав на земельну ділянку за відсутності відкритого розділу на відповідну земельну ділянку в Державному реєстрі прав державний реєстратор на підставі відомостей Державного земельного кадастру про право власності на земельну ділянку, перенесених з Державного реєстру земель, за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав відкриває новий розділ у зазначеному Реєстрі з присвоєнням реєстраційного номера земельній ділянці.

У разі коли відкриття розділу у Державному реєстрі прав здійснюється у результаті поділу, виділу частки з об'єкта нерухомого майна або об'єднання об'єктів нерухомого майна, державний реєстратор одночасно з відкриттям розділу у Державному реєстрі прав переносить відомості про речові права на нерухоме майно та їх обтяження, про суб'єктів цих прав щодо об'єкта нерухомого майна, який поділяється, частка з якого виділяється, або щодо об'єктів нерухомого майна, які об'єднуються, до відповідних розділів, відкритих на кожний з новостворених об'єктів нерухомого майна.

У разі проведення державної реєстрації прав без відкриття розділу в Державному реєстрі прав державний реєстратор за допомогою програмних засобів ведення цього Реєстру до відкритого розділу або у випадках, передбачених законом, до спеціального розділу Державного реєстру прав вносить відповідні відомості про речові права на нерухоме майно та їх обтяження, про об'єкти та суб'єктів цих прав.

Після внесення відомостей до Державного реєстру прав державний реєстратор за допомогою програмних засобів ведення зазначеного Реєстру з урахуванням строку державної реєстрації, за який сплачено адміністративний збір, формує витяг з нього про державну реєстрацію прав, який є доступним для використання заявником на Єдиному державному веб-порталі електронних послуг чи в іншій інформаційній системі, за допомогою якої заявником подавалися документи для державної реєстрації прав.

Витяг з Державного реєстру прав про проведену державну реєстрацію прав за бажанням заявника може бути наданий державним реєстратором у паперовій формі з урахуванням строку державної реєстрації, за який сплачено адміністративний збір, шляхом друку за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав на аркушах паперу форматом А4 (210 × 297 міліметрів) без використання спеціальних бланків, з проставленням підпису та печатки державного реєстратора.

Звертаємо увагу на те, що витяг з Державного реєстру прав про проведену державну реєстрацію прав у паперовій або електронній формі має однакову юридичну силу та містить обов'язкове посилання на Державний реєстр прав.

За наявності підстав для відмови в державній реєстрації прав, що визначені Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх

обтяжень», державний реєстратор приймає відповідне рішення, яке має містити вичерпний перелік обставин, що стали підставою для його прийняття, з відповідним обґрунтуванням їх застосування.

За результатами розгляду заяви державний реєстратор невідкладно повертає заявникові оригінали документів, поданих для державної реєстрації прав у паперовій формі (крім випадків, коли такі документи було повернуто заявнику під час прийняття заяви після виготовлення їх електронних копій шляхом сканування або коли такі документи відповідно до закону не повертаються заявнику), та за наявності бажання заявника отримати результати державної реєстрації прав у паперовій формі – видає витяг з Державного реєстру прав про проведену державну реєстрацію прав чи (у разі відмови у проведенні державної реєстрації прав) рішення щодо відмови в державній реєстрації прав.

Державний реєстратор під час повернення оригіналів документів, поданих для державної реєстрації прав, відповідно до закону встановлює особу заявника та перевіряє обсяг його повноважень.

Заява, подана в паперовій формі, документ про сплату адміністративного збору, запити державного реєстратора в паперовій формі та документи, отримані із паперових носіїв інформації, що містять відомості про зареєстровані речові права до 1 січня 2013 р., за результатами розгляду документів, поданих для проведення державної реєстрації прав, заявнику не повертаються та зберігаються державним реєстратором, яким здійснювався розгляд таких документів, протягом трьох років

Однак суперечливими, на наш погляд, є положення Порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, як встановлюють правило, згідно з яким у разі проведення державної реєстрації прав нотаріусом усі дії щодо прийняття та видачі відповідно до цього Порядку документів під час такої реєстрації може здійснювати його помічник.

Особливу увагу у вказаному нормативному акті приділено особливостям проведення державної реєстрації прав:

1. Через центри надання адміністративних послуг.

2. За заявами в електронній формі.

3. Державними, приватними виконавцями.

Одним із найважливіших у нормативному акті (Порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень) є розділ «Державна реєстрація прав та документи, необхідні для такої реєстрації» та включає пункти 40–76.

Також у вказаному Порядку в певні розділи виокремлено:

1. Особливості державної реєстрації права власності на об’єкт нерухомого майна, будівництво якого здійснювалося із залученням коштів фізичних та юридичних осіб або у результаті діяльності житлового, житлово-будівельного, дачного, гаражного чи іншого кооперативу.

2. Особливості державної реєстрації речових прав на земельні ділянки.

3. Облік безхазяйного нерухомого майна.

Варто наголосити на тому, що згідно зі статтею 22 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», документи, що подаються для державної реєстрації прав, мають відповідати вимогам, встановленим і вказаним Законом, і іншими нормативно-правовими актами.

Електронні документи, подані для проведення державної реєстрації прав, оформляються згідно з вимогами, встановленими також вказаним Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Не розглядаються документи з підчищеннями або дописками, закресленими словами та іншими не обумовленими в них виправленнями, заповнені олівцем, з пошко-

дженнями, що не дають змоги однозначно тлумачити їх зміст, а також оформлені з порушенням вимог законодавства.

Відповідальність за достовірність даних, що містяться в документах, поданих для державної реєстрації прав, несе заявник, якщо інше не встановлено судом.

Відповідальність за відповідність електронних копій документів, поданих для державної реєстрації прав, оригіналам таких документів у паперовій формі у разі подання заяви в електронній формі несе особа, яка виготовила електронні копії документів.

Відповідно до ст. 32 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», інформація про зареєстровані права на нерухоме майно та їх обтяження, що міститься у Державному реєстрі прав, є відкритою, загальнодоступною та платною, крім окремих випадків, передбачених указаним Законом.

Для фізичних та юридичних осіб інформація за об'єктом нерухомого майна та суб'єктом речового права надається в електронній формі через офіційний вебсайт Міністерства юстиції України, за умови ідентифікації такої особи (фізичної або юридичної) з використанням електронного цифрового підпису чи іншого альтернативного засобу ідентифікації особи, або в паперовій формі.

Інформація про зареєстровані права і їх обтяження, отримана в електронній чи паперовій формі за допомогою програмного забезпечення Державного реєстру прав, має однакову юридичну силу та використовується відповідно до законодавства.

Інформація з Державного реєстру прав не надається фізичним та юридичним особам у разі невнесення плати за надання інформації або внесення її не в повному обсязі.

Отримання відомостей із Державного реєстру прав здійснюється відповідно до Порядку надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, затвердженого Постановою КМУ від 25 грудня 2015 р. № 1127 «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»[130] з наступними змінами та доповненнями.

Інформація з Державного реєстру прав надається за допомогою програмних засобів ведення вказаного Реєстру в паперовій або електронній формі, що має однакову юридичну силу та містить обов'язкове посилання на Державний реєстр прав, крім отримання інформації з Державного реєстру прав про користувачів інформації, яка надається виключно у паперовій формі.

Інформація з Державного реєстру прав у паперовій формі надається на аркушах паперу форматом А4 (210 × 297 міліметрів) без використання спеціальних бланків, проставлення підпису надавачем інформації з Державного реєстру прав та/або печатки.

Інформація з Державного реєстру прав у паперовій формі надається надавачем інформації з Державного реєстру прав.

Інформація з Державного реєстру прав в електронній формі надається автоматично програмними засобами ведення Реєстру через веб-портал Мін'юсту, зокрема з використанням сервісної послуги у формі прикладного програмного інтерфейсу Реєстру.

Інформація з Державного реєстру прав про зареєстровані речові права містить актуальні на дату та час її надання відомості про зареєстровані речові права на нерухоме майно, їх обтяження, наявні в Державному реєстрі прав, а також відповідні відомості з його невід'ємної архівної складової або відомості про відсутність зареєстрованих речових прав на нерухоме майно, їх обтяжень.

---

[130] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Постанова КМУ від 25.12.2015 р. № 1127. *Офіційний вісник України.* 2016. № 2. Ст. 108.

За бажанням особи інформація з Державного реєстру прав про зареєстровані речові права, крім відомостей, передбачених абзацом першим цього пункту, може додатково містити відомості про набуття, зміну і припинення речових прав на нерухоме майно, їх обтяжень, а також про внесені зміни до відповідних записів Державного реєстру прав та його невід'ємної архівної складової у хронологічному порядку.

Пошук відомостей про зареєстровані речові права здійснюється за одним або декількома з таких ідентифікаторів:

1) щодо об'єкта нерухомого майна:
– реєстраційний номер об'єкта нерухомого майна;
– кадастровий номер земельної ділянки;
– адреса об'єкта нерухомого майна;

2) щодо суб'єкта речового права, обтяження – фізичної особи:
– прізвище, ім'я та (за наявності) по батькові;
– номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі;
– номер та за наявності серія документа, що посвідчує таку особу;
– реєстраційний номер облікової картки платника податків;

3) щодо суб'єкта речового права, обтяження – юридичної особи:
– повне найменування юридичної особи;
– ідентифікаційний код згідно з ЄДРПОУ[131].

За зазначеними особою параметрами пошуку щодо об'єкта нерухомого майна надаються відомості про зареєстровані речові права щодо такого об'єкта нерухомого майна.

Для ознайомлення особи за зазначеними нею параметрами пошуку щодо суб'єкта речового права, обтяження з використанням програмних засобів ведення Державного реєстру прав формуються перелік записів про об'єкти нерухомого майна із зазначенням їх адрес чи (щодо земельних ділянок) кадастрових номерів та окремо записи, що не містять відомості про адресу/кадастровий номер, або повідомлення про відсутність інформації за зазначеними особою параметрами пошуку.

Після ознайомлення з відповідним переліком особа може отримати окремо щодо кожного з об'єктів нерухомого майна, що міститься в ньому, інформацію з Державного реєстру прав про зареєстровані речові права або інформацію з Державного реєстру прав про зареєстровані речові права загалом щодо суб'єкта речового права, обтяження.

Інформація з Державного реєстру прав про користувачів інформації містить також відомості про всіх осіб, що отримували інформацію з Державного реєстру прав про зареєстровані речові права.

Пошук відомостей про користувачів інформації здійснюється за одним або декількома зазначеними ідентифікаторами (визначені у пункті 5 Порядку надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно).

Інформація з Державного реєстру прав надається незалежно від місцезнаходження нерухомого майна.

Згідно з ч. 3 ст. 32 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», для посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, судів, органів Національної поліції, органів прокуратури, органів Служби безпеки України, Національного банку України, Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, приватних виконавців, адвокатів, нотаріусів інформація з Державного реєстру прав у зв'язку зі здійс-

[131] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Постанова КМУ від 25.12.2015 р. № 1127. *Офіційний вісник України.* 2016. № 2. Ст. 108.

ненням ними повноважень, визначених законом, надається за суб'єктом права чи за об'єктом нерухомого майна в електронній формі шляхом безпосереднього доступу до Державного реєстру прав, за умови ідентифікації відповідної посадової особи за допомогою електронного цифрового підпису. Порядок доступу до Державного реєстру прав визначається Кабінетом Міністрів України, крім випадків, передбачених зазначеним Законом.

Національному агентству з питань запобігання корупції надається також безпосередній автоматизований доступ до Єдиного державного реєстру.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову та бюджетну політику, під час здійснення верифікації та моніторингу державних виплат безоплатно отримує відомості з Державного реєстру прав в електронній формі у форматі бази даних, витягу та/або в іншій формі на підставі договорів про обмін інформацією, укладених з технічним адміністратором[132].

За заявою власника чи іншого правоволодільця державний реєстратор надає інформацію про осіб, які отримали відомості про зареєстровані права на нерухоме майно, що їм належить, та обтяження таких прав.

За запитом посадової особи органу досудового розслідування у зв'язку із здійсненням ним повноважень, визначених законом, у відповідному кримінальному провадженні державний реєстратор надає інформацію у формі виписки про осіб, які отримали відомості про зареєстровані права на нерухоме майно, що належить іншим фізичним чи юридичним особам, та обтяження таких прав[133].

Варто нагадати про те, що відбувається взаємодія інформаційних систем Державного реєстру прав та Державного земельного кадастру.

Зокрема, Державний реєстр прав та Державний земельний кадастр за допомогою програмних засобів ведення інформаційних систем забезпечують у режимі реального часу отримання:

– державними реєстраторами відомостей з Державного земельного кадастру про права на земельні ділянки, зареєстровані до 2013 року, а також відомостей з Державного земельного кадастру про земельні ділянки;

– органами, що здійснюють ведення Державного земельного кадастру, інформації з Державного реєстру прав про зареєстровані речові права на земельні ділянки, їх обтяження, а також про ціну (вартість) нерухомого майна та речових прав на нього чи розмір плати за користування нерухомим майном за відповідними правочинами.

Інформація Державного реєстру прав, отримана центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері земельних відносин, може зберігатися та використовуватися для забезпечення виконання покладених на нього повноважень, зокрема для ведення обліку земель.

Взаємодія інформаційних систем Державного реєстру прав та Державного земельного кадастру здійснюється в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин, спільно з Міністерством юстиції України.

Нагадуємо, що з жовтня 2015 р. доступ до Державного реєстру прав є публічним.

---

[132] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1952-15

[133] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1952-15

Розмір плати (адміністративного збору) за проведення реєстраційних дій та за надання інформації з Державного реєстру прав встановлено ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень». А саме:

– За державну реєстрацію права власності (зокрема довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань) – справляється адміністративний збір у розмірі 0,1 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

– За державну реєстрацію права власності (зокрема довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань), проведену у строки менші, ніж передбачені статтею 19 цього Закону, справляється адміністративний збір у такому розмірі:

1 прожитковий мінімум для працездатних осіб – у строк два робочі дні;

2 прожиткових мінімума для працездатних осіб – у строк один робочий день;

5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб – у строк 2 години.

– За державну реєстрацію інших речових прав, відмінних від права власності, справляється адміністративний збір у розмірі 0,05 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

– За державну реєстрацію інших речових прав, відмінних від права власності, проведену у строки менші, ніж передбачені ст. 19 цього Закону, справляється адміністративний збір у такому розмірі:

0,5 прожиткового мінімуму для працездатних осіб – у строк два робочі дні;

1 прожитковий мінімум для працездатних осіб – у строк один робочий день;

2,5 прожиткового мінімуму для працездатних осіб – у строк 2 години.

– За державну реєстрацію обтяжень речових прав справляється адміністративний збір у розмірі 0,05 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

– За державну реєстрацію прав у результаті вчинення нотаріальних дій справляється адміністративний збір у розмірі 0,1 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

– За виправлення технічної помилки, допущеної з вини заявника, справляється адміністративний збір у розмірі 0,04 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

– За отримання інформації з Державного реєстру прав у порядку, передбаченому ст. 32 вказаного Закону, справляється адміністративний збір у такому розмірі:

0,025 прожиткового мінімуму для працездатних осіб – отримання інформації в паперовій формі;

0,0125 прожиткового мінімуму для працездатних осіб – отримання інформації в електронній формі;

0,04 прожиткового мінімуму для працездатних осіб – отримання інформації адвокатами, нотаріусами (під час учинення нотаріальних дій з нерухомим майном, об'єктом незавершеного будівництва) шляхом безпосереднього доступу до Державного реєстру прав[134].

Слід зауважити, що адміністративний збір справляється за одну надану послугу у сфері державної реєстрації прав. А у разі надання однієї послуги у сфері державної реєстрації прав одночасно всім співвласникам нерухомого майна адміністративний збір справляється один раз у повному обсязі.

У разі надання однієї послуги у сфері державної реєстрації прав співвласникам нерухомого майна окремо один від одного адміністративний збір справляється у повному обсязі з кожного зі співвласників.

---

[134] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1952-15

Підлягають звільненню від сплати адміністративного збору під час проведення державної реєстрації речових прав:

1) фізичні та юридичні особи – під час проведення державної реєстрації прав, які виникли й оформлені до проведення державної реєстрації прав у порядку, визначеному цим Законом;

2) громадяни, віднесені до категорій 1 і 2 постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи;

3) громадяни, віднесені до категорії 3 постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи, які постійно проживають до відселення чи самостійного переселення або постійно працюють на території зон відчуження, безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення, за умови, що вони станом на 1 січня 1993 р. прожили або відпрацювали в зоні безумовного (обов'язкового) відселення не менше двох років, а в зоні гарантованого добровільного відселення – не менше трьох років;

4) громадяни, віднесені до категорії 4 потерпілих унаслідок Чорнобильської катастрофи, які постійно працюють і проживають або постійно проживають на території зони посиленого радіоекологічного контролю, за умови, що станом на 1 січня 1993 р. вони прожили або відпрацювали в цій зоні не менше чотирьох років;

5) особи з інвалідністю внаслідок Другої світової війни, особи з числа учасників антитерористичної операції, учасників здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, яким надано статус особи з інвалідністю внаслідок війни або учасника бойових дій, та сім'ї воїнів (партизанів), які загинули чи пропали безвісти, і прирівняні до них у встановленому порядку особи;

6) особи з інвалідністю I та II груп;

7) Національний банк України;

8) органи державної влади, органи місцевого самоврядування;

9) інші особи за рішенням сільської, селищної, міської ради, виконавчий орган якої здійснює функції суб'єкта державної реєстрації прав[135].

Однак у разі, коли державна реєстрація права власності або інших речових прав, похідних від права власності, проводиться у строки менші, ніж передбачені ст. 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», особи, вказані особи не звільняються від сплати адміністративного збору.

Зауважуємо, що адміністративний збір не справляється за внесення до записів Державного реєстру прав змін, пов'язаних із увідповідненням зі законами України у строк, визначений цими законами.

Адміністративний збір за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень зараховується до бюджетів у порядку, встановленому Бюджетним кодексом України.

Фінансове забезпечення державних реєстраторів (окрім приватних нотаріусів) здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

За сумлінне виконання повноважень з державної реєстрації прав державні реєстратори мають право на винагороду за рахунок коштів, отриманих за справляння адміністративного збору за державну реєстрацію прав.

Порядок виплати та розмір винагороди для державних реєстраторів, які перебувають у трудових відносинах з виконавчими органами сільських, селищних, міських

[135] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1952-15

рад, встановлюються відповідною радою, а для державних реєстраторів, які перебувають у трудових відносинах з Київською, Севастопольською міськими, районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, – Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до статті 35 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», фінансове забезпечення приватних нотаріусів здійснюється за рахунок 60 відсотків коштів адміністративного збору, що залишається у приватних нотаріусів, які здійснили державну реєстрацію прав. Перерахування 40 відсотків коштів адміністративного збору за державну реєстрацію речових прав здійснюється в установленому законодавством порядку.

Фінансування ведення та функціонування Державного реєстру прав здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Розділ VII Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» регулює питання оскарження дій та бездіяльності, а також відповідальності у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно й їх обмежень.

Насамперед законодавець зауважує, що у разі, якщо під час проведення державної реєстрації прав у державного реєстратора виникає сумнів стосовно справжності поданих документів, такий державний реєстратор зобов'язаний повідомити про це правоохоронні органи.

Якщо під час розгляду скарги на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора у Міністерства юстиції України чи його територіального органу виникає сумнів щодо справжності поданих документів, вони зобов'язані також повідомити про це правоохоронні органи.

Аналізуючи норми ч. 1 ст. 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», доходимо висновку, що рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації прав можуть бути оскаржені до:

– Міністерства юстиції України;
– територіальних органів Міністерства юстиції України;
– суду.

Міністерство юстиції України розглядає скарги:

1) на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав (окрім випадків, коли таке право набуто на підставі судового рішення, а також коли щодо нерухомого майна наявний судовий спір);

2) на рішення, дії або бездіяльність територіальних органів Міністерства юстиції України.

Територіальні органи Міністерства юстиції України розглядають скарги:

1) на рішення (крім рішення про державну реєстрацію прав), дії або бездіяльність державного реєстратора;

2) на дії або бездіяльність суб'єктів державної реєстрації прав.

Територіальний орган Міністерства юстиції України розглядає скарги щодо державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації прав, які здійснюють діяльність у межах території, на якій діє відповідний територіальний орган[136].

---

[136] Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1952-15

Згідно з п. 2 ч. 6 ст. 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», за результатами розгляду скарги Міністерство юстиції України та його територіальні органи ухвалюють мотивоване рішення про:

1) відмову в задоволенні скарги;

2) задоволення (повне чи часткове) скарги шляхом прийняття рішення про:

а) скасування рішення про державну реєстрацію прав, скасування рішення територіального органу Міністерства юстиції України, прийнятого за результатами розгляду скарги;

б) скасування рішення про зупинення державної реєстрації прав, про зупинення розгляду заяви або про відмову в державній реєстрації прав та проведення державної реєстрації прав;

в) виправлення помилки, допущеної державним реєстратором;

в$^{-1}$) усунення порушень, допущених державним реєстратором, з визначенням строків для виконання наказу;

г) тимчасове блокування доступу державного реєстратора до Державного реєстру прав;

ґ) анулювання доступу державного реєстратора до Державного реєстру прав;

е) притягнення до дисциплінарної відповідальності посадової особи територіального органу Міністерства юстиції України;

є) направлення до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції України подання щодо анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Зауважимо, що рішення, передбачені підпунктами «а», «ґ», і «е» п. 2 ст. 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», ухвалюються виключно Міністерством юстиції України.

У рішенні Міністерства юстиції України чи його територіального органу за результатами розгляду скарги можуть визначатися декілька шляхів задоволення скарги.

Рішення, прийняте за результатами розгляду скарги, надсилається скаржнику протягом трьох робочих днів з дня його прийняття.

У разі якщо за результатами розгляду скарги Міністерством юстиції України чи його територіальними органами виявлено прийняття державними реєстраторами чи суб'єктами державної реєстрації прав рішень з порушенням законодавства, що має наслідком порушення прав та законних інтересів фізичних та/або юридичних осіб, Міністерство юстиції України, його територіальні органи вживають заходів щодо негайного повідомлення про це відповідних правоохоронних органів для вжиття необхідних заходів.

У разі прийняття рішення про тимчасове блокування або анулювання доступу нотаріуса до Державного реєстру прав Міністерство юстиції України вирішує питання про передачу на розгляд суб'єкту державної реєстрації прав, що забезпечує зберігання реєстраційних справ у паперовій формі, документів, що подані для проведення реєстраційних дій та перебувають на розгляді у відповідного нотаріуса.

Міністерство юстиції України та його територіальні органи відмовляють у задоволенні скарги, якщо:

1) скарга оформлена без дотримання вимог, визначених ч. 5 цієї статті;

2) на момент прийняття рішення за результатом розгляду скарги відбулася державна реєстрація цього права за іншою особою, ніж зазначена у рішенні, що оскаржується;

3) наявна інформація про судове рішення або ухвалу про відмову позивача від позову з того самого предмета спору, про визнання позову відповідачем або затвердження мирової угоди сторін;

4) наявна інформація про судове провадження у зв'язку із спором між тими самими сторонами, з тих самих предмета і підстав;

5) є рішення цього органу з того самого питання;

6) в органі розглядається скарга з цього питання від того самого скаржника;

7) скарга подана особою, яка не має на це повноважень;

8) закінчився встановлений законом строк подачі скарги;

9) розгляд питань, порушених у скарзі, не належить до компетенції органу;

10) державним реєстратором, територіальним органом Міністерства юстиції України прийнято таке рішення відповідно до законодавства.

Відповідно до ст. 37-1 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», контроль у сфері державної реєстрації прав здійснюється Міністерством юстиції України, зокрема шляхом моніторингу реєстраційних дій у Державному реєстрі прав з метою виявлення порушень порядку державної реєстрації прав державними реєстраторами, уповноваженими особами суб'єктів державної реєстрації прав.

За результатами моніторингу реєстраційних дій у Державному реєстрі прав у разі виявлення порушень порядку державної реєстрації прав державними реєстраторами, уповноваженими особами суб'єктів державної реєстрації прав Міністерство юстиції України проводить перевірки державних реєстраторів чи суб'єктів державної реєстрації прав.

У разі якщо в результаті проведеної перевірки державних реєстраторів чи суб'єктів державної реєстрації прав виявлено прийняття такими державними реєстраторами чи суб'єктами державної реєстрації прав рішень з порушенням законів, що має наслідком порушення прав та законних інтересів фізичних та/або юридичних осіб, Міністерство юстиції України вживає заходів до негайного повідомлення про це відповідних правоохоронних органів для вжиття необхідних заходів, а також заінтересованих осіб.

За результатами проведення перевірок державних реєстраторів чи суб'єктів державної реєстрації прав Міністерство юстиції України у разі виявлення порушень порядку державної реєстрації прав державними реєстраторами, уповноваженими особами суб'єктів державної реєстрації прав приймає вмотивоване рішення про:

1) тимчасове блокування доступу державного реєстратора, уповноваженої особи суб'єкта державної реєстрації прав до Державного реєстру прав;

2) анулювання доступу державного реєстратора, уповноваженої особи суб'єкта державної реєстрації прав до Державного реєстру прав;

3) притягнення до адміністративної відповідальності державного реєстратора, уповноваженої особи суб'єкта державної реєстрації прав;

4) направлення до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції України подання щодо анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю;

5) направлення на обов'язкове підвищення кваліфікації державного реєстратора, крім нотаріусів, які здійснюють державну реєстрацію прав відповідно до покладених на них законом обов'язків.

У разі прийняття рішення про тимчасове блокування або анулювання доступу державного реєстратора до Державного реєстру прав Міністерство юстиції України вирішує питання про передачу на розгляд суб'єкту державної реєстрації прав, що забезпечує зберігання реєстраційних справ у паперовій формі, документів, що подані для проведення реєстраційних дій та перебувають на розгляді у відповідного державного реєстратора.

У разі прийняття рішення про тимчасове блокування або анулювання доступу державного реєстратора до Державного реєстру прав щодо нотаріуса йому забезпечується

доступ до Державного реєстру прав у режимі отримання інформації для здійснення нотаріальної діяльності відповідно до закону.

Державні реєстратори, суб'єкти державної реєстрації прав за порушення законодавства у сфері державної реєстрації прав, зокрема за розголошення відомостей, одержаних ними в результаті проведення реєстраційних дій, несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність у порядку, встановленому законом.

Шкода, завдана державним реєстратором фізичній чи юридичній особі під час виконання своїх обов'язків, підлягає відшкодуванню на підставі судового рішення, що набрало законної сили, у порядку, встановленому законом.

6.2. Державний реєстр обтяжень рухомого майна

Державна реєстрація нерухомого майна і державна реєстрація обтяжень рухомого майна повинна сприяти захисту прав та законних інтересів фізичних й юридичних осіб та проводиться згідно з вимогами Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» від 18 листопада 2003 року[137] та Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затвердженого постановою КМУ від 5 липня 2004 р. № 830[138], до яких вносилися численні зміни та доповнення.

Державна реєстрація обтяжень рухомого майна проводиться з метою забезпечення виконання зобов'язань і захисту прав юридичних і фізичних осіб стосовно рухомого майна та надання в інтересах цих осіб інформації про наявність чи відсутність обтяжень рухомого майна.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», обтяженням є право обтяжувача на рухоме майно боржника або обмеження права боржника чи обтяжувача на рухоме майно, що виникає на підставі закону, договору, рішення суду або з інших дій фізичних і юридичних осіб, з якими закон пов'язує виникнення прав і обов'язків щодо рухомого майна.

Законодавець встановив, що боржником є:

по-перше, особа, яка має виконати на користь обтяжувача забезпечене обтяженням зобов'язання, або майновий поручитель за таким зобов'язанням;

по-друге, особа, у володінні якої знаходиться майно, що належить обтяжувачу;

по-третє, особа, яка має виконати на користь обтяжувача зобов'язання за договором, на підставі якого виникло договірне обтяження;

по-четверте, особа, яка відступила право вимоги, що є предметом обтяження.

Обтяжувачем, відповідно до статті 3 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» виступає:

– уповноважений орган (особа) при публічному обтяженні;
– кредитор за забезпеченим рухомим майном зобов'язанням;
– власник рухомого майна, що знаходиться у володінні боржника;

---

[137] Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1255-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2004. № 11. Ст. 140.

[138] Порядок ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна: Постанова КМУ від 5 липня 2004 р. № 830. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/830-2004-п

– будь-яка інша особа, на користь якої встановлюється договірне обтяження;
– особа, яка здійснює управління рухомим майном в інтересах кредитора.

До рухомого майна, відповідно до вказаного Закону, відноситься:
– окрема рухома річ;
– сукупність рухомих речей;
– гроші;
– валютні цінності;
– цінні папери;
– майнові права та обов'язки, зокрема майнові права на грошові кошти, що знаходяться на банківському рахунку.

Відповідно до чинного законодавства, обтяження поділяються на публічні та приватні.

Публічним є обтяження рухомого майна, яке виникає відповідно до закону або рішення суду.

Приватні обтяження можуть бути забезпечувальними та іншими договірними.

Забезпечувальним є обтяження, яке встановлюється для забезпечення виконання зобов'язання боржника або третьої особи перед обтяжувачем.

Іншими договірними є приватні обтяження, які не віднесені до забезпечувальних і виникають унаслідок передачі рухомого майна, право власності на яке належить обтяжувачу, у володіння боржнику, або з інших підстав, що обмежують право обтяжувача чи боржника розпоряджатися рухомим майном.

Предметом обтяження може бути рухоме майно, не вилучене з цивільного обороту, на яке згідно зі законодавством може бути звернене стягнення. Залежно від змісту обтяження предмет обтяження має належати боржнику або обтяжувачу на праві власності, довірчої власності чи на праві господарського відання. Відносини щодо рухомого майна, яке належить особі на праві господарського відання, регулюються за правилами, встановленими для регулювання відносин щодо рухомого майна, яке належить особі на праві власності.

У разі обмеження права розпорядження рухомим майном згодою іншої особи така ж сама згода необхідна для його обтяження.

Предметом обтяження може бути рухоме майно, яке стане власністю боржника надалі.

Рухоме майно може бути предметом декількох обтяжень, якщо інше не встановлено законом або правочином, на підставі якого виникло попереднє зареєстроване обтяження. Договір, на підставі якого виникло приватне обтяження, не може забороняти встановлення публічного обтяження.

Якщо інше не встановлено законом або договором, обтяження поширюється на:

1) невід'ємні приналежності рухомої речі, що є предметом обтяження;

2) продукцію, плоди та доходи, що виробляються, добуваються, одержуються від використання предмета обтяження;

3) будь-яке рухоме майно, що заміщує початковий предмет обтяження і може бути ідентифіковане як таке;

4) доходи від відчуження предмета обтяження, якщо вони можуть бути ідентифіковані як такі;

5) страхове відшкодування в разі настання страхового випадку щодо предмета обтяження, якщо предмет обтяження відповідно до закону або договору підлягає страхуванню, або будь-яке інше відшкодування, отримане боржником унаслідок вилучення або втрати предмета обтяження.

До третьої особи, яка виконала обов'язок боржника за зобов'язанням, забезпеченим рухомим майном, переходить право за обтяженням, якщо інше не встановлено законом або договором.

Також варто зауважити, що відповідно до вказаного Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна проводиться державна реєстрація застави повітряних і морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів.

Державний реєстр обтяжень рухомого майна – це єдина комп'ютерна база даних про виникнення, зміну, припинення обтяжень, а також про звернення стягнення на предмет обтяження, держателем якої є Міністерство юстиції України.

Національні інформаційні системи (НАІС) є адміністратором указаного Реєстру.

Реєстраторів Реєстру, тобто суб'єктів, які вправі вносити відомості до Реєстру, а також видавати відповідні витяги, на наш погляд, варто поділити на декілька груп.

До першої групи належить адміністратор Реєстру – ДП «Національні інформаційні системи», а також його філії, які не лише відповідають за технічне, програмне забезпечення, збереження та захист даних указаного Реєстру, але й самі проводять державну реєстрацію публічних обтяжень рухомого майна, на підставі судових рішень, за виключенням виконання таких рішень державними та приватними виконавцями.

До другої групи належать нотаріуси, а також їхні помічники, які отримали відповідний дозвіл – індифікатор доступу до Реєстру.

Третю групу становлять державні та приватні виконавці, які вносять відповідні відомості до Реєстру лише у випадку примусового виконання рішення згідно з чинним законодавством України.

До четвертої групи слід віднести податкових керуючих, які здійснюють реєстрацію податкової застави, за результатами складеного ними акту опису, до складу якого входить рухоме майно.

Законодавець наголошує, що у разі припинення виконання своїх функцій реєстратор передає всі документи та матеріали, пов'язані з виконанням його функцій, адміністраторові Реєстру.

Згідно з п. 4 Порядку, державна реєстрація відомостей про виникнення, зміну, припинення обтяжень, а також про звернення стягнення на предмет обтяження проводиться шляхом внесення до Реєстру запису, а також змін і додаткових відомостей до запису.

Порядок ведення Реєстру детально регламентує процедуру здійснення реєстрації.

Є два види обтяжень рухомого майна: приватні та публічні.

Державна реєстрація приватних обтяжень рухомого майна проводиться будь-яким нотаріусом або його помічником, які відповідно до законодавства отримали ідентифікатор доступу до Реєстру, а також ДП «Національні інформаційні системи» та його філіями на підставі відповідного договору.

Державна реєстрація публічних обтяжень рухомого майна, які виникають на підставі судових рішень, проводиться ДП «Національні інформаційні системи» і його філіями (крім випадків, коли таке судове рішення виконується в порядку, встановленому для виконання судових рішень).

Державна реєстрація публічних обтяжень рухомого майна під час примусового виконання рішень відповідно до закону проводиться державним або приватним виконавцем.

Державна реєстрація податкової застави, предметом якої є рухоме майно, проводиться податковим керуючим, яким складено акт опису.

У п. 6 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна детально регламентовано порядок державної реєстрації обтяжень рухомого майна. Зокрема встановлено, що:

Інформація про обтяження рухомого майна вносяться до Реєстру лише на підставі заяви обтяжувача чи уповноваженої ним особи, яка може бути і в електронній, і паперовій формах.

Так, у випадку здійснення реєстрації публічних обтяжень рухомого майна:

1. ДП «Національні інформаційні системи» або його філії вносять відомості про обтяження на підставі заяви, поданої в електронній або паперовій формах, яка визначена законом.

2. Державні або приватні виконавці, податкові керуючі вносять відповідні відомості на підставі сформованої вказаними посадовими особами заяви, лише за допомогою програмних засобів ведення Реєстру.

У разі здійснення державної реєстрації приватних обтяжень рухомого майна:

1. Нотаріус (на наш погляд, і приватний, і державний), його помічник (у разі наявності у нього ідентифікатора доступу до вказаного Реєстру) вносять інформацію про обтяження рухомого майна на підставі письмової заяви (поданої у паперовій формі).

2. ДП «Національні інформаційні системи» або його філії вносять відомості про обтяження на підставі заяви, яка подається лише в електронній формі.

Законодавцем установлено, що заяву про виникнення, зміну, припинення обтяжень, а також про звернення стягнення на предмет обтяження у паперовій формі повинен підписати особисто обтяжувач. Водночас справжність підпису обтяжувача має бути засвідчено у нотаріальному порядку. Останнього не вимагається у випадку подання заяви щодо публічних обтяжень і випадків подання заяви нотаріусу, яким безпосередньо вчинено дію, спрямовану на виникнення, зміну, припинення обтяження, а також на звернення стягнення на предмет обтяження. Загальними правилами вчинення нотаріальних дій нотаріусами передбачено, що при засвідченні підпису на заяві нотаріус зобов'язаний установити особу обтяжувача, а в разі представлення нею – юридичної особи, перевірити повноваження представника.

У Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна встановлено, що відповідальність за достовірність та повноту інформації, що зазначається в заяві, несе обтяжувач або уповноважена ним особа.

У п. 7 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна встановлено вимоги до змісту заяви про внесення відомостей про обтяження. А саме:

1) відомості про обтяжувача та боржника:

– для юридичних осіб – резидентів – найменування та ідентифікаційний код згідно з ЄДРПОУ;

– для юридичних осіб – нерезидентів – найменування, місцезнаходження та держава, в якій зареєстрована особа;

– для фізичних осіб – громадян України – прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), реєстраційний номер облікової картки платника податків, серію та номер паспорта громадянина України (для громадянина України, який через свої релігійні переконання відмовляється від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомив про це відповідному контролюючому органові та має відмітку в паспорті громадянина України);

– для фізичних осіб – іноземців чи осіб без громадянства – прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), постійне місце проживання за межами України та реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності);

2) посилання на підставу виникнення обтяження та його зміст.

Для забезпечувальних обтяжень також зазначаються розмір та строк виконання вимоги обтяжувача.

Для обтяження, яке виникає на підставі рішення суду про стягнення коштів, та обтяження, відповідно до якого накладається арешт на рухоме майно для забезпечення цивільного позову, зазначається розмір вимоги обтяжувача;

3) опис рухомого майна, що є предметом обтяження, достатній для його ідентифікації;

4) відомості про заборону чи обмеження права боржника відчужувати предмет обтяження;

5) відомості про випуск заставної або її відсутність (у разі проведення державної реєстрації застави повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів)[139].

Згідно з п. 8 Порядку, у випадку обтяження рухомого майна до Реєстру вносяться:

1) відомості про обтяжувача та боржника:

– для юридичних осіб – резидентів – найменування та ідентифікаційний код згідно з ЄДРПОУ;

– для юридичних осіб – нерезидентів – найменування, місцезнаходження та держава, в якій зареєстрована особа;

– для фізичних осіб – громадян України – прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), реєстраційний номер облікової картки платника податків, серію та номер паспорта громадянина України (для громадянина України, який через свої релігійні переконання відмовляється від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомив про це відповідному контролюючому органові та має відмітку в паспорті громадянина України);

– для фізичних осіб – іноземців чи осіб без громадянства – прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), постійне місце проживання за межами України та реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності);

2) посилання на підставу виникнення обтяження та його зміст.

Для забезпечувальних обтяжень також зазначаються розмір та строк виконання вимоги обтяжувача.

Для обтяження, яке виникає на підставі рішення суду про стягнення коштів, та обтяження, відповідно до якого накладається арешт на рухоме майно для забезпечення цивільного позову, зазначається розмір вимоги обтяжувача;

3) опис рухомого майна, що є предметом обтяження, достатній для його ідентифікації;

4) відомості про заборону чи обмеження права боржника відчужувати предмет обтяження;

5) відомості про випуск заставної або її відсутність (у разі проведення державної реєстрації застави повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів);

6) відомості про реєстратора;

7) дата державної реєстрації відомостей[140].

Законодавцем у п. 9 Порядку передбачено, що реєстратор відмовляє у внесенні запису до Реєстру в таких випадках:

---

[139] Порядок ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна: Постанова КМУ від 5 липня 2004 р. № 830. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/830-2004-п

[140] Там само.

1) заява не відповідає вимогам, установленим у п. 6 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна, або заява подана неналежному суб'єкту, що наділений повноваженнями реєстратора;

2) у заяві відсутні чи наведено не повністю або з виправленням відомості;

3) обтяжувач не пред'явив паспорт чи інший документ, що посвідчує особу, а у разі коли уповноважена особа діє від імені обтяжувача фізичної чи юридичної особи, – довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження такої уповноваженої особи;

4) відсутній документ про плату за внесення запису до Реєстру;

5) плату внесено не в повному обсязі[141].

Відмова у внесенні запису до Реєстру оформляється письмово в день прийняття заяви із зазначенням причини.

У п. 10 установлено обов'язок реєстратора Державного реєстру обтяжень рухомого майна вносити запис про обтяження рухомого майна до вказаного Реєстру у день прийняття заяви, який і вважатиметься датою державної реєстрації.

На підтвердження здійснення державної реєстрації обтяження рухомого майна, реєстратором формується відповідний витяг у двох примірниках. Один із яких видається обтяжувачу або уповноваженій особі, а другий – направляється на ім'я боржника протягом п'яти днів.

Порядок виправлення помилок у Реєстрі врегульовано у пп. 13–15 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна.

У нормативному акті окремо розглянуто питання державної реєстрації відомостей про зміну обтяження, і відступлення прав на предмет обтяження договором.

І державна реєстрація, і внесення зміни обтяжень та додаткових відомостей до обтяжень здійснюється на підставі відповідної заяви обтяжувача чи уповноваженої ним на це особи.

Обов'язковими реквізитами заяви є дата реєстрації обтяжень, реєстраційний номер запису, а також підстава внесення змін. Наприклад, такими підставами є: рішення суду, договір або рішення відповідного органу. Як і при подачі заяви, при внесенні змін обов'язковим є встановлення особи обтяжувача чи уповноваженого ним представника.

Відповідно до п. 20 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна, реєстратор відмовляє у внесенні змін і додаткових відомостей до запису в таких випадках:

1. Заява не відповідає вимогам, установленим у п. 6 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна, або заява подана неналежному суб'єкту, що наділений повноваженнями реєстратора.

2. У заяві відсутні чи наведено не повністю або з виправленням відомості, згідно з вимогами пп. 17, 18 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна.

3. Обтяжувач не пред'явив паспорт чи інший документ, що посвідчує особу, а в разі, коли уповноважена ним особа діє від імені обтяжувача фізичної чи юридичної особи, – довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження такої уповноваженої особи.

4. Відсутній документ про плату за внесення змін і додаткових відомостей до запису.

5. Плату внесено не в повному обсязі.

---

[141] Порядок ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна: Постанова КМУ від 5 липня 2004 р. № 830. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/830-2004-п

У нормативному акті вказується, що відмова у внесенні змін і додаткових відомостей до запису оформляється письмово із зазначенням причини в день прийняття заяви[142]. На наш погляд, вказана відмова може бути оскаржена у судовому порядку.

І дата реєстрації, і дата державної реєстрації змін та додаткових відомостей вважається дата та час внесення змін і додаткових відомостей до запису[143].

Реєстратор формує два примірники витягу про внесення змін і додаткових відомостей до запису, один з яких видає обтяжувачу / його повноважному представнику, а другий – направляє боржнику протягом п'яти днів.

Питання державної реєстрації відомостей про припинення обтяження рухомого майна регулюються пп. 24–27 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна.

У нормативному акті встановлено порядок припинення обтяжень рухомого майна на підставі заяви обтяжувача/його представника.

Обтяжувач чи уповноважена ним особа має право будь-коли подати заяву про припинення обтяження і виключення запису з Реєстру чи про продовження строку дії реєстрації не більш як на п'ять років.

Після припинення обтяження обтяжувач самостійно або на письмову вимогу боржника чи особи, права якої порушено внаслідок наявності запису про обтяження, протягом п'яти днів зобов'язаний подати реєстратору заяву про припинення обтяження і виключення його з Реєстру.

У разі проведення реєстрації відомостей про припинення публічного обтяження ця процедура покладається на уповноважений орган чи на уповноважену ним особу.

Відомості про припинення публічного обтяження підлягають державній реєстрації протягом п'яти днів після його припинення.

Однак записи про обтяження, які втратили чинність, підлягають виключенню з Реєстру лише через шість місяців після реєстрації відомостей про припинення обтяження.

Реєстратор аналізує й оцінює отримані відомості про припинення обтяження та вправі ухвалити лише два рішення: про припинення обтяжень або про його відмову.

Реєстратор зобов'язаний внести до Реєстру відомості про припинення обтяження в день прийняття заяви. У такому випадку реєстратор вносить до Реєстру такі відомості: дату і номер заяви про припинення обтяження, дату внесення запису про припинення обтяження, підставу припинення обтяження, відомості про реєстратора. Після внесення запису до Реєстру про припинення обтяження реєстратор повинен видати два примірники витягу.

Один з яких видається обтяжувачу/уповноваженій ним особі, а другий – направляється боржнику. Зауважимо, що у розглянутому випадку, це провадиться на безоплатній основі. У випадку відмови внесення відомостей до Реєстру щодо припинення обтяжень реєстратор протягом двох робочих днів повідомляє письмово обтяжувача про причини відмови.

Документом, що підтверджує наявність або відсутність запису в Реєстрі, є витяг, який оформляється у паперовій або електронній формі.

Фізична чи юридична особа має право на отримання витягу в паперовій або електронній формі про наявність чи відсутність запису в Реєстрі про обтяження, зміну обтяження, відступлення прав на предмет обтяження, передачу, видачу дубліката заставної та

---

[142] Порядок ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна: Постанова КМУ від 05.07.2004 р. № 830. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/830-2004-п

[143] Там само.

видачу нової заставної (у разі застави повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів).

Витяг у паперовій формі надається на аркушах паперу формату А4 (210 × 297 міліметрів) без використання спеціальних бланків, тобто на звичайному папері.

Водночас витяг в електронній формі надається лише через офіційний веб-портал Міністерства юстиції України. Отже, фізичні та юридичні особи мають право на отримання відомостей, що містяться в Реєстрі, в електронній формі з використанням сервісної послуги у формі прикладного програмного інтерфейсу Реєстру на підставі договору, укладеного з адміністратором Реєстру.

У витягу надаються такі відомості: наявність чи відсутність запису в Реєстрі про обтяження, зміну обтяження, відступлення прав на предмет обтяження, передачу, видачу дубліката заставної та видачу нової заставної (у разі застави повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів).

У п. 29 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна встановлено, що витяг у паперовій формі надається будь-яким нотаріусом або його помічником, які відповідно до законодавства отримали ідентифікатор доступу до Реєстру, на підставі поданої фізичною чи юридичною особою заяви.

У заяві зазначається один із таких ідентифікаторів:

1) реєстраційний номер запису;

2) реєстраційні дані предмета обтяження;

3) відомості про боржника:

– для фізичної особи – прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), реєстраційний номер облікової картки платника податків;

– для юридичної особи – найменування, ідентифікаційний код згідно з ЄДРПОУ[144].

Оскільки до заяви необхідно додати документ про внесення плати за надання витягу і це передбачає ведення діловодства, а помічник приватного нотаріуса перебуває в його штаті, то на практиці такі витяги видають приватні нотаріуси.

Зауважимо, що у державного нотаріуса не може бути помічника. Функції помічника у державній нотаріальній конторі виконує консультант державної контори або діловод.

Водночас отримати витяг в електронній формі можливо лише через офіційний веб-портал Мін'юсту. Зокрема фізичні й юридичні особи мають право на отримання відомостей, що містяться в Реєстрі, в електронній формі з використанням сервісної послуги у формі прикладного програмного інтерфейсу Реєстру на підставі договору, укладеного з ДП «Національні інформаційні системи». Витяг в електронній формі надається фізичній чи юридичній особі, яку ідентифіковано шляхом використання електронного цифрового підпису, електронної системи ідентифікації «Bank ID» чи засобу ідентифікації особи, який дає змогу однозначно ідентифікувати таку особу.

Надання витягу в електронній формі забезпечується за допомогою програмних засобів ведення Реєстру шляхом здійснення особою пошуку відомостей про зареєстровані обтяження, завантаження та перегляду витягу в електронній формі для його подальшого використання, зокрема друку. Формування витягу в електронній формі здійснюється автоматично програмними засобами ведення Реєстру з урахуванням зазначених особою ідентифікаторів, визначених у п. 29 вказаного Порядку. Надання витягу в електронній

[144] Порядок ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна: Постанова КМУ від 5 липня 2004 р. № 830. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/830-2004-п

формі здійснюється після внесення плати за його надання через Інтернет із використанням платіжних систем[145].

Посадові особи органів державної влади чи інші визначені законом особи отримують витяги у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених законом, шляхом безпосереднього доступу до Реєстру.

Доступ користувачів до Реєстру надається (припиняється) на підставі договору, укладеного з адміністратором Реєстру. Доступ користувача до Реєстру здійснюється з використанням електронного цифрового підпису, сумісного з програмним забезпеченням Реєстру. Користувач самостійно вчиняє дії, пов'язані з отриманням електронного цифрового підпису в акредитованому центрі сертифікації ключів.

Витяг із Реєстру скріплюється печаткою реєстратора.

У п. 34 Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна вказано, що нотаріус використовує печатку, визначену Законом України «Про нотаріат», який вкотре підтверджує, що видати витяг із цього Реєстру вправі лише нотаріус.

За внесення до Реєстру запису, а також змін і додаткових відомостей до запису, надання інформації з Реєстру справляється плата. Водночас органи державної влади звільняються від плати за внесення до Реєстру записів, змін і додаткових відомостей до запису, виключення запису з Реєстру, а також отримання витягів, якщо вони видаються у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених законодавством.

Наприклад:

1. За внесення до Державного реєстру обтяжень рухомого майна запису, змін і додаткових відомостей до запису стягується плата в розмірі 0,025 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

2. За надання витягу з Державного реєстру обтяжень рухомого майна:

– в паперовій формі – 0,03 прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
– в електронній формі – 0,02 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

3. Щомісячна плата за надання відомостей з Державного реєстру обтяжень рухомого майна з використанням сервісної послуги у формі прикладного програмного інтерфейсу становить один прожитковий мінімум для працездатних осіб.

Зауважуємо, що плата за внесення до Державного реєстру обтяжень рухомого майна запису, а також змін і додаткових відомостей до запису та надання інформації із зазначеного Реєстру справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому подається відповідна заява або надається відомості з Державного реєстру обтяжень рухомого майна, та округлюються до найближчих 10 гривень.

6.3. Єдиний реєстр довіреностей

Одним із найпоширеніших видів нотаріальних дій є посвідчення довіреностей.

Раніше посвідчені нотаріусами доручення підлягали обов'язковій реєстрації в Єдиному реєстрі доручень, який функціонує з 21 травня 1998 р.[146].

---

[145] Порядок ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна: Постанова КМУ від 5 липня 2004 р. № 830. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/830-2004-п

[146] Радзієвська Л. К., Пасічник С. Г. Нотаріат в Україні: навч. посібник. 2-ге вид., стер. / за відп. ред. Л. К. Радзієвської. К.: Юрінком Інтер, 2000. С. 190.

Наказом Міністерства юстиції України від 29.05.1999 р. № 29/5 «Про Єдиний реєстр доручень» затверджено Положення про Єдиний реєстр доручень, який діяв до 2006 р. та до якого вносилися зміни наказами Мін'юсту в 1999, 2000, 2004 та 2005 рр.

Приміром, наказом Міністерства юстиції України від 31.08.1999 р. № 52/5 у новій редакції викладено назву вказаного положення «Про Єдиний реєстр доручень, посвідчених у нотаріальному порядку», тобто встановлено обов'язок державних і приватних нотаріусів України здійснювати реєстрацію посвідчених ними доручень на право користування та/або розпорядження майном, зокрема транспортними засобами, а також реєстрація припинення їх дії.

Нагадуємо, що 2004 р. набрав чинності новий ЦК України, відповідно до ч. 3 ст. 244 якого довіреність – це письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

Водночас довіреність на вчинення правочину представником може бути надана особою, яку представляють (довірителем), безпосередньо третій особі. Отже, довіреність – це документ, що видається довірителем і містить обсяг повноважень представників щодо вчинення правочинів та інших правомірних дій, їх зміст та межі[147].

Оскільки відповідно до нового ЦК України термін доручення змінено на довіреність, назріла необхідність прийняти новий нормативний акт щодо здійснення реєстрації довіреностей.

Наказом Міністерства юстиції України від 28 грудня 2006 р. № 111/5 «Про запровадження Єдиного реєстру довіреностей та внесення змін і доповнень до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України» затверджено Положення про єдиний реєстр довіреностей[148]. До вказаного Положення Мін'юстом вносилися численні зміни.

Зокрема Мін'юстом установлено, що після повного перенесення бази даних раніше створеного Єдиного реєстру довіреностей, посвідчених у нотаріальному порядку, до бази даних модернізованого Єдиного реєстру довіреностей державне підприємство «Національні інформаційні системи» забезпечує довічне зберігання бази даних раніше створеного реєстру.

Єдиний реєстр – це електронна база даних, що містить інформацію про довіреності (зокрема їх дублікати), а також відомості про припинення їх дії.

З 20.02.2020 року, згідно з наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України» від 20.02.2020 року № 622/5[149], вносити відомості до Єдиного реєстру довіреностей може лише Реєстратор Єдиного реєстру довіреностей.

Обов'язковій реєстрації у Єдиному реєстрі підлягають довіреності (зокрема їх дублікати), посвідчені в нотаріальному порядку, та довіреності, прирівнювані до нотаріально посвідчених, а також відомості про припинення їх дії.

Реєстраторами Єдиного реєстру є державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви, приватні нотаріуси, дипломатичні представництва та консульські установи України, що мають доступ до Єдиного реєстру через інформаційну мережу Міністерства

---

[147] Комаров В. В., Баранкова В. В. Нотаріат в Україні: підручник. Х.: Право, 2011. С. 180.

[148] Про запровадження Єдиного реєстру довіреностей та внесення змін і доповнень до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 28.12.2006 р. № 111/5. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1378-06

[149] Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 20.02.2020 року № 622/5. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE34484.html

юстиції України, вносять записи до Єдиного реєстру про посвідчені довіреності (зокрема їх дублікати), про припинення дії довіреностей, перевіряють дійсність довіреностей (їх дублікатів) за даними Єдиного реєстру та видають витяги з Єдиного реєстру, а також виконують інші функції, передбачені вказаним Положенням.

За письмовою заявою приватного нотаріуса – Реєстратора доступ до Єдиного реєстру довіреностей з метою виконання функцій Реєстратора може бути наданий помічнику (консультанту) цього нотаріуса.

Тобто, якщо ви оформили довіреність у сільській раді, її потрібно обов'язково зареєструвати, оскільки вона не матиме ніякої юридичної сили, і всі повноваженні, які ви мали б здійснювати в інтересах довірителя вчинити буде неможливо. Річ у тім, що у сільських рад немає повноважень реєструвати такі довіреності, тому за цією послугою вам потрібно буде звертатися до нотаріуса.

Отож з 20 лютого 2020 року обов'язковій реєстрації у Єдиному реєстрі довіреностей підлягають довіреності (зокрема їх дублікати), посвідчені в нотаріальному порядку, та довіреності, прирівнювані до нотаріально посвідчених, а також відомості про припинення їх дії.

Реєстрація довіреностей (їх дублікатів), посвідчених посадовими, службовими особами, перерахованими в частині 3 статті 245 Цивільного кодексу України, статті 38 (у разі відсутності доступу до Єдиного реєстру), частині другій статті 40 Закону України «Про нотаріат», а також відомості про припинення їх дії, здійснюється в Єдиному реєстрі за заявою довірителя про реєстрацію таких довіреностей.

Однак необхідно зауважити, що з 1 грудня 2008 р. посадові особи органів місцевого самоврядування не вправі посвідчувати довіреності на право розпорядження майном. Тільки з 28 березня 2009 р. вказані посадові особи вправі посвідчувати довіреності лише для осіб, які проживають на території органу місцевого самоврядування та винятково довіреностей на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей на користування і розпорядження транспортними засобами.

Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, члени та уповноважені працівники секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, державні реєстратори прав на нерухоме майно, державні реєстратори юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, які перебувають у трудових відносинах із суб'єктом державної реєстрації, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національна поліція, територіальні органи з надання сервісних послуг Міністерства внутрішніх справ України мають прямий доступ до Єдиного реєстру в порядку, визначеному главою 6 вище вказаного Положення про Єдиний реєстр довіреностей.

Також доступ до Єдиного реєстру мають банки та фінансові установи, у яких є ліцензія на надання коштів у позику, зокрема на умовах фінансового кредиту, для отримання інформації в електронному вигляді в порядку, визначеному вказаним Положенням.

Наголошуємо, що ведення Єдиного реєстру довіреностей здійснюється тільки українською мовою.

Реєстрація довіреностей (їх дублікатів), посвідчених посадовими, службовими особами, перерахованими в частині 3 статті 245 Цивільного кодексу України, статті 38 (у разі відсутності доступу до Єдиного реєстру), частині другій статті 40 Закону України «Про нотаріат», а також відомості про припинення їх дії, здійснюється в Єдиному реєстрі за заявою довірителя про реєстрацію таких довіреностей.

Заява про реєстрацію зазначених довіреностей надається Реєстратору безпосередньо довірителем. У разі неможливості подачі заяви на реєстрацію довіреності безпосередньо довірителем підпис довірителя на такій заяві має засвідчуватися підписом і печаткою особи, котра посвідчила довіреність.

Заява про припинення дії довіреності подається довірителем, а також іншими особами, які мають підтверджувальні документи щодо відомостей, передбачених частиною 1 статті 248 Цивільного кодексу України.

Реєстрація довіреностей (їх дублікатів) та відомостей про припинення їх дії здійснюється шляхом унесення Реєстратором відповідних відомостей до Єдиного реєстру.

Реєстрація припинення дії дубліката довіреності здійснюється шляхом унесення Реєстратором до Єдиного реєстру відомостей про припинення дії цієї довіреності.

До Єдиного реєстру довіреностей вносяться такі відомості про довіреності:

1. Відомості про довірителя та його представників:

– для фізичних осіб: прізвище, ім'я та по батькові (за наявності); ідентифікаційний номер у Державному реєстрі фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів (для представників – за наявності) або причина його відсутності;

– для юридичних осіб: найменування; ідентифікаційний код в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України або причина його відсутності.

2. Тип, номер державної реєстрації, серійний номер та опис транспортного засобу – для довіреностей щодо транспортного засобу.

3. Опис нерухомого майна, достатній для його ідентифікації, – для довіреностей щодо нерухомого майна.

4. Номери та серії спеціальних бланків нотаріальних документів, на яких викладено текст довіреності (її дубліката), – для довіреностей (їх дублікатів), посвідчених у нотаріальному порядку.

5. Дата посвідчення довіреності.

6. Строк (термін) дії довіреності.

7. Відомості про безвідкличність довіреності.

8. Номер запису в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій, за яким посвідчено довіреність (видано її дублікат).

9. Відомості про особу, яка посвідчила довіреність.

10. Відомості про передоручення.

11. Відомості про видачу дубліката довіреності.

12. Відомості про припинення дії довіреності (назва, номер та дата видачі документа, що є підставою для припинення дії довіреності; найменування юридичної або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, яка видала документ-підставу; відомості про нотаріуса або іншу посадову, службову особу, яка отримала документ-підставу.

13. Додаткові відомості (за необхідності).

14. Відомості про Реєстратора.

Кожному реєстраційному запису про посвідчення довіреності (зокрема видачу дубліката) в Єдиному реєстрі присвоюються реєстраційний номер запису та поточна дата реєстрації в Єдиному реєстрі.

На прохання особи, котра бажає припинити дію довіреності, що не була зареєстрована в Єдиному реєстрі, нотаріус одночасно вносить до Єдиного реєстру реєстраційний запис про таку довіреність, а в разі видачі її дубліката – реєстраційний запис про виданий дублікат, а також відомості про припинення її дії.

Заяви подаються (надсилаються) Реєстратору в день посвідчення довіреності (видачі дубліката довіреності) або припинення її дії.

Реєстратор відмовляє в унесенні відомостей до Єдиного реєстру лише у двох випадках.

По-перше, якщо у заяві про реєстрацію довіреності (дубліката довіреності)/реєстрацію припинення дії довіреності в Єдиному реєстрі відсутні, не повністю або не чітко визначені відомості, передбачені вказаним Положенням.

По-друге, якщо відсутня плата за внесення відомостей у встановлених законодавством випадках.

Реєстратор уносить відомості до Єдиного реєстру в такі строки:

– у день посвідчення довіреності (видачі дубліката довіреності);

– у день отримання від осіб, зазначених в абзаці 1 пункту 2.2 та в пунктах 2.8–2.9 цього Положення, заяв про внесення відомостей до Єдиного реєстру довіреностей.

Для підтвердження факту внесення інформації до Єдиного реєстру Реєстратор виготовляє витяг про внесення реєстраційного запису до Єдиного реєстру у двох примірниках, один з яких залишається у Реєстратора, а інший – надається (надсилається) особі, яка видала довіреність (за її бажанням), або нотаріусу, який надав (надіслав) заяву про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру.

У разі виявлення у витягу про внесення реєстраційного запису до Єдиного реєстру помилки, допущеної з вини Реєстратора, особа, яка надала (надіслала) заяву про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру, має письмово повідомити про це Реєстратора, який перевіряє відповідність відомостей Єдиного реєстру інформації, наведеній у заяві про внесення відомостей до Єдиного реєстру.

Якщо факт невідповідності підтверджено, Реєстратор виправляє допущену помилку в день надходження повідомлення та повідомляє особу, яка надала (надіслала) заяву про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру. Якщо помилка допущена з вини особи, яка надала (надіслала) заяву про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру, Реєстратор повідомляє зазначену особу про необхідність унесення змін до запису шляхом подання відповідної заяви.

Документами Єдиного реєстру є: витяг про внесення реєстраційного запису до Єдиного реєстру; скорочені та повні витяги з Єдиного реєстру.

Водночас зауважимо, що відповідно до наказу Мін'юсту від 24 квітня 2015 р. № 601/5, документи Єдиного реєстру виготовляються без використання спеціальних бланків документів реєстрів інформаційної системи Міністерства юстиції України.

Скорочені витяги з Єдиного реєстру довіреностей містять інформацію про:

– реєстраційний номер і дату реєстрації довіреності (її дубліката) в Єдиному реєстрі;

– номери та серії спеціальних бланків нотаріальних документів, на яких викладено текст довіреності (її дубліката) – для довіреностей, посвідчених у нотаріальному порядку;

– дату посвідчення довіреності (дата видачі її дубліката);

– строк дії довіреності;

– номер запису в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій, за яким посвідчено довіреність (видано дублікат довіреності);

– відомості про особу, яка посвідчила довіреність (видала дублікат довіреності);

– відомості про посвідчення довіреності в порядку передоручення або відомості про припинення дії довіреності.

Нотаріуси формують повні витяги з Єдиного реєстру довіреностей, які містять інформацію, передбачену пунктом 2.6 вказаного Положення, тобто всі відомості, які вносять у реєстрацію посвідченої довіреності.

Звертаємо увагу на те, що з 20 лютого 2020 року, скорочені витяги з Єдиного реєстру довіреностей видаються Реєстратором на письмовий запит будь-яких фізичних та юридичних осіб, складений за відповідною формою, наведеною у додатку 3 до вказаного Положення.

Повні витяги з Єдиного реєстру видаються реєстратором – на письмовий запит нотаріусів, осіб, щодо яких вчинялась нотаріальна дія, суду, прокуратури, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування у зв'язку з кримінальним провадженням, цивільними, господарськими, адміністративними справами, справами про адміністративні правопорушення, що знаходяться в провадженні цих органів, а також Міністерства юстиції України, територіальних органів Міністерства юстиції у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством України.

Наголошуємо, що витяги з Єдиного реєстру засвідчуються підписом та печаткою Реєстратора.

Пошук інформації в Єдиному реєстрі здійснюється реєстратором, зокрема нотаріусом, за однією з таких відомостей:

1. Серією та номером спеціального бланка нотаріальних документів, на якому викладено текст довіреності (її дубліката).

Перевірка справжності довіреності (її дубліката), текст якої викладено на двох та більше спеціальних бланках нотаріальних документів, здійснюється на запит, що містить серію та номер будь-якого зі спеціальних бланків нотаріальних документів, на яких викладено її текст (або текст дубліката довіреності).

2. Датою та номером запису в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій.

3. Прізвищем, ім'ям та по батькові (за наявності) або найменуванням довірителя чи її представника – на письмові запити нотаріусів, а також суду, прокуратури, органів дізнання і слідства у зв'язку з кримінальними, цивільними господарськими або адміністративними справами, що перебувають у їх провадженні.

4. Ідентифікаційним номером у Державному реєстрі фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів або ідентифікаційним кодом у Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України особи, яка видала довіреність, або її представника – на письмові запити осіб, передбачених пунктом 3.3 вказаного Положення.

5. Відомостями щодо реєстраційного номера транспортного засобу – на письмові запити осіб, перелік яких передбачений пунктом 3.3 вказаного Положення (нотаріусів, осіб, щодо яких вчинялася нотаріальна дія, суду, прокуратури, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування у зв'язку з кримінальним провадженням, цивільними, господарськими, адміністративними справами, справами про адміністративні правопорушення, що знаходяться в провадженні цих органів, а також Міністерства юстиції України, територіальних органів Міністерства юстиції у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством України).

6. Реєстраційним номером довіреності (дубліката довіреності) в Єдиному реєстрі довіреностей.

Витяги з Єдиного реєстру довіреностей виготовляються в двох примірниках, один з яких залишається у справах Реєстратора, а інший надається заявнику.

Надання інформації з Єдиного реєстру довіреностей в електронній формі з використанням сервісної послуги у формі прикладного програмного інтерфейсу цього реєстру особам, зазначеним в пункті 1.8 глави 1 цього Положення (банкам та фінансовим

установам, що мають ліцензію на надання коштів у позику, зокрема на умовах фінансового кредиту, мають доступ до Єдиного реєстру для отримання інформації в електронному вигляді в порядку, визначеному цим Положенням, здійснюється автоматично з використанням програмних засобів ведення цього реєстру шляхом зазначення одного або декількох параметрів пошуку, визначених у пункті 3.5 глави Єдиного реєстру довіреностей.

Інформація з Єдиного реєстру в електронній формі з використанням сервісної послуги у формі прикладного програмного інтерфейсу цього реєстру містить відомості, визначені підпунктом 3.1.1 пункту, тобто скорочені витяги.

За реєстрацію однієї довіреності (зокрема її дубліката) в Єдиному реєстрі з видачею про це витягу, а також за перевірку дійсності довіреності (її дубліката) за даними Єдиного реєстру, не пов'язану з учиненням нотаріальних дій, з видачею про це витягу, за надання інформації в електронній формі з використанням сервісної послуги у формі прикладного програмного інтерфейсу стягується плата до державного бюджету у розмірі, встановленому Міністерством юстиції України. А саме:

– за реєстрацію однієї довіреності (зокрема дубліката довіреності) в Єдиному реєстрі довіреностей з видачею про це витягу – у розмірі тридцяти чотирьох гривень;

– за перевірку справжності довіреності (зокрема дубліката довіреності) за даними Єдиного реєстру довіреностей, не пов'язану з вчиненням нотаріальних дій, з видачею про це повного витягу – у розмірі тридцяти чотирьох гривень;

– за перевірку справжності довіреності (зокрема дубліката довіреності) за даними Єдиного реєстру довіреностей, не пов'язану з вчиненням нотаріальних дій, з видачею про це скороченого витягу – у розмірі двадцяти п'яти гривень п'ятдесяти копійок;

– за надання інформації з Єдиного реєстру довіреностей в електронній формі з використанням сервісної послуги у формі прикладного програмного інтерфейсу цього реєстру – щомісячна плата у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Розрахунок щомісячної плати здійснюється залежно від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 01 січня календарного року, в якому надається інформація.

Водночас перевірка дійсності довіреності (зокрема дубліката довіреності) за даними Єдиного реєстру довіреностей, що пов'язана з учиненням нотаріальних дій, з видачею про це скороченого або повного витягу, проведенням державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань з видачею про це скороченого витягу шляхом безпосереднього доступу чи у порядку інформаційної взаємодії Єдиного реєстру довіреностей з Державним реєстром речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та/або Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань здійснюється безкоштовно.

Однак, особи з інвалідністю I та II груп, особи з інвалідністю внаслідок Другої світової війни та прирівняні до них особи, громадяни, віднесені до першої категорії потерпілих унаслідок Чорнобильської катастрофи, звільняються від сплати коштів за реєстрацію довіреності (зокрема дубліката довіреності), посвідченої у нотаріальному порядку, у Єдиному реєстрі.

Особи з інвалідністю III групи, а також пенсіонери, які мають право на пенсію за віком відповідно до статті 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення», звільняються від сплати коштів за реєстрацію довіреності щодо отримання пенсії (зокрема її дубліката), посвідченої у нотаріальному порядку.

Унесення до Єдиного реєстру відомостей про припинення дії довіреності здійснюється безкоштовно.

Відомості з Єдиного реєстру надаються безкоштовно на письмову вимогу суду, прокуратури, органів дізнання і слідства – у зв'язку з кримінальними, цивільними господарськими або адміністративними справами, що перебувають у їх провадженні, а також Міністерству юстиції України, територіальним органам Міністерства юстиції, у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством України.

Умови, порядок справляння та розмір абонентної плати за надання сервісної послуги у формі прикладного програмного інтерфейсу визначаються у договорі, укладеному з Адміністратором.

Доступ до Єдиного реєстру надається на підставі укладеного договору з адміністратором Єдиного реєстру на безоплатній основі.

Доступ до Єдиного реєстру здійснюється з використанням кваліфікованого електронного підпису зі застосуванням засобів кваліфікованого електронного підпису, які мають вбудовані апаратно-програмні засоби, що забезпечують захист записаних на них даних від несанкціонованого доступу, від безпосереднього ознайомлення із значенням параметрів особистих ключів та їх копіювання.

Користувачі Єдиного реєстру, зазначені в пункті 1.7 глави 1 цього Положення, під час здійснення повноважень, визначених законами України з питань їхньої діяльності, користуються інформацією з Єдиного реєстру про зареєстровані довіреності (зокрема їх дублікати), а також про припинення їх дії.

Пошук інформації в Єдиному реєстрі здійснюється за відомостями, які визначені у пункті 3.5 вказаного Положення про Єдиний реєстр довіреностей.

До здійснення пошуку інформації до Єдиного реєстру довіреностей вносяться відомості про підставу користування інформацією з Єдиного реєстру довіреностей (норми закону про покладення на посадову особу повноважень, для здійснення яких проводиться пошук інформації тощо).

6.5. Інформація отримується під час доступу до Єдиного реєстру довіреностей у вигляді, зазначеному у пункті 3.1 Положення про Єдиний реєстр довіреностей, або через систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів в обсязі, визначеному у відповідних договорах, а державними реєстраторами прав на нерухоме майно, державними реєстраторами юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – у вигляді, зазначеному у підпункті 3.1.1 вказаного Положення про Єдиний реєстр довіреностей, чи у порядку інформаційної взаємодії залежно від заданих критеріїв пошуку.

Користувачі Єдиного реєстру довіреностей, які зазначені в пункті 1.7 вказаного Положення, отримують інформацію з Єдиного реєстру довіреностей безоплатно.

Обробка отриманої інформації здійснюється з дотриманням законодавства про захист персональних даних та забезпеченням таємниці, що охороняється законом.

Користувачам Єдиного реєстру довіреностей забороняється надавати іншим особам за їх зверненням інформацію, отриману відповідно до вказаного Положення про Єдиний реєстр довіреностей, окрім випадків, які установлені чинним законодавством.

Наголошуємо, що відповідальність за наслідки неподання до Єдиного реєстру довіреностей відомостей про припинення дії довіреності, зареєстрованої згідно з пунктом 2.2 вказаного Положення, покладається на особу, яка видала довіреність, або її правонаступників/спадкоємців.

Адміністратор здійснює комплекс програмних, технологічних та організаційних заходів щодо забезпечення захисту інформації, яка міститься в Єдиному реєстрі довіреностей, від несанкціонованого доступу.

Відповідальність за вірогідність відомостей, що вносяться до Єдиного реєстру довіреностей, несуть особи, які надали цю інформацію.

Наголошуємо, що реєстратор (зокрема нотаріус) несе відповідальність за помилки, допущені ним під час внесення записів до Єдиного реєстру, надання витягів, а також за неправомірну відмову в унесенні записів до Єдиного реєстру та наданні витягів згідно з чинним законодавством України.

Водночас відповідальність за помилки, допущені помічником (консультантом) приватного нотаріуса при користуванні Єдиним реєстром, несе сам приватний нотаріус-Реєстратор.

6.4. Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів

Наказом Міністерства юстиції України від 27.05.1999 року № 26/5 «Про затвердження Інструкції про порядок ведення Єдиного реєстру нотаріусів», запроваджено централізований, в межах України, Єдиний реєстр нотаріусів.

Нині вказаний наказ Мін'юсту скасовано та прийнято у 2010 році новий наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру нотаріусів» від 13 жовтня 2010 року за № 2501/5, до якого неодноразово вносилися зміни.

Єдиний реєстр нотаріусів – це комп'ютерна база даних, в якій містяться відомості про державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви та нотаріусів України.

Держателем Єдиного реєстру нотаріусів є Міністерство юстиції України, що розробляє організаційні, методологічні принципи ведення Єдиного реєстру нотаріусів та забезпечує його функціонування.

Адміністратором вказаного Єдиного реєстру нотаріусів є державне підприємство «Національні інформаційні системи», що здійснює заходи зі створення та супроводження програмного забезпечення Єдиного реєстру нотаріусів, зокрема з впровадження та підтримки вебсайту для доступу до відомостей Єдиного реєстру, організацію доступу до Єдиного реєстру, забезпечує збереження та захист даних, що містяться в Єдиному реєстрі, уносить до Єдиного реєстру отримані від територіальних органів Міністерства юстиції відомості, надає інформацію з Єдиного реєстру, а також виконує інші функції, передбачені вказаним Порядком ведення Єдиного реєстру нотаріусів.

Зауважуємо, що ведення вказаного Єдиного реєстру здійснюється українською мовою.

Наголошуємо, що інформація, яка міститься у Єдиному реєстрі нотаріусів, є відкритою.

Підставою для внесення відомостей до Єдиного реєстру нотаріусів є повідомлення територіальних органів Міністерства юстиції про:

1. Призначення на посаду до державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву нотаріуса.

2. Реєстрацію приватної нотаріальної діяльності.

3. Перебування нотаріуса державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною тощо, а також закінчення або переривання такої відпустки.

4. Звільнення нотаріуса з державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву.

5. Зупинення або припинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса.

6. Переведення державного нотаріуса на іншу посаду в межах області (міста), зокрема переведення державного нотаріуса до іншої державної нотаріальної контори.

7. Переведення державного нотаріуса на нову посаду в межах державної нотаріальної контори.

8. Реєстрацію державної нотаріальної контори.

9. Зміну місцезнаходження або телефону державної нотаріальної контори.

10. Зміну нотаріального округу державної нотаріальної контори.

11. Ліквідацію державної нотаріальної контори.

12. Поновлення нотаріальної діяльності нотаріуса, який займається приватною нотаріальною діяльністю.

13. Зміну робочого телефону, адреси розташування робочого місця (в межах одного нотаріального округу) нотаріуса, який займається приватною нотаріальною діяльністю.

14. Зміну нотаріального округу в межах області нотаріуса, який займається приватною нотаріальною діяльністю.

15. Зміну прізвища, імені, по батькові нотаріуса.

Тобто до Єдиного реєстру нотаріусів вносяться основні питання організації і державних нотаріусів, і приватних.

Територіальні органи Міністерства юстиції в день виникнення підстав для внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру нотаріусів, але не пізніше наступного робочого дня, надсилають Адміністратору повідомлення в паперовій або електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису із застосуванням засобів кваліфікованого електронного підпису, які мають вбудовані апаратно-програмні засоби, що забезпечують захист записаних на них даних від несанкціонованого доступу, від безпосереднього ознайомлення із значенням параметрів особистих ключів та їх копіювання для внесення таких відомостей до Єдиного реєстру за формою, встановленою у додатках 1–3 до вказаного Порядку.

Зауважуємо, що адміністратор уносить до Єдиного реєстру нотаріусів відомості у день їх отримання від територіальних органів Міністерства юстиції або наступного робочого дня.

У Порядку ведення Єдиного реєстру нотаріусів детально врегульовано порядок доступу до інформації Єдиного реєстру.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні підприємства, установи, організації та інші юридичні і фізичні особи отримують доступ до відомостей Єдиного реєстру через вебсайт, який ведеться Адміністратором, шляхом пошуку та перегляду інформації про:

1. Державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви (які не ліквідовано):

а) назви державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву;

б) прізвища, імена, по батькові нотаріусів, які працюють у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві;

в) номери свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю;

г) місцезнаходження державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву, робочі телефони.

2. Нотаріусів, діяльність яких не припинена:

а) прізвище, ім’я, по батькові нотаріуса;

б) номер свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю;

в) назва державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву або відмітка про те, що нотаріус займається приватною нотаріальною діяльністю;

г) місцезнаходження державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву або адреса робочого місця (контори) нотаріуса, який займається приватною нотаріальною діяльністю, робочі телефони.

Пошук інформації через вебсайт здійснюється за адміністративно-територіальними одиницями (Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь) та назвою державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву, прізвищем, іменем, по батькові нотаріуса або номером свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Звертаємо увагу, що оновлення інформації на вебсайті здійснюється не рідше одного разу на місяць.

Надання інформації з Єдиного реєстру на письмові запити органів державної влади, інших юридичних та фізичних осіб здійснюється Адміністратором у вигляді інформаційної довідки. Заява про видачу інформаційної довідки з Єдиного реєстру нотаріусів подається за формою, встановленою у додатку 4 до вказаного Порядку, з обов'язковим проставленням печатки (у разі подання запиту органом державної влади або іншою юридичною особою).

Для формування інформаційної довідки пошук у Єдиному реєстрі здійснюється за прізвищем, іменем, по батькові нотаріуса або номером свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, про державну нотаріальну контору (державний нотаріальний архів) – за назвою державної нотаріальної контори (державного нотаріального архіву).

Інформаційна довідка містить такі відомості з Єдиного реєстру:

1. Про державну нотаріальну контору, державний нотаріальний архів:

а) відомості, передбачені абзацами другим, п'ятим підпункту 3.1.1 пункту 3.1 вказаного Порядку;

б) дату ліквідації державної нотаріальної контори;

2. Про нотаріуса:

а) відомості, передбачені абзацами другим–п'ятим підпункту 3.1.2 пункту 3.1 цього Порядку;

б) дату видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю;

в) номер посвідчення та дату його видачі (для нотаріуса, який займається приватною нотаріальною діяльністю);

г) нотаріальний округ;

д) дату припинення приватної нотаріальної діяльності нотаріуса;

е) дату звільнення нотаріуса державної нотаріальної контори або державного нотаріального архіву;

є) дату зупинення нотаріальної діяльності;

ж) або відмітку про відсутність за вказаними параметрами відомостей у Єдиному реєстрі.

Адміністратор протягом не більше ніж п'яти робочих днів з дня отримання запиту виготовляє інформаційну довідку.

Водночас адміністратор відмовляє у видачі інформаційної довідки, коли запит оформлено неналежно або у запиті відсутні чи наведені не повністю або з виправленням відомості, які зазначені у пункті 3.5 вказаного Порядку.

Особи (зокрема нотаріуси), які подають відомості Адміністратору та його філіям для внесення до Єдиного реєстру, відповідають за їх достовірність та своєчасність надання.

Адміністратор відповідає за своєчасність унесення та відповідність даних у Єдиному реєстрі відомостям, що надаються територіальним органом Міністерства юстиції з дотриманням вимог, встановлених цим Порядком.

Контроль за дотриманням вимог Порядку ведення Єдиного реєстру нотаріусів здійснюють визначений департамент Міністерства юстиції України та начальники територіальних органів Міністерства юстиції.

Відповідно до Наказу Міністерства юстиції України від 12.08.1996 р. № 21/5 «Про внесення доповнень до Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України», з 1 жовтня 1996 р. у нотаріальну практику запроваджено вчинення певних нотаріальних дій на спеціальних бланках нотаріальних документів.

Зокрема, у п. 2-1 чинної тоді Інструкції про порядок учинення нотаріальних дій нотаріусами України зазначалося, що нотаріальні дії, які вчиняються нотаріусами України, виконуються на спеціальних бланках нотаріальних документів. Водночас взірець бланку, а також порядок обліку, зберігання та витрачення бланків нотаріальних документів установлювався Міністерством юстиції за погодженням з Українською нотаріальною палатою. Використання інших бланків або стандартних білих аркушів паперу для вчинення нотаріальних дій заборонялося, а документи, виконані не на стандартному бланку, вважалися недійсними.

Питання застосування нотаріусами спеціальних бланків нотаріальних документів, а також їх захищеності перебувало на постійному контролі Міністерства юстиції України. Наприклад, протягом 1997 р. цьому питанню приділялися постанови рішення Колегії Мін'юсту від 22 грудня 1997 р., а також відповідні накази міністерства: від 01.07.1997 р. № 49/5 «Про затвердження Положення про постачання, зберігання, облік та звітність витрачання бланків нотаріальних документів», від 09.10.1997 р. № 69/5 «Про запровадження спеціальних бланків нотаріальних документів». Адміністратором указаного реєстру було Державне підприємство «Інформаційний центр» Мін'юсту або скорочено Держінформ'юст.

Наказом Міністерства юстиції України від 22 січня 1998 р. № 6/5 затверджено Положення про постачання, зберігання, облік та звітність, витрачання бланків нотаріальних документів. Також цим актом передбачалося створення і Єдиного державного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, і відповідної звітності за витрачання бланків.

Замовником бланків був Мін'юст. Отримували нотаріальні бланки державні та приватні нотаріуси в обласних управліннях юстиції відповідно до складених актів прийому-передачі. Зауважимо, що бланки використовувалися тільки в тому нотаріальному окрузі, для якого вони видавалися.

Згодом на підставі Наказу Міністерства юстиції України від 29.06.1999 р. № 36/5 «Про здійснення заходів щодо захисту нотаріально оформлюваних документів» почав функціонувати спеціальний електронний реєстр – Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів. Тобто витрачання бланків нотаріальних документів відносилося до документів суворої звітності.

Із метою захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб під час учинення нотаріальних дій КМУ 05 серпня 2009 р. № 812 прийнято Постанову «Про затвердження Порядку витрачання, зберігання, обігу спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання та опису і зразка такого бланка».

Отже, питання регулювання порядку витрачання, зберігання нотаріальних бланків, як і встановлення зразка таких бланків, перейшло від Міністерства юстиції України до КМУ, що свідчить про його значущість.

Використання бланків у нотаріальній діяльності регулюється ст. 34 Закону України «Про нотаріат», а також Главою 9 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 р. № 296/5.

Зокрема, відповідно до ст. 34 Закону України «Про нотаріат», на спеціальних бланках нотаріальних документів викладаються: тексти договорів, заповітів, довіреностей, свідоцтв, вимог про нотаріальне посвідчення правочину, вимог про нотаріальне засвідчення справжності підписів учасника під час прийняття ним рішення з питань діяльності відповідної юридичної особи, правочинів про скасування таких вимог, актів про морські протести та протести векселів, перекладів у разі засвідчення нотаріусом правильності перекладу документа з однієї мови на іншу (крім тих примірників, що залишаються у справах нотаріуса), а також заяв, на яких нотаріусом засвідчується справжність підпису, дублікатів нотаріальних документів, рішень про створення юридичних осіб, рішень органів управління юридичних осіб, актів приймання-передачі частки (частини частки) у статутному капіталі, актів про передавання нерухомого майна до та зі статутних капіталів юридичних осіб, передавальних актів, розподільчих балансів, а також інших документів, визначених законом, викладаються на спеціальних бланках нотаріальних документів[150].

У світовій нотаріальній практиці на державному рівні майже не запроваджуються спеціальні бланки нотаріальних документів. Як зауважує В. Марченко, в жодній країні Європи, крім України, не використовуються спеціальні бланки нотаріальних документів. Єдиним винятком є Російська Федерація, але і там нотаріальні бланки єдиного зразка введені нещодавно, мабуть, під впливом досвіду України[151].

Варто наголосити, що всі нотаріальні дії реєструються у спеціальних реєстрах для реєстрації вчинюваних нотаріальних дій, які є одними з основних забезпечувальних засобів підтвердження здійснення таких дій.

Лише наявність на зберіганні у державного чи приватного нотаріуса, державному нотаріальному архіві матеріалів укладеного правочину чи спадкової справи є гарантією права особи чи уповноваженого нею представника (в певних випадках спадкоємця) на отримання дубліката втраченого нотаріального документа.

Як вважають деякі практики, можливо, ефективнішою була б повна відмова від спеціальних бланків нотаріальних документів як доволі витратного, але недієвого засобу захисту. Вважаємо, що дедалі меншого значення у нотаріальній практиці набувають спеціальні бланки нотаріальних документів. Тому варто зменшити перелік видів нотаріальних дій, для вчинення яких є обов’язковим використання спеціальних бланків нотаріальних документів.

Наказом Міністерства юстиції України від 04 листопада 2009 р. № 2053/5 «Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків

---

[150] Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1993. № 39. Ст. 383.

[151] Марченко В. М. Пропозиції щодо доцільності використання спеціальних бланків нотаріальних документів. URL: http//yurradnik.com.ua/wp-content/uploads/2014/10/otmena_blankov

нотаріальних документів і звітності про їх використання» затверджено Порядок ведення Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів[152].

Відповідно до цього наказу, Мін'юст є держателем указаного реєстру.

У 2015 році, згідно з наказом Мін'юсту від 25 червня 2015 р. № 1059/5, на державне підприємство «Національні інформаційні системи» покладено повноваження адміністратора Реєстру, зокрема виконання функцій з організації виготовлення, постачання державним нотаріальним конторам, державним нотаріальним архівам, приватним нотаріусам, первинного обліку постачання, знищення зіпсованих, анульованих та дефектних спеціальних бланків нотаріальних документів[153].

Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів – це електронна база даних, що містить інформацію про: постачання бланків державним нотаріальним конторам, державним нотаріальним архівам, приватним нотаріусам; видані державним та приватним нотаріусам бланки; отримані державними нотаріальними конторами, державними нотаріальними архівами та приватними нотаріусами бланки; передані державними нотаріальними конторами, державними нотаріальними архівами, державними та приватними нотаріусами бланки; витрачені і недійсні бланки; здійснені перевірки справжності бланків; видані інформаційні довідки та витяги з Єдиного реєстру[154].

Реєстраторами або наповнювачами Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів є державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви, а також приватні нотаріуси.

Зауважимо, що за письмовою заявою приватного нотаріуса-Реєстратора доступ до Єдиного реєстру з метою виконання функцій Реєстратора може бути наданий помічнику (консультанту) цього нотаріуса.

Ведення Єдиного реєстру здійснюється українською мовою.

Варто наголосити, що передавання бланків нотаріальних документів дозволяється лише у межах нотаріального округу. Так, наприклад, у межах Львівського міського нотаріального округу дозволяється передавання бланків між Львівськими державними нотаріальними конторами, Львівським державним нотаріальним архівом, приватними нотаріусами міста Львова.

Такі операції мають супроводжуватися складанням акта приймання-передавання у трьох примірниках з одночасним повідомленням Адміністратора для внесення відповідних змін до Єдиного реєстру. До такого повідомлення додається примірник акта про приймання-передавання. Використання переданих бланків дозволяється після отримання повідомлення про передавання бланків Адміністратором та внесення відповідної інформації до Єдиного реєстру.

Законодавцем установлено заборону передачі бланків нотаріальних документів поза межами нотаріального округу. Наприклад, нотаріус міста Львова не вправі передати бланки приватному нотаріусу м. Червонограда, і навпаки.

Відшкодування вартості бланків нотаріальних документів здійснюється особами, які звернулися за вчиненням нотаріальних дій.

Державне підприємство «Національні інформаційні системи» здійснює постачання бланків нотаріальних документів.

---

[152] Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання: Наказ Міністерства юстиції України від 04 листопада 2009 р. № 2053/5. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1043-09

[153] Там само.

[154] Там само.

У нормативному акті установлено особливий порядок «збереження» бланків нотаріальних документів приватним нотаріусом, у разі зупинення, припинення нотаріальної діяльності або анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. А саме: приватний нотаріус (особа, свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю якої анульовано або приватну нотаріальну діяльність якої припинено) зобов'язаний у триденний термін передати бланки, які залишилися невикористаними, до Постачальника, про що складається акт про приймання-передавання. Для внесення відповідних змін до Єдиного реєстру Постачальник негайно повідомляє Адміністратора про приймання-передавання бланків шляхом надання інформації із застосуванням електронного цифрового підпису. До такого повідомлення додається електронна копія акта про приймання-передавання. Постачальник повертає приватному нотаріусу (особі, свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю якої анульовано або приватну нотаріальну діяльність якої припинено) кошти за невикористані бланки за ціною, що діяла на час їх одержання[155].

Відповідно до п. 10.6 Порядку ведення Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, у випадку, якщо приватний нотаріус (особа, свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю якої анульовано або приватну нотаріальну діяльність якої припинено) не передав невикористані бланки до Постачальника в установлений строк, Адміністратор за повідомленням Постачальника вносить до Єдиного реєстру відомості про ці бланки як анульовані. А кошти за вилучені з обороту бланки приватному нотаріусу (особі, свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю якої анульовано або приватну нотаріальну діяльність якої припинено) не повертаються.

У нормативному акті з метою захисту інтересів споживачів нотаріальних послуг, зокрема, у разі необхідності отримання дубліката документа, що зберігається у справах приватного нотаріуса, який не здійснює діяльність (згідно з ч. 6 ст. 29-2 Закону України «Про нотаріат»), може отримати бланки, на виконання цієї дії, в іншого нотаріуса того ж самого нотаріального округу.

Постачальник, завідуючі конторами, архівами, державні та приватні нотаріуси відповідають за своєчасність та вірогідність відомостей, які вони надають для внесення Адміністратору та/або вносять до Єдиного реєстру. Контроль за дотриманням нотаріусами України Порядку ведення Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів здійснюють Департамент нотаріату та державної реєстрації Міністерства юстиції України та начальники територіальних органів юстиції Міністерства юстиції України.

Згідно з п. 2.3 Порядку ведення Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, унесення до Єдиного реєстру відомостей про отримання або витрачання бланків здійснюється Реєстраторами в день отримання/витрачання бланка та у суворій послідовності відповідно до порядкових номерів та за відповідними кодами витрачання. Коди витрачання відіграють важливу роль і в діяльності нотаріусів, і для пересічних громадян, оскільки дають змогу перевірити використання бланка за видом посвідченої нотаріальної дії.

Відповідно до п. 2.6 Порядку, встановлено нумерацію – коди витрачання бланків, а саме:

1) договір про відчуження нерухомого майна, крім земельних ділянок;
2) договір про відчуження транспортного засобу;

[155] Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання: Наказ Міністерства юстиції України від 04 листопада 2009 р. № 2053/5. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1043-09

3) інші договори;
4) заповіт;
5) свідоцтво про право на спадщину;
6) свідоцтво про право власності;
7) довіреність;
8) заява;
9) переклад;
10) дублікат;
11) шлюбний договір;
12) інші дії;
13) установчий договір;
14) договір про відчуження земельної ділянки;
15) протест векселя;
16) зіпсований бланк;
17) анульований бланк;
18) дефектний бланк;
19) відсутній бланк;
20) викрадений бланк;
21) втрачений бланк.

Зауважимо, що у випадку виявлення зіпсованих, анульованих, дефектних, відсутніх при відкритті пачки, втрачених або викрадених (недійсних) бланків, відомості про них вносяться до Реєстру негайно.

Своєчасне внесення відомостей до Реєстру є не лише обов'язком нотаріуса. Цьому також сприяють перевірки, які проводяться щомісячно Головними територіальними управліннями юстиції в областях щодо своєчасності внесення відомостей до Реєстру. У випадку виявлення порушень, управління юстиції вправі притягнути нотаріуса до дисциплінарної відповідальності, або зупинити діяльність приватного нотаріуса.

Відповідно до п. 5.1, Порядку ведення Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, документами Єдиного реєстру є:

– інформаційна довідка;
– скорочені витяги;
– повні витяги;
– книги обліку надходження бланків до державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву; книги обліку видачі бланків державним нотаріусам; книги обліку зіпсованих й анульованих бланків; особисті книги обліку надходження бланків;
– особисті книги обліку зіпсованих й анульованих бланків;
– статистичні відомості та звіти з Єдиного реєстру.

Перевірка бланків за даними вказаного Єдиного реєстру здійснюється нотаріусом шляхом безпосереднього доступу до Єдиного реєстру за серією та номером відповідного бланка. За результатами перевірки щодо витрачання бланка нотаріального документа, із Єдиного реєстру отримується інформаційна довідка.

Зміст інформаційної довідки:

– дата і час перевірки;
– ідентифікатор;
– відомості про нотаріуса, який подав заяву на здійснення перевірки справжності бланка;
– відомості про бланк: дата отримання бланка;
– відомості про нотаріуса, який отримав бланк;

– код витрачання бланка;
– дата витрачання бланка;
– відомості про нотаріуса, яким витрачено бланк;
– відмітка про відсутність за вказаними параметрами пошуку відомостей у Єдиному реєстрі;
– відомості про Реєстратора, що надав інформаційну довідку.

Доступ до Єдиного реєстру також мають Департамент нотаріату та державної реєстрації, територіальні органи Міністерства юстиції України в частині отримання статистичних даних щодо обігу та звітності про використання бланків нотаріусами України та для отримання повного витягу.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні підприємства, установи, організації й інші юридичні та фізичні особи мають право доступу до відомостей Єдиного реєстру через вебсайт, який ведеться Адміністратором, для пошуку та перегляду інформації про дійсні чи недійсні бланки.

Пошук інформації в Єдиному реєстрі про дійсні чи недійсні бланки здійснюється за серією та номером бланка на вебсайті: http: //rnb.nais.gov.ua/

Перевірка спеціального бланка нотаріального документа[156]

Початок форми

Серія бланка:		Номер бланка:	

У результаті запиту система видає три варіанти відповідей.

До першої групи відповідей належить дата видачі документа й яким нотаріусом (державним чи приватним) був отриманий. Тобто бланк справжній.

До другої – відомості про недійсність бланка, а також про втрату його та час утрати.

Третій варіант відповіді – це інформація про те, що відомостей про бланк немає.

Відповідно до п. 4.5 Порядку, відомості з Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів надаються у формі витягів: повного та скороченого.

Зауважимо, що лише скорочений витяг вправі отримати фізичні й юридичні особи на підставі письмового запиту, який направляється до адміністратора та реєстраторів Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів.

Нормативним актом (п. 4.9) установлено зміст скороченого витягу з Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, а саме:
– номер витягу;
– дата та час видачі;
– відомості про особу, що звернулася за наданням витягу;
– параметри, за якими виконувався пошук відомостей у Єдиному реєстрі;
– відомості про бланк: серія та номер бланка; код витрачання бланка; дата витрачання бланка;
– відомості про нотаріуса, яким витрачено бланк;
– дата отримання бланка, відомості про нотаріуса, який отримав бланк (якщо інформації про витрачання бланка в Єдиному реєстрі немає);
– відмітка про відсутність за вказаними параметрами пошуку відомостей у Єдиному реєстрі;

[156] URL: http://rnb.nais.gov.ua/

– відомості про особу, яка надала витяг з Єдиного реєстру[157].

Питання отримання повного витягу врегульовано у п. 4 Порядку. Слід зауважити, що такий витяг вправі видавати лише адміністратор Реєстру на письмову вимогу органів: суду, прокуратури, органів дізнання і слідства у зв'язку з кримінальними, цивільними, господарськими або адміністративними справами, що перебувають у їх провадженні, а також Міністерства юстиції України, територіальні органи Міністерства юстиції України, органів державної влади та органів місцевого самоврядування у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством України, та із зазначенням причини запиту.

Нормативним актом (п. 4.12) установлено зміст повного витягу з Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, який містить такі дані:

– номер витягу;
– дата та час видачі;
– відомості про орган та особу, що звернулася за наданням витягу;
– параметри, за якими виконувався пошук відомостей у Єдиному реєстрі;
– відомості про бланк: серія та номер бланка;
– відомості про приймання-передавання бланка: дата приймання-передавання бланка; серія та номер бланка, який передано; відомості про особу, що передала бланк; відомості про особу, що отримала бланк; додаткові відомості; дата та час реєстрації; особа, що здійснила реєстрацію;
– відомості про витрачання бланка: дата витрачання бланка; код витрачання бланка; відомості про нотаріуса, яким витрачено бланк; додаткові відомості; дата та час реєстрації; особа, що здійснила реєстрацію;
– відмітка про відсутність за вказаними параметрами пошуку відомостей у Єдиному реєстрі;
– відомості про особу, яка надала витяг з Єдиного реєстру.

Плата за видачу інформаційної довідки, повного та скороченого витягів з Єдиного реєстру бланків не стягується.

Також у нормативному акті врегульовано порядок зберігання бланків нотаріальних документів.

Так, у разі виявлення факту втрати або викрадення бланків завідуючий конторою, архівом чи приватний нотаріус зобов'язаний негайно внести відомості про це до Єдиного реєстру.

Відповідний територіальний орган Міністерства юстиції негайно повідомляє Постачальника про реєстрацію приватної нотаріальної діяльності нотаріуса, про зупинення чи припинення його діяльності, а також про анулювання виданого на ім'я нотаріуса свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Відповідне повідомлення передається Постачальнику факсом у день реєстрації приватної нотаріальної діяльності (зупинення, припинення тощо) та надсилається поштою.

Після надходження до Постачальника повідомлення про зупинення, припинення нотаріальної діяльності, анулювання виданого на ім'я нотаріуса свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю видача бланків такій особі забороняється.

Наступна видача нотаріальних бланків приватному нотаріусу здійснюється після надходження Постачальнику повідомлення відповідного територіального органу Міністерства юстиції про поновлення приватної нотаріальної діяльності цього нотаріуса.

---

[157] Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання: Наказ Міністерства юстиції України від 04 листопада 2009 р. № 2053/5. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1043-09

Відповідно п. 9.1 Порядку ведення Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, недійсними бланками вважаються:

– зіпсовані під час виготовлення (зокрема зіпсовані при виготовленні документа);
– анульовані внаслідок того, що вчинення нотаріальної дії не відбулося;
– дефектні (через відсутність або пошкодження захисної сітки, друкованого тексту, водяних знаків, серій або номерів на бланках, наявність дубльованих номерів);
– відсутні при відкритті пачки, втрачені або викрадені.

Недійсним бланкам присвоюються коди витрачання від 21 до 26 Порядку ведення Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів.

Завідуючі державними нотаріальними конторами, державними нотаріальними архівами чи приватні нотаріуси (п. 9.3 Порядку ведення Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів) зобов'язані протягом п'яти робочих днів після зіпсуття чи анулювання бланків здійснити їх знищення, про що складається відповідний акт у двох примірниках. Один примірник акта про знищення зіпсованих чи анульованих бланків зберігається у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві, у приватного нотаріуса, другий примірник акта – протягом п'яти робочих днів надсилається Постачальнику (НАІС). Знищення дефектних бланків здійснюється Постачальником, про що складається акт про знищення.

За несвоєчасне внесення або невнесення відомостей про витрачання бланків або недійсні бланки, втрату або викрадення бланків, що сталося з вини державних та приватних нотаріусів згідно з пунктом 2.9 вказаного Порядку, порушення пунктів 9.2 та 10.5 вказаного Порядку відповідний територіальний орган Міністерства юстиції відповідно до пункту 3 частини першої статті 29-1 Закону України «Про нотаріат» зупиняє діяльність приватного нотаріуса або притягує до дисциплінарної відповідальності державного нотаріуса.

Варто зауважити, що за систематичне невжиття перелічених заходів, начальник відповідного територіального органу Міністерства юстиції несе персональну відповідальність, передбачену чинним законодавством.

6.5. Електронні сервіси у сфері фінансової та бюджетної політики

Удосконалення автоматизованих процесів формування та виконання бюджетів різних рівнів охоплює й електронне звітування суб'єктів державного сектора з використанням інформаційних технологій та електронного цифрового підпису.

Концепцією розвитку електронного урядування в Україні[158] у сфері фінансової та бюджетної політики передбачено вдосконалення автоматизованих процесів формування та виконання бюджетів різних рівнів.

В Україні створено Систему подання електронної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів і державними цільовими фондами (АС «Є-Звітність»)[159].

---

[158] Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМУ від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250287124

[159] Про затвердження Змін до Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування: Наказ Міністерства фінансів України від 02.03.2018 р. № 340. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0357-18

АС «Є-Звітність» передбачає створення особистого електронного кабінету розпорядникам (одержувачам) бюджетних коштів та фондам загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування (клієнти Казначейства), які складають та подають фінансову та/або бюджетну звітність до органу Казначейства за місцем обслуговування.

Вона – єдиний формат подання електронної звітності клієнтів Казначейства і є важливим кроком модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі, в яку закладені, зокрема:

– форми фінансової звітності, затверджені національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»[160];

– склад та порядок складання місячної, квартальної і річної бюджетної звітності, вимоги до розкриття її елементів.

АС «Є-Звітність» дає можливість:

– заповнити в електронному вигляді затверджені форми фінансової звітності, перевірити, підписати ЕЦП кожну форму фінансової звітності та подати до органу Казначейства за місцем обслуговування;

– на підставі даних бухгалтерського обліку, що формуються в інформаційній системі Казначейства, скласти бюджетну звітність за відповідними формами, перевірити її, заповнити форми щодо розкриття елементів бюджетної звітності, підписати ЕЦП кожну форму бюджетної звітності та подати до органу Казначейства за місцем обслуговування;

– головним розпорядникам бюджетних коштів та розпорядникам бюджетних коштів нижчого рівня, до мережі яких включені розпорядники (одержувачі) бюджетних коштів, контролювати стан складання та подання звітності до органу Казначейства підвідомчими установами, дотримання термінів подачі звітності, встановлених органом Казначейства. У разі необхідності своєчасно звертати увагу підвідомчих установ на допущені викривлення (неточності) при заповненні показників у відповідних формах звітності;

– здійснювати автоматизовану консолідацію всіх форм фінансової та бюджетної звітності на кожному рівні консолідації;

– прискорити перевірку органами Казначейства звітності, зокрема на відповідність даним бухгалтерського обліку органів Казначейства, що формуються в інформаційній системі Казначейства.

Однак процедура підключення до АС «Є-Звітність» диференційована залежно від того, підключилася чи не підключилася установа до системи дистанційного обслуговування «Клієнт Казначейства – Казначейство», та має чи не має відповідна структура ключі ЕЦП іншого акредитованого центру сертифікації ключів (АЦСК) (рис. 6.1).

Для прикладу схематично зобразимо алгоритм дій для підключення до АС «Є-Звітність» за наявності підключення до системи дистанційного обслуговування «Клієнт казначейства – Казначейство»:

---

[160] Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 р. № 1541. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10

Рис. 6.1. Підключення до АС «Є-Звітність»

Електронний кабінет платника податків

Інформаційно-телекомунікаційну систему «Електронний кабінет» запроваджено відповідно до Наказу Мінфіну від 14.07.2017 р. № 637 «Про затвердження Порядку функціонування Електронного кабінету»[161].

Відповідно до п. 14.1.56 (2) ст. 14 ПКУ, *електронний кабінет* – електронна система взаємовідносин між платниками податків та державними, зокрема контролюючими, органами з питань реалізації їхніх прав та обов'язків[162].

Електронний кабінет (ЕКП) складається з:

– апаратно-програмного комплексу;

– портального рішення для користувачів – платників податків, робота в якому здійснюється онлайн (через Інтернет у режимі реального часу) та не вимагає обов'язкового використання спеціалізованого клієнтського застосування;

– портального рішення для користувачів – державних, зокрема контролюючих, органів;

– програмного інтерфейсу (API), що дає змогу реалізувати повноту функціоналу електронного кабінету;

– інших засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем.

Порядок функціонування електронного кабінету визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику[163].

Вхід до Електронного кабінету здійснюється за адресою: http://cabinet.sfs.gov.ua, а також через офіційний веб-портал ДФС (рис. 6.2).

---

[161] Про затвердження Порядку функціонування Електронного кабінету: Наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2017 № 637. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0942-17

[162] Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

[163] Про затвердження Порядку функціонування Електронного кабінету: Наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2017 № 637. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0942-17

Рис. 6.2. Електронний кабінет платника

Зазначимо, що Електронний кабінет працює цілодобово та забезпечує такі можливості:

– перегляд у режимі реального часу інформації про платника податків, що використовується контролюючими органами;

– перегляд даних оперативного обліку податків та зборів (дані карток платників податків);

– перегляд даних системи електронного адміністрування ПДВ;

– одержання інформації у вигляді документа, який формується автоматизовано шляхом вивантаження інформації з електронного кабінету із накладенням електронного підпису посадової особи та печатки контролюючого органу;

– проведення звірення розрахунків з бюджетом, з одержанням документа про стан розрахунків із накладенням електронного підпису посадової особи та печатки контролюючого органу;

– надання заяви про повернення помилково або надлишково сплачених сум податків;

– автоматизоване визначення обов’язкових для подання платником податків форм податкової звітності;

– автоматизоване визначення рахунків для сплати податків конкретним платником податків;

– заповнення, перевірки та подання податкових декларацій до контролюючого органу;

– реєстрація акцизних накладних в Єдиному реєстрі акцизних накладних;

– отримання повідомлень про проведення податкових перевірок, отримання актів та довідок за наслідками перевірок;

– адміністративне оскарження рішень контролюючих органів (подання заперечень на акт перевірки, подання скарги тощо);

– перевірка статусу контрагента за базами даних Мінфіну, наприклад, про статус реєстрації платником ПДВ, про наявність порушень податкового законодавства, наявність податкового боргу;

– внесення змін до реєстраційних даних платника податку, наприклад, у разі зміни посадових осіб;

– надання заяви про перехід на спрощену систему оподаткування;

– взяття на облік на митниці;

– подання заяв та інших документів для отримання сертифікатів походження EUR.1;

– реєстрація та подання звітності про використання РРО;

– отримання довідок та інших документів, які видаються податковими органами;

– інформація про всі відправлені й отримані через Електронний кабінет документи, з зазначенням дати та часу відправлення й отримання, зберігаються безстроково і будь-коли доступні платникам податків.

Електронний кабінет має функціональні частини: відкрита (загальнодоступна) частина та приватна частина (особистий кабінет).

Для забезпечення взаємодії засобами Електронного кабінету в приватній частині (особистий кабінет), яка є індивідуальною персоніфікованою веб-сторінкою користувача, платник податків здійснює електронну ідентифікацію з використанням ЕЦП відповідальних осіб платника (директора, бухгалтера, осіб, які мають право підпису), наданого будь-яким акредитованим центром сертифікації ключів відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис». Приватна частина (особистий кабінет) Електронного кабінету забезпечує надання платнику податків послуг, перелік яких передбачено ПК України.

Відкрита частина.

Користуватись послугами відкритої частини можна без ідентифікації особи (без використання ЕЦП).

Через відкриту частину ЕКП доступні такі можливості для платника (громадянина):

1) ознайомлюватися з останніми новинами (нововведеннями) ЕКП;

2) скористатися інформацією з реєстрів, що є загальнодоступними;

3) отримати інформацію про граничні терміни сплати податків, зборів, обов’язкових платежів та подання звітності (податковий календар);

4) роздрукувати бланки податкової звітності;

5) заповнити, зберегти та роздрукувати Декларацію про майновий стан і доходи фізичних осіб;

6) отримати контакти й адреси діючих центрів обслуговування платників (ЦОП) (див. рис. 6.3).

Приватна частина.

Робота у приватній частині провадиться з використанням електронного цифрового підпису.

Після ідентифікації особи залежно від типу платника доступні такі розділи:

1) новини;

2) інформація з реєстрів;

3) податковий календар;

4) бланки податкової звітності;

5) декларація про майновий стан;

6) контакти й адреси центрів обслуговування платників;

7) облікові дані платника;

8) звітність;

9) вхідні/вихідні документи;

10) листування з органами ДФС;

11) подання заяв, запитів для отримання інформації;

12) стан розрахунків із бюджетом;

13) реєстрація податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних;

14) сервіси системи «Електронного адміністрування ПДВ» (для платників ПДВ);

15) сервіси системи «Електронного адміністрування реалізації пального» (СЕА РП).

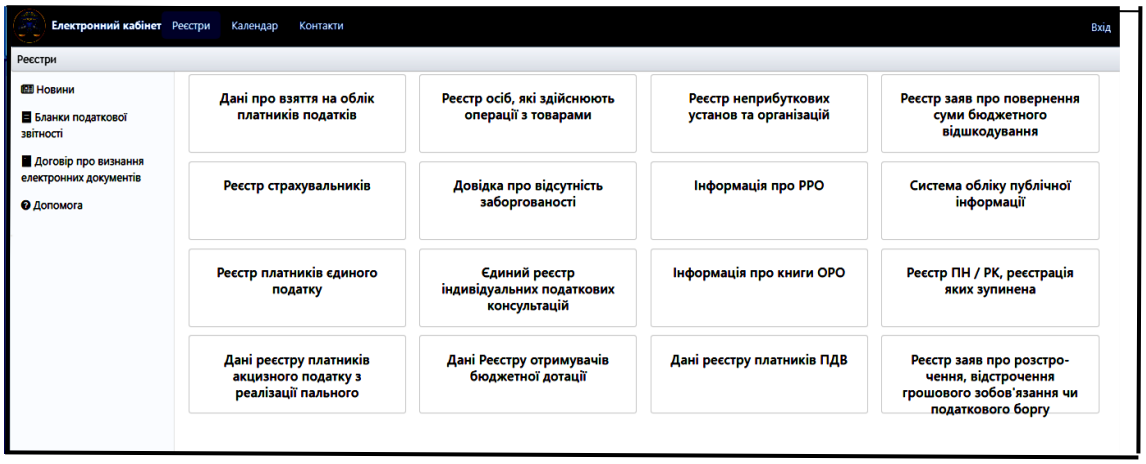

Рис. 6.3. Відкрита частина ЕКП

У разі виникнення питань із приводу користування ЕКП можна звернутися за телефоном 0800501007 або написати на поштову скриньку infozvit@sfs.gov.ua.

Електронна звітність

Електронна звітність – можливість доставити до контролюючих органів звіти в електронному вигляді. Електронний звіт – спеціальний відформатований файл, зашифрований і підписаний електронним цифровим підписом суб’єкта господарської діяльності та надісланий контролюючому органу засобами телекомунікаційного зв’язку.

Нині в Україні за допомогою електронних звітів можна звітувати до всіх основних контролюючих органів. Серед них – Державна фіскальна служба, Державна служба зайнятості, Державна служба статистики[164].

Для захисту інформації, що передається, застосовуються засоби криптозахисту. Так, перед надсиланням на сформований файл звіту накладається ЕЦП суб’єкта господарювання, після чого підписаний файл шифрується за допомогою відкритого сертифіката органу, для якого призначено звіт.

Безпечність передання забезпечується тим, що розшифрувати файл звіту може тільки контролюючий орган – адресат, а ідентифікація суб’єкта господарської діяльності відбувається за допомогою перевірки електронного цифрового підпису.

[164] Про затвердження Порядку обміну електронними документами з контролюючими органами: Наказ Міністерства фінансів України від 06.06.2017 р. № 557. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0959-17

Із погляду закону, надісланий і прийнятий контролюючим органом електронний звіт має таку саму юридичну силу, як і його паперовий еквівалент.

Державна фіскальна служба забезпечує приймання електронних звітів, створених у затвердженому форматі та підписаних за допомогою надійних засобів електронного цифрового підпису, не беручи до уваги те, за допомогою якого саме програмного продукту створено такий звіт. Платники податків самостійно визначаються із вибором програмного забезпечення з формування та подачі звітності в електронному вигляді. Можливе використання власних програмних продуктів або провідних розробників бухгалтерських програм.

Засобами Електронного кабінету платники податків можуть подавати такі форми податкової звітності: Податкова декларація з податку на прибуток підприємств, Податкова декларація платника єдиного податку третьої групи (юридичні особи), Податкова декларація зі збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну і теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками, Податкова декларація з податку на додану вартість, Декларація акцизного податку та ін.

Державною фіскальною службою України, крім приймання податкової звітності в електронному вигляді запроваджено приймання й обробку звітності, яка подається до Пенсійного фонду України, Державної служби статистики України та Державної служби зайнятості України.

Електронна митниця

Тенденції світового розвитку встановлюють нові завдання зі спрощення митних процедур і процедур логістики під час ввезення та вивезення товарів на (з) території країни, зменшення ризиків порушення безпеки, для чого необхідно створювати електронні інформаційні системи, які будуть функціонально сумісні з аналогічними системами різних країн, доступні, керовані, безпечні, об’єднані та контрольовані.

Створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» спрямовано на зміцнення митної безпеки України, адаптацію Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби та нової комп’ютеризованої транзитної системи ЄС, оперативне отримання актуальної і достовірної інформації про наміри щодо здійснення зовнішньоекономічних операцій, створення умов для пришвидшення процедур митного контролю та митного оформлення, поліпшення соціального й інформаційного обслуговування населення, вдосконалення інформаційної інфраструктури Держмитслужби[165].

«Електронна митниця» поєднує інформаційно-телекомунікаційні технології та сукупність механізмів їх застосування. Створення зазначеної дає можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалювати митне адміністрування.

Автоматизована система «Єдиного вікна» при митному оформленні товарів і транспортних засобів[166] передбачає здійснення всіх видів контролю за допомогою ІТ-системи митниці. Зазначимо, це значно спрощує та скорочує час на проведення

[165] Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця»: Розпорядження КМУ від 17.09.2008 р. № 1236-р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1236-2008-%D1%80

[166] Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю: Постанова КМУ від 25.05.2016 р. № 364. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/364-2016-%D0%BF

митних процедур, оскільки єдина електронна база даних дає змогу контролюючим органам здійснювати інформаційну взаємодію в автоматичному режимі.

Відповідно до нормативних документів, час на прийняття рішення контролюючим органом щодо здійснення відповідного виду контролю становить 4 години. Крім того, огляд товарів проводиться одночасно всіма контролюючими органами не пізніше, ніж через 24 робочі години від запропонованого підприємством часу.

«Єдине вікно» передбачає наявність централізованої бази даних, до якої суб'єкти господарювання подають документи в електронному вигляді. Митні органи й органи контролю мають одночасний доступ до бази та виконують свої функції.

6.6. Електронні сервіси у галузі соціального захисту

6.6.1. Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування

Поняття, ознаки та мета Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Визначення поняття Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування подано у ст. 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI[167], де зазначено, що це організаційно-технічна система, призначена для накопичення, зберігання та використання інформації про збір та ведення обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, його платників та застрахованих осіб, що складається з реєстру страхувальників та реєстру застрахованих осіб.

Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування складається з реєстру страхувальників, який формує та веде Державна фіскальна служба України[168] та реєстру застрахованих осіб, що формує та веде Пенсійний фонд України.

Пенсійний фонд формує та веде реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. Однак він не може корегувати зміст поданих роботодавцем відомостей про фізичну особу (наприклад, вносити самостійно зміни й уточнення).

Основні ознаки Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування:

1) це організаційно-технічна система, тобто це система персоніфікованого обліку, до якої надходить інформація з різних джерел.

---

[167] Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text

[168] Положення про реєстр страхувальників: наказ Мінфін України від 24.11.2014 р. № 1162. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1554-14#Text

Наприклад, відповідно до ст. 18 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», – це відомості від державних реєстраторів юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; платників єдиного внеску; застрахованих осіб; фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування; органів доходів і зборів та уповноважених суб'єктів для обліку даних Єдиного державного демографічного реєстру; державної служби зайнятості; територіальних органів Пенсійного фонду за результатами перевірок платників єдиного внеску тощо;

2) система містить інформацію (відомості) такого змісту:

– про збір та ведення обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

– про платників єдиного внеску;

– про застрахованих осіб.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування **в обов'язковому порядку та на регулярній основі** з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Кожен платник єдиного внеску береться на облік у порядку, передбаченому ст. 5 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Отже, тільки у Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування можна отримати відомості про сплату єдиного внеску та про набуття застрахованими особами права на отримання страхових **виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування**.

Тобто дані з Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування слугують для призначення (перерахунку) громадянам пенсій та страхових виплат за окремими видами державного соціального страхування.

Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 22 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV, інформація з Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування потрібна для призначення всіх видів державної соціальної допомоги та субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива[169].

Також дані з Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування допомагають виявити факти використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю роботодавцями, банками, підприємствами, установами й організаціями. Також дані використовуються для аналізу зайнятості випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої та вищої освіти та для обміну інформацією з Централізованим банком даних з проблем інвалідності[170].

---

[169] Про затвердження Положення про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового соціального страхування: Постанова Пенсійного фонду від 18.06.2014 р. № 10-1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0785-14#Text

[170] Про затвердження Положення про централізований банк даних з проблем інвалідності: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 121. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121-2011-%D0%BF#Text

Відповідно ведеться облік не тільки сплати єдиного внеску, але й платників і застрахованих осіб у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування та здійснюється їх ідентифікація;

3) мета – накопичення, зберігання, автоматизованої обробки та використання такої інформації. Також у такий спосіб здійснюється контроль за достовірністю цих даних.

Основне призначення Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування – це використання інформації з системи.

Зміст відомостей із Реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Загальна характеристика інформації з Державного реєстру:

1) це офіційна інформація (сформована на підставі бухгалтерських та інших документів);

2) містить достовірні, об'єктивні та актуальні дані;

3) використання інформації здійснюється за цільовим призначенням;

4) передбачений обмежений доступ суб'єктів до інформації;

5) певний обсяг даних із реєстру страхувальників може отримати кожна особа шляхом введення податкового номера/серії або номера паспорта страхувальника та його найменування;

6) більшість відомостей не перебувають у відкритому доступі;

7) склад даних реєстру визначений законодавчо і не може бути розширено на рівні підзаконно-нормативно правових актів.

Порядок отримання інформації з Реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Є два передбачені законодавством способи отримання інформації на безоплатній основі:

1) обмін інформацією між певними органами державної влади;

2) за запитом визначеного законодавством вичерпного переліку суб'єктів, які вправі отримувати відомості у встановленому порядку, а саме[171]:

а) з реєстру страхувальників:

– платники єдиного внеску та/або застраховані особи або уповноважені ними треті особи;

б) з реєстру застрахованих осіб:

– роботодавці, банки, підприємства, установи й організації – тільки з метою її використання для обслуговування громадян (за їхньою згодою або у випадках та порядку, встановлених законодавством у сфері захисту персональних даних).

Водночас страхувальникам надається інформація про застрахованих осіб, які перебувають у трудових відносинах з цими страхувальниками, за період перебування особи у трудових відносинах із страхувальником, а також відомості про страховий стаж цих застрахованих осіб, необхідні для призначення соціальних виплат.

За такої умови надання інформації з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру іншим юридичним і фізичним особам, крім органів праці та соціального захисту

[171] Про затвердження Порядку надання інформації з реєстру страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування: Наказ Мінфін України від 21.07.2017 р. № 651. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-17#Text; Про затвердження Положення про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загально- обов'язкового соціального страхування: Постанова Пенсійного фонду від 18.06.2014 р. № 10-1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0785-14#Text

населення, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, допускається лише за рішенням суду у випадках, передбачених законом.

Взаємодія суб'єктів інформаційного обміну передбачає обмін даними з Державного реєстру в електронному вигляді або на паперових носіях на постійній основі так і на основі окремих запитів у встановленому порядку, а саме:

1) між Державною фіскальною службою України (утворена на базі Міністерства доходів та зборів України), Пенсійним фондом України та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування[172];

2) між Пенсійним фондом та центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах праці, трудових відносин та зайнятості населення, соціального захисту населення (наразі це Міністерство соціальної політики України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі України[173];

3) між Пенсійним фондом України та центральним орган виконавчої влади у сфері освіти і науки (наразі – Міністерство освіти та науки України) (йдеться тільки про інформацію з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру).

4) між Пенсійним фондом України та органами соціального захисту населення (дані з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру)[174].

Також під час здійснення верифікації та моніторингу державних виплат центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову та бюджетну політику (наразі – Міністерство фінансів України), безоплатно отримує відомості з Державного реєстру в електронній формі у форматі бази даних, витягу та/або в іншій формі на підставі договорів про обмін інформацією.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про верифікацію та моніторинг державних виплат» від 03.12.2019 р. № 324-IX верифікація – комплекс заходів щодо збору та перевірки достовірності інформації, що визначена законодавством для призначення, нарахування та/або здійснення державних виплат і впливає на визначення права на отримання та розмір таких виплат, а також виявлення невідповідності даних у автоматизованих інформаційних системах, реєстрах, базах даних. Державними виплатами є пенсії, допомоги, пільги, субсидії, соціальні стипендії, інші виплати, що здійснюються за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування. Систематична діяльність з проведення аналізу інформації, отриманої під час верифікації, та аналізу результатів верифікації отримала назву моніторинг[175].

---

[172] Про затвердження Порядку обміну інформацією між Міністерством доходів і зборів України, Пенсійним фондом України та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування: Наказ Міндоходів і зборів України від 19.09.2013 р. № 494 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1733-13#n13

[173] Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства соціальної політики України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики України: Наказ Мінсоцполітики від 29.07.2016 р. № 831 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1160-16#Text

[174] Про затвердження Порядку надання в електронній формі інформації з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування органам праці та соціального захисту населення: Постанова правління Пенсійного фонду України від 20.02.2017 № 2-1 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0598-17#Text

[175] Про верифікацію та моніторинг державних виплат: Закон України від 03.12.2019 р. № 324-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-20

Щодо відомостей, які містять ознаки використання праці неоформлених працівників і порушень законодавства про працю, інформаційний обмін здійснюють між собою на централізованому рівні в електронній формі:

1) Державна служба України з питань праці (центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю);

2) Пенсійний фонд України;

3) Державна фіскальна служба України (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову та митну політику).

Натомість на територіальному рівні (органи Пенсійного фонду України та органи Державної фіскальної служби України) інформаційний обмін здійснюється на паперових носіях[176].

Окрім цього інформація з Державного реєстру може надаватися центральним органам виконавчої влади та державним підприємствам, що належать до сфери їх управління для аналізу зайнятості випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої та вищої освіти.

Реєстр страхувальників

Поняття та зміст реєстру страхувальників

Відповідно до ч. 1. ст. 19 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» реєстр страхувальників – це автоматизований банк відомостей, створений для ведення обліку платників єдиного внеску – страхувальників.

За формування та ведення реєстру страхувальників відповідає центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Наразі ним є Державна фіскальна служба України (ДФС), яка здійснює свої повноваження відповідно до Положення про Державну фіскальну службу України[177]. Однак 21 серпня 2019 р. розпочала свою роботу також Державна податкова служба України, яка також забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, формування та ведення реєстру страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, надання відповідно до закону інформацію з реєстру страхувальників органам державної влади, Пенсійному фонду України та фондам загальнообов'язкового державного соціального страхування[178].

Користувачами цього реєстру є податкові органи, Пенсійний фонд та фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування.

На виконання вимог Положення про реєстр страхувальників Державна податкова служба України оприлюднює на власному офіційному вебсайті дані з реєстру страху-

---

[176] Про Порядок обміну інформацією про відомості, що містять ознаки використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю: Постанова правління Пенсійного фонду України від 29.05.2017 р. № 11-1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/z0776-17#n14

[177] Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF#Text

[178] Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text

вальників про взяття на облік/зняття з обліку страхувальника, які підлягають щоденному оновленню.

Відомості про платника єдиного внеску зберігаються в реєстрі страхувальників протягом 5-ти років із дати зняття його з обліку.

У режимі «Інформація з реєстрів» відкритої частини електронного сервісу «Електронний кабінет платника» (оновлена версія), а також у вкладці «Інформація з реєстрів» у меню електронних сервісів на головній сторінці веб-порталу Державної фіскальної служби за посиланням: https://cabinet.sfs.gov.ua/registers розміщені електронні сервіси. Один із них має назву «Реєстр страхувальників» (рис. 6.1).

Безкоштовний доступ до довідкової інформації про страхувальника надається кожному шляхом введення в систему відповідних даних, а саме податкового номера/серії або номера паспорта страхувальника та його найменування (для юридичних осіб) чи П.І.Б. для фізичних.

Рис. 6.1. Електронний кабінет платника

Обравши вкладку реєстр страхувальників, отримаємо такі відомості у новому вікні (рис. 6.2).

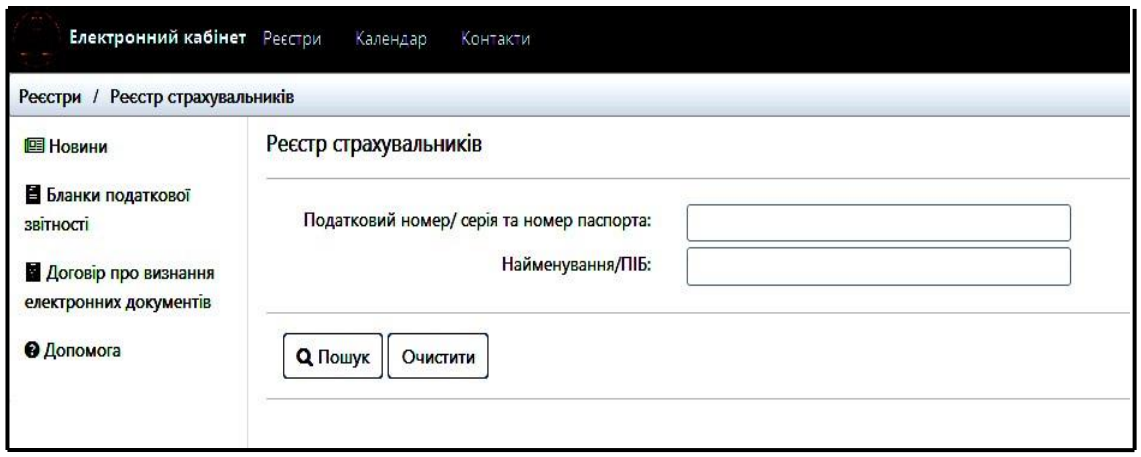

Рис. 6.2. Реєстр страхувальників

Далі потрібно ввести необхідні дані про страхувальника і за результатами пошуку можна отримати такі відомості:

1) найменування або прізвище, ім'я та по батькові страхувальника;
2) дата взяття на облік платника єдиного внеску;
3) реєстраційний номер платника єдиного внеску;
4) найменування та код контролюючого органу.

Інші дані реєстру перебувають у закритому доступі, які можна отримати тільки за запитом, зокрема і документальне підтвердження наведених на офіційному порталі даних.

Наразі не передбачено вичерпного переліку даних, які має містити цей реєстр.

Зокрема, відповідно до п. 2 ст. 19 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» сюди належать такі відомості:

1) податковий номер або серія (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті);

2) найменування або прізвище, ім'я, по батькові;

3) місцезнаходження (для юридичної особи) та місце проживання (для фізичної особи);

4) реєстраційний номер платника єдиного внеску;

5) види економічної діяльності, зокрема основний;

6) наявність трудових (цивільно-правових) договорів зі застрахованими особами;

7) інша інформація, необхідна для обліку платників, їх зобов'язань та сплати єдиного внеску.

Порядок отримання відомостей з реєстру страхувальників

Законодавство України передбачає отримання інформації з реєстру страхувальників на безоплатній основі за запитом платника єдиного внеску та/або застрахованої особи тоді, коли йдеться про повних обсяг відомостей з закритим доступом.

Порядок надання інформації з реєстру страхувальників затверджений наказом Міністерства фінансів України від 21.07.2017 р. № 651, постановою Правління Пенсійного фонду України від 21.07.2017 р. № 16-1 «Про затвердження Порядку надання інформації з реєстру страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування».

Запит про отримання витягу з реєстру страхувальників (за ф. № 1-ЗРС) подається одним із таких способів:

1) особисто платником єдиного внеску та/або застрахованою особою чи уповноваженою на це особою до територіального органу Державної фіскальної служби України;

2) надсилається поштою;

3) в електронній формі засобами електронного зв'язку з дотриманням вимог закону щодо електронного документообігу й електронного цифрового підпису.

Водночас запит може бути поданий і до контролюючого органу за основним місцем обліку платника єдиного внеску, і до іншого контролюючого органу.

Запит обов'язково має бути підписаний заявником із зазначенням дати.

І. Критерії пошуку відомостей у реєстрі страхувальників

	Юридична особа або відокремлений підрозділ
	Фізична особа

Необхідне позначити знаком «√«або «+«.

Податковий номер або серія (за наявності), номер паспорта*										

Найменування або прізвище, ім'я та по батькові платника єдиного внеску та/або платника, який має право на добровільну сплату єдиного внеску

_____

_____

ІІ. Відомості про особу, яка подала запит

	платник єдиного внеску
	застрахована особа

Необхідне позначити знаком «√«або «+«.

Податковий номер або серія (за наявності), номер паспорта*										

Найменування або прізвище, ім'я та по батькові

_____

_____

Телефон для здійснення зв'язку										

	Особисто
	Керівник
	особа, яка має право вчиняти юридичні дії від імені юридичної особи без довіреності
	уповноважена особа (за довіреністю)

Необхідне позначити знаком «√«або «+«.

_____ _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

ІІІ. Відомості про отримання витягу/довідки з реєстру страхувальників (заповнюється на запиті в паперовому вигляді)

Дата отримання витягу/довідки «___» _____ 20__ року

_____ _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

З лютого 2019 року запрацював електронний сервіс, який надає можливість подати запит на отримання витягу з реєстру страхувальників. Для цього потрібно скористатися приватною частиною (особистим кабінетем) Електронного кабінету зі застосуванням електронного цифрового підпису (рис. 6.3).

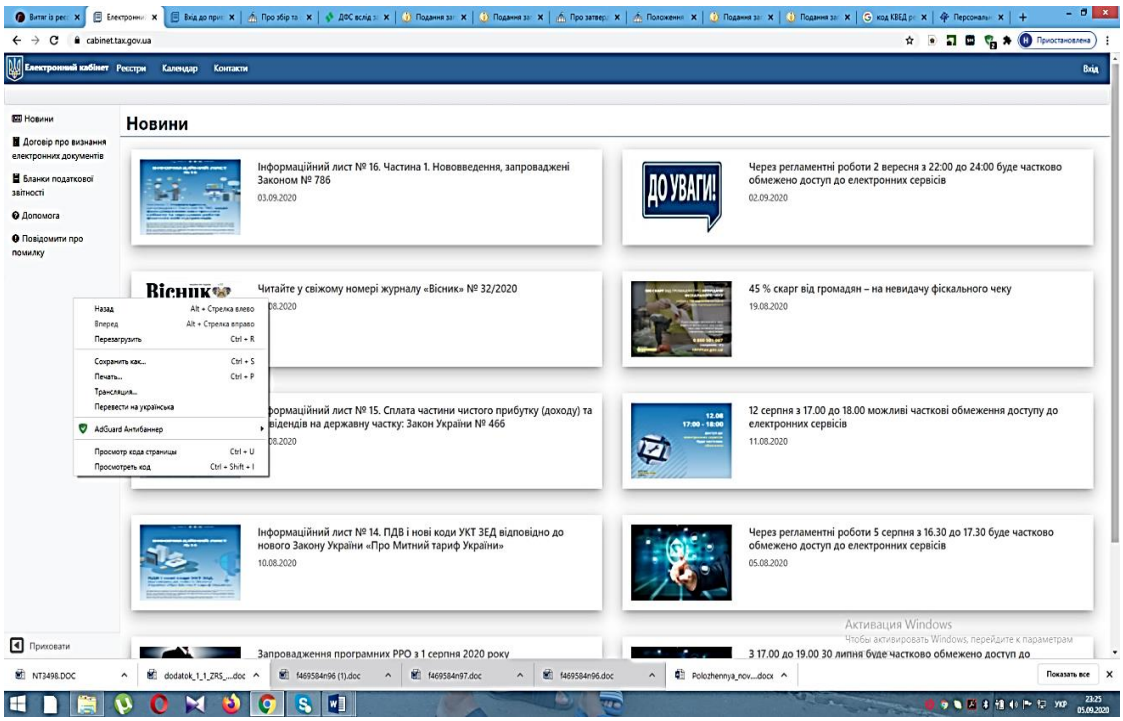

Рис.6.3. Верхня горизонтальна навігаційна панель для входу

Офіційна сторінка електронного кабінету https://cabinet.tax.gov.ua

У правому кутку верхньої горизонтальної навігаційної панелі кнопка «Вхід» надає доступ до приватної частини електронного кабінету (рис. 6.4).

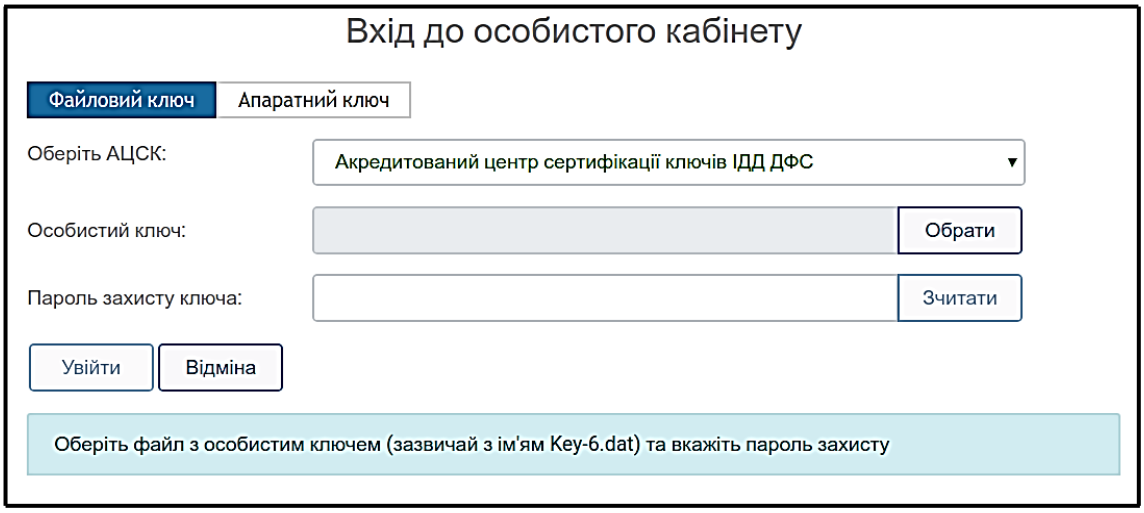

Рис. 6.4. Вхід до особистого кабінету

Отримавши доступ до особистого кабінету необхідно в меню Ведення звітності обрати Запит про отримання витягу з реєстру страхувальників (ф. № 1-ЗРС) (J1303801), заповнити відповідні поля, підписати та надіслати. За допомогою навігаційної верхньої панелі система дозволяє працювати з документами та відображає їхній статус в опрацюванні (рис. 6.5).

Важливим є отримання від Державної фіскальної служби Квитанції в електронному вигляді, в якій зазначено дату та номер реєстрації відповідного запиту. Цей документ підтверджує, що запит отримано та опрацьовується.

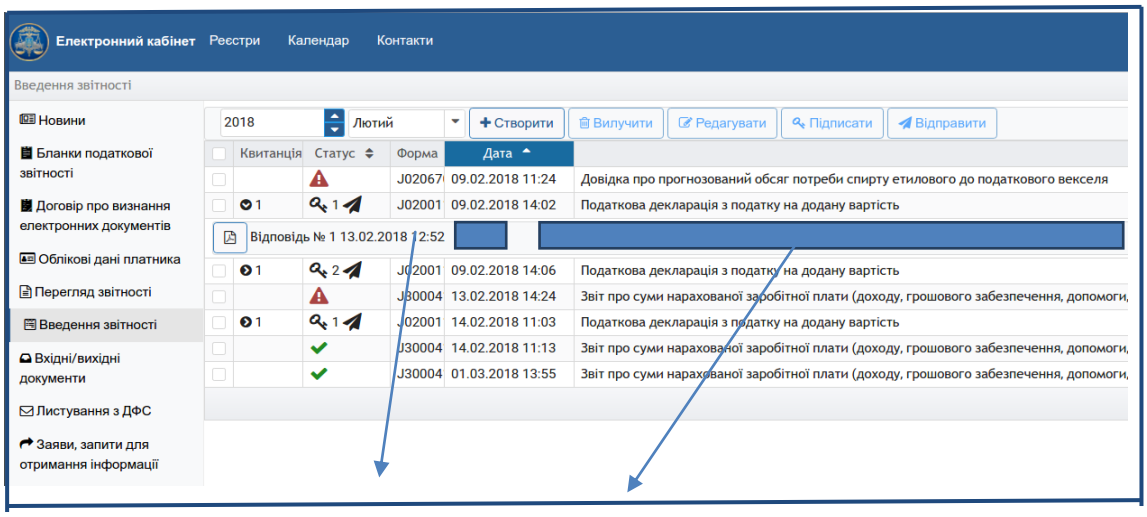

Рис. 6.5. Вікно Введення звітності з верхнею панеллю навігації

«Запит про отримання витягу з реєстру страхувальників» (ф. № 1-ЗРС) (J1303801).

Формою отримання інформації є витяг із реєстру страхувальників встановленої форми та довідка про відсутність відомостей у реєстрі страхувальників. Витяг із реєстру страхувальників формується залежно від категорії платників і містить відомості з реєстру страхувальників, які є актуальними на дату формування витягу.

Один із таких документів надається протягом двох робочих днів, що настають за днем отримання такого запиту. Для отримання документа потрібно пред'явити паспорт або інший документ, що посвідчує особу.

Залежно від категорії платників є три різновиди витягів встановленої форми, а саме:

а) витяг із реєстру страхувальників (щодо юридичної особи або відокремленого підрозділу) за формою № 1-ВРС;

б) витяг із реєстру страхувальників (щодо фізичної особи-підприємця або фізичної особи, яка провадить незалежну професійну діяльність) за формою № 2-ВРС;

в) витяг із реєстру страхувальників (щодо фізичної особи, яка бере добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування) за формою № 3-ВРС.

У постанові Правління Пенсійного фонду України «Про затвердження Порядку надання інформації з реєстру страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування» міститься вичерпний перелік відомостей, які надаються за кожним різновидом витягів.

Кожен тип витягу має свою форму. Зокрема, J1438101 – для юридичної особи або відокремленого підрозділу (ф. № 1-ВРС);

F1438201 – для фізичної особи-підприємця або фізичної особи, яка провадить незалежну професійну діяльність (ф. № 2-ВРС);

F1438301 – для фізичної особи, яка бере добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування (ф. № 3-ВРС).

Витяг/довідка видається (направляється) платнику єдиного внеску та/або застрахованій особі у такому порядку:

1) у паперовому вигляді у контролюючий орган.

Витяг/довідка підписується посадовою особою контролюючого органу та скріплюється відповідною печаткою;

2) якщо особа подала запит в електронному вигляді, то витяг/довідка надсилається на адресу електронної пошти, з якої надійшов запит, з накладенням електронної печатки відповідного контролюючого органу.

Зауважимо, що тільки у разі особистого звернення фізичної особи надається:

– інформація про встановлення в реєстрі страхувальників ознаки «пенсіонер за віком» (із зазначенням дати встановлення пенсії за віком) або «особа з інвалідністю» (із зазначенням дати встановлення пенсії по інвалідності або соціальної допомоги та дати закінчення терміну, до якого встановлена інвалідність), яка зазначається у витягу з реєстру страхувальників (ф. № 2-ВРС);

– витяг з реєстру страхувальників щодо фізичної особи, яка бере добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування (ф. № 3-ВРС).

РЕЄСТР ЗАСТРАХОВАНИХ ОСІБ

Поняття та зміст реєстру страхувальників

Відповідно до ч. 1. ст. 20 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» реєстр застрахованих осіб – автоматизований банк відомостей, створений для ведення єдиного обліку фізичних осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до закону.

Такі дані належать до персональних даних та конфіденційної інформації про особу і тому використовується з дотриманням вимог Закону України «Про інформацію» та про «Про захист персональних даних».

Реєстр застрахованих осіб формує та веде Пенсійний фонд. Користувачами цього реєстру є податкові органи та фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування. Користувачами цього реєстру є податкові органи, Пенсійний фонд та фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Відповідно до п. 5 Положення про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування цей реєстр забезпечує:

– облік застрахованих осіб у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування та їх ідентифікацію;

– накопичення, зберігання та автоматизовану обробку інформації про страховий стаж та заробітну плату (дохід, грошове забезпечення, допомогу, компенсацію), про набуття застрахованими особами права на отримання страхових виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– нарахування та облік виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

На відміну від реєстру страхувальників, ця система складається з електронних облікових карток кожної застрахованої особи з присвоєнням номера облікової картки.

Відомості зберігаються в Пенсійному фонді України протягом усього життя особи, а після її смерті – протягом 75 років на паперових та/або електронних носіях за наявності засобів, що гарантують ідентичність паперового й електронного документів.

Про створення облікової картки Пенсійний фонд України формує та надсилає страхувальнику на електронну адресу, зазначену в звітності, повідомлення про відкриття персональної електронної облікової картки застрахованої особи за встановленою формою або надає таке повідомлення застрахованій особі при особистому зверненні до органів Пенсійного фонду України.

ПОВІДОМЛЕННЯ
про відкриття персональної електронної облікової картки застрахованої особи

Номер повідомлення: □□□□□□□□□□□□□□
Дата формування повідомлення: □□.□□.□□□□

Надано на запит:

Реєстраційний номер облікової картки платника податків:										

Серія та номер паспорта:										

Прізвище, ім'я, по батькові застрахованої особи:

Номер облікової картки застрахованої особи:										

Дата відкриття персональної облікової картки: □□.□□.□□□□

Кожна персональна картка містить такий обсяг інформації:

1) відомості про застрахованих осіб;

2) інформацію про набуття прав на одержання страхових виплат за всіма видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

3) інформацію про виплати за всіма видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Персоніфіковані відомості про заробітну плату (дохід, грошове забезпечення, допомогу, компенсацію) застрахованих осіб, на яку нараховано і з якої сплачено страхові внески, та інші відомості подаються до Пенсійного фонду роботодавцями, підприємствами, установами, організаціями, військовими частинами й органами, які виплачують грошове забезпечення, допомогу та компенсацію відповідно до законодавства.

Відомості про непрацюючого іншого з подружжя працівника дипломатичної служби, який перебуває за кордоном за місцем довготермінового відрядження такого працівника, подаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері зовнішніх зносин (наразі – це Міністерство закордонних справ України), уповноваженим органом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період (таким центральним органом виконавчої влади наразі є Міністерство оборони України).

Відомості про фізичних осіб-підприємців та осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, подаються безпосередньо зазначеними особами.

Кожна персональна картка складається з 3-х частин:

1. Умовно-постійна частина картки.

Вона містить такі дані:

– унікальний номер електронної облікової картки;

– номер посвідчення застрахованої особи;

– прізвище, ім'я та по батькові на момент створення електронної облікової картки;

– прізвище, ім'я та по батькові на поточний момент;

– дата народження;

– стать;

– унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі та серія, номер і назва документа, з якого взяті відомості до персональної облікової картки;

– громадянство;

– номер телефону (за згодою);

– відмітка про смерть.

2. Частина картки, що відображає загальний страховий стаж, заробітну плату (дохід, грошове забезпечення), розмір сплаченого єдиного внеску та інші дані, необхідні для обчислення та призначення страхових виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Її складовими є такі відомості:

– реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті);

– рік, за який внесено відомості;

– розмір єдиного внеску за відповідний місяць;

– сума сплаченого єдиного внеску за відповідний місяць;

– професійна назва роботи;

– посада;

– дані про особливі умови праці, що дають право на пільги зі загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– сума виплат (доходу), з якої сплачено страхові внески за відповідний місяць;

– сума призначеної пенсії;

– кількість відпрацьованих застрахованою особою календарних днів (годин) за відповідний місяць;

– інша інформація, необхідна для обчислення та призначення страхових виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– інформація про страхові випадки;

– дата страхового випадку;

– вид страхового випадку.

3. Частина картки, що відображає здійснення виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування:

– вид страхової виплати;

– вид соціальної пільги;

– вид соціальної виплати;

– дата, з якої призначено виплату;

– дата початку та закінчення виплати (пільги);

– сума виплати (помісячні суми виплати);

– індексація страхової виплати.

Відомості про страховий стаж та заробітну плату (дохід, грошове забезпечення), розмір сплаченого єдиного внеску та інші дані, що містяться в реєстрі застрахованих осіб, використовуються для обчислення та призначення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Зміст персональної екектронної облікової картки визначається також ч. 3 ст. 21 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», де передбачено певні доповнення та зміни зокрема.

До умовно-постійної частини персональної електронної облікової картки замість номера посвідчення застрахованої особи належать дані щодо серії, номера і найменування документа, що посвідчує особу.

У другій частині реєстраційний номер облікової картки платника податків можна замінити на код згідно з ЄДРПОУ.

Особливості загальнообов'язкового державного пенсійного страхування відображені у третій, четвертій та п'ятій частина з картки.

Це частина персональної електронної облікової картки, яка відображає виплату за рахунок коштів Пенсійного фонду пенсії застрахованій особі за місяцями, а саме:

– номер електронної пенсійної справи;
– номер архівної електронної пенсійної справи в електронному архіві пенсійних справ;
– дата, з якої призначено пенсію;
– поточний місяць нарахування (перерахунку, індексації) пенсії;
– сума періодів страхового стажу;
– коефіцієнт страхового стажу;
– коефіцієнт заробітної плати (доходу, грошового забезпечення);
– заробітна плата (дохід, грошове забезпечення) для обчислення, перерахунку, індексації пенсії на поточний момент;
– поточний розмір пенсії для виплати;
– відомості про членів сім'ї, які перебувають на утриманні застрахованої особи, та її дітей;
– інформація про уповноважену особу, яка одержала звернення про призначення (перерахунок) пенсії.

Четверта частина відображає участь застрахованої особи в накопичувальній системі пенсійного страхування, стан накопичувального пенсійного рахунку застрахованої особи або здійснення виплат її спадкоємцям за рахунок коштів, що обліковуються на такому рахунку, а також відомості про стан індивідуального пенсійного рахунку застрахованої особи в недержавному пенсійному фонді-суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення їй пенсійних виплат:

– сума заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) учасника накопичувальної пенсійної системи, з якої сплачено страхові внески за відповідний місяць;
– сума страхових внесків, сплачена до накопичувальної системи пенсійного страхування за останній звітний рік;
– дата перерахування страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування;
– кількість одиниць пенсійних активів застрахованої особи в накопичувальній системі пенсійного страхування;
– загальна сума коштів застрахованої особи в накопичувальній системі пенсійного страхування;

– реквізити обраного застрахованою особою недержавного пенсійного фонду – суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення, з яким укладено пенсійний контракт, реквізити адміністратора і зберігача такого фонду;

– сума коштів, що обліковується на індивідуальному пенсійному рахунку застрахованої особи в недержавному пенсійному фонді – суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення;

– сума одноразової виплати, сплаченої відповідно до статті 56 цього Закону застрахованій особі в накопичувальній системі пенсійного страхування або її спадкоємцю, дата такої виплати;

– реквізити страхової організації, з якою укладено договір страхування довічної пенсії (у разі укладення);

– дата укладення договору страхування довічної пенсії та розмір страхової виплати за цим договором (у разі укладення);

– сума коштів, перерахована з накопичувальної системи пенсійного страхування страховій організації, обраній застрахованою особою, для оплати договору страхування довічної пенсії, дата її перерахування;

– сума штрафної санкції та пені, сплачена агентом-страхувальником за несвоєчасне перерахування сум страхових внесків на користь учасника накопичувальної системи пенсійного страхування, дата її сплати;

– відмітка про дату смерті застрахованої особи;

П'ята частина персональної електронної облікової картки відображає тільки звернення застрахованої особи, надання інформації про застраховану особу та інші відомості щодо реалізації прав застрахованої особи у системі пенсійного забезпечення.

Важливо, що інформація з Реєстру застрахованих осіб, що містить відомості про реєстраційний номер облікової картки платника податків, серію та номер паспорта громадянина України, його сімейний стан, інформацію про інвалідність (групи, підгрупи, причини інвалідності із зазначенням у відповідних випадках нозологічних форм захворювань), матеріальний стан, адресу, дату і місце народження, місце проживання та перебування, надається винятково особі, якої вони стосуються (уповноваженій нею особі), а також у випадках, передбачених законами (п. 10 Положення про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування).

Порядок отримання інформації з реєстру застрахованих осіб.

Порядок отримання інформації в електронній формі для суб'єктів інформаційного обміну, якими є Пенсійний фонд України; органи праці та соціального захисту населення; державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України» регулюється Наказом Мінсоцполітики від 20.02.2017 р. № 252 «Про затвердження Порядку надання в електронній формі інформації з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування органам праці та соціального захисту населення»[179].

Усім іншим суб'єктам відомості з реєстру застрахованих осіб можна отримати тільки у порядку, який затверджений Постановою Пенсійного фонду України «Про за-

[179] Про затвердження Порядку надання в електронній формі інформації з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування органам праці та соціального захисту населення: Наказ Мінсоцполітики від 20.02.2017 р. № 252. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0598-17#Text

твердження Положення про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування» від 18.06.2014 р. № 10-1[180].

Законодавство України передбачає, що Пенсійний фонд України та територіальні органи Пенсійного фонду України надають інформацію з реєстру застрахованих осіб на безоплатній основі в паперовій та/або електронній формі.

У п. 8 Положення про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування передбачено, що інформація з Реєстру застрахованих осіб надається територіальними органами Пенсійного фонду України в паперовій формі:

1) застрахованій особі особисто в разі пред'явлення паспорта (іншого документа, що посвідчує особу), документа, який підтверджує реєстраційний номер облікової картки платника податків або право здійснювати будь-які платежі за серією та/або номером паспорта, або свідоцтва про загальнообов'язкове соціальне страхування чи пенсійного посвідчення;

2) у разі якщо застрахованою особою є неповнолітня або недієздатна особа чи особа, цивільна дієздатність якої обмежена, – батькам, опікуну, піклувальнику (законному представнику), представнику закладу, який здійснює опіку та піклування, при пред'явленні документів, що дають змогу територіальному органу Пенсійного фонду України ідентифікувати застраховану особу та її законного представника чи піклувальника або представника закладу, який здійснює опіку та піклування, а також документів, що підтверджують статус законного представника застрахованої особи чи її піклувальника або представника закладу, який здійснює опіку та піклування (відповідне посвідчення, свідоцтво про народження, рішення суду тощо);

3) представнику застрахованої особи чи страхувальника – при пред'явленні документів, що посвідчують особу представника та її повноваження діяти від імені особи, яку він представляє, а також засвідчених копій документів, що дають змогу територіальному органу Пенсійного фонду України ідентифікувати застраховану особу, страхувальника.

Доступ до особистих пенсональних даних особи здійснюється через через веб-портал електронних послуг (http://portal.pfu.gov.ua). Для цього потрібно зареєструватися. Важливо, що в такий спосіб можна перевірити чи сплачує роботодавець страхові внески, оформити запит на попередню підготовку документів тощо.

Документ про інформацію з реєстру формується програмним способом та надається в електронній формі. Такий документ включає обов'язкові атрибути – перевірочні коди (цифровий та QR) та засвідчується електронним цифровим підписом, що є аналогом електронної печатки ПФУ.

Документ надається:

– після ідентифікації особи (страхувальника або застрахованої особи) у базі даних веб-порталу ПФУ, а також застрахованим особам через термінали доступу, зокрема автоматизовані, суб'єктів, підключених до інформаційних сервісів на веб-порталі електронних послуг ПФУ відповідно до укладених з Фондом.

Відповідно до змісту п. 6 Положення про про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування інформація

[180] Про затвердження Положення про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового соціального страхування: Постанова правління Пенсійного фонду України від 18.06.2014 р. № 10-1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0785-14#Text

формується та надається за такими встановленими формами (відповідний додаток до цього нормативно-правового акту):

1) індивідуальні відомості про застраховану особу – додаток № 3–5;

2) дані про нараховану заробітну плату (дохід, грошове забезпечення) – додаток № 6;

3) дані про нараховану заробітну плату (дохід, грошове забезпечення) в межах максимальної величини, яка враховується для розрахунку всіх соціальних виплат, – (додаток № 7);

4) витяг з Реєстру застрахованих осіб – додаток № 8;

5) дані про трудовий та страховий стаж – додаток № 9;

6) дані про особливі умови праці – додаток № 10;

7) довідка про розмір пенсії пенсіонера – додаток № 11 (для паперової форми), № 12 (для електронної форми);

8) довідка для призначення субсидій – додаток № 13 (для паперової форми), № 14 (для електронної форми).

Якщо у Реєстрі застрахованих осіб відсутня інформація про застраховану особу за визначеними параметрами, то формується та надається довідка про відсутність індивідуальних відомостей про особу за формою згідно з додатком № 15.

Для використання електронної послуги потрібно зайти на веб-портал Пенсійного фонду України за посиланням «Вхід» (рис. 6.5).

Інформацію з Реєстру можна отримати в електронній формі після реєстрації самої особи або страхувальника на веб-порталі електронних послуг Пенсійного фонду України з використанням електронного цифрового підпису.

Застрахованій особі, яка особисто звернулася до органів Пенсійного фонду України, індивідуальні відомості надаються при пред'явленні паспорта, довідки органу доходів і зборів про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків або свідоцтва про загальнообов'язкове соціальне страхування чи пенсійного посвідчення за місцем проживання.

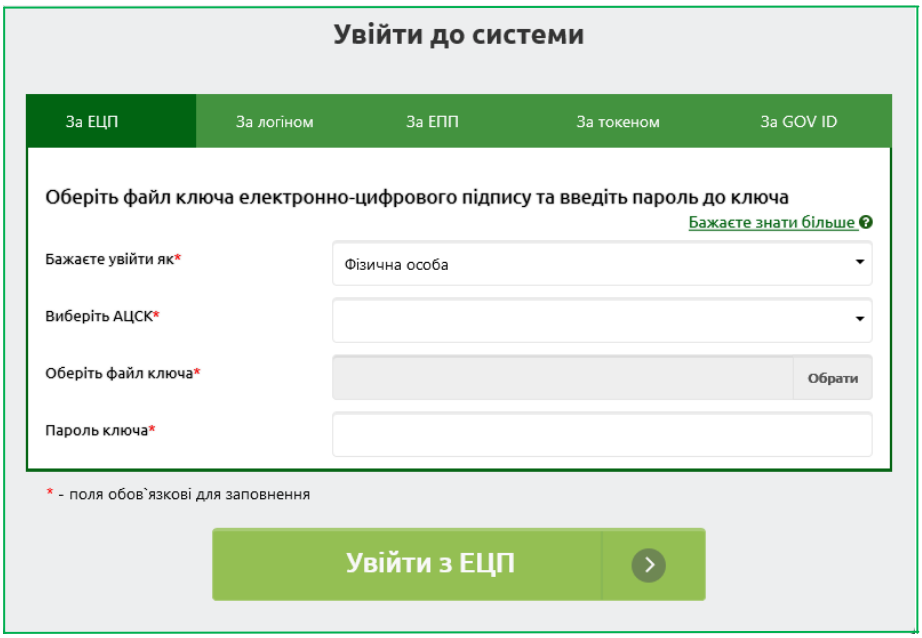

Рис. 6.5. Вхід на веб-портал Пенсійного фонду України

Особам, які не є громадянами України, але працюють на території України і не мають реєстраційного номера облікової картки платника податків, індивідуальні відомості надаються при пред'явленні документа, що посвідчує особу.

Страхувальникам надається інформація про застрахованих осіб, які перебувають у трудових відносинах із цими страхувальниками, виключно за період перебування особи у трудових відносинах зі страхувальником.

6.6.2. Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності

Відповідно до Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян[181] тимчасова непрацездатність працівників засвідчується листком непрацездатності, виданим з використанням засобів вебсервісу ЕРЛН. Порядок видачі, продовження та обліку документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність розроблено відповідно до статті 31 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»[182], Постанови Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 328 «Деякі питання організації ведення Електронного реєстру листків непрацездатності та надання інформації з нього»[183], Постанови Кабінету Міністрів України від 03 березня 2020 року № 159 «Про особливості ведення Електронного реєстру листків непрацездатності до забезпечення інформаційної взаємодії електронної системи охорони здоров'я з Електронним реєстром листків непрацездатності»[184]. Ці нормативно-правові акти визначають порядок видачі, продовження та обліку листків непрацездатності в Електронному реєстрі листків непрацездатності (Реєстр) та видачі, продовження й обліку інших документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, здійснення контролю за правильністю їх видачі.

Листок непрацездатності видається: 1) громадянам України, іноземцям, особам без громадянства, які проживають в Україні і працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законодавством, на підприємствах, установах, організаціях незалежно від форми власності та господарювання, зокрема в іноземних дипломатичних та консульських установах, інших представництвах нерезидентів або у фізичних осіб; 2) особам, обраним на виборні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та в інших органах; 3) фізичним особам-підприємцям; 4) особам, які провадять незалежну професійну діяльність; 5) членам фермерського господарства; 6) застрахованим особам – громадянам

---

[181] Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, затв. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13.11.2001 № 455. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1005-01

[182] Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 21.12.2000 № 1105-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text

[183] Деякі питання організації ведення Електронного реєстру листків непрацездатності та надання інформації з нього: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 328. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-2019-%D0%BF#Text

[184] Про особливості ведення Електронного реєстру листків непрацездатності до забезпечення інформаційної взаємодії електронної системі охорони здоров'я з Електронним реєстром листків непрацездатності: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2020 року № 159. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-osoblivosti-vedennya-elektronno-a159

України, іноземцям, особам без громадянства, які проживають в Україні, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Право видачі листків непрацездатності надається: 1) лікуючим лікарям, які перебувають у трудових відносинах із закладами охорони здоров'я незалежно від форми власності або з фізичними особами-підприємцями, що зареєстровані та одержали в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики; 2) лікуючим лікарям стаціонарів протезно-ортопедичних підприємств; 3) лікуючим лікарям туберкульозних санаторно-курортних закладів; 4) фельдшерам у місцевостях, де відсутній лікар, а також на плаваючих суднах; 5) лікуючим лікарям, які є фізичними особами-підприємцями, що зареєстровані та одержали в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики; 6) головам лікарсько-консультаційних комісій; 7) лікуючим лікарям реабілітаційних відділень санаторно-курортних закладів.

Протягом дії карантину (COVID-19), встановленого відповідно до законодавства, видача листків непрацездатності може здійснюватися лікарем, що надає первинну медичну допомогу на підставі звернення та опитування пацієнта за допомогою засобів телефонного зв'язку або іншими засобами телекомунікацій з обов'язковим відповідним записом у первинно-обліковій медичній документації пацієнта, що знаходиться на амбулаторному лікуванні.

При видачі та продовженні документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність, зазначаються призначений пацієнту режим лікування (стаціонарний, амбулаторний, постільний, домашній, санаторний, вільний тощо) та відповідна причина непрацездатності: тимчасова непрацездатність унаслідок захворювання або травми, що не пов'язані з нещасним випадком на виробництві; вагітність та пологи; необхідність догляду за хворою дитиною; необхідність догляду за хворим членом сім'ї; необхідність догляду за дитиною віком до трьох років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною; карантин, накладений відповідно до законодавства; ізоляція від COVID-19; тимчасове переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу; протезування з поміщенням у стаціонар протезноортопедичного підприємства; перебування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм; тимчасова непрацездатність унаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання).

Не мають права видачі листків непрацездатності лікарі: системи екстреної медичної допомоги; закладів служби крові; закладів судово-медичної експертизи; бальнеогрязелікувальних, косметологічних та фізіотерапевтичних лікарень і курортних поліклінік; будинків відпочинку; туристичних баз; зубопротезних поліклінік (відділень); санаторно-курортних закладів (окрім лікарів реабілітаційних відділень санаторно-курортних закладів).

Видача листка непрацездатності здійснюється на підставі перекладених на державну мову та нотаріально засвідчених документів, які підтверджують тимчасову втрату працездатності під час перебування за межами України.

Заразом видача та продовження документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність, здійснюються тільки після особистого огляду хворого лікуючим лікарем (фельдшером), про що робиться відповідний запис у медичній карті амбулаторного чи стаціонарного хворого з обґрунтуванням тимчасової непрацездатності.

Листок непрацездатності (довідка) видається і закривається в одному лікувально-профілактичному закладі, крім випадків доліковування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортних закладів. За наявності показань для подальшого лікування іншим лікувально-профілактичним закладом видається новий листок непрацездатності (довідка) як продовження попереднього.

Окрім того листок непрацездатності (довідка) в амбулаторно-поліклінічних закладах видається лікуючим лікарем (фельдшером) переважно за місцем проживання чи роботи. У разі вибору особою лікуючого лікаря і лікувально-профілактичного закладу не за місцем проживання чи роботи документи, що засвідчують тимчасову непрацездатність, видаються за наявності заяви-клопотання особи, погодженої з головним лікарем обраного лікувально-профілактичного закладу, або його заступником, засвідченої підписом та круглою печаткою лікувально-профілактичного закладу.

Цікавим є те, що особам, у яких тимчасова непрацездатність настала поза постійним місцем проживання і роботи (під час відрядження, санаторно-курортного лікування, відпустки тощо), листок непрацездатності (довідка) видається за місцем їх тимчасового перебування з дозволу головного лікаря лікувально-профілактичного закладу на число днів непрацездатності. А в разі стаціонарного лікування поза постійним місцем проживання зокрема й з інших адміністративних районів міста, листок непрацездатності видається з дозволу головного лікаря, засвідчується його підписом і печаткою лікувально-профілактичного закладу на число днів, необхідних для лікування.

Очевидно, що така значна кількість суб'єктів, які беруть учать у видачі лікарняних, та можливість їхньої видачі в різних адміністративно-територіальних одиницях нашої країни, за умови їхньої реєстрації «вручну», дає можливість для зловживань. Підробити лікарняний легко. Фонд соціального страхування перевіряє тільки 11% всіх довідок[185]. А сам лікарняний захищений лише серією та номером. Лікарняний відкриває лікар і поки пацієнт хворіє, роботодавець може і не знати, що його працівник пішов на лікарняний, або знати тільки зі слів працівника. Надалі працівник приносить лікарняний тільки після одужання.

Водночас оплата перших п'яти днів непрацездатності здійснюється за рахунок коштів роботодавця, починаючи з шостого дня – органами Фонду соціального страхування України на підставі Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Згідно з інформацією сайту Фонду, кількість виданих та продовжених листків непрацездатності лікувально-профілактичними закладами за 9 місяців 2019 р. по Україні становила 3 880 639. З них на оплату за рахунок коштів Фонду за цей період надійшло 2 309 206 листків непрацездатності.

За рік співробітниками Фонду перевіряється від 10 до 11% усієї кількості оплачених за рахунок Фонду листків непрацездатності.

Протягом І півріччя 2020 року робочими органами виконавчої дирекції Фонду та їх відділеннями проведено 5 630 перевірок страхувальників щодо правильності використання страхувальниками страхових коштів Фонду. Сума коштів Фонду, охоплена контролюючими заходами за І півріччя 2020 року, становила 4 382 818,3 тис. гривень. За результатами перевірок винесено 3 614 рішень про повернення сум неправомірних витрат коштів Фонду та застосування фінансових санкцій на загальну суму 14 015,2 тис. грн. За результатами таких перевірок щороку в бюджет Фонду повертається

[185] Офіційний сайт Фонду соціального страхування. URL: http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index

понад 1,5 млн грн, та ще на суму близько 1 млн грн упереджуються неправомірні виплати коштів[186].

Сьогодні Фонд не має можливості в автоматичному режимі отримувати інформацію про кількість лікарняних, оформлених конкретними лікарнями та лікарями, оскільки база даних закладів охорони здоров'я не передана Міністерством охорони здоров'я України для використання у роботі Фондом.

З метою напрацювання законодавчого регулювання питання запровадження Реєстру експертами ініціативи «Разом проти корупції» розроблено проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про запровадження Єдиного електронного реєстру листків непрацездатності».

Положення про Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2011 № 716. Запровадження такого реєстру дозволить лікарям вносити в електронну мережу необхідні відомості про пацієнтів, історію хвороби та інше. Передбачають, що такий реєстр суттєво ускладнить випадки маніпулювання з лікарняними, до того ж – систематизує інформацію про захворюваність в Україні.

Останнє значно полегшить і зробить ефективнішим процес планування і розподілу путівок на санаторно-курортне лікування та реабілітацію.

Реалізація єдиного реєстру листів непрацездатності поділена на три етапи та мала тривати протягом 2016–2017 років. Перші два етапи мали проходити протягом листопада 2016 року до січня 2017 року. В їх ході мали розробити та затвердити технічне завдання та програмний продукт, провести його атестацію з погляду захисту даних та інформації, що циркулювала. Мав затвердитися нормативно-правовий акт щодо ведення Єдиного електронного реєстру листків непрацездатності. На третьому етапі, грудень–лютий 2017 року, такий реєстр мав бути запущений в роботу. Проте процес його запровадження триває і досі.

Електронні лікарняні планувалося ввести з 1 квітня 2020 року, але їх старт відкладено. З вересня такі е-лікарняні мають запрацювати у тестовому режимі, а старт для всіх буде з початку 2021 року. До 10 липня МОЗ приймав заявки від тих медзакладів, які бажали взяти участь у тестуванні. Принаймні такі роз'яснення МОЗ є нині.

Відповідно до Наказу № 716, пілотними областями для введення в дослідну експлуатацію Єдиного електронного реєстру листків непрацездатності є Вінницька, Волинська, Донецька, Івано-Франківська, Луганська, Львівська, Одеська, Харківська, Чернівецька та Чернігівська області в особі управлінь охорони здоров'я обласних державних адміністрацій.

Єдиний електронний реєстр – захищена корпоративна комп'ютерна мережа для ведення реєстру листків непрацездатності в закладах охорони здоров'я та відповідне програмне комп'ютерне забезпечення. Запроваджується він з метою ведення оперативного обліку та контролю виданих та продовжених листків непрацездатності закладами охорони здоров'я усіх форм власності, а також проведення постійного моніторингу захворюваності, поширеності хвороб з подальшим плануванням комплексу профілактичних заходів.

Джерелом формування Реєстру є електронний листок непрацездатності, форма та порядок заповнення якого відповідають зразку, затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонду соціального стра-

[186] Офіційний сайт Фонду соціального страхування. URL: http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index

хування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03.11.2004 № 532/274/136-ос/1406 «Про затвердження зразка, технічного опису листка непрацездатності та Інструкції про порядок заповнення листка непрацездатності».

Доступ до Єдиного електронного реєстру мало б мати обмежене коло фахівців, адже там буде зазначений, зокрема, і діагноз. Користуватися цими даними запропоновано працівникам вітчизняних закладів охорони здоров'я, фахівцям МОЗ та лікарям-експертам Фонду. А інформація з Реєстру надаватиметься та використовуватиметься з додержанням вимог Закону України «Про інформацію» та Закону України «Про захист персональних даних».

Щоденна інформація про видані листки непрацездатності сприятиме оперативному вирішенню питань, спрямованих на поліпшення експертизи тимчасової непрацездатності та запобігання необґрунтованої видачі або продовження листків непрацездатності. Це в кінцевому результаті призведе до інтегрованої впорядкованості всієї роботи з листками непрацездатності та значної економії коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності[187].

Реєстр дозволить позбутися паперових лікарняних. Лікарі за допомогою спеціального програмного забезпечення вводитимуть дані в базу, користуючись своїм електронним цифровим підписом. Пацієнту з 2021 року, мабуть, не треба буде бігати по кабінетам, підписуючи лікарняний, а бухгалтеру на підприємстві вивчати, чи правильно його оформили. Зайшовши до реєстру бухгалтер про все дізнається і підготує заяву-розрахунок лікарняних. Також це виріше проблему застарілості бланку. Усі деталі роботи системи поки що не назвали. Скоріше за все, певний час паперові та електронні лікарняні співіснуватимуть разом. Перехідний період треба не тільки для адаптації лікарів та пацієнтів, але й для увідповіднення нормативних документів. Окрім того, в кінці листопада 2019 року МОЗ профінансував друк більше 3.6 млн бланків лікарняних, яких не вистачало. Очікується, що впровадження електронних лікарняних дозволить ФСС боротися з деякими схемами: видача лікарняних непрофільними лікарями; видачі лікарняних одним лікарем у нереальних кількостях за один день; відправку працівників на фіктивний лікарняний, коли вони фактично працюють, але перебувають на лікарняному та отримують виплати з ФСС.

Загалом цілями ведення Єдиного електронного реєстру лікарняних листків є ведення оперативного обліку і контролю виданих та продовжених листків непрацездатності установами охорони здоров'я всіх форм власності, а також проведення постійного моніторингу захворюваності, поширеності хвороб з подальшим плануванням комплексу профілактичних заходів.

Отож запровадження електронного реєстру має знизити кількість зловживань, пов'язаних з їхньою видачею. Як зазначається, впродовж року в Україні щороку видають понад 7 млн паперових лікарняних. Водночас 20% з них – видані з порушеннями або сфальсифіковані, адже чимало пацієнтів для довідки симулюють різні хвороби[188]. Це означає, що і держава, і бізнес часто втрачають кошти, доплачуючи своїм працівникам. Незабаром представники Фонду соціального страхування України з представниками Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства соціальної політики України та наші експерти розпочнуть роботу над створенням сервісу для електронного реєстру листків непрацездатності.

---

[187] МОЗ визначило, що лікарняні листи повинні реєструватися в електронному реєстрі від 28.10.2011 № 716. URL: https://news.dtkt.ua/ua/labor/social-protection/15574

[188] Ганкевич Р. В Україні створять електронний реєстр листків непрацездатності. URL: https://zaxid.net/v_ukrayini_stvoryat_elektronniy_reyestr_listkiv_nepratsezdatnosti_n1439898

Зазначається, що станом на сьогодні в Україні діє понад 8 тис. лікарень, які видають лікарняні, водночас лише половина з них має комп'ютери для запровадження електронного обігу документів. Утім система працюватиме так, що для функціонування майбутнього електронного обігу лікарняних потрібен хоча б один комп'ютер у лікарні, який під'єднаний до мережі Інтернет. Лікар матиме доступ лише до своїх записів тоді, коли головний лікар – до всіх записів, зроблених у медустанові, а контрольна організація та МОЗ – до всієї бази даних.

Перевірки показують, що лікарняні часто видаються без потреби або з грубими порушеннями, пацієнти симулюють стан своєї хвороби, а підприємці та держава витрачають кошти, що виділяються на забезпечення цих листів непрацездатності. Сама система представлятиме незалежний вебсайт, який буде пов'язаний з іншими базами даних, внесення змін у який контролюватиметься електронними цифровими підписами, якими мають бути забезпечені заклади охорони здоров'я.

Так, у ході реалізації цього заходу планується: поліпшення організації отримання лікарняних; запобігти неправомірності їх видачі; перешкодити в оформленні листка непрацездатності датою, що не відповідає реальному зверненню; слідкувати за кількістю виданих листків непрацездатності.

Нагадаємо, що до запровадження цього реєстру медики видають усі лікарняні, проводячи записи у спеціальні бланки (лікарняні листки). Далі працівник подає його роботодавцю. Згідно з частиною першою ст. 31 Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» підставою для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності, по вагітності та пологах є виданий у встановленому порядку лікарняний лист, а в разі хвороби працівника-сумісника – копія лікарняного листа, засвідчена підписом керівника і печаткою за основним місцем роботи.

Далі згідно з частиною третьою ст. 30 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» рішення про призначення матеріального забезпечення та надання соціальних послуг приймає комісія (уповноваженим) із соціального страхування, що створюється (обирається) на підприємстві, в установі, організації. На підставі рішення комісії (уповноваженого) зі соціального страхування бухгалтерія нараховує суму допомоги по тимчасовій непрацездатності. Нарахування здійснюється на основі таких показників:

1) страховий стаж застрахованої особи;
2) розрахунковий період, за який обчислюється середня зарплата;
3) максимальна сума (гранична величина) заробітної плати;
4) середньоденна заробітна плата.

Згідно з абзацом першим п. 2 Порядку № 1266 «сума страхових виплат застрахованій особі та оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця обчислюється шляхом множення суми денної виплати, розмір якої встановлюється у відсотках середньоденної заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) залежно від страхового стажу, якщо його наявність передбачена законодавством, на кількість календарних днів, що підлягають оплаті»[189].

Якщо тимчасова непрацездатність працівника тривала більше п'яти календарних днів, то для отримання допомоги за рахунок ФСС з непрацездатності роботодавець-страхувальник повинен подати до виконавчої дирекції відділення Фонду заяву-

[189] Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. № 1266. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-%D0%BF/ed20110101

розрахунок, форму якої затверджено Порядком № 26. Вона складається в двох примірниках, один з яких разом з наданими застрахованими особами документами, на підставі яких призначається матеріальне забезпечення, зберігається у страхувальника, а другий подається до робочого органу Фонду.

Згідно з ч. 1 ст. 34 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та п. 8 Порядку № 26 робочі органи Фонду здійснюють фінансування страхувальників протягом десяти робочих днів після надходження заяви-розрахунку. Належна сума лікарняних надходить від ФСС з непрацездатності на окремий поточний рахунок, відкритий роботодавцем у банку виключно для зарахування страхових коштів (згідно з частиною другою ст. 34 Закону про соцстрах).

Кошти з цього рахунку страхувальником може використати лише для надання матеріального забезпечення та соціальних послуг застрахованим особам. Але частина цих коштів має бути утримана: йдеться про ПДФО та військовий збір, бо податковий агент несе відповідальність за їх своєчасну сплату.

Також варто звернути увагу на особливості нарахування лікарняних, які пов'язані з карантином та супровідними до нього подіями: під час простою, який був не з вини працівника (якраз ситуація з карантинними простоями) лікарняний оплачується на загальних підставах (див. лист Мінсоцполітики від 23.06.2020 р. № 6387/0/290-20/45). Ніяких додаткових коефіцієнтів на кшталт «2/3» до суми лікарняних не застосовують; при розрахунку лікарняних дні відпустки за власний рахунок, яка була під час карантину та потрапила у розрахунковий період лікарняних, не враховуються. Це загальне правило, встановлене у п. 3 Порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, постанова Кабміну від 26.09.2011 р. № 1266; дні простою, які потрапили до розрахункового періоду лікарняних, враховуються повністю. Навіть якщо простій був повний. Підстав для виключення їх немає. Такої думки дотримується й фонд у листі ФСС від 28.05.2020 р. № 1367-11-1. Однак такий період включається до страхового стажу. Також враховується й оплата праці, яка отримана за дні простою, оскільки це частина фонду оплати праці (пп. 2.2.12 Інструкції зі статистики заробітної плати, наказ Держкомстату від 13.01.2004 р. № 5); виник новий вид лікарняних – через самоізоляцію. Працівникам, які потрапили на лікарняний через самоізоляцію, лікарняні нараховуються у розмірі 50% середньої зарплати (доходу) незалежно від страхового стажу. Коефіцієнт страхового стажу застосовувати водночас не потрібно. Зверніть увагу, що самоізоляцію підтверджує листок тимчасової непрацездатності, який виданий лікарем. Причина непрацездатності у такому листку «ізоляція від COVID-19–11», а роботодавець складає заяву-розрахунок, у якій вказує причину непрацездатності – «11», тобто ізоляція від COVID-19 (п. 5-1 ч. 1 ст. 22 Закону від 23.09.1999 р. № 1105, а також роз'яснення ФСС). Такі лікарняні платяться 5 днів підприємством, а решта з 6-го дня – ФСС (є ще роз'яснення Держпраці).

Загальний строк самоізоляції становить 14 днів; також можливий ще один вид лікарняного – якщо тимчасова непрацездатність застрахованої особи викликана карантином, накладеним органами санітарно-епідеміологічної служби. Тоді фінансова допомога за рахунок ФСС надається з першого дня і за весь час відсутності на роботі з цієї причини. Про такі лікарняні є роз'яснення від Федерації профспілок та від ФСС.

Очевидно, що процедура нарахування лікарняних є доволі складною і довготривалою, тому порушення чинного законодавства відбуваються доволі часто. У зв'язку з цим Міністерство охорони здоров'я України затвердило черговий захід відповідно по Плану здійснення заходів щодо запобігання корупції у Міністерстві охорони здоров'я

України. Згідно з ним запровадиться електронний реєстр листків непрацездатності з метою унеможливлення зловживань під час їх обігу[190].

Під поняттям Єдиного електронного реєстру листків непрацездатності пропонується розуміти систему введення, накопичення, зберігання, передачі та використання інформації (даних) про видані, продовжені та обліковані листки непрацездатності. Водночас він створюється з метою:

– ведення оперативного обліку та контролю виданих та продовжених листків непрацездатності закладами охорони здоров'я усіх форм власності;

– проведення постійного моніторингу захворюваності, поширеності хвороб з подальшим плануванням комплексу профілактичних заходів[191].

Адже після впровадження єдиного електронного реєстру листків непрацездатності усі дані про пацієнта будуть внесені в базу даних, доступ до котрої матимуть спеціалісти Міністерства охорони здоров'я. Інформація, що вноситиметься у реєстр буде аналогічною, що заповнюється сьогодні у Форму 36 – журналу реєстрації листків непрацездатності.

Планується, що персональні дані про пацієнта будуть доступними обмеженій кількості людей. Скажімо роботодавець матиме інформацію лише про те, що працівник хворий та перебуває на лікарняному; лікар – доступ до даних про усіх пацієнтів, котрих він лікує; головний лікар – до даних усіх пацієнтів лікарні, а певні спеціалісти Міністерства охорони здоров'я до усієї системи.

Згідно з проєктом концепції, лікар отримає можливість здійснити видачу електронного листка непрацездатності з будь-якого засобу інформатизації – комп'ютера, планшета, смартфона).

Ідентифікація і доступ користувача до особистого кабінету в системі реєстру відбуватиметься за аналогом роботи системи «Приват 24».

Відкриття листка непрацездатності відбуватиметься в режимі реального часу, саме за фактом встановлення лікарем тимчасової непрацездатності застрахованої особи. В реєстрі відображатиметься час видачі листка непрацездатності, заклад охорони здоров'я та вид захворювання. Далі лікар ставить свій електронний підпис, і лікарняний листок одразу фіксується в реєстрі. Відтоді його може бачити і роботодавець, і відповідний спеціаліст Фонду соціального страхування України. Всі дані система автоматично перевірятиме на відповідність реєстру страхувальників.

У разі невідповідності даних документ не буде зареєстровано в системі. Це унеможливить видачу листка непрацездатності неіснуючим працівникам неіснуючих підприємств, обіг фальсифікованих та підроблених листків, а також відкриття листка непрацездатності одночасно в декількох закладах охорони здоров'я.

Отже, введення на всій території України електронного реєстру дозволить не тільки забезпечити дієвий контроль за обліком і обґрунтованістю виданих та продовжених листків непрацездатності, але й допоможе здійснювати моніторинг захворюваності населення України та планувати заходи з профілактичного оздоровлення застрахованих осіб. Упровадження реєстру дасть можливість повного контролю за видачею лікарняних з

---

[190] Про затвердження Положення про Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності: Проект наказу Міністерства охорони здоров'я України. URL: https://www.golovbukh.ua/news/13269-qqn-16-m12-13-12-2016-mnsterstvo-ohoroni-zdorovya-zaprovadju-elektronniy-restr-listkv-nepratsezdatnost

[191] Про затвердження Положення про Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2011 № 716. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1521-11

моменту звернення застрахованої особи до закладу охорони здоров'я. Також роботодавці зможуть оперативно отримувати інформацію про лікувальний заклад, що видав лікарняний листок, час звернення застрахованої особи. Наявність реєстру дозволить уникнути тривалого перебування застрахованих осіб на лікарняному, зокрема в різних установах. Вказана система стане першим кроком для впровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування.

6.6.3. Веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України. Електронна пенсійна справа

Із 2016 р. у Пенсійному фонді України впроваджена принципово нова централізована електронна система призначення та виплати пенсій. Завдяки цій системі:

– запроваджується обслуговування громадян в органах Пенсійного фонду незалежно від місця реєстрації та фактичного проживання;

– зменшується тривалість надання послуг в органах Фонду;

– забезпечено централізований облік пенсіонерів, що запобігає, зокрема, подвійним пенсійним виплатам;

– розпочато створення електронних пенсійних справ, які мають замінити мільйони величезних паперових томів, що займають тисячі квадратних метрів архівних площ. Електронна пенсійна справа фактично не може бути сфальсифікована, будь-коли доступна не лише працівнику Пенсійного фонду, але й пенсіонеру, підлягає швидкому та прозорому контролю.

Із 1 листопада 2016 р. запрацював оновлений веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України. Завдяки новим функціональним можливостям значно розширено дистанційний доступ громадян до послуг, що надаються Фондом.

Отже, користувачі веб-ресурсу без черг і зайвих витрат часу можуть скористатися такими електронними послугами:

– отримувати інформацію, накопичену в базах даних персоніфікованого обліку;

– здійснювати контроль за даними, що вносяться в систему персоніфікованого обліку та впливають на пенсійні права (для працюючих);

– отримувати відомості з власної пенсійної справи (для пенсіонерів) щодо суми призначеної пенсії з урахуванням усіх встановлених надбавок, виду пенсії, закінчення строку виплати пенсії тощо;

– подавати заяву-запит на попереднє замовлення паперових документів, зокрема виписки зі системи персоніфікованого обліку, виписки з пенсійної справи (для пенсіонерів), виписки про стан розрахунків із ПФУ (для страхувальників);

– подавати скарги в органи Пенсійного фонду;

– подавати заяви про призначення пенсії в органи Пенсійного фонду;

– подавати заяви про перерахунок пенсії у зв'язку з набутим страховим стажем в органи Пенсійного фонду (для пенсіонерів);

– записатися на прийом в орган Пенсійного фонду з можливістю вибору часу, зручного для відвідування Фонду.

Відповідно до п. 2 Положення про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України, затвердженого постановою прав-

ління ПФУ від 30.07.2015 р. № 13-1[192], веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду (система надання послуг в електронній формі) – сукупність програмно-технічних засобів, що забезпечують оперативне приймання, обробку, зберігання та передачу інформації (даних) під час надання послуг громадянам, застрахованим особам та страхувальникам, а також надання установам банків та організаціям, що здійснюють виплату та доставку пенсій, інформації в електронній формі з дотриманням адресності та заходів щодо захисту відповідних видів інформації (даних).

Водночас електронна пенсійна справа – сукупність інформації, яка обробляється на базі централізованих інформаційних технологій у формі електронних даних для забезпечення призначення/перерахунку та виплати пенсій, формується та ведеться відповідно до вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги» та «Про захист персональних даних», включаючи обов'язкову інформацію про паспортні дані пенсіонера та його місце проживання; копії документів, на підставі яких призначено пенсію (щомісячне довічне грошове утримання, допомогу на поховання тощо) та проводиться її виплата; іншу інформацію, з урахуванням якої визначаються розмір призначеної пенсії та розмір пенсії до виплати з часу її призначення до закриття пенсійної справи.

Цим Положенням визначається також поняття електронної послуги, як надання інформації та/або документів з метою вирішення порушених особою, котра звертається до органів Пенсійного фонду, питань за допомогою засобів веб-порталу. Користувачем електронної послуги є фізична або юридична особа, яка звертається за отриманням послуги, зокрема електронної, та/або інформаційно-консультаційною підтримкою щодо надання послуги.

Відтепер, за наявності електронного цифрового підпису, у громадян з'явилась можливість за допомогою веб-порталу отримувати чималу кількість послуг від Пенсійного фонду дистанційно, фактично не виходячи з дому (рис. 6.6)[193]. Водночас електронні послуги можуть надаватися через мобільний додаток доступу до персональної сторінки користувача послуг.

На веб-порталі електронних послуг Пенсійного фонду можна зареєструватися самостійно, пройти автентифікацію, отримати можливість перегляду всіх своїх звернень до органів Фонду, стану їх обробки, подати заяву на призначення та перерахунок пенсії, переглянути свою електронну пенсійну справу та дані електронної персональної облікової картки застрахованої особи за допомогою електронного цифрового підпису (ЕЦП) (рис. 6.6).

Згідно з Положенням про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України, затвердженого Постановою правління ПФУ від 30.07.2015 р. № 13-1[194], надання органами Пенсійного фонду послуг в електронній формі здійснюється з використанням технологій віддаленого доступу (веб-технологій) та автоматизованої передачі й обробки інформації і охоплює:

– реєстрацію користувачів електронних послуг на веб-порталі;
– доступ до розміщеної на веб-порталі інформації;

---

[192] Про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України: Постанова Пенсійного фонду України від 30.07.2015 р. № 13-1. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0991-15

[193] Веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України. URL: http://portal.pfu.gov.ua

[194] Про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України: Постанова Пенсійного фонду України від 30.07.2015 р. № 13-1. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0991-15

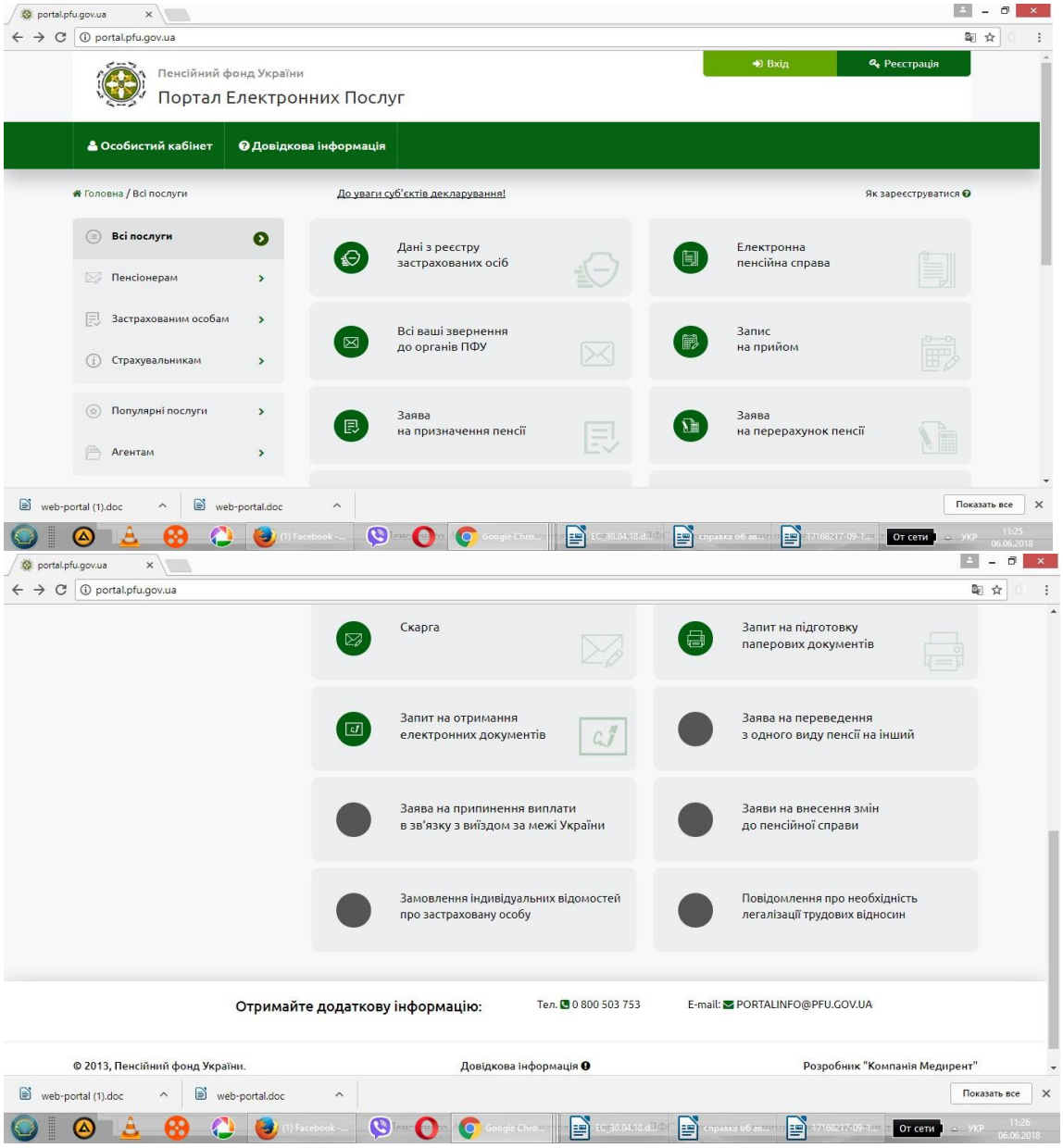

Рис. 6.6. Веб-портал електронних послуг ПФУ

– доступ для користувача електронної послуги до інформації про стан відомостей про застраховану особу, пенсійних виплат, стан відомостей реєстру застрахованих осіб Державного реєстру, стан взаєморозрахунків за зобов'язаннями платника (за умови підтвердження ідентифікації особи, що одержує доступ, шляхом реєстрації особи в базі даних веб-порталу);

– замовлення й отримання в електронному вигляді довідок та/або витягу з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру з використанням перевірочних кодів (для користувачів, які зареєстровані на веб-порталі та ідентифіковані за допомогою електронного цифрового підпису);

– замовлення послуги інформування за допомогою СМС-повідомлення;

– взаємодію користувача електронної послуги з органами Пенсійного фонду з питань:

– заповнення бланків заяви, скарги, пропозиції, запиту в електронній формі;

– стану розгляду заяв, скарг, пропозицій, запитів, поданих в електронній формі;

– подання запитів для підготовки в паперовій формі довідок, інших документів, які заявник одержує під час особистого звернення до органів Пенсійного фонду;

– попереднього запису на прийом в органі Пенсійного фонду;

– одержання іншої необхідної довідкової інформації (місцезнаходження, телефони органів Пенсійного фонду, новини тощо).

Електронні послуги можуть надаватися через агентські пункти після ідентифікації особи засобами веб-порталу.

Реєстрація користувачів електронних послуг на веб-порталі проводиться на підставі заяв, складених за формою згідно з додатками 2, 3 до Положення[202], поданих до органу Пенсійного фонду особисто з пред'явленням документів, що посвідчують особу. В разі подання заяв через уповноваженого представника до заяви додаються документи, що підтверджують його повноваження.

Реєстрація на веб-порталі осіб, які мають кваліфікований електронний підпис або платіжну картку, що одночасно є пенсійним посвідченням, здійснюється автоматично.

Для реєстрації фізичних осіб, зокрема осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізичних осіб-підприємців як користувачів електронних послуг веб-порталу вказуються:

– прізвище, ім'я, по батькові;

– номер облікової картки застрахованої особи та/або номер пенсійного посвідчення;

– дата державної реєстрації згідно з витягом (випискою) з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – для фізичних осіб-підприємців;

– номер мобільного телефону для відправлення СМС-повідомлень (за бажанням).

Для реєстрації страхувальників (підприємств, установ та організацій, інших юридичних осіб, утворених відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами, зокрема філій, представництв, відділень та інших відокремлених підрозділів зазначених підприємств, установ і організацій, інших юридичних осіб, які мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки зі застрахованими особами) як користувачів послуг веб-порталу обов'язково вказуються:

– повне найменування юридичної особи (страхувальника);

– дата державної реєстрації згідно з витягом (випискою) з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;

– код за ЄДРПОУ.

Відповідальна особа ідентифікує особу заявника (уповноваженого представника заявника) шляхом перевірки пред'явлених документів, після чого перевіряє повноту та відповідність указаних у заяві персональних даних особи даним, що містяться у пред'явлених цією особою документах.

Зазначені особи є відповідальними за належну ідентифікацію осіб, які подали заяви.

Відповідальна особа у разі відповідності поданої заяви встановленим вимогам та відсутності розбіжностей у повідомлених заявником відомостях про особу з відомостями

Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування у присутності заявника присвоює його заяві реєстраційний код та видає розписку про одержання заяви органом Пенсійного фонду.

Відповідальна особа реєструє подану заяву в журналі реєстрації, в якому зазначає прізвище, ім'я, по батькові особи заявника, дату подання та порядковий номер заяви.

При реєстрації користувача електронної послуги в базі даних веб-порталу, використовуючи код заяви, одержаний в органі Пенсійного фонду, проводиться автентифікація користувача та створюється персональна сторінка із зазначенням відомого лише користувачу логіна та пароля.

За допомогою персональної сторінки здійснюються доступ до електронних послуг, контроль за їх наданням, а також інші функції.

Незалежно від реєстрації особи на веб-порталі надається доступ до інформації про:

– порядок реєстрації користувача електронної послуги у базі даних веб-порталу;

– права, обов'язки та відповідальність одержувачів пенсійних та інших виплат, що здійснюються Пенсійним фондом України;

– порядок одержання та використання пенсійного посвідчення;

– умови, порядок призначення, перерахунку та виплати пенсій тощо;

– зразки заяв, скарг, пропозицій, запитів на інформацію, інших документів, необхідних для призначення та перерахунку пенсій, переведення з одного виду пенсії на інший, зміни способу виплати пенсій, виплати допомоги на поховання тощо, включаючи можливість роздрукування або заповнення таких документів в електронній формі;

– права, обов'язки та відповідальність застрахованих осіб;

– порядок одержання та використання посвідчення застрахованої особи;

– порядок організації прийому громадян в органах Пенсійного фонду;

– облік страхувальників в органах Пенсійного фонду, їх права та обов'язки;

– порядок ведення персоніфікованого обліку сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших обов'язкових платежів;

– порядок ведення реєстру застрахованих осіб Державного реєстру;

– порядок проведення органами Пенсійного фонду перевірок, а також досудового оскарження рішень органів Пенсійного фонду;

– регулювання правових і фінансових відносин між органами Пенсійного фонду, страхувальниками, зокрема фізичними особами-підприємцями та особами, які забезпечують себе роботою самостійно;

– систему органів Пенсійного фонду, місцезнаходження, номери телефонів органів Пенсійного фонду, новини.

Бланки заяв, передбачених Порядком подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженим постановою правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 р. № 22-1, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 27 грудня 2005 р. за № 1566/11846 (у редакції постанови правління Пенсійного фонду України від 07 липня 2014 р. № 13-1), Порядком подання документів для призначення і виплати щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці органами Пенсійного фонду України, затвердженим постановою правління Пенсійного фонду України від 25 січня 2008 р. № 3-1 (у редакції постанови правління Пенсійного фонду України від 20 березня 2017 р. № 5-1), Переліком та порядком подання документів, необхідних для призначення (перерахунку) пенсій, відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», затвердженим постановою прав-

ління Пенсійного фонду України від 06 квітня 2011 р. № 10-3, розміщуються на веб-порталі Пенсійного фонду України:

– у форматі, придатному для роздрукування або відображення даних, які він містить, електронними засобами для подальшого заповнення вручну або на комп'ютері користувача електронної послуги та подачі цих документів особисто до органів Пенсійного фонду або поштою;

– у форматі, який передбачає можливість заповнення бланка документа в електронній формі (на веб-порталі) Пенсійного фонду України для подальшого надсилання цього документа безпосередньо за допомогою засобів веб-порталу. Водночас забезпечується обробка відповідного документа лише за умови коректного заповнення всіх обов'язкових полів бланка цього документа.

Разом із бланками документів розміщується зразок для заповнення (формат.rtf) та пояснення щодо його заповнення.

Скарги та запити громадян (зокрема щодо надання консультацій і роз'яснень чинного законодавства, пов'язаних із нарахуванням та виплатою пенсій), заяви й інші звернення щодо регулювання відносин між органами Пенсійного фонду та страхувальниками, зокрема фізичними особами-підприємцями та особами, які забезпечують себе роботою самостійно, подаються через веб-портал шляхом заповнення відповідного електронного бланка.

У момент одержання звернення веб-порталом автоматично присвоюється йому реєстраційний номер та спрямовується до органу Пенсійного фонду, зазначеного заявником, про що веб-портал формує та надсилає заявнику повідомлення із зазначенням дати одержання звернення та присвоєного реєстраційного номера.

Зазначене повідомлення надсилається автоматично на адресу електронної пошти, вказаної користувачем електронної послуги, протягом однієї доби з моменту одержання звернення.

Розгляд звернення здійснюється у порядку, передбаченому чинним законодавством.

У разі необхідності надання заявником додаткової інформації або документів з метою всебічного й об'єктивного розгляду звернення за допомогою веб-порталу надсилається повідомлення із зазначенням переліку необхідних документів та/або відомостей, а також інформація стосовно доцільності (за необхідності) особистого звернення заявника (його уповноваженого представника) до відповідного органу Пенсійного фонду.

За результатом відпрацювання одержаного звернення щодо порядку призначення (перерахунку) пенсій, переведення з одного виду пенсії на інший, виплати пенсій та/або допомоги на поховання заявнику надсилається в електронній системі повідомлення, в якому зазначається про необхідність особистого звернення до відповідного територіального органу Пенсійного фонду та надання документів (згідно з видом послуги, яка є предметом звернення) із зазначенням переліку таких документів, місцезнаходження органу Пенсійного фонду, до якого треба звернутися, зручних дати і часу для звернення.

Про результати розгляду звернення заявник повідомляється у спосіб, зазначений ним у зверненні (у письмовій та/або електронній формі).

Якщо відповідь на звернення містить інформацію з обмеженим доступом, включаючи відомості з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру, або інші повідомлені особою відомості для призначення, перерахунку пенсії, допомоги, іншої виплати, поновлення виплати раніше призначеної пенсії, переведення з одного виду пенсії на інший, то така відповідь надсилається поштовим відправленням за адресою, зазначеною у пенсійній (обліковій) справі одержувача як його місце проживання (місцеперебування), а в разі

розбіжностей у повідомлених заявником відомостях про особу з даними пенсійної (облікової) справи або неможливості ідентифікувати особу заявника на адресу електронної пошти заявника надсилається відмова у задоволенні звернення із зазначенням причин такої відмови.

Надання на запит персональних даних в електронній формі, що містяться в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру, електронній пенсійній справі, автоматизованій системі обробки пенсійної документації, здійснюється виключно для користувачів електронних послуг, зареєстрованих у базі даних веб-порталу, з використанням перевірочних кодів та кваліфікованого електронного підпису.

Водночас з метою захисту персональних даних користувач електронної послуги для перегляду зазначеної інформації, крім логіна та пароля, вводить додатковий разовий код, який надсилається на вказану ним адресу електронної пошти та/або шляхом СМС-повідомлення.

Персональні дані фізичних осіб надаються цим особам, зокрема особам, які забезпечують себе роботою самостійно, фізичним особам-підприємцям, з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру в обсязі, передбаченому Положенням про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, затвердженим постановою правління Пенсійного фонду України від 18 червня 2014 року № 10-1, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08 липня 2014 року за № 785/25562, а з електронної пенсійної справи надається інформація щодо виду пенсії, суми призначеної пенсії з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, дати виплати та закінчення виплати пенсії, оподаткування та інші утримання.

Водночас прізвище, ім'я, по батькові особи, щодо якої надаються відомості, реєстраційний номер облікової картки платника податків – фізичної особи або серія та номер паспорта (для громадян, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті) з метою захисту персональних даних від несанкціонованого доступу не наводяться, крім осіб, які зареєстровані на веб-порталі та ідентифіковані за допомогою кваліфікованого електронного підпису, яким інформація надається із зазначенням персональних даних.

Передача з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування персональних даних про застрахованих осіб страхувальникам здійснюється в обсязі, передбаченому Положенням про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, затвердженим постановою правління Пенсійного фонду України від 18 червня 2014 року № 10-1, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08 липня 2014 року за № 785/25562, з дотриманням вимог Законів України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про захист персональних даних» та «Про електронні документи та електронний документообіг» без зазначення прізвища, імені, по батькові особи, щодо якої надаються відомості, реєстраційного номера облікової картки платника податків – фізичної особи або серії та номера паспорта (для громадян, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті), крім осіб, які зареєстровані на веб-порталі та ідентифіковані за допомогою кваліфікованого електронного підпису, яким інформація надається із зазначенням персональних даних.

Онлайн-реєстрація з електронним цифровим підписом (ключем ЕЦП)

Для онлайн-реєстрації й авторизації за електронним цифровим підписом (ЕЦП) необхідно:

1. Зайти на веб-портал ПФУ (http://portal.pfu.gov.ua).

2. На екранній формі «Вхід» у закладці «За ЕЦП» ознайомитись зі списком акредитованих центрів сертифікації ключів (АЦСК), ЕЦП, яких підтримує веб-портал ПФУ.

3. Якщо Ви не маєте ще ЕЦП одного з цих АЦСК, вам необхідно звернутися в АЦСК та отримати ЕЦП. Інформацію щодо оформлення ЕЦП можна отримати в мережі Інтернет залежно від АЦСК, обраного вами.

4. Після отримання ЕЦП – обрати пункт головного меню «Вхід» та виконати перший вхід на веб-портал за ЕЦП (закладка «За ЕЦП»).

Ключ ЕЦП може зберігатися на будь-якому носієві (флешка, диск тощо). Крім того, для внутрішньо переміщених пенсіонерів є можливість зареєструватись за допомогою ЕЦП з електронного пенсійного посвідчення (ЕПП). Якщо пенсіонер, переміщений із тимчасово окупованих територій ще не має ЕПП, то необхідно звернутися до органу ПФУ.

Після отримання ЕПП – зайти на веб-портал ПФУ (http://portal.pfu.gov.ua), обрати пункт головного меню «Вхід» та виконати перший вхід на веб-портал за ЕПП (закладка «За ЕПП»).

2. Реєстрація з подачею заяви до ПФУ

Для реєстрації особисто в Пенсійному фонді потрібно: з'ясувати, до якого територіального органу ПФУ необхідно звернутися для оформлення заяви. Перелік органів ПФУ з їх адресами тут. Прийти до Пенсійного фонду й оформити заяву. В цьому допоможуть фахівці ПФУ. Внесені в заяву відомості перевіряються, вносяться в інформаційну систему Пенсійного фонду. Вам друкується розписка про отримання заяви, а також «реєстраційний код». Цей код необхідний для реєстрації на веб-порталі. Завершити реєстрацію, зайшовши на веб-портал ПФУ в мережі Інтернет і вибравши пункт меню «Реєстрація» у закладці «Реєстрація за заявою». Заповнити реєстраційну форму. Звертаємо вашу увагу, що логін і пароль потрібно вибирати такими, які не містять ваших справжніх імен і прізвищ. Виконання такої рекомендації підвищить рівень захисту ваших персональних даних. Після реєстрації на введену вами електронну адресу прийде лист, необхідний для підтвердження реєстрації. Після підтвердження реєстрації Ви отримаєте повідомлення веб-порталу про успішне завершення реєстрації.

Що потрібно для того, аби зареєструватися на порталі електронних послуг Пенсійного фонду шляхом подачі заяви до ПФУ?

Крок 1. Потрібно підійти до районного ПФУ, взявши з собою ідентифікаційний код і паспорт, та заповнити заяву.

Ви можете підготувати заяву вдома, але фахівці Фонду допоможуть вам у її заповненні.

Форми заяв:

– для громадянина (Додаток № 2 до Положення про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України, затвердженого постановою правління ПФУ від 30.07.2015 р. № 13-1[195]);

[195] Про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України: Постанова Пенсійного фонду України від 30.07.2015 р. № 13-1. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0991-15

– для страхувальника (Додаток № 3 до Положення про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України, від 30.07.2015 р. № 13-1).

Це потрібно для внесення в інформаційну систему Пенсійного фонду та перевірки ваших даних. Після цього ви отримаєте розписку про одержання заяви, а також «реєстраційний код» – код заяви. Цей код необхідний вам для реєстрації на веб-порталі, отже, зберігайте його в таємниці до моменту завершення реєстрації!

Крок 2. Зайдіть на портал електронних послуг Пенсійного фонду http://portal.pfu.gov.ua/ та натисніть «Реєстрація» (рис. 6.7).

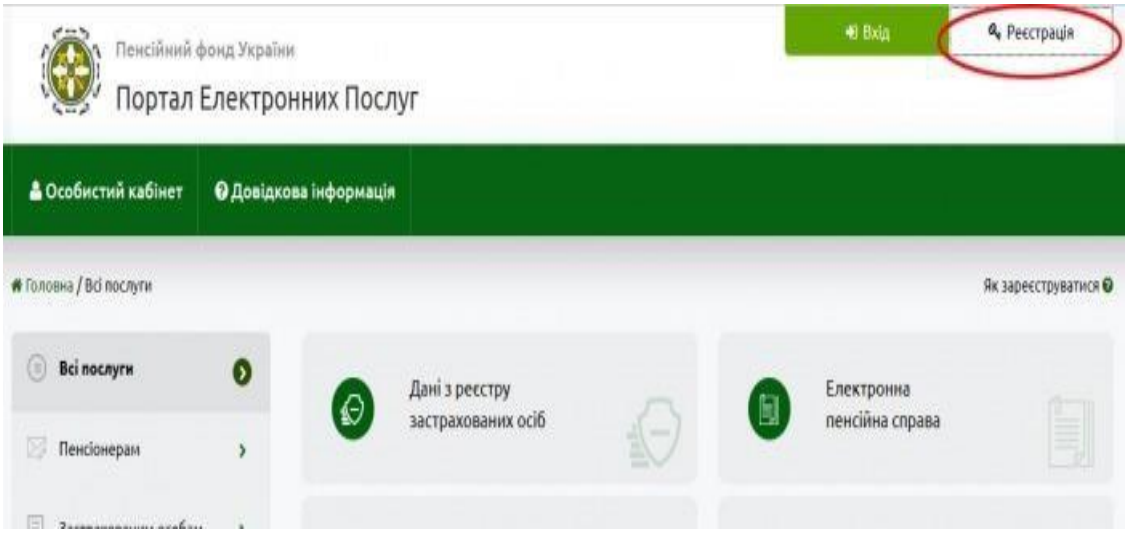

Рис. 6.7. Реєстрація

Крок 3. Введіть код заяви, який ви отримали в ПФУ в формі реєстрації, що з'явиться перед вами (рис. 6.8).

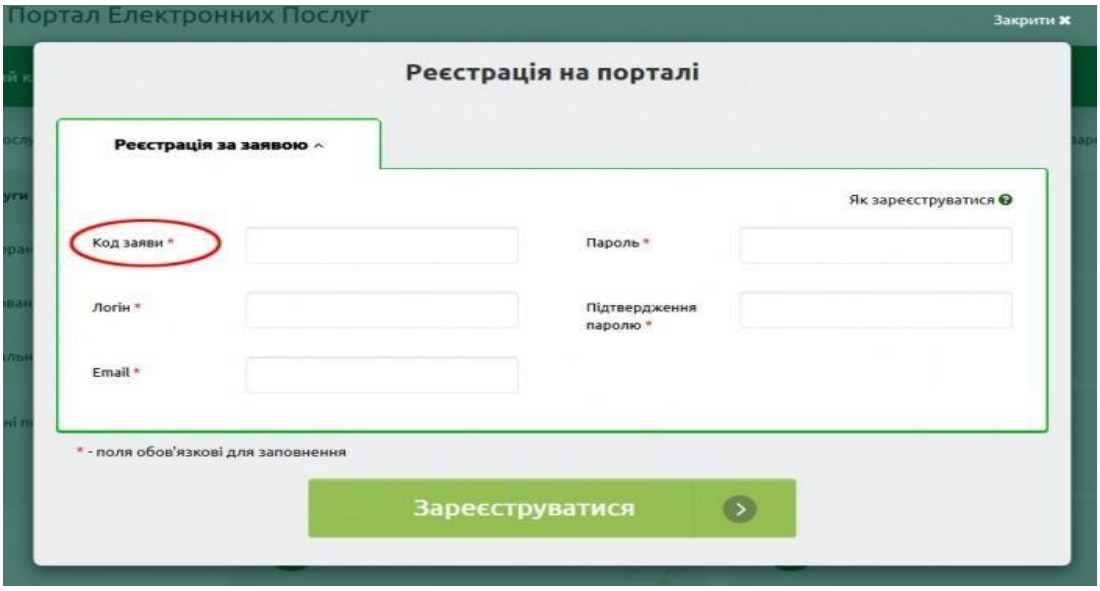

Рис. 6.8. Код заяви

Далі заповніть інші поля і натисніть «Зареєструватися». Водночас логін і пароль треба вибирати такими, що не містять ваших справжніх імен та прізвищ. Виконання такої рекомендації підвищить рівень захисту ваших персональних даних.

Крок 4. На вказану вами адресу електронної пошти прийде лист для підтвердження реєстрації. Після підтвердження реєстрації ви отримаєте повідомлення веб-порталу про успішне завершення реєстрації. Інформація про порядок реєстрації міститься і на веб-порталі ПФУ (див. рис. 6.9).

Власники можуть одразу здійснити вхід на портал (авторизуватися). Для отримання електронного цифрового підпису в Пенсійний фонд йти не потрібно. Однак потрібно звернутися за цифровим підписом в одну зі спеціалізованих установ, які займаються посвідченням цифрових підписів і видачею спеціальних кодів – «ключів». Ці установи називаються Акредитованими центрами сертифікації ключів (АЦСК). Перелік АЦСК, ключі яких підходять для порталу Пенсійного фонду, розміщений на його сайті.

Для пошуку цього переліку потрібно зайти в інший розділ «Особистий кабінет», далі натиснути – «За ЕЦП», далі – «Бажаєте знати більше?». Лише тоді відкриється сторінка з потрібним переліком (списком).

Директор департаменту інформаційних систем та електронних реєстрів ПФУ О. Малецький зауважує, що електронний цифровий підпис значно ліпше захищає дані користувача порівняно зі звичайним логіном та паролем. Тому в ПФУ мають намір стимулювати саме такий спосіб реєстрації. «Перш ніж надати доступ до особистих даних людини, ми повинні її ідентифікувати.

Логін та пароль вважаються недостатньо надійним способом ідентифікації, тому для тих осіб, які зареєструвалися, існуватимуть певні обмеження. Використання електронного цифрового підпису – значно надійніший варіант.

У Пенсійному фонді акцентується, що реєстрація з використанням ЕЦП дає змогу людям надалі отримувати повний перелік послуг Пенсійного фонду дистанційно, в електронному вигляді», – зазначає О. Малецький.

Зокрема, як зауважує директор департаменту інформаційних систем та електронних реєстрів ПФУ, заяви на перерахунок пенсій в електронному вигляді прийматимуть лише у тих осіб, які мають ЕЦП. Ті ж, хто зареєструвався на порталі за допомогою логіна та пароля, не зможуть претендувати на електронні послуги, для отримання яких необхідні документи, завірені особистим підписом[196].

Наступним кроком після реєстрації на веб-порталі електронних послуг ПФУ є вхід на портал.

Як здійснити вхід на портал електронних послуг ПФУ?

Спосіб 1. **За допомогою логіна та пароля, який ви вводили під час реєстрації.** Для цього натисніть «Вхід»[197] (рис. 6.10).

Введіть свій логін і пароль та натисніть «Увійти».

Спосіб 2. **За допомогою електронного цифрового підпису (ЕЦП)** Для цього натисніть на вкладку «За ЕЦП» (рис. 6.12).

---

[196] Как работающему узнать размер будущей пенсии, а пенсионеру – не сидеть в очередях к инспектору. Facenews від 09.05.2018 р. URL: https://www.facenews.ua/articles/2018/320890/

[197] Солнечная Ю. Як отримати форму ОК-5 – дані про свій страховий стаж та заробітну плату. URL: https://pensia.ua/ua/gazeta/blogs/entry/yak-otrimati-formu-ok-5-dani-pro-svij-strakhovij-stazh-ta-zarobitnuplatu

Рис. 6.9. Інформація про порядок реєстрації, що міститься на веб-порталі ПФУ

Рис. 6.10. Вхід на портал електронних послуг ПФУ
за допомогою логіна і пароля, який вводився при реєстрації

Натисніть на вкладку «За логіном» (рис. 6.11).

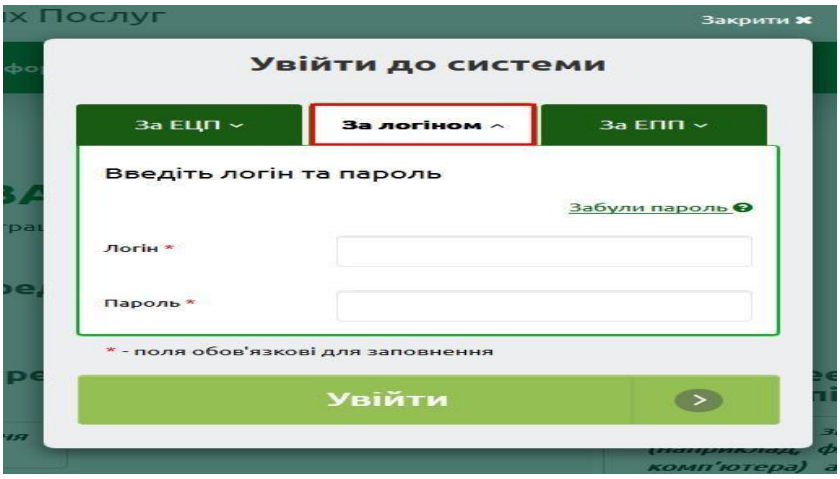

Рис. 6.11. Як ввести свій логін та пароль
і увійти на портал електронних послуг ПФУ[198]

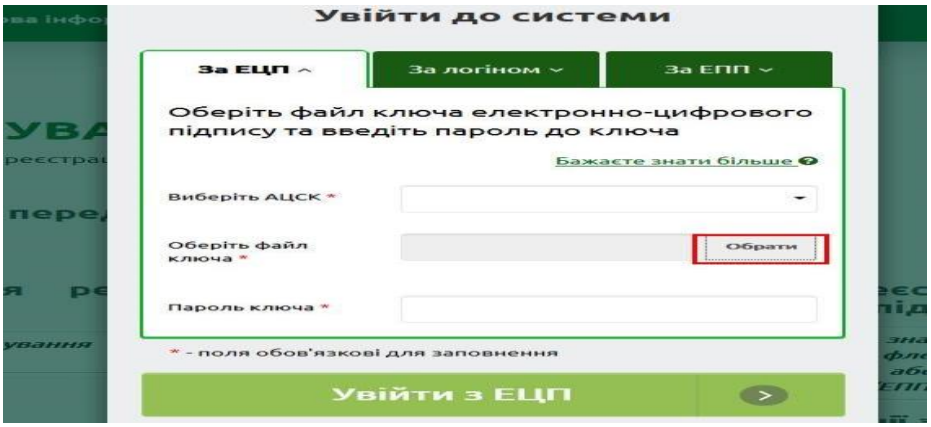

Рис. 6.12. Увійти на портал електронних послуг ПФУ за ЕЦП

[198] Солнечная Ю. Як отримати форму ОК-5 – дані про свій страховий стаж та заробітну плату. URL: https://pensia.ua/ua/gazeta/blogs/entry/yak-otrimati-formu-ok-5-dani-pro-svij-strakhovij-stazh-ta-zarobitnu-platu

Ознайомтесь зі списком АЦСК, ЕЦП, яких підтримує веб-портал ПФУ (рис. 6.13).

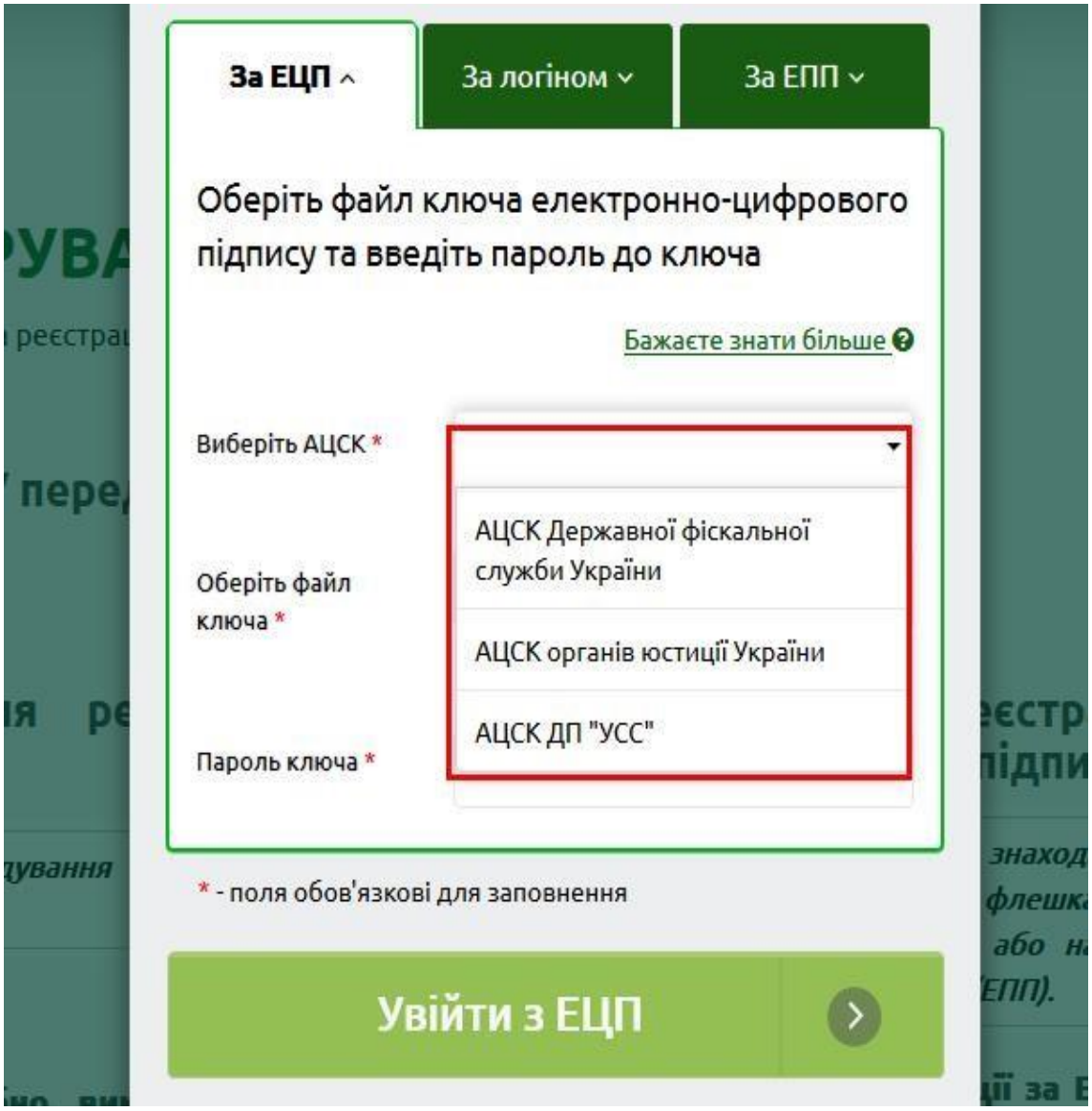

Рис. 6.13. Як ознайомитися зі списком АЦСК, ЕЦП, які підтримує веб-портал ПФ[199]

Довідково.

Ключ ЕЦП є на будь-якому носії (наприклад, флешка чи жорсткий диск вашого комп'ютера або на ЕЦП). Якщо у вас ЕЦП був отриманий в одному з цих АЦСК, оберіть зі списку потрібний варіант. Далі оберіть файл ключа з носія, на якому він міститься (рис. 6.14).

[199] Солнечная Ю. Як отримати форму ОК-5 – дані про свій страховий стаж та заробітну плату. URL: https://pensia.ua/ua/gazeta/blogs/entry/yak-otrimati-formu-ok-5-dani-pro-svij-strakhovij-stazh-tazarobitnu-platu

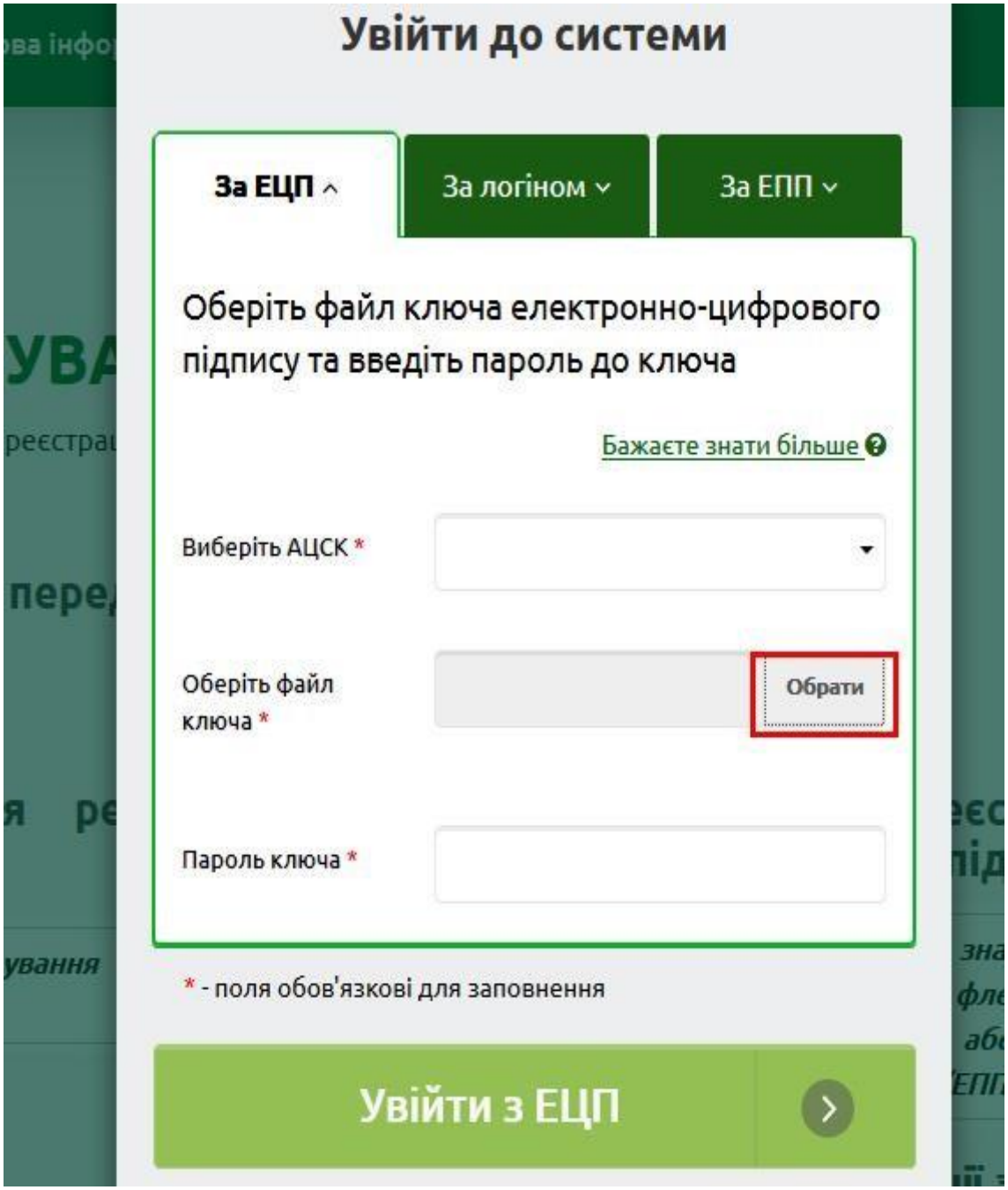

Рис. 6.14. Здійснення входу на портал за допомогою ЕПП

Довідково.

ЕПП поєднує функції пенсійного посвідчення та банківської платіжної картки, містить електронну інформацію про власника й ЕЦП. Якщо Ви не маєте ЕПП, зверніться до органу ПФУ й отримайте його.

Обов’язковим є отримання електронного пенсійного посвідчення (ЕПП) внутрішньо переміщеним особам (переселенцям), які отримують пенсії в інших банках, окрім «Ощадбанку». Інші пенсіонери можуть переоформити пенсійну картку за бажанням (рис. 6.14).

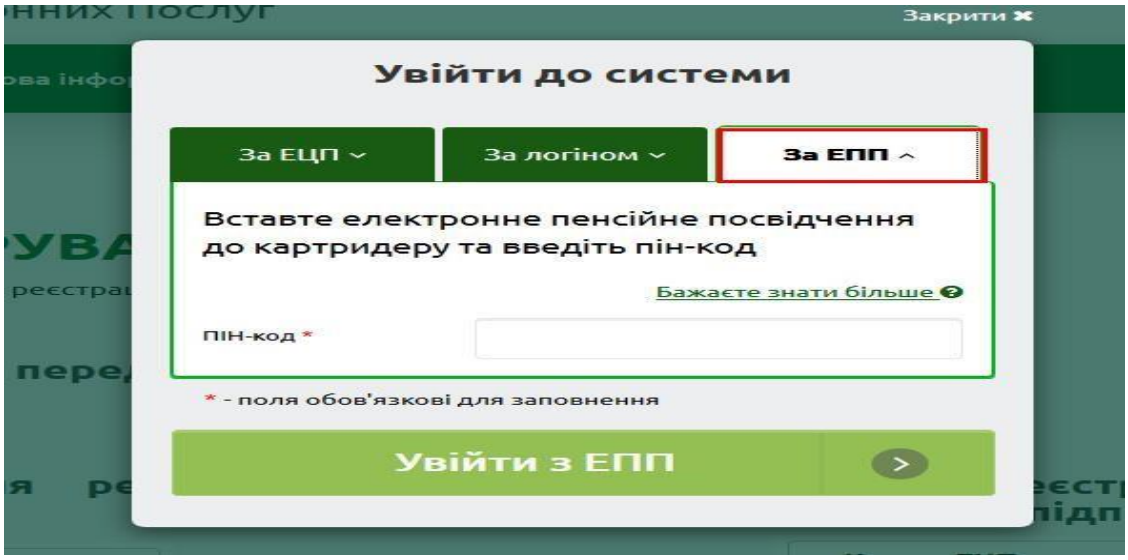

Рис. 6.15. Здійснення входу на портал за допомогою ЕПП

Відповідно до абз. 3 п. 2 Розділу I «Загальні положення» Порядку оформлення, виготовлення та видачі документів, що підтверджують призначення особі пенсії, затвердженого постановою Пенсійного фонду України від 03.11.2017 р. № 26-1[200], пенсійні посвідчення виготовляються у паперовій формі згідно зі зразком та описом бланка пенсійного посвідчення, наведеними у додатку 2 до цього Порядку, або у вигляді платіжної картки, яка одночасно є пенсійним посвідченням, містить графічну та електронну інформацію про власника, ключі електронного цифрового підпису.

Внутрішньо переміщеним особам, яким призначено пенсію, видаються платіжні картки, які одночасно є пенсійним посвідченням, відповідно до абз. 3 п. 1 Постанови КМУ від 05 листопада 2014 р. № 637 «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» (зі змінами)[201] та Порядку емісії платіжних карток, які одночасно є пенсійним посвідченням, затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 08 квітня 2016 р. № 7-1, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 квітня 2016 р. за № 633/28763[202].

Особам, яким видано електронне пенсійне посвідчення, пенсійне посвідчення в паперовій формі не видається.

У розділі IV «Виготовлення електронних пенсійних посвідчень» Порядку оформлення, виготовлення та видачі документів, що підтверджують призначення особі пенсії, затвердженого постановою Пенсійного фонду України від 03.11.2017 р. № 26-1[203], зазначається, що виготовлення електронного пенсійного посвідчення здійснюється банком, у якому одержувачем відкрито рахунок для виплати пенсії.

---

[200] Порядок оформлення, виготовлення та видачі документів, що підтверджують призначення особі пенсії: Постанова Пенсійного фонду України від 03.11.2017 № 26-1. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1464-17

[201] Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: Постанова КМУ від 05.11.2014 р. № 637. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF

[202] Порядок емісії платіжних карток, які одночасно є пенсійним посвідченням: Постанова Пенсійного фонду України від 08.04.2016 р. № 7-1. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-16

[203] Порядок оформлення, виготовлення та видачі документів, що підтверджують призначення особі пенсії: Постанова Пенсійного фонду України від 03.11.2017 № 26-1. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1464-17

Виготовлення електронного пенсійного посвідчення здійснюється на базі міжнародних платіжних систем або внутрішньодержавної національної платіжної системи за вибором одержувача пенсії.

Електронні пенсійні посвідчення містять банківський платіжний додаток, а також чип-модуль із контактним та безконтактним інтерфейсами із можливістю запису інформації згідно з описом інформації, що зберігається в електронному пенсійному посвідченні в електронному вигляді, наведеної у додатку 4 до цього Порядку. Чип-модуль із контактним та безконтактним інтерфейсами має мати сертифікат відповідності або позитивний експертний висновок за результатами державної експертизи у сфері криптографічного захисту інформації для можливості використання його як надійного засобу ЕЦП.

Дизайн електронних пенсійних посвідчень визначається банком за погодженням з Пенсійним фондом України з урахуванням вимог платіжних систем, зразка і технічного опису бланка електронного пенсійного посвідчення, наведених у додатку 5 до цього Порядку.

Тарифи (комісійні винагороди) за надання послуг банку, умови видачі та порядок обслуговування у банку електронних пенсійних посвідчень у частині платіжної картки встановлюються банком відповідно до законодавства у сфері банківської діяльності, правил банківського обслуговування та внутрішніх документів банку.

Строк дії електронного пенсійного посвідчення як платіжної картки визначається банком і не може перевищувати трьох років.

Пенсійне посвідчення використовується як платіжна картка до закінчення строку її дії, зокрема у разі закінчення строку призначення пенсії.

Із метою забезпечення використання ЕЦП протягом терміну дії електронного пенсійного посвідчення до чип-модуля записується не менше двох пар ключів.

У разі продовження строку призначення пенсії, встановлення інвалідності або продовження її на новий термін здійснюється виготовлення нового електронного пенсійного посвідчення.

Для здійснення входу на портал за допомогою ЕПП ви маєте пам’ятати пін-код, який встановили під час отримання ЕПП для додатку ЕЦП.

Введіть пін-код у формі входу до системи та натисніть «Увійти з ЕПП».

Як отримати відомості про свій страховий стаж?

Для доступу до інформації про свій страховий стаж потрібно скористатися кнопкою «Дані з реєстру застрахованих осіб» і увійти за допомогою ЕЦП. Для перегляду надаються такі дані з Реєстру застрахованих осіб: анкетні дані (ПІБ, дата народження, стать, місце народження); адресні дані (адреса реєстрації й адреса фактичного місця проживання); дані паспорта (серія, номер, дата видачі; ким виданий); дані страхового свідоцтва (номер, дата видачі; ким виданий); дані електронного пенсійного посвідчення (номер, дата видачі; ким виданий); дані про перетин кордону зони АТО – для переселенців (напрямок перетину кордону зони АТО і дата перетину кордону зони АТО) дані про заробітну плату особи – інформація надається за роками в розрізі страхувальників. За кожен рік додатково визначається загальна сума заробітної плати за рік і загальна сума заробітної плати, яка враховується для обчислення пенсії; дані про страховий стаж особи – надаються дані про кількість днів роботи, за які страхувальником сплачено за людину страхові внески; інформація надається за всіма роками та місяцями роботи особи[204].

[204] Как воспользоваться услугами Портала электронных услуг Пенсионного фонда Украины? URL: https://uteka.ua/ua/publication/Kak-vospolzovatsya-uslugami-Portala-elektronnyx-uslug-Pensionnogo-fonda-Ukrainy

Як переглянути дані про свою заробітну плату та страховий стаж?

Після здійснення входу на портал ви потрапляєте в свій особистий кабінет. Для перегляду даних про свою заробітну плату або страховий стаж потрібно перейти на вкладку «Моя заробітна плата» або відповідно на вкладку «Мій страховий стаж» (рис. 6.16).

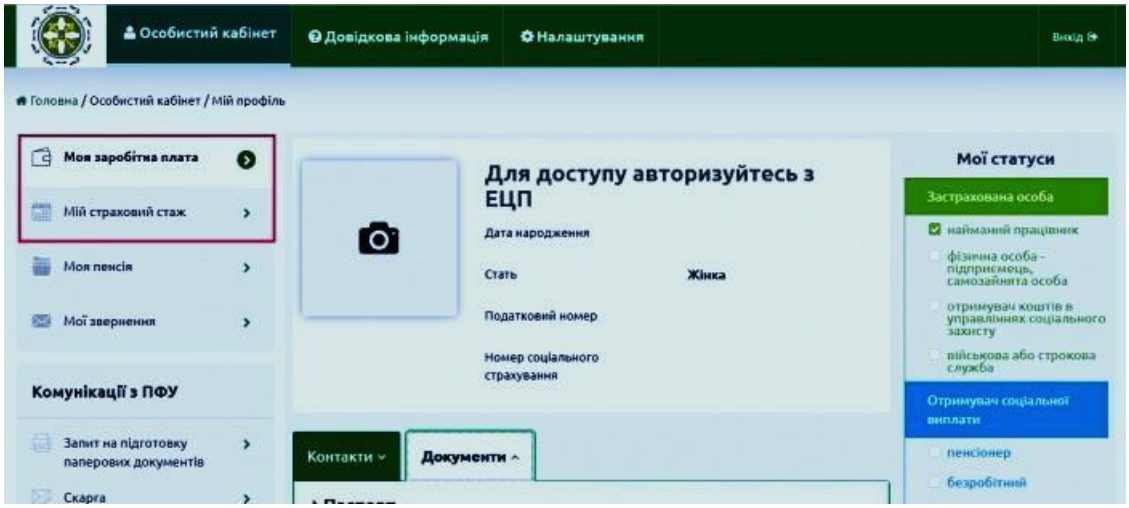

Рис. 6.16. Як перейти на вкладку «Моя заробітна плата» або відповідно на вкладку «Мій страховий стаж»[205]

На вкладці «Моя заробітна плата» можна не тільки переглянути свою заробітну плату, з якої були сплачені страхові внески, а й отримати форму ОК-5. Для цього потрібно натиснути «Відомості, що враховуються для визначення пенсії в розрізі підприємств» (рис. 6.17).

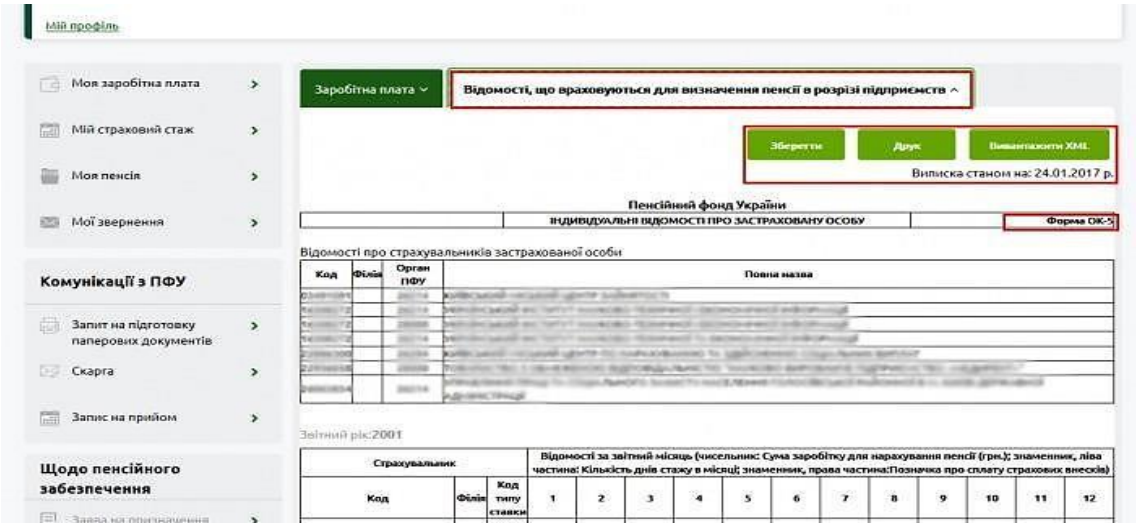

Рис. 6.17. Натиснути «Відомості, що враховуються для визначення пенсії в розрізі підприємств», щоб отримати довідку за формою ОК-5[206]

---

[205] Солнечная Ю. Як отримати форму ОК-5 – дані про свій страховий стаж та заробітну плату. URL: https://pensia.ua/ua/gazeta/blogs/entry/yak-otrimati-formu-ok-5-dani-pro-svij-strakhovij-stazh-ta-zarobitnu-platu

[206] Там само.

За допомогою відповідних кнопок форму ОК-5 можна зберегти, роздрукувати або завантажити у форматі XML.

Що можна зробити з завантаженою у форматі XML довідкою ОК-5?

Завантажити у пенсійний калькулятор на Pensia.ua та зробити самостійний розрахунок майбутньої пенсії.

Для цього потрібно здійснити лише декілька кроків:

1. Зареєструватись на порталі Pensia.ua.
2. Створити свою електронну пенсійну справу (ЕПС).
3. У створеній ЕПС на вкладці «Періоди трудової діяльності» натиснути кнопку «Імпорт періодів з файлу ОК-5» та завантажити раніше збережену вами довідку в форматі XML у пенсійний калькулятор.

Після цього можна натиснути «Прогноз майбутньої пенсії» й переглянути всі види пенсії, на які ви маєте право та детальний протокол розрахунку по кожному з них.

Як зазначалося, Пенсійним фондом України розпочато створення електронних пенсійних справ, які мають замінити їх паперові аналоги, що займають архівні площі. Для цього під час прийому документів для призначення пенсій здійснюється сканування всіх наданих заявником документів.

Електронна пенсійна справа – сукупність інформації, яка обробляється на базі централізованих інформаційних технологій у формі електронних даних для забезпечення призначення/перерахунку та виплати пенсій, формується та ведеться відповідно до вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис» та «Про захист персональних даних», включаючи обов'язкову інформацію про паспортні дані пенсіонера та його місце проживання; копії документів, на підставі яких призначено пенсію (щомісячне довічне грошове утримання, допомогу на поховання тощо) та проводиться її виплата; іншу інформацію, з урахуванням якої визначаються розмір призначеної пенсії та розмір пенсії до виплати з часу її призначення до закриття пенсійної справи[207].

Нині залежно від кількості документів, які необхідно сканувати, на обслуговування 1-ї особи затрачається від 40 до 80 хв; труднощі виникають під час сканування великих документів.

Призначення пенсії по одній пенсійній справі займає, в середньому, 1 год (проста пенсія – за віком, без довідки про заробіток за 60 місяців, на новій комп'ютерній техніці – 20 хв; складна пенсія – пільгова, на новій комп'ютерній техніці, з довідками про заробітну плату – 1 год 20 хв. На старій комп'ютерній техніці часу необхідно витратити більше – 40 хв, та 2 год відповідно). Із зазначеного часу багато займає завантаження сканкопій у зв'язку з малою потужністю техніки. Це призводить до необхідності тривалого очікування літніми людьми завершення процесу оформлення документації[208].

Пенсіонери – користувачі веб-порталу мають змогу, не виходячи з дому, переглянути свою електронну пенсійну справу. Сервіс надається для всіх користувачів веб-порталу незалежно від форми авторизації[209]. Для перегляду надаються:

---

[207] Про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України: Постанова Пенсійного фонду України від 30.07.2015 р. № 13-1. URL: http://zakon3.rada.gov. ua/laws/show/z0991-15

[208] Програма покращення умов обслуговування отримувачів послуг Пенсійного фонду України в м. Кременчуці на 2017–2018 рр. URL: https://kremen.gov.ua/index.php/.../1116110860831832720

[209] Веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України. URL: http://portal.pfu.gov.ua

– основні дані (номер пенсійної справи/особового рахунку, дата відкриття особового рахунку, вид пенсії, орган ПФУ призначення пенсії, дата призначення);

– адресні дані (адреса реєстрації й адреса фактичного місця проживання);

– довідка по зарплаті, що врахована при призначенні/перерахунку пенсії;

– довідка про стаж, врахований для визначення права на пенсію; – довідка про стаж, врахований для розрахунку пенсії (рис. 6.18).

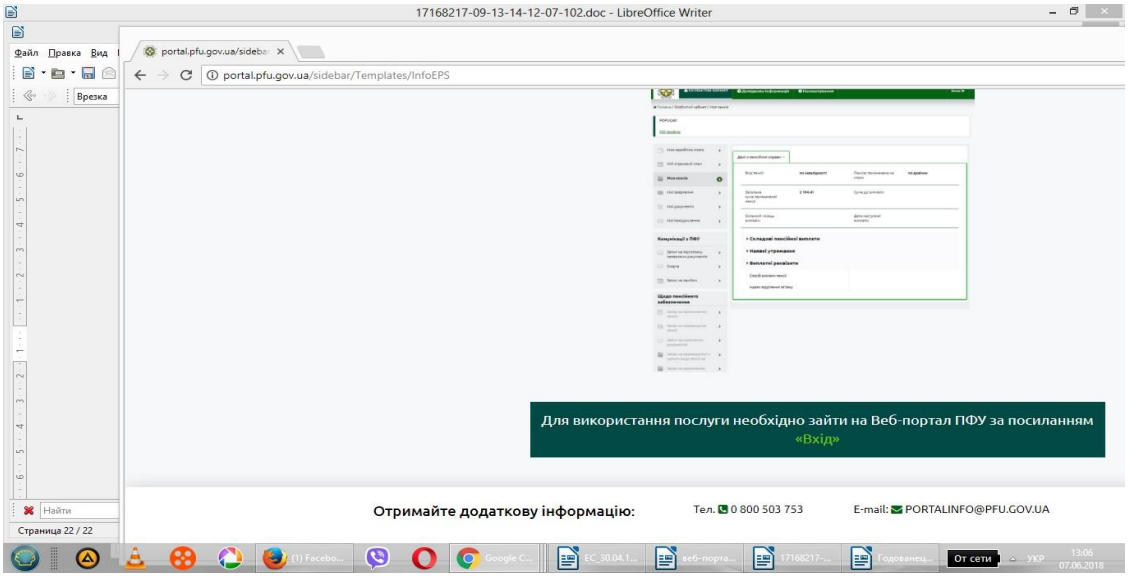

Рис. 6.18. Перегляд своєї електронної пенсійної справи

Питання для самоконтролю

1. Якими нормативними актами регулюється порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно і їх обтяжень?
2. Назвіть випадки обов’язкової державної реєстрації речових прав та обтяження на нерухоме майно.
3. Яким органом проводиться державна реєстрація права власності й інших речових прав?
4. Назвіть основні завдання ДП «Національні інформаційні системи».
5. Розкрийте повноваження нотаріуса як реєстратора прав власності на нерухоме майно і їх обтяжень.
6. Що таке веб-портал електронних послуг ПФУ та який порядок його використання?
7. Які електронні послуги зможуть отримати користувачі електронних послуг, скориставшись веб-порталом ПФУ?
8. Які способи реєстрації на веб-порталі електронних послуг ПФУ?
9. Які відомості мають змогу отримати пенсіонери – користувачі веб-порталу, не виходячи з дому, з власної пенсійної справи?
10. Яке значення має Державний реєстр загальнообов’язкового державного соціального страхування?
11. У чому полягає відмінність реєстру страхувальників та застрахованих осіб?
12. Який порядок отримання інформації про застраховану особу?

Список рекомендованих джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМУ від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250287124
2. Про затвердження Змін до Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування: Наказ Міністерства фінансів України від 02.03.2018 р. № 340. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0357-18
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 р. № 1541. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10
4. Про затвердження Порядку функціонування Електронного кабінету: Наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2017 р. № 637. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0942-17
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: http://zakon2.rada.gov. ua/laws/show/2755-17
6. Про затвердження Порядку обміну електронними документами з контролюючими органами: Наказ Міністерства фінансів України від 06.06.2017 р. № 557. URL: http://zakon3.rada.gov. ua/laws/show/z0959-17
7. Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця»: Розпорядження КМУ від 17.09.2008 р. № 1236-р. URL: http://zakon3.rada.gov. ua/laws/show/1236-2008-р
8. Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю: Постанова КМУ від 25.05.2016 р. № 364. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/364-2016-п

Розділ 7

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ У ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ, ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

7.1. Державні автоматизовані інформаційні системи, спрямовані на облік природних ресурсів та інших об'єктів навколишнього природного середовища
7.1.1. Електронні сервіси в галузі земельних відносин
7.1.2. Електронні сервіси в галузі водних відносин
7.1.3. Електронні сервіси в галузі надрових відносин
7.1.4. Електронні сервіси в галузі лісових відносин
7.1.5. Державний кадастр рослинного світу
7.1.6. Державний кадастр тваринного світу
7.1.7. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду
7.1.8. Державний кадастр природних лікувальних ресурсів
7.1.9. Державний кадастр природних територій курортів України
7.1.10. Регіональний кадастр природних ресурсів
7.2. Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля
7.3. Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні

7.1. Державні автоматизовані інформаційні системи, спрямовані на облік природних ресурсів та інших об'єктів навколишнього природного середовища

Ефективне управління в галузі екології як важливий напрям діяльності держави, що полягає у здійсненні нею державно-владного впливу на відносини щодо використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки, неможливе без належного забезпечення його інформаційною структурою.

Розмаїтість об'єктів та суб'єктів природноресурсових відносин зумовлює те, що сучасна система природокористування в Україні характеризується значними обсягами інформації. Обґрунтованість, якість та ефективність прийняття різних управлінських рішень у галузі природокористування залежить від рівня достовірності й актуальності інформації. Однак зміна та оновлення значної частини інформації призводять до складностей у її використанні, зокрема, для ухвалення управлінських рішень, у традиційному

паперовому вигляді. Збір, обробку, збереження, пошук, розповсюдження і використання цієї складної та багатоаспектної інформації можуть забезпечити лише автоматизовані інформаційні системи.

Супутникові технології, геоінформаційні системи з їх засобами інтегрування різних даних та просторового аналізу допомагають контролювати та оцінювати довкілля методами та засобами, які ще недавно здавалися нереальними. Найефективнішими є технології, пов'язані з автоматизацією інформаційних процесів і з розвитком телекомунікаційних мереж[210].

Сучасний стан суспільного розвитку, поступова інтеграція України до світового товариства й вихід на міжнародні ринки обумовлюють активізацію діяльності з інформатизації екологічної сфери шляхом створення національної багаторівневої інфраструктури з управління геоекологічними даними.

Необхідність інтегрування геопросторових даних, які створюються різними органами державної влади і місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання усіх форм власності на єдиній геодезичній і картографічній основі за єдиними технічними регламентами, забезпечення широкого доступу до геопросторових даних, розвитку ринку сучасної геоінформаційної продукції і геоінформаційних послуг відповідно до рекомендацій Директиви 2007/2/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 14 березня 2007 року із запровадження інфраструктури просторової інформації у Європейському Союзі (INSPIRE) зумовила необхідність створення, функціонування та розвиток національної інфраструктури геопросторових даних, що спрямована на забезпечення ефективного прийняття управлінських рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, виключення дублювання робіт та витрат державного бюджету на створення геопросторових даних на усіх рівнях державного управління та місцевого самоврядування, задоволення потреб суспільства у всіх видах географічної інформації, інтегрування України до європейської та глобальної інфраструктури геопросторових даних.

У більшості держав світу розроблені й реалізуються програми створення національних інфраструктур геопросторових даних, що забезпечують постачання та використання геоінформаційних ресурсів. Деякі кроки в цьому напрямі зроблені й Україною. Так, Законом України від 13 квітня 2020 р. «Про національну інфраструктуру геопросторових даних»[211] закладено правові засади створення й функціонування і розвитку національної інфраструктури геопросторових даних, що має сприяти виробництву й оновленню, обробленню і зберіганню, оприлюдненню і використанню геопросторових даних, іншої діяльності з такими даними.

До наборів (видів) геопросторових даних законодавчо віднесені, зокрема:

– земельні ділянки та кадастрове зонування (сформовані земельні ділянки та їх частини, земельні угіддя, масиви земель сільськогосподарського призначення, кадастрові зони та квартали);

– гідрографія (водні об'єкти (внутрішні морські води та територіальне море, річки, струмки, озера, водосховища, ставки, канали, водоносні горизонти), болота, басейни водозбірні, гідрографічне та водогосподарське районування, водогосподарські системи, акваторії морських портів (портова акваторія), гідротехнічні споруди морських портів);

– природоохоронні території та об'єкти (території та об'єкти природно-заповідного фонду, їх функціональні та охоронні зони, території, зарезервовані з метою

[210] Козлова Т. В., Шевченко С. О. ГІС в кадастрових системах: навч. посіб. К.: НАУ, 2013. С. 9, 10.

[211] Про національну інфраструктуру геопросторових даних: Закон України від 13 квітня 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20

наступного заповідання, території та об'єкти екомережі, території Смарагдової мережі, водно-болотні угіддя міжнародного значення, біосферні резервати програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера», об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО);

– рельєф (цифрові моделі рельєфу, що включають позначки висот земної поверхні, батиметрична поверхня, берегові лінії водойм);

– земний покрив (земельні угіддя (сільськогосподарські угіддя; землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом; ліси та інші лісовкриті землі; води; землі під житловою забудовою; землі під громадською забудовою; землі, що використовуються для транспорту; землі, що використовуються для технічної інфраструктури; землі під промисловою забудовою; землі, зайняті поточним будівництвом та відведені під будівництво; землі під сільськогосподарськими та іншими господарськими будівлями і дворами; землі, що використовуються для відпочинку та оздоровлення; землі під об'єктами та спорудами спеціального призначення);

– геологічна будова надр, геоструктурне районування;

– ґрунти (генетичні типи ґрунтів, агровиробничі групи ґрунтів, природно-сільськогосподарське районування, материнські породи, стратиграфічні підрозділи, генетичні типи четвертинних відкладень, гранулометричний склад, кам'янистість, еродованість, середній кут нахилу, потенційна вологоємність);

– типи землекористування (функціональні зони (громадські, житлові, ландшафтно-рекреаційні, курортні, транспортної інфраструктури, інженерної інфраструктури, виробничі, комунально-складські, сільськогосподарського призначення, спеціальні, історико-культурного призначення), категорії земель за цільовим призначенням, види цільового призначення земель та земельних ділянок);

– служби моніторингу навколишнього природного середовища, результати спостережень і вимірювання стану довкілля та інші параметри екосистем;

– споруди сільського господарства та аквакультури (сільськогосподарські споруди, зокрема меліоративні системи, теплиці, оранжереї, господарські двори та споруди);

– територіальні зони, зони регулювання, обмеження у використанні земель та облікові одиниці (частини території України щодо яких здійснюються особливе регулювання та/або звітування на міжнародному, загальноєвропейському, національному, регіональному та місцевому рівнях; об'єкти поводження з відходами; обмеження у використанні земель (охоронні зони, зони санітарної охорони, санітарно-захисні зони, зони особливого використання земель, водоохоронні зони, прибережні захисні смуги, пляжні зони, смуги відведення, зони особливого режиму забудови, зони радіоактивного забруднення, зони надзвичайних екологічних ситуацій, спеціальні сировинні зони для виробництва сільськогосподарської продукції);

– зони природного ризику (зони надзвичайної екологічної ситуації, деградовані землі (земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин);

– атмосферні умови (атмосферне повітря, зокрема атмосферні опади, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, зони та агломерації для моніторингу атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря);

– метеорологічні географічні характеристики (погодні умови та їх вимірювання, опади, температура, вміст водяної пари, швидкість і напрям вітру);

– морські регіони (гідрографічні умови, шляхи руху суден, морські коридори, системи розподілу руху в територіальному морі, засоби навігаційного обладнання морських шляхів і акваторій);

– біогеографічні регіони (природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування);

– природні оселища (біотопи) (ділянки суші чи водного простору природного або напівприродного походження, що визначаються за географічними, абіотичними та біотичними особливостями);

– поширення видів (географічний розподіл поширеності видів тварин і рослин у розрізі адміністративно-територіальних одиниць чи інших аналітичних одиниць);

– енергетичні ресурси (нафтогазопрояви, нафтогазоперспективні площі, структури, параметричні, пошукові, розвідувальні та експлуатаційні нафтові і газові свердловини, об'єкти альтернативної енергетики (гідроенергетичні, біоенергетичні, сонячні, вітрові енергетичні ресурси);

– мінеральні ресурси (родовища корисних копалин, гірські породи, руди, мінерали, підземні води, відпрацьовані родовища загальнопоширених корисних копа лин, прояви загальнопоширених корисних копалин, шліхові ореоли, точки і зони мінералізації, окремі мінералогічні знахідки з високим вмістом цінних компонентів, геохімічні, геофізичні аномалії).

У складі національної інфраструктури геопросторових даних створюються та функціонують національний геопортал та інші геопортали за галузевим чи територіальним охопленням. На національному геопорталі відображаються базові геопросторові дані та метадані, а також геопросторові дані та метадані геоінформаційних систем, ведення яких відповідно до законодавства забезпечується органами державної влади та органами місцевого самоврядування, можливе відображення інших геопросторових даних та метаданих.

Геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно зі Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» включаються до складу державних кадастрів природних ресурсів. Інформаційна інфраструктура у галузі природокористування реалізується у формі кадастрових систем.

Світова практика утворення систем обліку сягає давніх-давен[212]. Ще у Стародавньому Єгипті (4 тис. років тому) були створені спеціальні фараонові служби, до яких входили службовці-таксатори, що двічі на рік займалися обліком удобрених розливами Нілу земель. У Туреччині у 2200 році до нашої ери була створена перша кадастрова карта, а у Китаї у III тисячолітті до нашої ери встановлена класифікація ґрунтів. Римський імператор Август (27 р. до н.е. – 14 р. н.е.) відомий запровадженням першого кадастру, який становив опис земель, класифікованих за їх якістю[213].

Кадастровому обліку може підлягати інформація про стан різних об'єктів, що приводить до різноманітності сучасних кадастрів: кадастр природних ресурсів, містобудівний кадастр, кадастр нерухомості, екологічні кадастри (кадастри відходів, кадастри небезпечних відходів, кадастр лавин, кадастр антропогенних викидів та абсорбції парникових газів тощо).

За загально прийнятим визначенням, кадастр – це упорядкована геоінформаційна система відомостей про правове, природне, господарське, економічне та просторове положення об'єктів, що підлягають обліку в системі відповідного рівня управління[214].

Незважаючи на суттєві відмінності різних типів кадастрових систем, основними задачами, які має вирішувати будь-яка кадастрова система, є забезпечення отримання

---

[212] Більше див.: Яремак З. В. Правове регулювання ведення державних кадастрів природних ресурсів: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.06. Івано-Франківськ, 2009.

[213] Кустовська О. В., Мамон М. О. Кадастрові системи як ефективний механізм державного управління. *Інноваційна економіка*. 2013. № 3. С. 64.

[214] Кадастр. Матеріал з Вікіпедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki

достовірної семантичної та географічної інформації про об'єкти; формування різної кадастрової документації; надання інформації для вирішення розмаїття кадастрових завдань.

Автоматизовані кадастрові системи повинні включати всі інформаційні перетворення, гарантувати повноту і достовірність кадастрової інформації, та, відповідно, забезпечувати накопичення та довготривале зберігання кадастрової інформації про кадастрові облікові одиниці; пошук і видачу кадастрової інформації за запитами користувачів, і за ключовими атрибутами, і візуальний пошук об'єкта за фрагментом його відображення на екрані ПК; обмін інформацією з іншими інформаційними системами. Залежно від типу АКС повинні передбачати можливість: моделювання кадастрової інформації (просторове моделювання геометричних параметрів об'єктів кадастру), статистичну обробку семантичних кадастрових даних, видачу картографічного відображення об'єктів і статистичних даних у вигляді і формах, визначених запитами користувачів; об'єднання, генералізацію та узагальнення геометричних параметрів об'єктів кадастру, їх редагування для вирішення таких прикладних задач, як просторове та імітаційне моделювання кадастрової інформації, аналітичні розрахунки з використанням математичних моделей, отримання статистичної інформації на задану територію, клас об'єктів, кадастрову облікову одиницю або їх сукупність. Тобто автоматизовані кадастрові системи мають забезпечувати автоматизацію виконання таких основних операцій створення та ведення кадастру: 1) введення та реєстрацію кадастрової інформації; 2) первинну обробку, вхідний контроль та систематизацію даних, отриманих від суб'єктів (постачальників даних) кадастру, та їх введення у базу геоданих; 3) введення, редагування та підтримку бази геопросторових даних об'єктів кадастру; 4) інформаційний обмін з іншими кадастровими та інформаційними системами; 5) захист інформації від несанкціонованого доступу; 6) формування кадастрових документів та їх видачу за запитами користувачів; 7) створення та ведення бази метаданих; 8) складання аналітичних звітів, формування та виведення вихідних документів; 9) забезпечення прямого санкціонованого доступу до кадастрової системи окремих користувачів; 10) адміністрування і забезпечення роботи системи.

Статтею 23 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» встановлено, що для обліку кількісних, якісних та інших характеристик природних ресурсів, обсягу, характеру та режиму їх використання ведуться державні кадастри природних ресурсів[215].

Кадастри природних ресурсів – це складні інформаційні системи, що становлять сукупність даних, які якісно і кількісно характеризують природні ресурси, містять фізико-географічні характеристики, класифікації, відомості про динаміку, ступінь вивченості, еколого-економічної значущості тих чи інших об'єктів і ресурсів, що забезпечують пошук і збереження необхідної інформації, яка дозволяє забезпечити користувачеві методичну та консультативну підтримку з питань використання та охорони природних ресурсів, а також систематизувати необхідну інформацію для повсякденної діяльності.

У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» вичерпний перелік кадастрів природних ресурсів не міститься, тож аналіз чинного законодавства дозволяє скласти такий їх перелік: державний земельний кадастр, державний лісовий кадастр, державний водний кадастр, державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин, державний кадастр природних територій курортів, державний кадастр лікувальних

[215] Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України.* 1991. № 41. Ст. 546. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12

ресурсів, державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду, державний кадастр тваринного світу, державний кадастр рослинного світу.

Кадастри природних ресурсів є не просто набором даних про природні об'єкти, а системою відомостей, що уможливлюють на підставі кадастрового обліку об'єктивне оцінювання стану кожного природного об'єкта. Кадастровий процес є певною процедурою, до виконання якої залучені фахівці органів державної влади зі спеціальною освітою із землеустрою та кадастру (кадастровий процес – діяльність спеціально уповноважених державних органів управління та інших суб'єктів зі створення, формування та функціонування державних кадастрів природних ресурсів, спрямована на досягнення певного результату (насамперед формування, а надалі наповнення інформацією єдиної системи, що містить відомості про правовий, природний та господарський стан природних ресурсів), надання відповідної екологічної інформації, яка здійснюється на основі приписів, що містяться в процесуальних нормах екологічного права[216]).

Будь-яке рішення, пов'язане з використанням природних ресурсів, ґрунтується на даних кадастрового обліку[217].

М. М. Бринчук наголошує: «важливо, щоб дані про якісні характеристики природних ресурсів, що містяться у відповідних кадастрах, були основою для прийняття рішень про надання природного ресурсу в користування»[218].

Призначенням державних кадастрів природних ресурсів є забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування, природокористувачів інформацією, необхідною для: розробки стратегії сталого соціально-економічного розвитку територій; вирівнювання рівня соціально-економічного розвитку районів у межах території суб'єкта України; гармонізації природно-ресурсних відносин між міськими і навколишніми сільськими територіями; оптимізації системи платежів за природні ресурси з урахуванням їхньої еколого-соціальної значущості для різних регіонів; інформаційного забезпечення управлінських рішень і визначення оптимальних напрямів для державних і приватних інвестицій для суспільного розвитку.

Правове значення державних кадастрів природних ресурсів яскраво виражене і в процесі використання кадастрової інформації для здійснення органами державного управління функції державного контролю за використанням природних ресурсів та охороною довкілля. Порівнюючи дані кадастрів про правове положення, облік та оцінку природних ресурсів із їх фактичним станом та положенням, державний контроль у змозі не тільки своєчасно попередити можливе порушення законодавства про природні ресурси, але й прийняти вчасно заходи для попередження порушення, а у випадку його здійснення – визначити заходи для відновлення порушених прав власників та користувачів, види та міри правової відповідальності винних осіб[219].

Кадастрова інформація про природні ресурси формується на підставі облікових матеріалів, одержуваних органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами й організаціями:

---

[216] Яремак З. В. Правове регулювання ведення державних кадастрів природних ресурсів: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.06. Івано-Франківськ, 2009. С. 6.

[217] Панас Р. М., Маланчук М. С. Кадастр природних ресурсів: навч. посіб. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. С. 5.

[218] Бринчук М. М. Экологическое право (право окружающей среды): учебник для высших юрид. зав. М.: Юристъ, 2002. С. 347.

[219] Яремак З. В. Співвідношення кадастрової функції з іншими функціями державного управління охороною довкілля. *Збірник наукових праць викладачів Юридичного інституту*. Івано-Франківськ, 2012. С. 317.

– по формах статистичної (державної і відомчої) звітності по запасах і стану природних ресурсів;

– інструментальним шляхом – за допомогою спеціальних технічних засобів (аерофототопографічної зйомки, аерофотозйомки (фотографування земної поверхні з літака), наземно-космічного знімання, польового і лабораторного обладнання для проведення водних, водно-хімічних (бактеріологічних і радіологічних показників водних об'єктів), агрохімічних (відбір проб ґрунтів, мулу і донних відкладень, вимір показників їх якості), гідрогеолого-меліоративних обстежень, електронно-цифрової обчислювальної та комп'ютерної техніки й інших методів);

– плановими інвентаризаційними заходами і моніторинговими обстеженнями стану навколишнього середовища;

– спеціальними (позаплановими) обстеженнями, пов'язаними з проектною і передпроектною діяльністю, експертизами, інспекціями[220].

При формуванні і наступному веденні кадастрів природних ресурсів використовуються комп'ютерні системи збору, опрацювання, збереження і надання кадастрової інформації.

Забезпечення вірогідності кадастрових відомостей досягається на основі встановлення переліку документів і матеріалів, що слугують джерелом одержання інформації про природний об'єкт, порядок розгляду й затвердження кадастрових відомостей, а також періодичності їхнього уточнення та відновлення[221].

Первинні матеріали, отримані на основі обстеження природних об'єктів, коригуються з урахуванням поточних змін, які викликані природними, господарськими чи іншими факторами. В юридичній літературі наголошено на необхідності періодичного уточнення й відновлення кадастрових відомостей, які забезпечують їх відповідність стану природного ресурсу[222].

Дані, які формують зміст державних кадастрів природних ресурсів, повинні бути науково обґрунтованими. М. М. Бринчук зазначає, що критеріями при цьому можуть бути не тільки особисті наукові твердження, посилання на наукові позиції та праці авторитетних учених, а й головно положення законодавства в галузі охорони навколишнього середовища й природокористування[223].

Дані кадастрів природних ресурсів мають бути також і об'єктивними. Об'єктивність полягає в неупередженості збору інформації, її оцінці відповідно до реального стану природного об'єкта із дотриманням встановлених стандартів і нормативів у цій галузі.

Уся інформація, яка становить зміст кадастрів природних ресурсів, має бути отримана законним шляхом, тобто з чітким дотриманням законодавства. Законність розглядається як відповідність кадастру нормативно-правовим актам із питань форм, системи й порядку його ведення[224].

---

[220] Савчак В. В., Пересоляк В. Ю., Пересоляк Р. В. Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Галузеві кадастри». Ужгород, 2015. С. 9.

[221] Гоштинар С. Л. Основні принципи ведення державного земельного кадастру. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 37. С. 241.

[222] Колотинская Е. Н. Правовые основы природноресурсовых кадастров в СССР: монография. М., 1986. С. 37.

[223] Бринчук М. М. Принципы экологического права: монография. М.: Юрлитинформ, 2013. С. 154.

[224] Боровицька А. Г. Державний водний кадастр: принципи ведення. *Jurnalul juridicnational: teories i practica. S.R.L. (Национальный юридический журнал: теория и практика).* 2015. № 4 (14). С. 103.

Обробка, збір, узагальнення інформації щодо стану природних об'єктів, суб'єктів природокористування тощо має провадитись у мінімально можливі та розумні строки. Оперативність та своєчасність як важливий принцип ведення кадастрів природних ресурсів полягає в оптимізації витраченого часу на отримання достовірних, всебічних та повних даних шляхом застосування сучасних методів збору інформації про природні об'єкти.

Важливим принципом ведення державних кадастрів природних ресурсів є принцип комплексності, сутність якого полягає в тому, що обліком природних ресурсів повинна охоплюватися вся територія держави. З цим принципом пов'язаний принцип системності, в основі якого є розгляд об'єктів як систем, орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта, на виявлення різних типів зв'язків у ньому і зведення їх в єдину теоретичну картину.

У сучасних кадастрових системах інформація розділена на логічні категорії – картографічні шари як сукупність однорідних геопросторових даних, що одночасно відображаються на картографічній основі. Шари зазвичай містять інформацію лише про один тип об'єктів. Для цілісної та достовірної інформації про природні ресурси шари в інформаційних системах мають бути пов'язані один з одним через загальну систему координат бази даних.

Важливим та необхідним є автоматизований обмін даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади, що дає змогу забезпечити підвищення ефективності роботи органів влади шляхом скорочення часу отримання необхідних даних, поліпшення якості та актуальності опрацьованих даних, ліквідації багаторазового збору та дублювання даних у різних інформаційних системах, поліпшення доступності інформаційних ресурсів та їх систематизацію.

Механізм обміну інформацією між кадастрами та інформаційними системами визначений у Порядку інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України[225]. Взаємодія між кадастрами та інформаційними системами здійснюється шляхом надання до Державного земельного кадастру картографічної основи картографо-геодезичного фонду України; передачі до Державного земельного кадастру картографічної основи інших кадастрів та інформаційних систем; надання до Державного земельного кадастру інформації з інших кадастрів та інформаційних систем. Обмін інформацією між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами ведеться на електронних носіях.

Держатель Державного земельного кадастру надає суб'єктам інформаційного обміну доступ до Державного земельного кадастру для безпосереднього відображення геопросторових даних інших інформаційних систем на картографічній основі Державного земельного кадастру у вигляді інформаційних шарів і атрибутів. Дані інших кадастрів та інформаційних систем, розміщені на картографічній основі Державного земельного кадастру у вигляді інформаційних шарів і атрибутів, є офіційними. У разі потреби такі дані можуть уточнюватися після розроблення документації, передбаченої законодавством. У разі створення суб'єктами інформаційного обміну таких геопросторових даних та їх атрибутів розпорядження ними визначається спільними рішеннями Мінекономіки та держателями інформаційних систем органів виконавчої влади або договорами між держате-

[225] Порядок інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 № 483. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-п

лем Державного земельного кадастру та держателями інших публічних і приватних інформаційних систем, в яких передбачається, зокрема, платна або безоплатна передача такої інформації.

Електронна взаємодія державних електронних інформаційних ресурсів може також здійснюватися відповідно до Положення про електронну інформаційну взаємодію державних електронних інформаційних ресурсів[226].

Постановою № 483 затверджено перелік відомостей, обмін якими може здійснюватись у процесі інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами. Цей перелік доволі широкий та водночас вичерпний.

До цього переліку включено чітко визначені дані кадастрів природних ресурсів:

– державного земельного кадастру – планово-картографічна основа Державного земельного кадастру; дані про державний кордон і межі адміністративно-територіальних одиниць; межі кадастрових зон і кварталів; обмеження у використанні земель та земельних ділянок; Земельні угіддя із зазначенням контурів, координат поворотних точок, геометричних параметрів, назв, адрес будівель, споруд та інженерних мереж, ідентифікаторів об'єктів будівництва та закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів; межі економіко-планувальних зон нормативної грошової оцінки земель; межі земельних ділянок; кадастрові номери земельних ділянок; цільове призначення земельних ділянок; розподіл земель між власниками і користувачами (форма власності, вид речового права); нормативна грошова оцінка земельних ділянок, дані щодо плати за землю;

– державного лісового кадастру – матеріали поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок; грошова оцінка лісів; плани лісових ділянок, лісовпорядні карти, тематичні лісові карти та інший топографо-геодезичний і картографічний матеріал державного лісового кадастру;

– державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин – картографічні матеріали державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин і Державного інформаційного геологічного фонду; геопросторові відомості, кількісні та якісні характеристики об'єктів щодо яких ведеться інформаційна система;

– картографічні матеріали державного кадастру тваринного світу, картографічні матеріали державного кадастру водних біоресурсів;

– державного кадастру природних рослинних ресурсів – картосхеми поширення видів рослин;

– державного водного кадастру – дані про річки, водосховища, канали, зрошувальні системи і водойми у межах водогосподарських систем комплексного призначення, систем міжгалузевого та сільськогосподарського водопостачання;

– державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду – планово-картографічні матеріали розташування і режиму цих територій та об'єктів, їх охоронних зон, територій, зарезервованих з метою наступного заповідання, територій і об'єктів екомережі та Смарагдової мережі;

– картографічний матеріал державного кадастру природних територій курортів; дані про зонування та площу округу санітарної охорони курортів;

– картографічні матеріали Державного кадастру природних лікувальних ресурсів; а також інших кадастрів (геопросторові відомості інформаційних ресурсів його сис-

[226] Положення про електронну інформаційну взаємодію державних електронних інформаційних ресурсів, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 606. *Офіційний вісник України*. 2016. № 73. С. 2455.

теми містобудівного кадастру; картографічні матеріали інформаційних систем транспорту, енергетики, зв'язку; картографічні матеріали інформаційних систем охорони культурної спадщини; відомості Державного реєстру нерухомих пам'яток України; межі, правовий режим, характеристики охоронюваних археологічних територій; межі та режими використання зон охорони пам'яток культурної спадщини; межі та режими використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на територіях історичних ареалів населених місць; архівна та поточна геопросторова інформація з дистанційного зондування землі, зокрема аерокосмічні дані; картографічний матеріал державного еколого-геологічного картування території України; дані про місця розташування та характеристики звалищ промислових і побутових відходів; планово-картографічні матеріали агрохімічного стану сільськогосподарських угідь[227]).

Для забезпечення інформаційної взаємодії кадастрові дані мають бути, по-перше, подані в таких цифрових і текстових показниках, які надавали б можливість швидко обмінюватися інформацією, порівнювати і зіставляти природний ресурс у різних аспектах (по адміністративно-територіальних одиницях, користувачах тощо); по-друге, були б зручно й раціонально розміщені у кадастровій документації[228]. Тобто ведення кадастрів природних ресурсів має провадитися за єдиною методичною системою обліку природних ресурсів та їх використання на всій території держави.

Єдність системи означає погодженість і послідовність ведення основних частин кадастру, змісту відомостей і способів їхнього одержання в окремих ланках[229].

Державні кадастри природних ресурсів як обліковий механізм гармонізації життєдіяльності та екологічного управління ведуться в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Але тісний економічний й екологічний взаємозв'язок між природними ресурсами, єдність суті, ознак й цільового призначення кадастрів, що обумовлює взаємозв'язок й залежність між видами кадастрів природних ресурсів, дає підстави об'єднати їх в єдину систему природноресурсових кадастрів. Через формування єдиної системи природних кадастрів будуть узгоджені критерії й показники обліку природних ресурсів, запроваджені єдині підходи до їхньої економічної оцінки, уніфіковані завдання по використанню природних ресурсів на різних рівнях управління – на державному, регіональному й місцевому. Принцип інтегрування всієї кадастрової інформації і переведення її у цифровий стан передбачає запровадження єдиної геопросторової інформаційної бази даних.

7.1.1. Електронні сервіси в галузі земельних відносин

Технології електронного урядування є ефективним способом забезпечення належного управління, протидії корупціїі відкритості влади, особливо у сфері земельних відносин. Відтак Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, починаючи з 2015–2016 років за підтримки Агентства з питань електронного урядування

[227] Порядок інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 № 483. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-п

[228] Колотинская Е. Н. Правовые основы природноресурсовых кадастров в СССР: монография. М., 1986. С. 39.

[229] Боровицька А. Г. Державний водний кадастр: принципи ведення. *Jurnalul juridicnational: teories i practica. S.R.L.* 2015. № 4 (14). С. 102.

і місії ОБСЄ започаткувала у своїй діяльності використання електронних сервісів. Нині безпосередньо на веб-ресурсі електронних послуг Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру можна замовити адміністративні та отримати сервісні електроні послуги Держгеокадастру.

Зокрема, ***після авторизації*** **в особистому електронному кабінеті** доступні такі електронні послуги:

– відомості державного земельного кадастру;

– видача витягу з технічної документації про нормативну грошову оцінку земельної ділянки;

– подання заяви з надання дозволу на отримання документації із землеустрою;

– надання інформації про суб'єкта речового права у ДЗК;

– надання довідки про осіб, які отримали доступ до інформації по суб'єктах речового права у ДЗК;

– видача відомостей із документації із землеустрою з Державного фонду документації із землеустрою;

– витяг з реєстру інженерів-землевпордників.

Електронні послуги доступні без авторизації:

– видача витягу з Державного реєстру сертифікованих інженерів-геодезистів;

– видача витягу з Державного реєстру сертифікованих інженерів-землевпорядників;

– видача дубліката кваліфікаційного сертифіката інженера-землевпорядника;

– прийняття рішення про видачу кваліфікаційного сертифіката інженера-землевпорядника;

– видача витягу з Державного реєстру оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок;

– подання заяви про надання доступу до ДЗК у режимі читання;

– перевірка витягу з реєстру інженерів-землевпорядників;

– перевірка протоколу перевірки XML.

Електронні послуги для сертифікованих інженерів-землевпорядників

– державна реєстрація земельної ділянки з видачею витягу з ДЗК;

– видача висновку з погодження документації із землеустрою;

– заява про внесення виправлених відомостей до державного земельного кадастру;

– перевірка XML.

Державний земельний кадастр як єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі/земельні ділянки

Кадáстр (фр. Cadastre; рос. кадастр; англ. cadastre; нім. Kataster, Grundbuch n, Flurbuch n) – упорядкована геоінформаційна система про правове, природне, господарське, економічне та просторове положення об'єктів, що підлягають обліку в системі відповідного рівня управління. Кадастри є різновидом інформаційних систем, які мають використовуватися в процесі здійснення державного управління. Кадастровому обліку може підлягати інформація про стан різних об'єктів[230].

Державний земельний кадастр – єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призна-

[230] Кадастр. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80

чення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами[231].

Роль і значення кадастру в сучасному світі постійно зростають. Вирішення проблем сталого розвитку регіонів, екологічної безпеки довкілля, охорони земель та їх раціонального використання, оцінки й управління земельними ресурсами, визначення правових відносин щодо землі та іншого нерухомого майна потребують всебічного кадастрового забезпечення. У країнах із розвинутою ринковою економікою кадастрово-реєстраційні системи відіграють важливу роль у сфері управління нерухомістю, оподаткування та іпотечного кредитування, інформаційного і правового забезпечення ринку нерухомого майна тощо. Ба більше, вони є обов'язковою складовою економіки всіх економічно розвинутих країн. Такі системи слугують ефективним механізмом ідентифікації та обліку об'єктів нерухомого майна в кадастрових базах даних і реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обмежень у Реєстрі прав. Найпрогресивніші національні кадастрово-реєстраційні системи поєднують функції обліку нерухомого майна (кадастрова функція) і реєстрації прав (юридична функція) в межах однієї системи на основі інтегрованих баз даних. Проте у світовій практиці мають місце й так звані дуальні системи, коли функції ведення кадастру та реєстрації прав виконують різні інституції (й відповідно різні системи) за умови забезпечення надійного обміну даними між ними. Але майже у всіх країнах простежується чітка тенденція переходу на інтегровані кадастрово-реєстраційні системи, що дасть змогу запобігти дублюванню інформації, робіт і сприятиме раціональному використанню коштів[232].

Цей підхід підтримує П. Ф. Кулинич, який наводить приклад об'єднання зазначених державних реєстраційних систем у сфері нерухомості у європейських та багатьох інших країнах світу, а також у країнах-сусідах України: Російській Федерації, Білорусі, Молдові тощо. Таке об'єднання здійснюється, зазвичай, шляхом передачі функції ведення земельного кадастру органові, на який покладена функція державної реєстрації прав на земельну та неземельну нерухомість.

Завдяки такій передачі досягається важливий соціально-економічний ефект: 1) скорочується процедура реєстрації прав на земельні ділянки та розташовану на них нерухомість, оскільки реєстрація земельних ділянок та реєстрація прав на них здійснюватиметься не у двох, а в одному державному органі; 2) зменшуються витрати на утримання апарату держслужбовців, які обслуговують державну реєстрацію прав та ведення земельного кадастру, оскільки державні реєстратори прав зможуть виконувати більшість функцій державних кадастрових реєстраторів; 3) зростає ступінь захищеності баз даних про об'єкти нерухомого майна та права на них від несанкціонованого доступу, оскільки скасовується електронний обмін інформацією між реєстром прав на нерухоме майно та земельним кадастром[233].

Згідно зі ст. 10 Закону України «Про державний земельний кадастр» об'єктами Державного земельного кадастру є: землі в межах державного кордону України; землі в межах території адміністративно-територіальних одиниць; обмеження у використанні земель; земельна ділянка.

---

[231] Про державний земельний кадастр: Закон України від 7 липня 2011 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3613-17

[232] Дехтаренко Ю. Ф., Лихогруд М. Г., Манцевич Ю. М., Палеха Ю. М. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні: навч. посіб. К.: Профі, 2007. С. 78.

[233] Кулинич П. Ф. Як об'єднати земельно-реєстраційну систему України. *Українське комерційне право.* 2015. № 14.С. 19.

Державний земельний кадастр включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

Державний земельний кадастр є державною власністю. Державний земельний кадастр ведеться на електронних та паперових носіях. У разі виявлення розбіжностей між відомостями на електронних та паперових носіях пріоритет мають відомості на паперових носіях.

Залежно від об'єкта Державного земельного кадастру до нього вносяться відомості, перелік яких визначений відповідним Законом (ст.ст. 12-15, 17). Наприклад, згідно зі ст. 15 Закону «Про державний земельний кадастр» передбачено наступний склад відомостей про земельні ділянки:

– кадастровий номер;
– місце розташування, зокрема дані Державного адресного реєстру (за наявності);
– місце розташування;
– опис меж;
– площа;
– міри ліній по периметру;
– координати поворотних точок меж;
– дані про прив'язку поворотних точок меж до пунктів державної геодезичної мережі;
– дані про якісний стан земель та про бонітування ґрунтів;
– відомості про інші об'єкти Державного земельного кадастру, до яких територіально (повністю або частково) входить земельна ділянка;
– цільове призначення (категорія земель, вид використання земельної ділянки в межах певної категорії земель);
– склад угідь із зазначенням контурів будівель і споруд, їх назв;
– відомості про обмеження у використанні земельних ділянок;
– відомості про частину земельної ділянки, на яку поширюється дія сервітуту, договору суборенди земельної ділянки;
– нормативна грошова оцінка;
– інформація про документацію із землеустрою та оцінки земель щодо земельної ділянки та інші документи, на підставі яких встановлено відомості про земельну ділянку.

Відомості про земельну ділянку містять також інформацію про її власників (користувачів), зареєстровані речові права відповідно до даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Водночас для державних кадастрових реєстраторів інформація з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно у зв'язку зі здійсненням ними належних їм повноважень, надається в електронній формі шляхом безпосереднього доступу до цього реєстру відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Відповідно, державний реєстратор речових прав на нерухоме майно під час проведення державної реєстрації речових прав на земельні ділянки має безпосередній доступ та користується відомостями з Державного земельного кадастру в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Внесення до Державного земельного кадастру передбачених Законом «Про державний земельний кадастр» відомостей про об'єкти Державного земельного кадастру є обов'язковим. Ці відомості вважаються офіційними.

Важливо! *Внесення відомостей* до Державного земельного кадастру і надання таких відомостей здійснюються державними кадастровими реєстраторами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин.

А *надання відомостей* з Державного земельного кадастру у визначених Законом України «Про державний земельний кадастр» випадках може здійснюватися також 1) адміністраторами центрів надання адміністративних послуг у порядку, встановленому Законом України «Про адміністративні послуги»; 2) уповноваженими посадовими особами виконавчих органів місцевого самоврядування, які успішно пройшли стажування у сфері земельних відносин та відповідають кваліфікаційним вимогам, встановленим Законом «Про державний земельний кадастр». Окрім того, *право на отримання відомостей* з Державного земельного кадастру мають нотаріуси при вчиненні нотаріальних дій, пов'язаних з об'єктами нерухомості, та/або під час здійснення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та особи, які відповідно до закону здійснюють державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень під час проведення такої реєстрації.

Відомості Державного земельного кадастру надаються державними кадастровими реєстраторами у формі:

1) витягу з Державного земельного кадастру про об'єкт Державного земельного кадастру;

2) довідки, що містить узагальнену інформацію про землі (території), за відповідною формою (додаток 41 до Порядку ведення Державного земельного кадастру[234]);

3) викопіювання з картографічної основи Державного земельного кадастру, кадастрової карти (плану);

4) копій документів, що створюються під час ведення Державного земельного кадастру.

Користування відомостями Державного земельного кадастру може здійснюватися шляхом:

– надання доступу до нього в режимі читання;

– отримання засвідчених копій документів Державного земельного кадастру та витягів з них;

– пошуку, перегляду, копіювання та роздрукування відомостей, оприлюднених на офіційному вебсайті Держгеокадастру;

– безпосереднього доступу та користування відомостями Державного земельного кадастру державними реєстраторами речових прав на нерухоме майно під час проведення державної реєстрації речових прав на земельні ділянки;

– інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами;

– отримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування інформації під час державної реєстрації відповідних земельних ділянок;

– отримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування узагальнених відомостей про кількість та якість земель.

На реалізацію принципу відкритості та доступності відомостей Державного земельного кадастру, законності їх одержання, поширення і зберігання (ст. 3 Закону України «Про державний земельний кадастр») законодавець додатково передбачив обов'язок органу, що здійснює ведення Державного земельного кадастру, за заявою суб'єкта речового права на земельну ділянку надати йому інформацію про осіб, які отримали доступ до інформації про цього суб'єкта в Державному земельному кадастрі.

---

[234] Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF/print1510512977411351

З моменту внесення до Державного земельного кадастру на офіційному вебсайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, оприлюдненню підлягають такі відомості про:

а) межі адміністративно-територіальних одиниць;

б) кадастрові номери земельних ділянок;

в) межі земельних ділянок;

г) цільове призначення земельних ділянок;

ґ) розподіл земель між власниками і користувачами (форма власності, вид речового права);

д) обмеження у використанні земель та земельних ділянок;

е) зведені дані кількісного та якісного обліку земель;

є) нормативну грошову оцінку земель та земельних ділянок;

ж) земельні угіддя;

з) частини земельної ділянки, на які поширюється дія сервітуту, договору суборенди земельної ділянки;

и) координати поворотних точок меж об'єктів кадастру;

і) бонітування ґрунтів;

ї) інші відомості про земельні ділянки, передбачені ст. 15 та ч. 2 ст. 30 Закону «Про державний земельний кадастр», крім відомостей про реєстраційний номер облікової картки платника податків, серію та номер паспорта громадянина України, місце проживання, дату народження фізичної особи, які є інформацією з обмеженим доступом та не підлягають відображенню у відкритому доступі.

На офіційному вебсайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, оприлюднюються картографічна основа, індексні кадастрові карти (плани) та інші відомості Державного земельного кадастру, зокрема у векторному вигляді, без права їх зміни (редагування). Ці відомості підлягають оприлюдненню на офіційному вебсайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, з моменту їх внесення до Державного земельного кадастру.

Перегляд, копіювання та роздрукування інформації про персональні дані власників та користувачів земельних ділянок здійснюються за умови ідентифікації особи (фізичної або юридичної), яка отримує доступ до інформації, з використанням кваліфікованого електронного цифрового підпису чи іншого альтернативного засобу ідентифікації особи. За заявою суб'єкта речового права на земельну ділянку орган, що здійснює ведення Державного земельного кадастру, зобов'язаний надати інформацію про осіб, які отримали доступ до інформації про неї в Державному земельному кадастрі.

Надання відомостей Державного земельного кадастру здійснюється на платній основі, крім випадків:

1) видачі Державним кадастровим реєстратором витягу з Державного земельного кадастру про земельну ділянку для підтвердження:

– державної реєстрації земельної ділянки;

– внесення до Державного земельного кадастру відомостей про обмеження у використанні земель;

– внесення до Державного земельного кадастру відомостей про межі частини земельної ділянки, на яку поширюються права суборенди, сервітуту;

– внесення до Державного земельного кадастру відомостей про межі державного кордону, межі адміністративно-територіальних одиниць, нормативну грошову оцінку земель, розташованих у межах територій адміністративно-територіальних одиниць, еко-

номічну оцінку земель, обмеження у використанні земель, безпосередньо встановлені законами та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами;

2) надання органам державної влади, органам місцевого самоврядування:

– узагальнених відомостей про кількість та якість земель;

– відомостей і документів Державного земельного кадастру щодо земель та земельних ділянок, розташованих на відповідній території, для здійснення повноважень, визначених законом;

3) надання органам державної влади, органам місцевого самоврядування узагальнених відомостей про кількість та якість земель;

4) пошуку, перегляду, копіювання та роздрукування відомостей Державного земельного кадастру, оприлюднених на офіційному вебсайті Держгеокадастру, про:

– межі адміністративно-територіальних одиниць;

– кадастрові номери земельних ділянок;

– межі земельних ділянок;

– цільове призначення земельних ділянок;

– розподіл земель між власниками, користувачами (форма власності, вид речового права);

– обмеження у використанні земель та земельних ділянок;

– зведені дані про кількість та якість земель;

– нормативну грошову оцінку земель та земельних ділянок;

5) безпосереднього доступу та користування відомостями Державного земельного кадастру державними реєстраторами речових прав на нерухоме майно під час проведення державної реєстрації речових прав на земельні ділянки;

6) надання суб'єктам речових прав на земельну ділянку довідок про осіб, які отримали доступ до інформації про цих суб'єктів в Державному земельному кадастрі;

7) інформаційної взаємодії щодо проведення моніторингу земельних відносин.

Електронний кабінет «Е-сервіси» Державного земельного кадастру забезпечує можливість громадянам отримувати послуги, які надаються органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, в електронному вигляді з використанням Інтернету.

Згідно зі ст. 36 Закону України «Про державний земельний кадастр» для безоплатного доступу до оприлюднених даних Державного земельного кадастру в мережі Інтернет створюються та забезпечується функціонування таких електронних сервісів:

– сервіси пошуку даних;

– сервіси перегляду (візуалізації) даних;

– аналітичні сервіси;

– сервіси для вивантаження даних;

– інтерфейси прикладного програмування для доступу до даних без права їх редагування.

Доступ до електронного кабінету *«Е-сервіси» Державного земельного кадастру* надається за адресою e.land.gov.ua (рис. 7.1).

Реєстрація здійснюється через e-mail без ідентифікації особи.

У випадку реєстрації через e-mail користувач отримує доступ до електронного кабінету з обмеженими можливостями його використання.

Для реєстрації через e-mail перейдіть на вкладку «Реєстрація» та натисніть кнопку «Реєстрація через e-mail (без ідентифікації особи)». Перегляд, копіювання та роздрукування інформації про персональні дані власників та користувачів земельних ділянок

здійснюються за умови ідентифікації особи (фізичної або юридичної), яка отримує доступ до інформації, з використанням кваліфікованого електронного цифрового підпису чи іншого альтернативного засобу ідентифікації особи.

- 1_Реєстрація
- 2 Авторизація
  - 2.1_Авторизація через e-mail
  - 2.2_Авторизація та ідентифікація за допомогою ЕЦП
  - 2.3 Авторизація та ідентифікація за допомогою BankID
  - 2.4_Авторизація та ідентифікація за допомогою MobileID
  - 2.5_Способи ідентифікації особи. Додавання та зміна інформації в особистому профілі
- 3_Можливості «Е-сервіси»

Рис. 7.1. Реєстрація

У формі реєстрації необхідно зазначити адресу електронної пошти (e-mail), на яку буде зареєстровано кабінет.

Далі необхідно вказати пароль, що буде використовуватися для входу в електронний кабінет, повторити введення паролю для підтвердження, а також надати згоду на обробку персональних даних та ввести захисний код.

Після заповнення всіх полів натисніть кнопку «Відправити».

На екрані з'явиться інформаційне повідомлення про успішну реєстрацію.

Авторизація (англ. – *authorization*) – це процедура надання користувачу визначених повноважень у системі. У захищених системах авторизації користувача обов'язково передують його ідентифікація й автентифікація.

Авторизація може здійснюватися декількома способами:

– авторизація через e-mail без ідентифікації особи;

– авторизація й ідентифікація за допомогою електронного цифрового підпису (ЕЦП);

– авторизація й ідентифікація за допомогою BankID;

– авторизація й ідентифікація за допомогою MobileID.

Авторизація через e-mail проходить шляхом вводу адреси електронної пошти, вказаної при реєстрації та паролю (рис. 7.2).

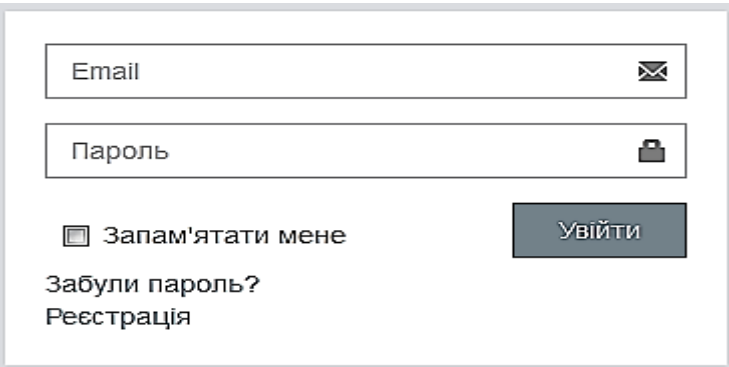

Рис. 7.2. Авторизація через e-mail

Авторизація через e-mail.

Авторизація через e-mail проводиться через введення адреси електронної пошти, вказаної при реєстрації та паролю.

Авторизація та ідентифікація за допомогою ЕЦП

У такому разі для авторизації та ідентифікації використовується особистий електронний цифровий підпис (ЕЦП) як такий, що міститься у файлі, так і ЕЦП на носії головної інформації (НКІ).

Якщо використовується ЕЦП, що міститься у файлі, то необхідно обрати тип АЦСК, обрати файл ЕЦП, ввести свій особистий пароль, натиснути «Увійти».

Якщо використовується ЕЦП НКІ, то необхідно обрати тип АЦСК, тип носія та назву носія, ввести свій особистий пароль ЕЦП та натиснути «Увійти».

Авторизація та ідентифікація за допомогою BankID. У цьому разі для авторизації та ідентифікації використовується сервіс BankID ПриватБанку.

Авторизація та ідентифікація за допомогою MobileID. В такому разі для авторизації та ідентифікації використовується MobileID Київстар. Серед можливих варіантів авторизації необхідно обрати «Ідентифікація за допомогою MobileID KS», ввести номер телефону на натиснути «Відправити».

Подальша ідентифікація відбувається відповідно до інструкцій мобільного оператора. Станом на 27.12.2017 Київстар запустив Mobile ID у дослідну експлуатацію, про що повідомляється на офіційному веб-ресурсі компанії https://kyivstar.ua/uk/mm/news-and-promotions/kyyivstar-zapustyv-mobile-id-u-doslidnu-ekspluataciyu.

Способи ідентифікації особи. Додавання та зміна інформації в особистому профілі.

Переглянути інформацію про обліковий запис можна, перейшовши у розділ «Профіль».

Якщо авторизація здійснена лише через e-mail та пароль, то відобразиться інформація про адресу електронної пошти, на яку зареєстровано обліковий запис, дату створення облікового запису та дату останнього візиту в електронний кабінет.

Якщо авторизація здійснена з ідентифікацією через ЕЦП або BankID, то відповідна інформація також буде відображена.

У разі необхідності ідентифікаційні дані можна змінити або додати. Для цього оберіть «Додати профайл» – «Перейти». Оберіть спосіб ідентифікації.

Після успішної ідентифікації з’явиться інформаційне повідомлення про оновлення ідентифікаційних даних. У профілі з’явиться додаткова інформація.

Якщо необхідно видалити неактуальну інформацію, наприклад, у разі закінчення строку дії посиленого сертифікату ЕЦП, то можна скористатися кнопкою «Видалити профайл».

Можливості «Е-сервіси»

Зліва у робочому вікні електронного кабінету розміщено панель навігації між розділами.

У розділі **«Витяг з ДЗК»** можна замовити витяг з Державного земельного кадастру, перейшовши у підрозділ «Замовити витяг» та заповнивши форму запиту.

У підрозділі **«Замовлені Витяги»** доступна інформація щодо здійснених користувачем замовлень Витягів з ДЗК про земельну ділянку на Публічній кадастровій карті.

У підрозділі відображається:

– номер заяви (на замовлення Витягу з ДЗК);
– кадастровий номер земельної ділянки;
– дата замовлення;
– форма видачі (на паперовому або електронному носії інформації);
– статус (знаходиться в обробці або вже опрацьовано державним кадастровим реєстратором);
– статус оплати послуги (сплачено або несплачено);
– сума оплати;
– центр надання адміністративних послуг (ЦНАП), в якому можна отримати замовлений Витяг з ДЗК;
– дата отримання замовленого Витягу з ДЗК в ЦНАП;
– переглянути заяву;
– сформувати заяву повторно.

У розділі **«Нормативна грошова оцінка»** можна замовити витяг з технічної документації про нормативну грошову оцінку, перейшовши у підрозділ «Замовити витяг» та заповнивши форму запиту.

У підрозділі **«Замовлені Витяги»** доступна інформація щодо здійснених користувачем замовлень витягів з технічної документації про нормативну грошову оцінку.

У підрозділі відображається:

– номер заяви (на замовлення витягу з технічної документації про нормативну грошову оцінку);
– інформація про замовника;
– кадастровий номер земельної ділянки;
– дата замовлення;
– статус (знаходиться в обробці або вже опрацьовано);
– останнє оновлення;
– сформувати заяву повторно.

У розділі **«Інформація про права»** можна переглядати інформацію щодо права власності та речових прав на земельні ділянки.

У підрозділі **«Пошук інформації»** можна здійснювати пошук інформації про право власності та речові права на земельні ділянки.

Доступ до підрозділу «Пошук інформації» буде надано лише за умови ідентифікації особи.

У підрозділі **«Історія пошуку»** доступна інформація про всі здійснені запити на отримання інформація про право власності та речові права на земельні ділянки.

Доступ до підрозділу «Історія пошуку» буде надано лише за умови ідентифікації особи.

У підрозділі **«Історія доступу»** можна переглянути інформацію про осіб, що переглядали відомості Державного земельного кадастру щодо права власності та речового права на земельну ділянку (рис. 7.3).

Запити інформації про перегляд ділянки 0510300000:00:001:1907

Дата запиту	Особа, яка отримувала доступ до інформації
16/10/2015 15:48:06	ГОРОБЕЦЬ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ
16/10/2015 16:01:35	ГОРОБЕЦЬ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

Завантажити документ в PDF

Рис. 7.3. Інформація про всі здійснені запити на отримання інформації про право власності та речові права на земельні ділянки

Доступ до підрозділу «Історія доступу» буде надано лише за умови ідентифікації особи власника (суб'єкта речового права) земельної ділянки (рис. 7.4).

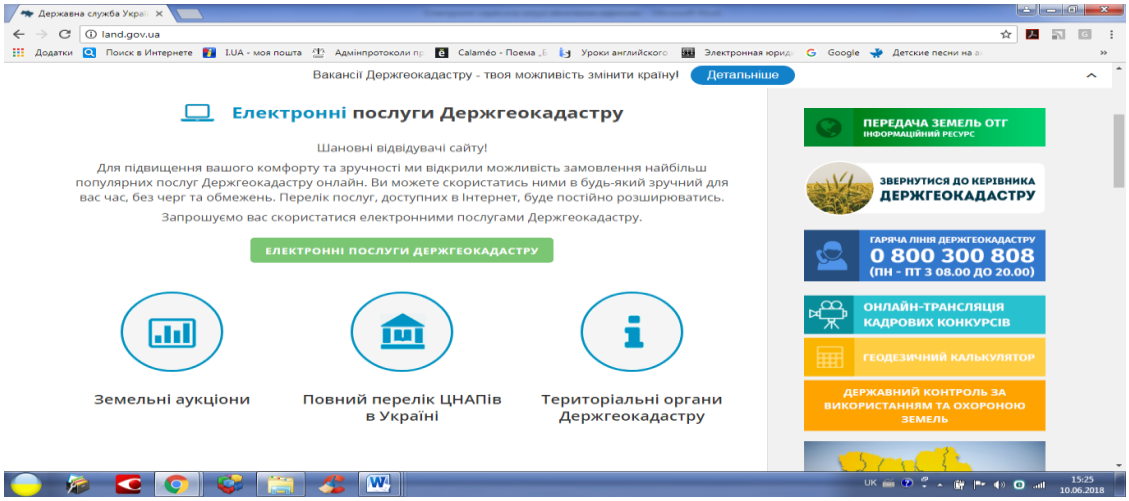

Рис. 7.4. Відеоінструкція електронних послуг Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру

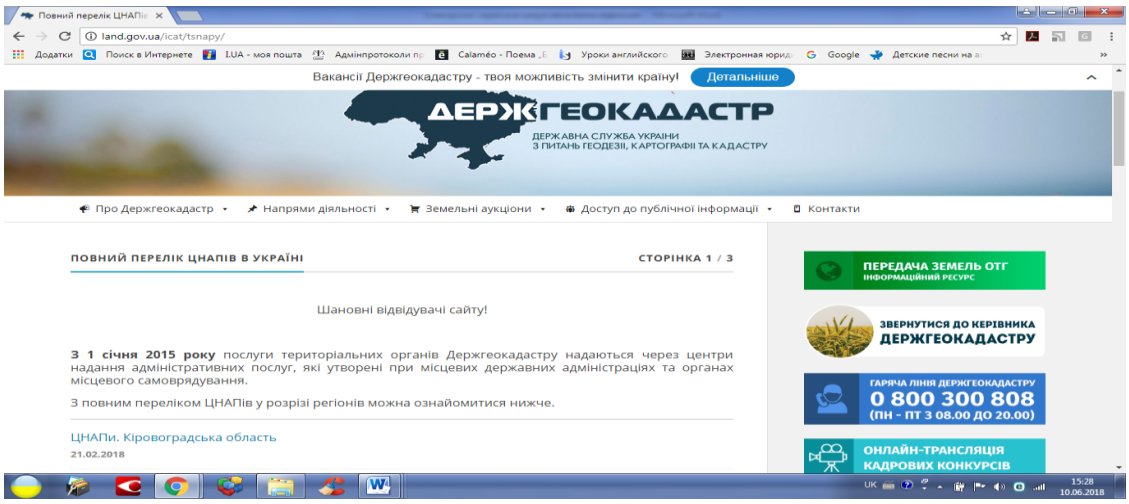

Рис. 7.5. Публічна кадастрова карта

Публічна кадастрова карта (ПКК) – це інформаційний портал, на якому оприлюднюються відомості Державного земельного кадастру.

Доступ до ПКК здійснюється за адресою http://map.land.gov.ua/kadastrova-karta

ПКК має простий інтерфейс (рис. 7.5, 7.6).

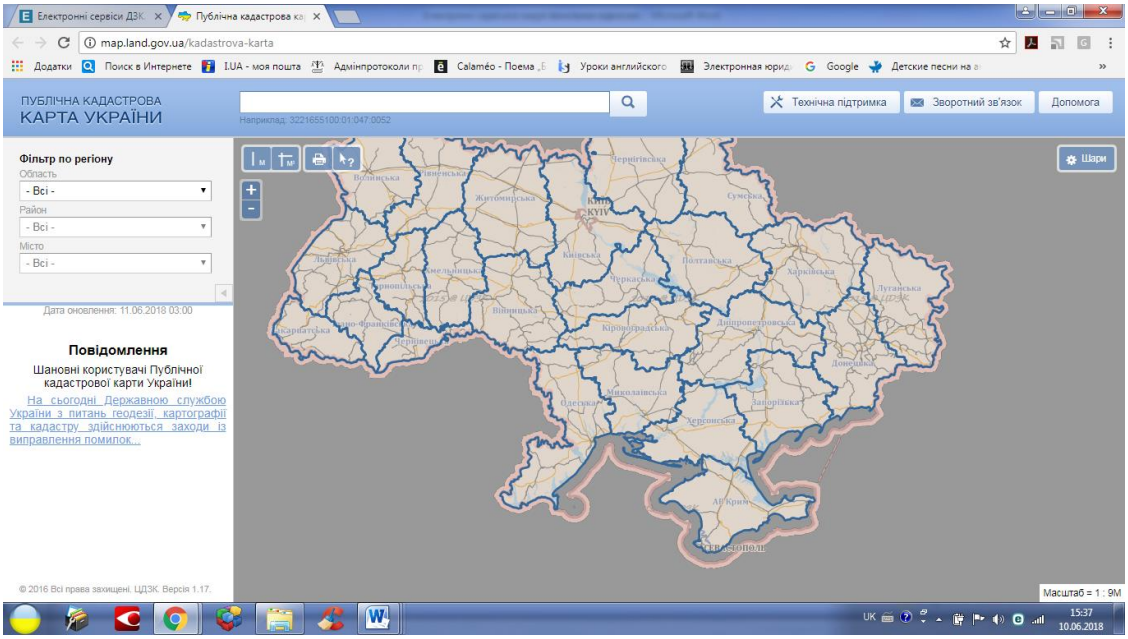

Рис. 7.6. Публічна кадастрова карта

Перевагою кадастрового порталу є наявність системи зворотного зв'язку в складі Публічної кадастрової карти. Вона дає змогу користувачеві виправляти помилки та слідкувати за розглядом своєї заяви. Також суттєвою перевагою Публічної кадастрової карти є використання ортофотопланів як єдиної картографічної основи на всю територію країни. Адже ортофотоплани – точніші за космознімки, і, тим паче, за топографічні карти.

Цікаво! Для публічних кадастрових карт різних країн притаманний обов'язковий набір інформації про нерухомість. Зазвичай це інформація про земельні ділянки та будівлі, їхні кількісні й якісні характеристики, правила та порядок надання даних із кадастрів або реєстрів, карти.

Грузія

Кадастр Грузії (площа – 69 700 км², населення 4 млн осіб) став публічним 2011 р. За підтримки донорських організації у Грузії проведено аерофотозйомку території. Але основою для публічної кадастрової карти http://www.reestri.gov.ge став сервіс Google Map.

Портал надає інформацію грузинською, англійською та російською мовами. Цікаво, що грузинською й англійською портал містить більше інформації. Частини текстової інформації порталу в російській версії немає. Спектр послуг доволі широкий.

Процес реєстрації земельної ділянки можна відстежити у режимі онлайн (схожа послуга є й на Публічній кадастровій карті України).

Меню розділу «послуги» надає інформацію щодо нерухомості (реєстрація, застави, лізинг, банківські гарантії, різні заборони щодо операцій з конкретним нерухомим майном, інформація щодо оподаткування тощо). На порталі містяться лише умови надан-

ня такої інформації й інструкції, як таку інформацію отримати. Цікаво, що деякі послуги передбачають різні варіанти термінів виконання – «звичайно», «швидко» та «дуже швидко». Зрозуміло, що швидше, то дорожче. Причому з минулого року витяги з потрібною інформацією в електронному форматі видають і англійською мовою. Такий витяг має аналогічну юридичну силу, що й витяг грузинською (коштує 20 ларі, грузинською – 10).

На головній сторінці винесено посилання на цифрові карти Грузії; окремо виділено як картографічні об'єкти міста Тбілісі, Поті, Сигнагі. Проте цифрові карти на момент написання матеріалу переглянути не вдалося – «технічна помилка на сервері». Є статистичні дані щодо реєстрації майна та бізнес-об'єктів – треба завантажувати Exel-таблиці, в яких, власне, й міститься інформація, поділена по місяцях і роках. Посилання на кадастри держав-членів ЄС зібрано на порталі www.eurocadastre.org.

Латвія

У Латвії (площа 64,589 тис., км², населення 2 млн осіб) у Державному кадастрі нерухомого майна латвійською й англійською мовами відображено відомості про розташування власності, витяги з земельного кадастру, район будівель і споруд, реальну вартість майна, сервітути й обмеження, а також дані про законного власника або користувача.

Цікаво, що, користуючись інформацією кадастрового порталу www.vzd.gov.lv, засоби масової інформації постійно моніторять вартість нерухомості, землі. Періодично в ЗМІ з'являються повідомлення на кшталт: «Маловідома дама Наталя Рождественська 1931-го року народження розсталася з 2365 кв.м. землі, однак їй досі належить півтора гектара на вулиці Еспорта, які вона отримала у спадок від Всеволода Замкова 1920-го року народження».

Інформація про порядок надання послуг міститься у Exel-файлах, посилання на які відкривається у таблиці-переліку послуг. Послуги стосуються реєстрації нової нерухомості, квартирної власності; змін даних щодо спільної власності, зокрема, апартаментів; оренди – будівель, земельного паю, лісу; реєстрація чи відміна заборони на відчуження, зокрема, й майстерні художника; реєстрація даних щодо інженерних комунікацій або їх оновлення для будівель; дозволи на приватизацію тощо. Загалом – 57 найменувань послуг. Серед них – можливість безкоштовно раз на рік отримати фізичний особі витяг з кадастру – з певним набором інформації щодо власності. Передбачені різні варіанти зонування – адміністративно-територіальне, індекснокадастрове. Можна зняти/додати на карту інформацію про будівлі, написи назви населених пунктів. Масштабування відбувається автоматично – клацаєш на потрібну територію, і отримуєш збільшення запрограмованого масштабу. Утім, так і не вдалося знайти ортофотоплани або космознімки. На порталі можна знайти інструкцію щодо користування – і текстову, і відео.

Болгарія

Реєстраційна система Болгарії (площа 110 910 км², населення – 7 364 570 чоловік) має дві системи реєстрації нерухомості та землі й називається «Кадастр і реєстр власності». Публічна кадастрова карта www.cadastre.bg містить інформацію болгарською й англійською мовами про земельну нерухомість, будівництво (зокрема й незавершене), документи, які підтверджують права або передачу у власність, або зміни (припинення) права на нерухоме майно, або викупу іпотеки на них. Цікавий сервіс на порталі – візуалізація останніх змін. Тобто «сьогодні» на порталі можна побачити, де саме і які зміни внесено

до кадастрової системи «вчора». На порталі зазначено 15 послуг, що можуть бути надані в електронному режимі, та порядок їх надання. У Болгарії, як і в Грузії, передбачено різні варіанти термінів надання послуг – є формати «на зараз», «швидко», «стандарт». Є антикорупційний розділ зворотного зв'язку. Але на сайті одразу попереджають – анонімні скарги не розглядаються. Кадастровий портал Болгарії передбачає й надання архівної інформації. У переліку вказано, що архівна інформація є різних епох, міститься на різних носіях (папір, таблиці Exel), у різних системах координат. На порталі є перелік усіх юридичних та фізичних осіб, які мають право надавати послуги з формування технічної інформації на нерухомість – у нас їх називають ліцензіатами. Більшість інформації на кадастровому порталі Болгарії – у текстовому форматі: переліки, таблиці Exel, які «відкриваються» під час натискання на відповідний розділ меню. Картографічна основа базується на Google Earth. Тож для того, аби працювати з картами на кадастровому порталі Болгарії, треба встановити необхідні додатки. Передбачено роботу з окремими кадастровими зонами. Пошук необхідної земельної ділянки можна вести або візуально – при натисканні на неї в інформаційному вікні з'являються дані про кадастровий номер, відповідно можна шукати далі необхідну інформацію за інформаційними табличками в інших розділах. Або можна ввести в пошук кадастровий номер – він виводить на кадастрову карту, де й можна побачити, наскільки ділянка «гармонійно» вписана у загальний масив[235].

Державний земельний кадастр є інформаційною основою для ведення кадастру природних ресурсів та інших галузевих і відомчих кадастрів.

7.1.2. Електронні сервіси в галузі водних відносин

Ведення Державного водного кадастру регулюється Водним кодексом України[236] та Порядком ведення державного водного кадастру[237].

Метою ведення Державного водного кадастру є систематизація даних державного обліку вод та визначення наявних для використання водних ресурсів. Державний облік вод складається з відомостей про поверхневі, підземні, внутрішні морські води та територіальне море; обсяги, режим, якість і використання вод (водних об'єктів); водокористувачів (окрім вторинних), а також про водогосподарські об'єкти, що забезпечують використання води, очищення та скид зворотних вод (споруди для акумуляції та регулювання поверхневих і підземних вод; споруди для забору та транспортування води; споруди для скиду зворотних вод; споруди, на яких здійснюється очистка зворотних вод (з оцінкою їх ефективності).

Державний водний кадастр включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» (ч. 3 ст. 28 ВК України).

---

[235] Нагорна О. Мандри Публічними кадастровими картами світу. Матеріал підготовлено в рамках інформаційної кампанії проекту Світового банку «Видача державних актів на право власності на землю в сільській місцевості та розвиток системи кадастру». URL: http://land.gov.ua/info/mandry-publichnymykadastrovymy-kartamy-svitu/

[236] Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95

[237] Порядок ведення державного водного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 1996 р. № 413. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/413-96-п

Державний водний кадастр складається з трьох розділів: поверхневі води; підземні води; водокористування.

Інформаційними ресурсами системи Державного водного кадастру є дані державного обліку поверхневих і підземних вод, державного обліку артезіанських свердловин та державного обліку водокористування, які систематизуються за водними об'єктами та їх ділянками, водозбірними басейнами річок та морів, басейнами підземних вод, водогосподарськими ділянками, економічними районами, адміністративно-територіальними одиницями і загалом в Україні.

З метою забезпечення складання державного водного кадастру за розділом «Водокористування» ведеться державний облік водокористування у порядку, затвердженому наказом Міністерства екології та природних ресурсів України 16.03.2015 № 78[238].

Ведення Державного водного кадастру покладено на такі органи державної влади:

– Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) за розділом «Поверхневі води» у частині проведення постійних гідрометричних, гідрохімічних спостережень за кількісними і якісними характеристиками поверхневих вод згідно з програмою, що затверджується МВС України, за погодженням з Мінприроди та Держводагентством;

– Державне агентство водних ресурсів України за розділом «Поверхневі води» у частині обліку поверхневих водних об'єктів та за розділом «Водокористування»;

– Державна служба геології та надр України за розділом «Підземні води».

Зазначені центральні органи виконавчої влади є замовниками робіт із складення державного водного кадастру і затверджують кадастрові матеріали. Виконавцями робіт з складання державного водного кадастру є визначені Держводагентством, ДСНС та Держгеонадрами спеціалізовані підприємства, установи та організації.

Дані Державного водного кадастру використовуються для: поточного і перспективного планування використання вод та здійснення водоохоронних заходів; розміщення виробничих сил на території країни; складання схем комплексного використання та охорони вод і водогосподарських балансів; проектування водогосподарських, транспортних, промислових та інших підприємств і споруд, пов'язаних з використанням вод; прогнозування змін гідрологічних і гідрогеологічних умов, водності річок та якості вод; розроблення заходів щодо підвищення ефективності роботи водогосподарських систем; нормування водоспоживання і водовідведення, а також показників якості вод; розроблення заходів щодо запобігання шкідливій дії вод та ліквідації її наслідків; здійснення державного контролю за проведенням заходів для раціонального використання та охорони вод; регулювання взаємовідносин між водокористувачами, а також між водокористувачами та іншими підприємствами, організаціями й установами; вирішення інших питань, пов'язаних з обліком та використанням вод.

Ведення кадастру для оперативного забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян необхідними даними про водні ресурси здійснюється за допомогою автоматизованої інформаційної системи, яка покликана забезпечити спрощення та прискорення роботи щодо пошуку, обробки, узагальнення та видачі інформації з державного водного кадастру.

До переліку набору даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, включено «Загальні показники використання водних ресурсів України», «Дані

[238] Порядок ведення державного обліку водокористування, затв. наказом Міністерства екології та природних ресурсів України 16.03.2015 № 78. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0382-15

державного моніторингу поверхневих вод»[239]. Розпорядником цих даних є Державне агентство водних ресурсів України.

У системі державного водного кадастру створено геопортал «Водні ресурси України»[240].

Геопортал «Водні ресурси України» – це сучасна геоінформаційна система, що є сукупністю інтернет-засобів та сервісів геопросторових даних, які містять метадані про актуальний стан річкових басейнів України, і забезпечують доступ до них та до публічних інформаційних ресурсів кадастру.

Основними розділами головного меню геопорталу «Водні ресурси України» є: річкові басейни України та тематичні шари (рис. 7.7).

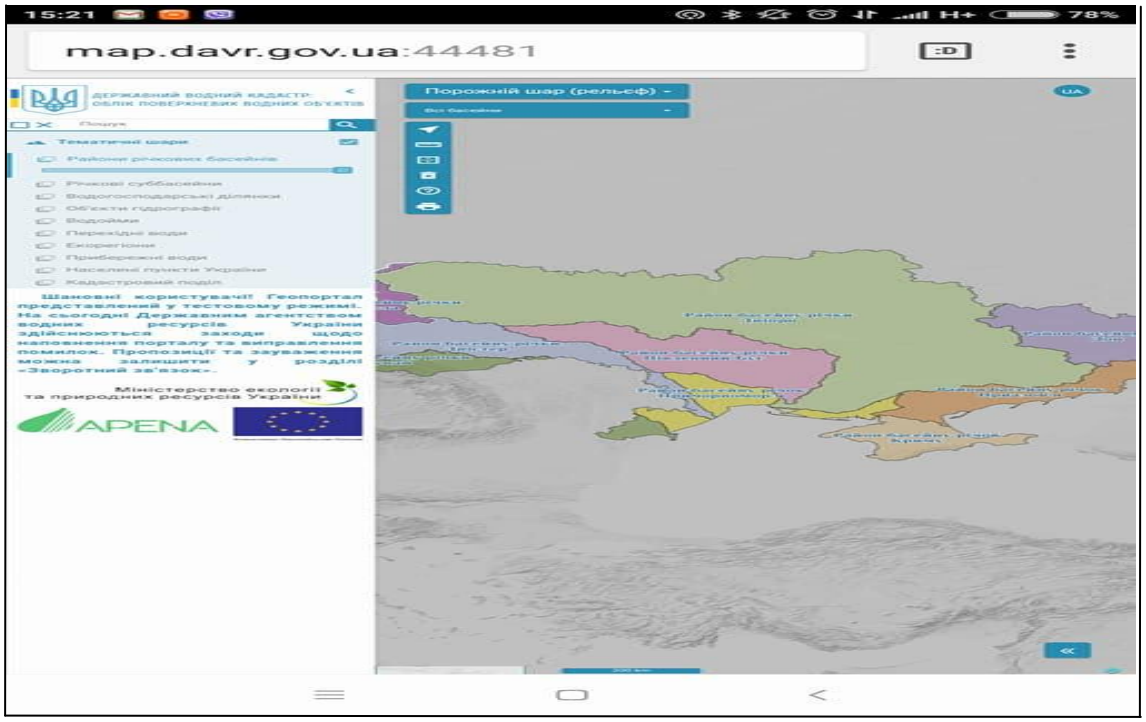

Рис. 7.7. Головна сторінка геопорталу «Водні ресурси України»

Взяття за основу басейнового принципу відповідає Водній Рамковій Директиві ЄС, якою запроваджено принципово новий підхід до системи управління водними ресурсами, так зване інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом, яким зокрема, передбачено, що основною одиницею управління є басейн водного об'єкта, а також ст. 13 ВК України, згідно з якою державне управління використання й охорони вод здійснюється за басейновим принципом.

Басейновий принцип управління водними ресурсами визначає передумови й напрями створення в Україні сучасного механізму використання, охорони та відтворення вод, який відповідатиме найефективнішій міжнародній практиці й дасть змогу реалізува-

[239] Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України у редакції від 20 грудня 2017 р. № 1100. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п

[240] URL: http://map.davr.gov.ua:44481/

ти стратегію державної політики, спрямованої на запобігання виснаженню водних ресурсів і досягнення й підтримання доброї якості води[241].

Додаткове меню містить такі вкладки: перехід до районів басейнів річок України, перехід до тематичних шарів (річкові басейни, річкові суббасейни, водогосподарські ділянки, об'єкти гідрографії, водойми, перехідні води, екорегіони, прибережні води, населені пункти України, кадастровий поділ).

Розглянемо детальніше складові геопорталу.

Зміст вкладки «Річкові басейни» включає дані про басейни основних дев'яти річок України, коди басейнів, власні назви, назву моря, площі водозабору басейну.

Вкладка «Річкові суббасейни» містить інформацію про власну назву суббасейну, його код, площу водозабору, назву басейну, назву моря.

Зміст вкладки «Водогосподарські ділянки» включає код та назву району річкового басейну, код та назву суббасейну, код ділянки, власну назву, площу, водогосподарську організацію.

У вкладці «Об'єкти гідрографії», «водойми» користувач має змогу дізнатися про тип об'єкта, клас об'єкта, власну назву, довжину, площу басейну, назву басейну, назву моря, площу водозабірного басейну, чия притока чи куди впадає, назву з топокарти, альтернативну назву, права чи ліва притока, відстань від гирла, довжину згідно з книгою, відмітку витоку, відмітку гирла, похил, площу басейну. Ця вкладка передбачає зворотний зв'язок, наприклад, якщо водний об'єкт не знайдено, відсутній його опис тощо.

Вкладка «Перехідні води» містить інформацію про власну назву, площу об'єкта, середньорічну солоність; у вкладці «Екорегіони» – інформація про код та власну назву, у вкладці «Прибережні води» – код об'єкта, код типу об'єкта, клас об'єкта, власна назва, площа об'єкта, код району річкового басейну, середньорічна солоність, глибина, субстрат, експозиція.

За допомогою вкладки «Населені пункти України» користувач має можливість дізнатися про код району річкового басейну, тип та назву населеного пункту, кількість населення, КОАТУУ н.п, орган місцевого самоврядування, район, область.

Вкладка «Кадастровий поділ» має прив'язку до Публічної кадастрової карти. Система Державного водного кадастру обмінюється інформацією з Державним земельним кадастром (окрім розділу «Водокористування») відповідно до Порядку інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами[242].

Геопортал «Водні ресурси України» має *сервіс доступу* до перегляду кадастрових даних через мережу Інтернет у режимі онлайн, *сервіс перегляду* наборів геопросторових даних, інформації про характеристики водних об'єктів, з можливістю використання різних основ (топографічні карти, Google, ортофотоплани) (див. рис. 7.8), *сервіс пошуку*, що забезпечує можливість вибору та перегляду інформації у різних розрізах конкретної території річкового басейну.

---

[241] Боровицька А. Г. Державний водний кадастр: принципи ведення. *Jurnalul juridicnational: teories i practica*. 2015. № 4 (14). С. 101.

[242] Порядок інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 № 483. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-п

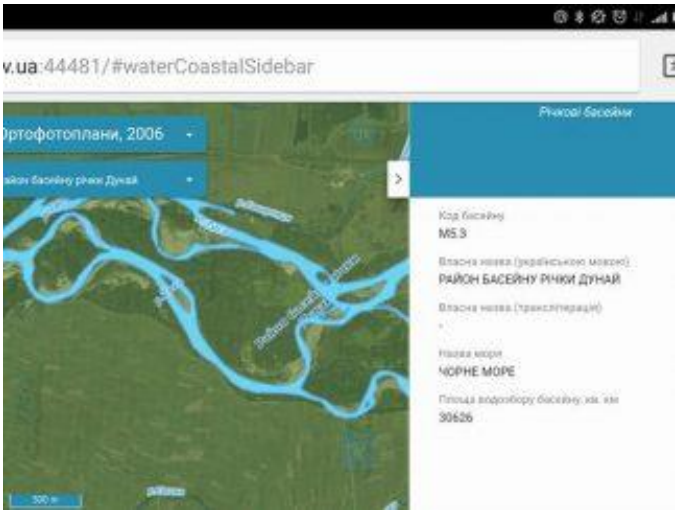

Рис. 7.8. Основа геопорталу – ортофотоплани

Методичні, технічні та програмні засоби забезпечують автоматизоване виконання таких основних операцій в процесі створення та ведення державного водного кадастру: пошук інформації, навігація по карті (рис. 7.9), вимірювання відстаней, комбінування різної графічної інформації, створення тематичних карт, обмін документованими відомостями з іншими інформаційними системами.

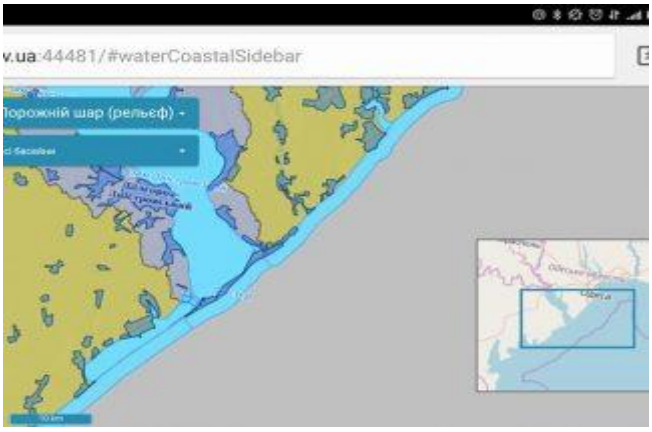

Рис. 7.9. Навігація з допомогою оглядової карти

7.1.3. Електронні сервіси в галузі надрових відносин

Ведення кадастру родовищ і проявів корисних копалин регулюється Кодексом України про надра[243] та Порядком державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин»[244].

[243] Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132-вр. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/132/94

Відповідно до ч. 3 ст. 43 КУпН, Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

До переліку набору даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, включено таку інформацію: «База даних спеціальних дозволів на користування надрами», «Інтерактивна карта ділянок надр, на які надано спеціальні дозволи користування надрами», «Об'єкти для залучення інвестицій», «Дані державного кадастру родовищ та проявів корисних копалин», «Дані державного кадастру родовищ підземних вод», «Дані реєстру нафтових та газових свердловин», «Дані державного балансу запасів корисних копалин», «Інформація про стан мінерально-сировинної бази України», «Оглядові геологічні карти»[245].

Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин містить відомості про кожне родовище, включене до Державного фонду родовищ корисних копалин щодо кількості та якості запасів корисних копалин і наявних у них компонентів, гірничо-технічних, гідрогеологічних та інших умов розробки родовища та його геолого-економічну оцінку, а також відомості про кожний прояв корисних копалин (ст. 43 КУпН).

У Державному кадастрі відображається державний облік родовищ, зокрема техногенних, запасів і проявів корисних копалин. Ці об'єкти також підлягають обліку у державному балансі запасів корисних копалин.

Обліку в Державному кадастрі підлягають усі відкриті родовища корисних копалин на території України незалежно від кількості запасів, стану їх розвідки, освоєння і відомчої належності, а також прояви корисних копалин. Державний облік ведеться на підставі звітів про результати геологозйомочних, пошукових, геологорозвідувальних, тематичних, проектно-пошукових та науково-дослідних робіт геологічного профілю, річних звітів гірничодобувних підприємств, звітів про результати технологічних випробувань мінеральної сировини, техніко-економічних обґрунтувань, рішень ДКЗ, інших документів, що стосуються оцінки та списання запасів.

Підставою для складання державного кадастру є паспорт родовища або прояву корисних копалин, який розробляється для кожної групи корисних копалин. Форма паспорта, методичне керівництво щодо складання паспортів та інструкція щодо ведення державного кадастру розробляються і затверджуються Мінприроди.

ДКРП – складова системи обліку об'єктів Державного фонду родовищ корисних копалин, що є систематизованим зведенням відомостей щодо розташування, кількості та якості основних та спільно залягаючих корисних копалин і наявних у них компонентів, геологічних, гідрогеологічних, гірничотехнічних, геолого-економічних та інших характеристик облікових об'єктів мінерально-сировинної бази країни, яке використовується з метою оперативного визначення стану й можливості розвитку мінерально-сировинної бази, планування робіт з геологічного вивчення надр, раціонального розміщення об'єктів гірничодобувної промисловості, комплексного використання надр

---

[244] Порядок державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 1995 р. № 75. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/75-95

[245] Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України у редакції від 20 грудня 2017 р. № 1100. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п

у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони.

Організація та методичне керівництво веденням кадастру, а також збір, облік, систематизація, зберігання, обробка та надання даних державного кадастру заінтересованим користувачам покладено на Державну службу геології та надр України. Фактично його здійснює Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України» (ДНВП «Геоінформ України»).

ДНВП «Геоінформ України» забезпечує функціонування автоматизованої системи обробки даних ДКРП, довідково-інформаційне обслуговування користувачів шляхом надання інформації на запити користувачів у вигляді паспортів чи їх окремих частин (розділи, таблиці), реєстрів паспортів та інших звітів, що відображають інформацію ДКРП або його стан.

Так, ДНВП «Геоінформ України» з метою ознайомлення надрокористувачів та широкого загалу громадськості з сучасним станом мінерально-сировинної бази України створено інформаційний ресурс «Мінеральні ресурси України», який містить інформацію щодо поширення корисних копалин, їх запасів, видобутку тощо. Ресурс знаходиться у вільному доступі на сайті http://minerals-ua.info/.

Інформаційне наповнення ресурсу здійснюється із баз даних ДКРП, Державного водного кадастру (щодо підземних вод), Державного балансу запасів корисних копалин, спеціальних дозволів на користування надрами, електронного каталогу фондів геологічних матеріалів.

Головне меню вебресурсу «Мінеральні ресурси України» містить низку вкладок:

– Вкладка «Геологія України» включає тектонічну карту, геологічну карту, карту докайнозойських утворень, геологічну карту України 1935 року, державну геологічну карту України масштабу 1:200000;

– Геологічні пам’ятки України;

– Мінеральні ресурси України (запаси корисних копалин, горючі корисні запаси, металічні корисні копалини, неметалічні корисні копалини, підземні води);

– Родовища;

– Інтерактивні карти (інтерактивні карти родовищ корисних копалин, інтерактивна геологічна карта).

Інтерактивна карта родовищ корисних копалин представлена об’єктами обліку державного фонду родовищ корисних копалин (рис. 7.10).

Відповідно до розподілу корисних копалин за видами, на карті для перегляду доступні шари (для горючих корисних копалин – шари вуглеводні, тверді горючі; для металічних корисних копалин – металічні корисні копалини; для неметалічних корисних копалин – гірничохімічні та гірничорудні корисні копалини, нерудні для металургії, будівельні корисні копалини; для вод підземних – води питні і технічні, води мінеральні і теплоенергетичні, грязі та мул мінеральні).

Для шарів карти родовищ передбачені показники: номер паспорта (активне поле таблиці, при натисканні у новій вкладці завантажується більш детальна інформація); об’єкт обліку (назва родовища); ступінь промислового освоєння; корисна копалина; галузь застосування; адміністративна одиниця.

Ресурс дає можливість для пошуку за певним видом корисних копалин з отриманням детальної інформації про місце знаходження корисних копалин та відображенням інформативного віконця (з усіма даними).

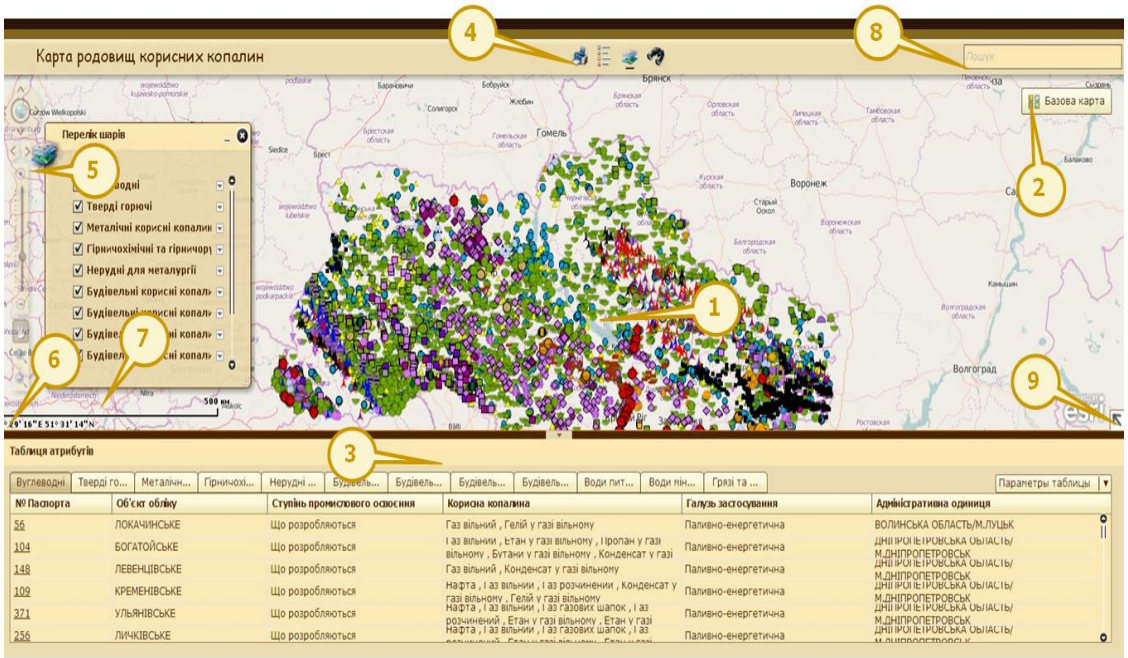

Рис. 7.10. Інтерактивна карта родовищ корисних копалин

Доступними електронними сервісами у галузі надрокористування також є пошук спецдозволів на користування надрами (за видом користування надрами, групою об'єктів ліцензування, корисною копалиною, місцезнаходженням об'єкту ліцензування, застосування, реєстраційного номеру спецдозволу, кодом ЄДРПОУ, роком надання спецдозволу, роком закінчення терміну дії спецдозволу), пошук звітів в електронному каталозі фонду геологічних матеріалів, інтерактивна карта ділянок надр, на які надані спецдозволи.

7.1.4. Електронні сервіси в галузі лісових відносин

Ведення Державного лісового кадастру регламентується Лісовим кодексом України[246], Порядком ведення державного лісового кадастру та обліку лісів[247], Інструкцією про порядок ведення державного лісового кадастру і первинного обліку лісів[248]. Відомості Державного лісового кадастру включено до переліку набору даних, які підлягають

[246] Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. в ред. Закону від 8 лютого 2006 р. № 3404-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 7. Ст. 89. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3404-15

[247] Порядок ведення державного лісового кадастру та обліку лісів: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0719411-7

[248] Інструкція про порядок ведення державного лісового кадастру і первинного обліку лісів, затв. Наказом Державного комітету лісового господарства України від 01 жовтня 2010 р. № 298. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1267-10

оприлюдненню у формі відкритих даних[249]. Розпорядником цих даних є Державне агентство лісових ресурсів України.

Відповідно до ст. 49 ЛК України, державний лісовий кадастр включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

Метою ведення державного лісового кадастру є: ефективна організація охорони і захисту лісів, раціонального використання лісового фонду України, відтворення лісів, здійснення систематичного контролю за якісними і кількісними змінами лісів; забезпечення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установ, організацій і громадян достовірною та об'єктивною інформацією щодо природного, господарського стану та правового режиму використання лісового фонду України (ст.ст. 49, 50 ЛК України).

Складовими державного лісового кадастру є системні відомості про: 1) розподіл лісового фонду між власниками лісів і постійними лісокористувачами; 2) поділ усіх лісів за категоріями залежно від виконуваних ними основних функцій; 3) грошову оцінку; 4) інші дані, що характеризують кількісний і якісний стан лісів.

Інформаційними ресурсами системи Державного лісового кадастру є дані державного обліку лісів (таксаційні описи), що періодично проводиться в регіоні лісовпорядними організаціями; результати досліджень з питань лісових ресурсів науково-дослідних організацій і інститутів; щорічні звітні дані про господарське використання лісопродукції; споживчі та екологічні цінності лісових насаджень встановлені за літературними джерелами; картографічні матеріали; дані поточних змін, що здійснюються після лісовпорядкування в Лісовому фонді та встановлені на підставі натурного обстеження Лісового фонду.

Документація Державного лісового кадастру ведеться за такими формами: розподіл лісових ділянок за категоріями в межах категорій лісів; розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за панівними породами та групами віку; загальні дані про лісовий фонд у розрізі адміністративно-територіальних одиниць; розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за повнотами та класами бонітетів; розподіл вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за 10-річними віковими періодами. Державний лісовий кадастр ведеться в розрізі категорій лісів з виділенням лісових ділянок, можливих для експлуатації.

Документація Державного лісового кадастру ведеться на основі даних Державного земельного кадастру, матеріалів лісовпорядкування інвентаризації, обстежень і первинного обліку лісів на підставі таких документів, які визначені у ст. 52 ЛК України: 1) матеріалів лісовпорядкування; 2) рішень про передачу у власність, надання в постійне користування земельних лісових ділянок, їх вилучення (викуп), зміну поділу лісів на категорії залежно від основних виконуваних ними функцій; 3) актів огляду місць заготівлі деревини, інших продуктів лісу та використання корисних властивостей лісів; 4) актів технічного приймання лісових культур; 5) актів переведення не вкритих лісовою рослинністю земель у вкриті лісовою рослинністю землі; 6) актів обстеження в разі зміни категорій земель у результаті господарської діяльності, стихійних явищ та інших факторів.

---

[249] Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України у редакції від 20 грудня 2017 р. № 1100. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п

Ведення Державного лісового кадастру здійснюється за допомогою автоматизованої інформаційної системи. У системі Державного лісового кадастру створено геопортал «Ліси України» як засіб доступу і оперування геопросторовою інформацією про ведення лісового господарства в сукупності з даними державного земельного кадастру та даними дистанційного зондування Землі.

Геопортал «Ліси України»[250] – це вебресурс надання публічного та авторизованого доступу користувачів до інформації про лісовий фонд України та оперування геопросторовими даними на основі визначених картографічних шарів (лісництв, кварталів, виділів тощо).

Основним джерелом інформації на геопорталі є і таксаційні, і картографічні (зведені на єдину карту України) дані безперервного лісовпорядкування. По кожному лісовому кварталу та виділу можна переглянути таксаційний опис і його положення на карті (рис. 7.11).

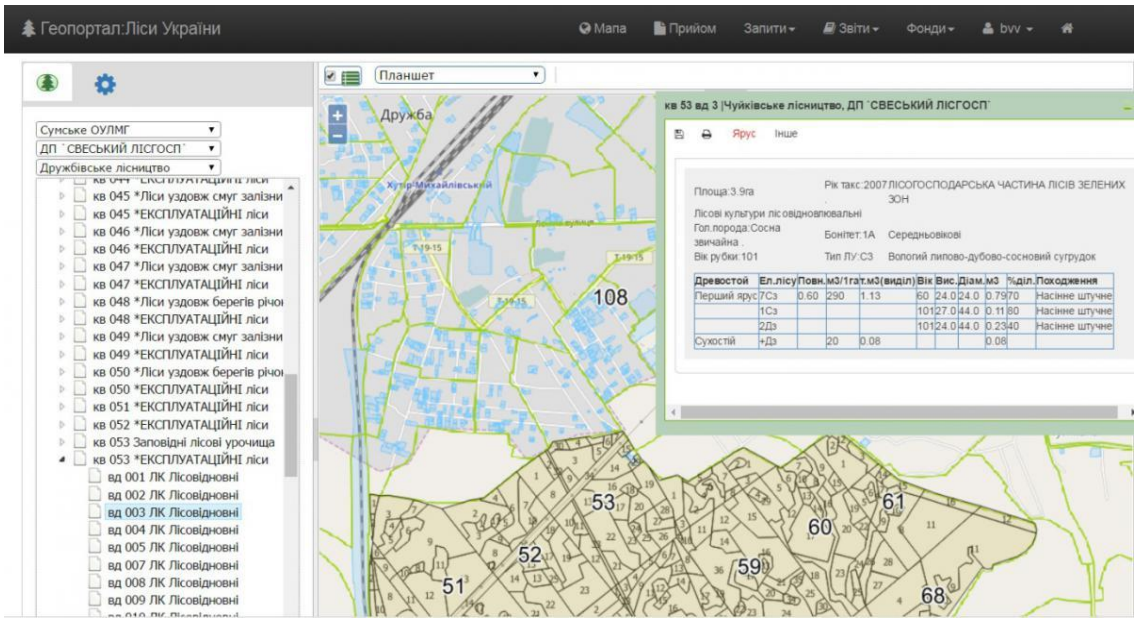

Рис. 7.11. Геопортал «Ліси України». Публічний розділ

Використання геопорталу дає значні переваги для всіх рівнів управління лісовим господарством: для підприємств лісового господарства – спрощується доступ до даних безперервного лісовпорядкування та даних власного господарювання; полегшується процедура доведення законності проведення рубок перед контрольними інстанціями та громадськістю; після точного встановлення координат меж виділів відведення лісових ділянок зводиться до винесення їх в натуру за допомогою GPS-приладів. На рівні Держлісагенства та обласних управлінь лісового господарства – спрощується доступ до інформації про ведення лісового господарства та даних безперервного лісовпорядкування; прискорюється виконання інформаційних запитів.

Основними розділами головного меню геопорталу «Ліси України» є: публічний розділ (рис. 7.12) та дані для зареєстрованих користувачів.

Публічний доступ передбачає лише перегляд рубок, по яких є лісорубні квитки.

[250] URL: http://forestry.org.ua/

Для зареєстрованих користувачів геопортал включає такі сервіси:

– формування звітів по фондах і лісовому кадастру;

– прийом змін даних для коректування для актуального стану (для користувачів, що володіють правом ведення даних);

– оперування геопросторовою інформацією про ведення лісового господарства у сукупності з даними органу з земельних ресурсів та даними дистанційного зондування Землі;

– здійснення запитів, включення фільтрів (вибір за певним атрибутом).

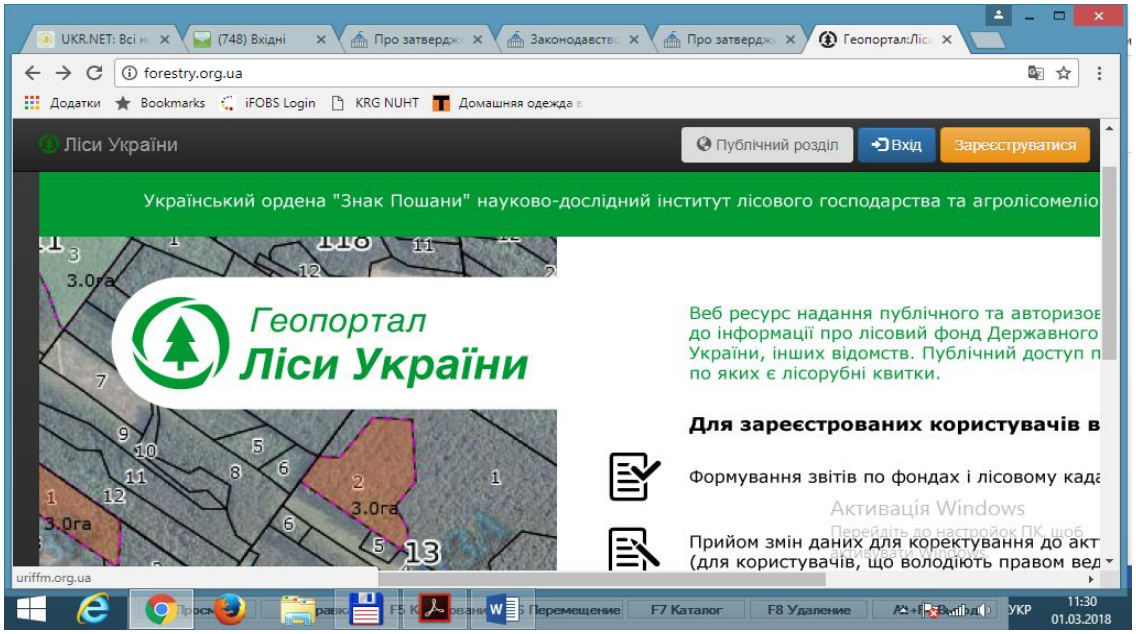

Рис. 7.12. Головна сторінка геопорталу «Ліси України»

Методичні, технічні та програмні засоби забезпечують автоматизоване виконання таких основних операцій в процесі створення та ведення Державного лісового кадастру: пошук інформації з включенням фільтрів (вибір за певними атрибутами), навігація за лісовим фондом, аналіз просторових поверхонь, ведення бази відводів за допомогою GPS та бусолі, перегляд таксаційного опису з карти, робота з шарами геопорталу (шари кварталів, виділів, відводів) за допомогою ортофотопланів (фотографічний план місцевості на точній геодезичній основі), космічних знімків Sentinel, робота з шарами даних з публічної кадастрової карти, формування звітів по фондах у формах державного лісового кадастру, друк планів інструментальних знімань, перегляд фондів ділянок, які можна планувати у рубку, обмін документованими відомостями з іншими інформаційними системами, здійснення запитів, контрольні підсумки, одержання довідок для подальшого аналізу й обробки іншим програмним забезпеченням. Для користувачів, які володіють правом введення даних, можливий прийом змін даних для коректування до актуального стану.

Основними користувачами, які впливають на внесення та зміну даних, є підприємства ВО «Укрдержліспроект» та організації різних рівнів управління лісового господарства (Агентство, обласні управління, лісгоспи). Фахівці лісових відділів лісгоспів вносять дані про відведення лісових ділянок, а лісовпорядники на основі цих даних вносять зміни при проведенні лісовпорядкування. Так, забезпечується просторовий збіг таксаційних виділів та лісових ділянок при відведенні для рубок.

Для просторового контролю рубок використовуються космічні знімки (рис. 7.13).

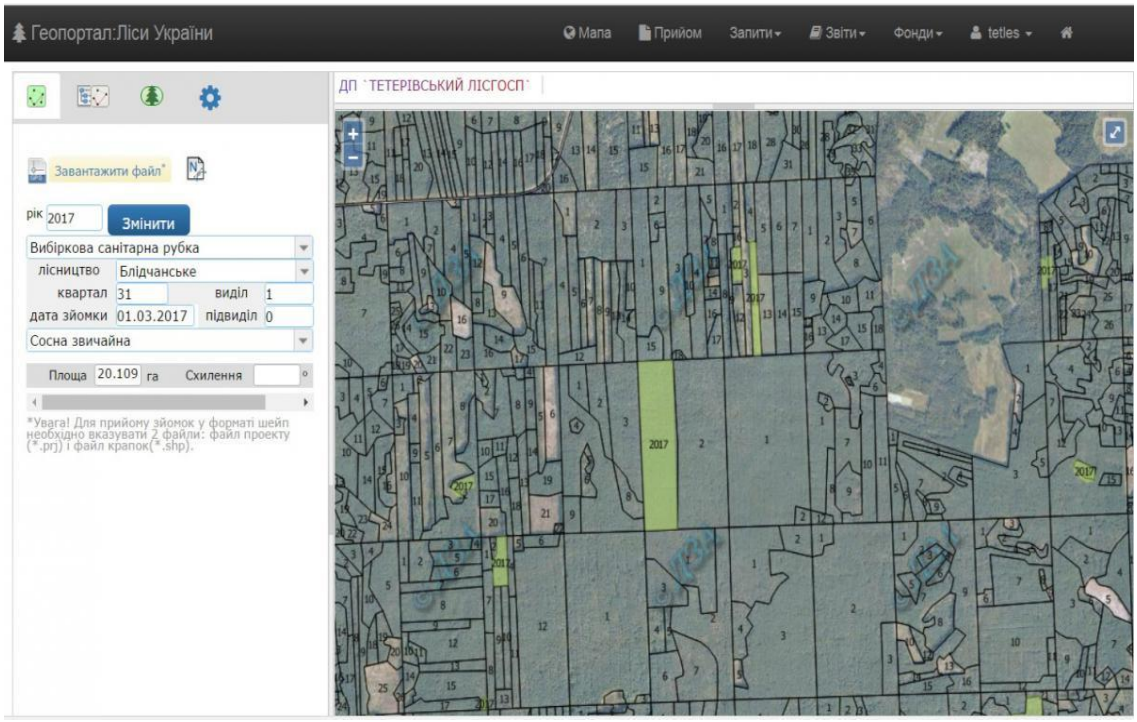

Рис. 7.12. Геопортал «Ліси України» (космічні знімки)

7.1.5. Державний кадастр рослинного світу

Ведення Державного кадастру рослинного світу регулюється Законом України «Про рослинний світ»[251] та Порядком ведення державного обліку і кадастру рослинного світу[252].

Державний облік і кадастр рослинного світу – це система відомостей і документів про розподіл об’єктів рослинного світу між власниками і користувачами (зокрема орендарями) земельних ділянок, кількісні та якісні характеристики народногосподарської і наукової цінності рослинних ресурсів, поділ природних рослинних угруповань на категорії, економічну оцінку технічних, кормових, лікарських, харчових та інших властивостей природних рослинних ресурсів, інші дані про рослинні природні ресурси, необхідні для забезпечення їх невиснажливого використання, відтворення й ефективної охорони (ст. 38 Закону України «Про рослинний світ»).

Державний облік і кадастр рослинного світу охоплює всю територію України, включаючи її внутрішні морські води і територіальне море, континентальний шельф та виключну (морську) економічну зону.

---

[251] Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/591-14

[252] Порядок ведення державного обліку і кадастру рослинного світу: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2006 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0719876-23

Ведення державного обліку і кадастру рослинного світу є складовою формування єдиної системи відомостей і документів про наявність об'єктів рослинного світу, їх кількісні та якісні характеристики й економічну оцінку у межах земельних ділянок, що перебувають у власності або користуванні (зокрема в оренді), поділ природних рослинних угруповань на категорії, інші дані про природні рослинні ресурси, необхідні для забезпечення їх невиснажливого використання, відтворення та ефективної охорони.

Метою ведення обліку і кадастру рослинного світу є облік кількісних, якісних та інших характеристик природних рослинних ресурсів, обсягу, характеру та режиму їх використання, а також для здійснення систематичного контролю за якісними і кількісними змінами в рослинному світі і для забезпечення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також власників та користувачів (зокрема орендарів) земельних ділянок, на яких знаходяться об'єкти рослинного світу, відомостями про стан рослинного світу.

Державний облік і кадастр рослинного світу ведеться за методиками, що затверджуються Міністерством екології та природних ресурсів України, шляхом виконання облікових і кадастрових робіт з використанням даних власників або користувачів (зокрема орендарів) земельних ділянок стосовно наявності у них природних рослинних ресурсів, а також даних, що містяться у матеріалах лісо- і землевпорядкування, державного земельного, лісового та водного кадастрів, статистичної звітності про стан рослинного світу. Форма звітної кадастрової документації та порядок її ведення визначаються Міністерством екології та природних ресурсів України за погодженням з відповідними центральними органами виконавчої влади.

Ведення державного обліку і кадастру рослинного світу передбачає: визначення конкретних територій (акваторій), де виконуються облікові і кадастрові роботи, опрацювання матеріалів, що містять інформацію про флору, гриби, природні рослинні угруповання та природні рослинні ресурси на цих територіях; облік об'єктів рослинного світу, визначення їх основних характеристик безпосередньо у навколишньому природному середовищі; оброблення матеріалів обліку об'єктів рослинного світу зі складенням зведеної відомості у розрізі Автономної Республіки Крим областей та районів; узагальнення одержаної інформації, ведення комп'ютерної бази даних.

Державний кадастр рослинного світу включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

Узагальнені матеріали державного обліку і кадастру рослинного світу у розрізі Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя розміщуються один раз на п'ять років на веб-сторінках Мінприроди, його територіальних органів, Республіканського комітету Автономної Республіки Крим з охорони навколишнього природного середовища та видаються на паперових носіях. У разі потреби за рішенням Мінприроди дані про зміну окремих кадастрових показників можуть видаватися через коротші проміжки часу.

Організація ведення державного обліку і кадастру рослинного світу, координація діяльності, пов'язаної з виконанням цих робіт, зберіганням кадастрової інформації та її публікацією, здійснюється Мінприроди, його територіальними органами в областях, мм. Києві та Севастополі, Республіканським комітетом Автономної Республіки Крим з охорони навколишнього природного середовища.

Нині створено базу даних «Державний кадастр рослинного світу» в рамках Національної програми розбудови екологічної мережі.

7.1.6. Державний кадастр тваринного світу

Ведення кадастру тваринного світу регулюється Законом України «Про тваринний світ»[253] та Порядком ведення Державного кадастру тваринного світу[254].

Державний кадастр тваринного світу України включено у перелік набору даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних[255]. Розпорядником визначено Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Державний кадастр тваринного світу – це систематизована сукупність відомостей про географічне розповсюдження видів (груп видів) тварин, їх чисельність і стан, характеристики середовища їх існування і сучасного господарського використання та інші необхідні дані (ст. 56 Закону «Про тваринний світ»).

Державний кадастр тваринного світу ведеться за окремими видами (групами видів) тварин із застосуванням єдиних, установлених для кожної конкретної групи методології та уніфікованих форм звітної кадастрової документації. Інструкції щодо ведення Державного кадастру тваринного світу, які встановлюють вимоги до виконання кадастрових робіт, склад кадастрової документації та даних, які вона повинна містити, розробляються і затверджуються Мінприроди за участю Держлісагентства, Держрибагентства і Національної академії наук.

Організація ведення Державного кадастру тваринного світу, координація діяльності, пов'язаної з виконанням кадастрових робіт, а також державний контроль за якістю і вірогідністю даних, що включаються до кадастру, здійснюються Мінприроди та його органами на місцях.

Ведення Державного кадастру тваринного світу передбачає виконання таких кадастрових робіт: визначення конкретних територій (акваторій), де будуть проводитися кадастрові роботи; проведення експедиційних робіт (спостереження і вивчення чисельності, стану та інших характеристик тваринного світу безпосередьо у природному середовищі); аналіз даних, одержаних під час проведення експедиційних робіт, а також даних, що містять у матеріалах державного лісовпрорядкування, впорядкування мисливських угідь, державному лісовому, водному та земельному кадастрах, державній та відомчій статистичній звітності, про стан тваринного світу, чисельність і обсяги господарського використання диких тварин; оброблення, аналіз і узагальнення отриманої інформації, її підготовка до розгляду в Мінприроди і видання Державного кадастру тваринного світу.

Згідно з п. 6 Положення про порядок ведення Державного кадастру тваринного світу, базові наукові організації та установи здійснюють поточне проведення кадастрових робіт, збір і оброблення первинних даних на закріплених за ними територіях за певними видами (групами видів) тварин і передають ці дані для узагальнення відповідним головним науковим організаціям чи установам.

Сьогодні Інститутом зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАНУ на замовлення Мінпроди, розроблено базу даних, пов'язану з ГІС, до якої вносяться дані щодо тваринного

---

[253] Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 14. Ст. 97.

[254] Порядок ведення державного кадастру тваринного світу: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 1994 р. № 772. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/772-94

[255] Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України у редакції від 20 грудня 2017 р. № 1100. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п

світу України. Враховуючи, що в країні близько 45 тис. видів тварин, та інформація про них, завдяки новим дослідженням, постійно поповнюється, наповнення бази даних, поки що, ведеться за певними пріоритетними напрямами, – види, які потребують охорони (Червона книга України, міжнародні «червоні» списки, списки природоохоронних конвенцій), мисливські види, чужородні інвазійні види тварин.

Для того щоб залучити до збору нових даних для Державного кадастру тваринного світу всіх бажаючих, розроблено комп'ютерну форму для подання даних, яку можна скачати з вебсайту. Форма зроблена у форматі Excel, програмі якою користуються майже всі, хто має комп'ютер. Її можна використовувати для подання даних по будь-яким видам тварин, але враховуючи пріоритет «червонокнижних» видів, до неї включено список видів занесених до Червоної книги України. Форма містить інструкцію щодо її заповнення та адресу, за якою її треба відправити. Після отримання форми та її перевірки, дані будуть внесені до бази даних Державного кадастру тваринного світу, про що буде повідомлено автора, який надав дані.

Дані моніторингу чисельності, розселення та добування мисливських видів тварин ґрунтується на матеріалах статистичного бюлетеня «Про ведення мисливського господарства», а саме формі № 2-тп (мисливство). Цю форму подають підприємства та організації, інші юридичні особи, яким надані в користування мисливські угіддя.

У відповідній графі форми 2-тп (мисливство) наводяться дані про чисельність поголів'я мисливських звірів і птахів на території, одержаних у користування мисливських угідь на основі обліку диких тварин, проведеного після сезону полювання у звітному році, та весняного обліку чисельності перелітних птахів, а також таких видів тварин, як байбак, борсук.

Поголів'я розплідників і ферм з розведення мисливських тварин також відображається в загальній чисельності. Якщо в звітному році облік проводився декілька разів, то включаються дані останнього обліку.

У тих випадках, якщо облік чисельності того чи іншого виду мисливських тварин не проводився у звітному році, наводяться дані останнього обліку цього виду.

Матеріали форми 2-тп (мисливство), доступні на сайті, скомпоновані по видах. Таблиці за окремі роки наведені в оригінальному вигляді, зі збереженням назв та форматування таблиць. Допоміжні графіки, на яких відображена динаміка чисельності видів згенеровані на основі даних оригінальних таблиць 2-тп (мисливство).

Державний кадастр тваринного світу включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» (ст. 56 Закону України «Про тваринний світ»).

Окремо Законом України «Про мисливське господарство і полювання» передбачено також ведення кадастру мисливських тварин[256], однак положення про порядок його ведення не затверджено.

Постановою Кабінету Міністрів України до переліку набору даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, включено базу даних «Мисливець»[257]. Розпорядником цих даних є Державне агентство лісових ресурсів України.

---

[256] Про мисливське господарство і полювання: Закон України від 22 лютого 2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 18. Ст. 132.

[257] Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України у редакції від 20 грудня 2017 р. № 1100. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п

Основними матеріалами інформаційної бази кадастру є: результати внутрішньогосподарського обстеження мисливської фауни, що періодично проводяться спеціалізованими підрозділами організації лісового порядкування; результати досліджень тваринного світу науково-дослідних організаціями; щорічні звітні дані щодо використання ресурсів мисливської фауни (за офіційними джерелами), їх відтворення і охорони.

На підставі інформаційного матеріалу встановлюються місця концентрації мисливської фауни за видами, обґрунтовується система їх відтворення і використання, визначаються нормативи здобичі (відстрілу), вирішуються питання щодо доцільності часткової чи повної заборони промислу того чи іншого виду, планується основна діяльність мисливського господарства.

При проведенні мисливсько-упорядкувальних робіт застосовуються й відносні, й абсолютні методи обліку. До відносного методу відносяться, зокрема, облік, що проводиться не на всій площі мисливського господарства, а його частині – на пробних площадках, смугах, маршрутних ходах. Дані абсолютного обліку проведеного на пробних площадках, смугах, маршрутах екстраполюються на всю площу господарства (лісництва), природної зони.

Попередні дані про чисельність мисливської фауни за видами беруться безпосередньо в господарствах із річних звітів за останні 5 років. На основі цих даних визначається фактична щільність мисливської фауни на угіддях придатних для її існування та відпрацьовуються методи обліку.

Якщо, наприклад, щільність диких тварин (олень, лось, кабан) у два рази нижче мінімальної, то облік здійснюється на підставі анкетного методу. При мінімальній щільності – на основі анкетного методу та контрольних пробних площадок, що закладаються в місцях зосередження диких тварин. Загалом, методи обліку мисливської фауни в кожному окремому випадку визначаються, виходячи із діючих інструктивно-методичних вказівок і рекомендації.

Водночас слід зауважити, що правильно застосовані методи обліку мисливської фауни – та вчасне їх проведення – основа якісного складання і ведення кадастру. Комплексні обліки мисливської фауни здійснюються щорічно, спеціалізовані, залежно від наявності джерела фінансування та економічної необхідності – раз на декілька років. Матеріалами обліку узагальнюються районними відділеннями мисливського господарства і направляються до територіального управління мисливського господарства, а звідти – в державний центр обробки мисливсько-господарської інформації, де здійснюється кінцева обробка, дається їх аналіз і за необхідності корегування. Узагальнені і відкореговані матеріали поправляються зворотно в територіальні (регіональні) управління мисливського господарства, де включаються в регіональний кадастр промислових ресурсів мисливської фауни.

На підставі кадастру проводяться аналітичні розробки (обґрунтування рішень) такі, як наприклад, оцінка стану ресурсів мисливської фауни за ряд років, прогноз їх зміни, обґрунтування тих чи інших господарських доходів, визначення обсягу біотехнічних заходів для збереження чи збільшення популяцій тощо.

До кадастру включаються основні офіційні показники, що характеризують територію регіону з її якісного боку. Розрахункові показники (індекси), що характеризують кількісні і якісні параметри мисливських угідь і мисливської фауни в кадастр не включаються. Щорічне картографування матеріалів кадастру промислової дикої фауни не доцільне.

7.1.7. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Одним із завдань природоохоронної діяльності є оцінка складу та перспектив розвитку природно-заповідного фонду, стану територій та об'єктів, що входять до нього, організації їх охорони й ефективного використання, планування наукових досліджень; а також забезпечення органів влади, заінтересованих підприємств, установ та організацій відповідною інформацією, необхідною для вирішення питань соціально-економічного розвитку, розміщення продуктивних сил та в інших цілях, передбачених законодавством України. З цією метою ведеться Кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Його ведення здійснюється відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд»[258], Інструкції про зміст та складання документації Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України[259].

Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду – це система необхідних і достовірних відомостей про природні, наукові, правові та інші характеристики територій та об'єктів, що входять до складу природно-заповідного фонду (ст. 56 Закону України «Про природно-заповідний фонд»). Кадастр містить відомості про правовий статус, належність, режим, географічне положення, кількісні і якісні характеристики цих територій та об'єктів, їх природоохоронну, наукову, освітню, виховну, рекреаційну й іншу цінність.

Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду, розпорядником якої визначено Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України включено у перелік набору даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних[260].

На Єдиному державному веб-порталі відкритих даних Data.gov.ua розміщено паспорт набору даних «Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду станом на 01.01.2013» (рис. 7.14).

Оскільки ведення кадастру покладено на Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, то на сайті цього органу розміщено відкриті дані, що вміщують перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду України (з посиланням на звітні матеріали Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, форму УДКЗФ (містить зміни до переліку):

1) інформацію щодо територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, карта природно-заповідного фонду;

2) ліміти спеціального використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України;

3) установи природно-заповідного фонду, що належать до сфери управління Мінприроди.

---

[258] Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16 червня 1992 р. № 2456. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 34. Ст. 502. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-12

[259] Інструкція про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, затв. Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 16 лютого 2005 р. № 67. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05

[260] Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України у редакції від 20 грудня 2017 р. № 1100. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п

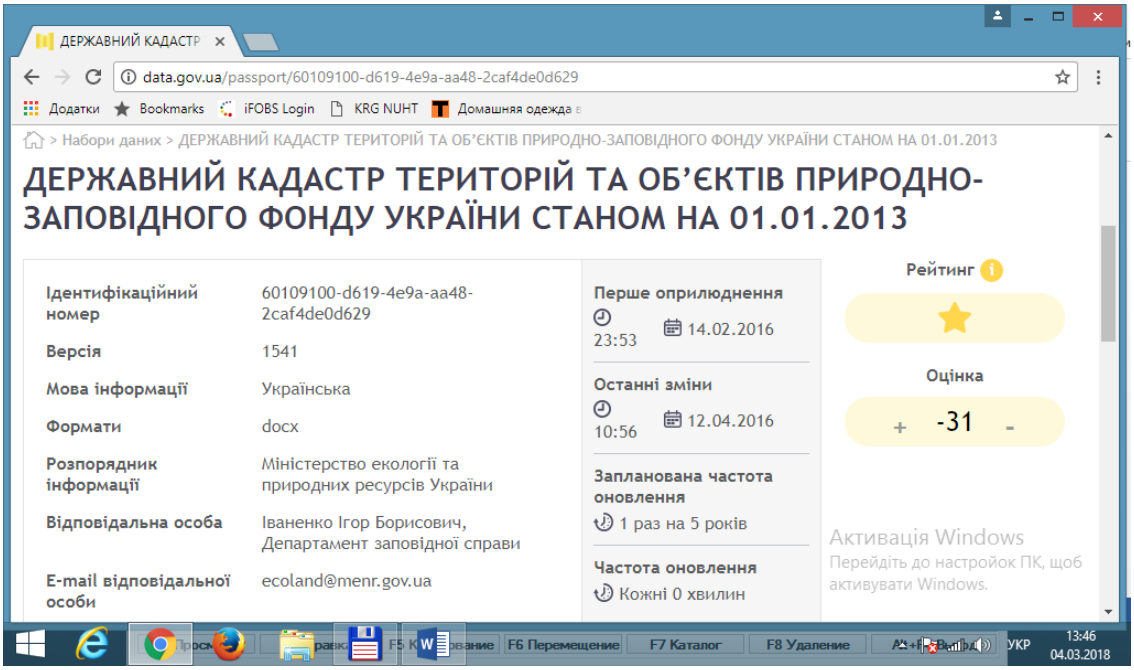

Рис. 7.14. Паспорт набору даних «Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України»

Відомості Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України подані у вигляді видання, що здійснено з метою оприлюднення даних кадастру один раз на 5 років (за станом на 1 січня відповідного року) відповідно до вимог чинної Інструкції «Про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України»[261].

Інформаційною базою для видання «Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» слугують кадастрові форми Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, звіти територіальних органів охорони навколишнього природного середовища 27 адміністративно-територіальних одиниць України (25 областей, а також міст Києва та Севастополя) про облік територій та об'єктів природно-заповідного фонду за кожний рік.

Сучасне видання складається з чотирьох розділів та додатків. У Розділі 1 міститься інформація Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України станом на 01.01.2013. По кожній адміністративно-територіальній одиниці України надано перелік територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення, у цьому переліку зазначено назву території чи об'єкта ПЗФ, її категорію, тип, площу у гектарах, місце розташування території чи об'єкта ПЗФ, назву установи, підприємства, організації, землекористувача (землевласника), у віданні якого знаходиться територія чи об'єкт ПЗФ, а також рішення, згідно з яким створено (змінено) дану територію чи об'єкт ПЗФ. По кожній категорії надається підсумкова інформація щодо кількості та площі територій чи об'єктів ПЗФ у межах даної адміністративно-територіальної одиниці України, а також підсумкова кількість та площа всіх категорій та об'єктів ПЗФ.

---

[261] Інструкція про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, затв. Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 16 лютого 2005 р. № 67. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05

У Розділі 2 здійснено аналітичний огляд матеріалів Державного кадастру територій та об'єктів загальнодержавного та місцевого значення природно-заповідного фонду України у розрізі адміністративно-територіальних одиниць за період 2006–2012 років. По кожній адміністративно-територіальній одиниці України надано склад ПЗФ станом на 1 січня 2013 року з подальшим розглядом окремо складу ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення. На основі обробки кадастрових форм «Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України», звітів Державних управлінь охорони навколишнього природного середовища 27 адміністративно-територіальних одиниць України (25 областей, а також міст Києва та Севастополя) про облік територій та об'єктів природно-заповідного фонду за кожний рік у період з 2006 по 2012 роки систематизовано та узагальнено динаміку структури природно-заповідного фонду загалом та окремо для ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення.

У Розділі 3 у табличній формі представлено динаміку природно-заповідного фонду загальнодержавного значення у розрізі адміністративно-територіальних одиниць за період з 2006 по 2012 роки. По кожній адміністративно-територіальній одиниці унаочнено щорічні зміни кількості та площі територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення категоріями.

У Розділі 4 проаналізовано матеріали Державного кадастру територій та об'єктів загальнодержавного та місцевого значення природно-заповідного фонду України станом на 01.01.2013, а також представлено узагальнення щодо розподілу категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду України; розподілу територій та об'єктів природно-заповідного фонду України загальнодержавного та місцевого значення у розрізі адміністративно-територіальних одиниць станом на 01.01.2013; розподілу територій та об'єктів природно-заповідного фонду України загальнодержавного значення за їх підпорядкуванням станом на 01.01.2013. Надано перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду у сфері Міністерства екології та природних ресурсів України станом на 01.01.2013.

З метою ознайомлення з формою 1 ДКПЗФ кадастрової документації у додатках представлено заповнені картки первинного обліку за категоріями ПЗФ України (для природного заповідника, біосферного заповідника, національного природного парку, регіонального ландшафтного парку, заказника, пам'ятки природи, заповідного урочища; ботанічного саду, дендрологічного парку, зоологічного парку, парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва).

Під час роботи над рукописом «Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України станом на 01.01.2013» були виявлені певні невідповідності площ територій та об'єктів ПЗФ, вказаних у Державному кадастрі територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, площам, вказаним у Державному земельному кадастрі України. Такі невідповідності пов'язані з установленням у натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів ПЗФ України, що здійснено на виконання указів Президента України «Про заходи щодо дальшого розвитку природно-заповідної справи в Україні»[262] та «Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні»[263] «забезпечити встановлення в установленому порядку до 1 січня 2011 року в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду, оформлення їх відповідними знаками та інформаційними матеріалами, нанесення меж цих територій

[262] Про заходи щодо дальшого розвитку природно-заповідної справи в Україні: Указ Президента України від 23.05.2005 № 838/2005. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/838/2005

[263] Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні: Указ Президента України від 14.08.2009 № 611/2009. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/611/2009

та об'єктів на відповідні планово-картографічні матеріали, а також виготовлення і видачу природним та біосферним заповідникам, національним природним паркам, ботанічним садам, дендрологічним та зоологічним паркам документів, що посвідчують право на передані їм земельні ділянки». Для ілюстрації даної невідповідності представлено додаток Стан оформлення права природокористування установ природно-заповідного фонду у сфері Міприроди України станом на 01.01.2013. При інвентаризації територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення також виявлено розбіжності у площах одних і тих самих об'єктів у динаміці за період з 2006 по 2012 роки, що унеможливлює узагальнення даних щодо площ територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення та їх питомої ваги у площі адміністративно-територіальної одиниці, або у площі України.

Для усунення цієї проблеми ведеться подальша робота над удосконаленням ведення Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Зокрема створення сучасної геоінформаційної автоматизованої системи бази даних Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України дозволить налаштувати автоматизований обмін картографічними та геопросторовими даними між створюваною Геоінформаційною системою та Державним земельним кадастром України, забезпечить відображення окремим шаром на Публічній кадастровій карті України геопросторової та атрибутивної інформації про території та об'єкти ПЗФ, призначеної для публічного доступу. Згаданий шар має накладати відповідні обмеження та визначати режим використання земельних ділянок, що входять до складу ПЗФ.

Відповідно до ст. 56 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

7.1.8. Державний кадастр природних лікувальних ресурсів

Ведення кадастру лікувальних ресурсів здійснюється відповідно до Закону України «Про курорти»[264], Порядку інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами[265], Наказу МОЗ України «Про створення Центру ведення Державного кадастру природних лікувальних ресурсів»[266] (п. 1.1: Центр створюється в структурі ДУ «Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології МОЗ України»; п. 1.3: затверджено «Положення про Центр ведення Державного кадастру природних лікувальних ресурсів»), Наказу МОЗ та Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Переліку та форми подання відомостей, що включаються до Державного кадаст-

[264] Про курорти: Закон України від 05.10.2000 № 2026-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 50. Ст. 435. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2026-14

[265] Порядок інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 № 483. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-п

[266] Про створення Центру ведення Державного кадастру природних лікувальних ресурсів: Наказ МОЗ України від 02.11.2007 № 685. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MOZ7485.html

ру природних лікувальних ресурсів»[267], Інструкції по створенню і веденню Державного кадастру природних лікувальних ресурсів[268].

Державний кадастр природних лікувальних ресурсів України, розпорядником якої визначено Міністерство охорони здоров'я України включено до переліку набору даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних[269].

Державний кадастр природних лікувальних ресурсів України – це система відомостей про кількість, якість та інші важливі з погляду лікування та профілактики захворювань людини характеристики всіх природних лікувальних ресурсів, що виявлені та підраховані на території України, а також можливі обсяги, способи та режими їх використання (ст. 37 Закону України «Про курорти»).

Об'єктами Кадастру природних лікувальних ресурсів є мінеральні і термальні води, лікувальні грязі та озокерит, ропа лиманів та озер, морська вода, природні об'єкти і комплекси зі сприятливими для лікування кліматичними умовами, придатні для використання з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань[270].

Дані Кадастру природних лікувальних ресурсів застосовуються для: здійснення ефективного поточного і перспективного використання природних лікувальних ресурсів у санаторно-курортному лікуванні, медичній реабілітації, рекреації населення; забезпечення раціонального видобутку, використання та охорони природних лікувальних ресурсів; створення сприятливих умов для лікування, профілактики захворювань та відпочинку людей; удосконалення системи проведення природоохоронних заходів, створення округів і зон санітарної (гірничо-санітарної) охорони курортів; вирішення інших питань, пов'язаних з використанням природних лікувальних ресурсів.

До Кадастру природних лікувальних ресурсів включаються відомості у формі текстових, цифрових та графічних (картографічних) матеріалів щодо видів (типів) природних лікувальних ресурсів: мінеральні і термальні води, лікувальні грязі та озокерит, ропа лиманів та озер, морська вода, природні об'єкти і комплекси зі сприятливими для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань кліматичними умовами. Для поповнення Кадастру використовуються відомості з документованих джерел інформації, якими є: дані медико-біологічних (бальнеологічних) досліджень МОЗ щодо медико-біологічної оцінки якості та цінності природних лікувальних ресурсів, визначення методів їх використання; дані спеціальних натурних спостережень та аналітичних робіт, виконаних МОЗ; дані Державної геологічної служби; протоколи досліджень щодо фізико-хімічного складу природних лікувальних ресурсів, мікробного ценозу та санітарно-мікробіологічних показників, які виконано лабораторіями, що акредитовані відповідно до чинного законодавства; спеціальні дозволи на користування надрами, що надаються Мін-

---

[267] Перелік та форми подання відомостей, що включаються до Державного кадастру природних лікувальних ресурсів, затв. Наказом МОЗ та Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 26.03.2008 № 156/152. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0443-08

[268] Інструкція по створенню і веденню Державного кадастру природних лікувальних ресурсів, затв. Наказом МОЗ України від 23.09.2009 № 687. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0154-10

[269] Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України у редакції від 20 грудня 2017 р. № 1100. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п

[270] Інструкція по створенню і веденню Державного кадастру природних лікувальних ресурсів, затв. Наказом МОЗ України від 23.09.2009 № 687. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0154-10

природи України; дані спостережень Державної гідрометеорологічної служби; дані органу із земельних ресурсів щодо земельних ділянок, на яких розташовані природні лікувальні ресурси; дані містобудівного кадастру населених пунктів про інженерну та транспортну інфраструктуру територій поширення природних лікувальних ресурсів; дані Державної служби геодезії, картографії та кадастру щодо географічних назв.

Відповідно до ст. 37 Закону України «Про курорти», Державний кадастр природних лікувальних ресурсів України включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

Ведення Кадастру забезпечує МОЗ, а також формує та наповнює Кадастр відомостями про кількість, якість та інші характеристики всіх природних лікувальних ресурсів, що виявлені та підраховані на території України, а також можливі обсяги, способи і режими їх використання.

Після наповнення Кадастру відомостями МОЗ оприлюднює на своєму офіційному сайті звіт про стан природних лікувальних ресурсів, які видобуваються та використовуються в Україні.

Для ведення та наповнення Кадастру використовуються відомості з документованих джерел інформації, що надаються до МОЗ суб'єктами господарювання, які видобувають та використовують природні лікувальні ресурси на території України, та відомості, отримані при натурних спостереженнях та інших дослідженнях природних лікувальних ресурсів.

Отримані відомості реєструються МОЗ України та заносяться до спеціальної бази геопросторових даних. Ці відомості зберігаються в архіві МОЗ необмежений час. Для загального ознайомлення на сайті МОЗ серед реєстрів міститься інформація щодо розташування природних лікувальних ресурсів, відповідності їх сучасного стану показникам безпечності та якості. Створення та запровадження єдиної автоматизованої системи кадастрів забезпечить можливість ефективнішого управління природними лікувальними ресурсами, створить передумови для перетворення курортно-рекреаційного комплексу України у високорентабельну та конкурентоспроможну галузь економіки.

7.1.9. Державний кадастр природних територій курортів України

Ведення кадастру здійснюється відповідно до Закону України «Про курорти»[271], Порядку інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами»[272], Порядку створення і ведення Державного кадастру природних територій курортів[273].

---

[271] Про курорти: Закон України від 05.10.2000 № 2026-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 50. Ст. 435. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2026-14

[272] Порядок інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 № 483. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-п

[273] Порядок створення і ведення Державного кадастру природних територій курортів, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2001 № 562. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/562-2001-п

Державний кадастр природних територій курортів України включено до переліку набору даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних[274], розпорядником якої визначено Міністерство екології та природних ресурсів України.

Державний кадастр природних територій курортів України – це система відомостей про правовий статус, належність, режим, географічне положення, площу, запаси природних лікувальних ресурсів, якісні характеристики цих територій, їх лікувальну, профілактичну, реабілітаційну, природоохоронну, наукову, рекреаційну та іншу цінність (ч. 1 ст. 36 Закону).

Відповідно до ст. 36 Закону України «Про курорти», Державний кадастр природних територій курортів України включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

Дані Кадастру застосовуються для здійснення більш раціонального поточного і перспективного використання природних територій курортів, відповідно до затвердженої містобудівної документації у санаторно-курортному лікуванні, медичній реабілітації, розвитку туризму та рекреації населення; ефективного проведення природоохоронних заходів; проведення моніторингу природних територій курортів; забезпечення ефективного збирання, оброблення, збереження та аналізу інформації про стан довкілля і природних лікувальних та рекреаційних ресурсів на територіях курортів та прогнозування їх змін під впливом господарської діяльності; розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо використання природних територій курортів; вирішення інших питань, пов'язаних з використанням та облаштуванням природних територій курортів.

Відомості кадастру природних територій курортів України формуються з різних документованих джерел інформації, зокрема, про властивості земель – за даними Державного земельного кадастру; про реабілітаційну, профілактичну, наукову, рекреаційну цінність курорту – за даними МОЗ; про географічне положення територій курортів – за даними Державного картографо-геодезичного фонду; про інженерно-геологічний стан територій курортів – за даними Державного інформаційного геологічного фонду; про будинки, споруди та інженерну інфраструктуру на території курортів за даними містобудівного кадастру населених пунктів; про стан навколишнього природного середовища, природні ресурси, кліматичні характеристики – за даними Мінприроди; про наявність колективних та індивідуальних засобів розміщення – за даними місцевих органів виконавчої влади.

Для ведення Кадастру може використовуватися інформація, одержана шляхом проведення спеціальних натурних спостережень, аналітичних робіт. Відомості з Кадастру надаються центральним і місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування безоплатно.

Відомості про природні території курортів включаються до Кадастру за адміністративно-територіальним принципом та за видами природних лікувальних ресурсів, а саме – мінеральних і термальних вод, лікувальних грязей та озокериту, ропи лиманів та озер, акваторій морів, кліматичних, ландшафтних, екологічних та інших умов.

Державний кадастр природних територій курортів України створюється і ведеться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері курортів

[274] Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України у редакції від 20 грудня 2017 р. № 1100. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п

у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері діяльності курортів.

Для оперативного задоволення потреб центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та громадян у наданні відомостей з Кадастру створюється автоматизована система його ведення, яка ґрунтується на використанні ГІС-технологій.

7.1.10. Регіональні кадастри природних ресурсів

Дані комплексних територіальних кадастрів природних ресурсів, які розробляються для окремих районів та областей України, можуть скласти інформаційну базу для національного кадастру. Першим кроком у напрямі створення комплексних природних кадастрів в Україні стало створення регіональних кадастрів природних ресурсів.

Регіональні кадастри природних ресурсів є систематизованим зведенням відомостей про кількісні, якісні та інші характеристики усіх природних ресурсів, виявлених на території Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя, а також про обсяг, характер і режим їх використання (п. 1 Положення про регіональні кадастри природних ресурсів[275]).

Перелік даних, форми документації, що входять до регіональних кадастрів, затверджуються Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України. Регіональні кадастри складаються з розділів, кожен із яких ведеться за окремим видом природного ресурсу: земельні ресурси, водні ресурси, природні рослинні ресурси, ресурси тваринного світу, природні лікувальні ресурси, мінерально-сировинні ресурси, корисні копалини родовищ, проявів, а також корисні копалини техногенних родовищ.

Для оперативного задоволення потреб центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та громадян у наданні відомостей з регіонального кадастру нормативно передбачено створення автоматизованої системи його ведення, яка базується на використанні геоінформаційних технологій.

Підсумовуючи загальний огляд кадастрових систем природних ресурсів, слід зауважити їх зорієнтованість на застосування сучасних геоінформаційних технологій. Просторовою основою ведення кадастрів природних ресурсів є базовий набір геопросторових даних. В умовах глобалізації суспільства, визнання європейських орієнтирів Україною, для налагодженого, оперативного та ефективного здійснення управління державою, недостатнім є існування моноцільових кадастрів природних ресурсів як окремої інформаційної бази, яка ні структурно, ні функціонально не пов’язана з іншими кадастрами. Комплексний характер екологічного управління зумовлює необхідність встановлення взаємозв’язку між окремими компонентами інформаційного забезпечення, що стосуються характеристик природних ресурсів.

Об’єднання галузевих кадастрів у цілісну кадастрову систему уможливиться за допомогою інтеграції даних кадастрів на єдиній геопросторовій основі у єдиній держав-

[275] Положення про регіональні кадастри природних ресурсів, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2001 р. № 1781. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1781-2001-п

ній системі координат. У сучасному світі на зміну моноцільовим кадастрам приходять поліфункціональні багатоцільові кадастри, які являють собою за суттю цілісні інформаційні системи. Серед сучасних світових стандартів побудови кадастрово-реєстраційних систем особливого визнання набули Кадастр 2014, ISO 19100, EULIS, Open GIS, INSPIRED[276].

Основою для інтегрування України до європейської інфраструктури геопросторових даних є рекомендації і технічні вимоги Директиви 2007/2/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 14 березня 2007 року із запровадження інфраструктури просторової інформації у Європейському Союзі (INSPIRE), яка є обов'язковою для всіх країн-членів ЄС та кандидатів для вступу в ЄС.

Формування єдиної системи природних кадастрів, вибір її структури, кількісних і якісних параметрів необхідне для створення інформаційної бази, яка б забезпечила виконання завдань гармонізації взаємовідносин суспільства і природи.

7.2. Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля

З прийняттям Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»[277] закладено правові передумови для запровадження європейської моделі оцінки впливу на довкілля в Україні (відповідно до вимог Директиви 2011/92/ЄС), та такою мірою забезпечено виконання міжнародних зобов'язань нашої держави (у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Договору про Енергетичне Співтовариство, природоохоронних угод ЄЕК ООН). Процедуру оцінки впливу на довкілля запроваджено з метою контролю ступеня забруднення навколишнього середовища та забезпечення права громадян на безпечне довкілля. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Оцінка впливу на довкілля є комплексною стадійною процедурою виявлення характеру, інтенсивності і ступеня небезпеки будь-якого виду планованої господарської діяльності на стан довкілля і здоров'я населення.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», ОВД передбачає:

1) підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля;

2) проведення громадського обговорення;

3) аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також

---

[276] «Многоцелевой кадастр типа INSPIRED» Distr.GENERAL HBP/WP.7/2005/712 October 2005 Европейская Экономическая комиссия ООН. Комитет по населенным пунктам. Рабочая группа по управлению земельными ресурсами Четвертая сессия. Женева, 21–22 ноября 2005 года. 198 с. URL: www.unece.org/hlm/documents/...7/HBP-WP.7-2005-7_r_.pdf

[277] Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19

інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації;

4) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати цього аналізу;

5) врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності.

У процесі оцінки впливу на довкілля забезпечується своєчасне, адекватне та ефективне інформування громадськості.

Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, інформація про висновок з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності (із зазначенням органу, номера та дати їх прийняття) оприлюднюються шляхом розміщення на офіційному вебсайті в мережі Інтернет уповноваженого центрального чи територіального органу.

Уповноважений територіальний орган та уповноважений центральний орган забезпечують безоплатний доступ громадськості до всієї інформації, що стосується процесу прийняття висновку, в міру її надходження.

Уповноважений центральний орган веде Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля. Інформація, внесена до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля, є відкритою, вільний доступ до неї забезпечується через мережу Інтернет.

Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля – це автоматизована інформаційна система збору, оброблення, розгляду, накопичення, систематизації, зберігання та надання доступу до інформації і документів з оцінки впливу на довкілля. Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1026.

Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля призначений для забезпечення: доступу суб’єктів оцінки впливу на довкілля до актуальної інформації про порядок здійснення оцінки впливу на довкілля (нормативно-правові акти, методичне забезпечення та довідкова інформація); доступу суб’єктів господарювання до документів з оцінки впливу на довкілля та можливості їх подання через електронний кабінет Реєстру; централізованого накопичення, оброблення, систематизації та зберігання інформації та документів щодо планованої діяльності, що створюються у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля; вільного доступу усіх заінтересованих сторін через вебсайт Реєстру до інформації та документів щодо планованої діяльності, що створюються у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля.

Держателем та адміністратором Реєстру, що забезпечує ведення Реєстру, а також відповідає за технічне, технологічне та програмне забезпечення Реєстру, збереження та захист даних, що містяться у Реєстрі, є Міндовкілля. Уповноважені територіальні органи мають доступ до Реєстру з правом внесення та обробки даних у Реєстрі відповідно до повноважень.

Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля знаходиться за посиланням http://eia.menr.gov.ua/uk.

Ця платформа збирає усі дані щодо оцінки впливу на довкілля. Реєстр дозволяє ознайомитися з процесом та результатами перевірки підприємств, а також дізнатися про повний хід процедури ОВД щодо певного суб’єкта.

У Реєстрі формується реєстраційна справа, у якій зберігаються такі документи щодо планованої діяльності:

– повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля;

– вимога суб’єкта господарювання про надання умов щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля (у разі подання);

– усі зауваження і пропозиції громадськості до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, які подавалися (у разі подання);

– зауваження і пропозиції або умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, надані уповноваженим центральним органом та/або уповноваженим територіальним органом (у разі надання);

– рішення про здійснення транскордонної оцінки впливу на довкілля (у разі прийняття);

– оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля;

– оголошення про проведення повторних громадських слухань (у разі проведення);

– звіт з оцінки впливу на довкілля;

– будь-яка інша надана суб’єктом господарювання додаткова інформація, необхідна для розгляду звіту з оцінки впливу на довкілля (у разі подання);

– заява про конфіденційність інформації, що міститься у звіті з оцінки впливу на довкілля чи іншій документації щодо планованої діяльності (у разі подання);

– висновок з оцінки впливу на довкілля/рішення про відмову у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля (у разі прийняття);

– рішення про анулювання висновку про оцінку впливу на довкілля (у разі прийняття);

– звіт про громадське обговорення;

– рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля (у разі проведення);

– інформація про рішення про провадження планованої діяльності;

– інші документи, що стосуються планованої діяльності, подані суб’єктом господарювання (у разі подання).

При активації лінку «Пошук по реєстру» система дає змогу здійснити безкоштовний пошук усіх чи конкретно обраної за фільтром (назва підприємства або ЄДРПОУ, область, дата, КОАТУУ) реєстраційної справи (рис. 7.15).

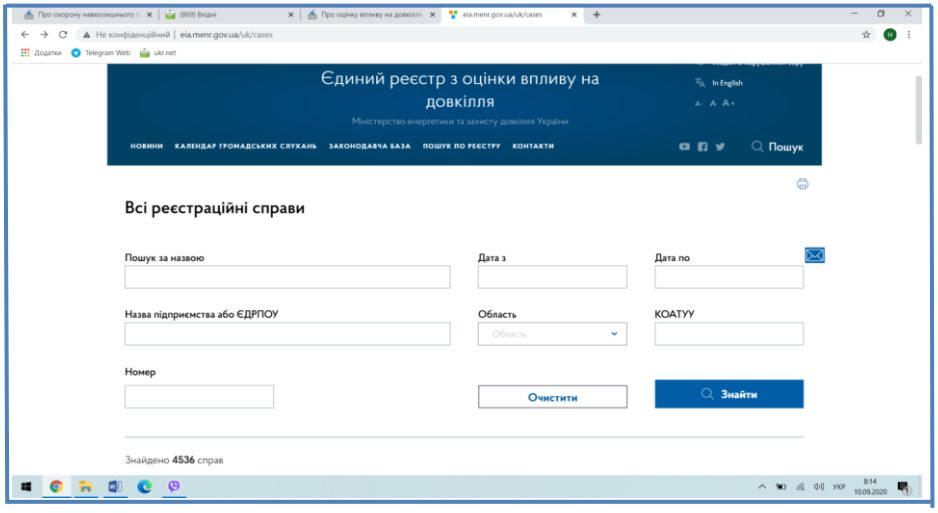

Рис. 7.15. Пошук по Єдиному реєстру з оцінки впливу на довкілля

За результатами пошуку відкривається доступ до інформації по запитуваній справі (рис. 7.16).

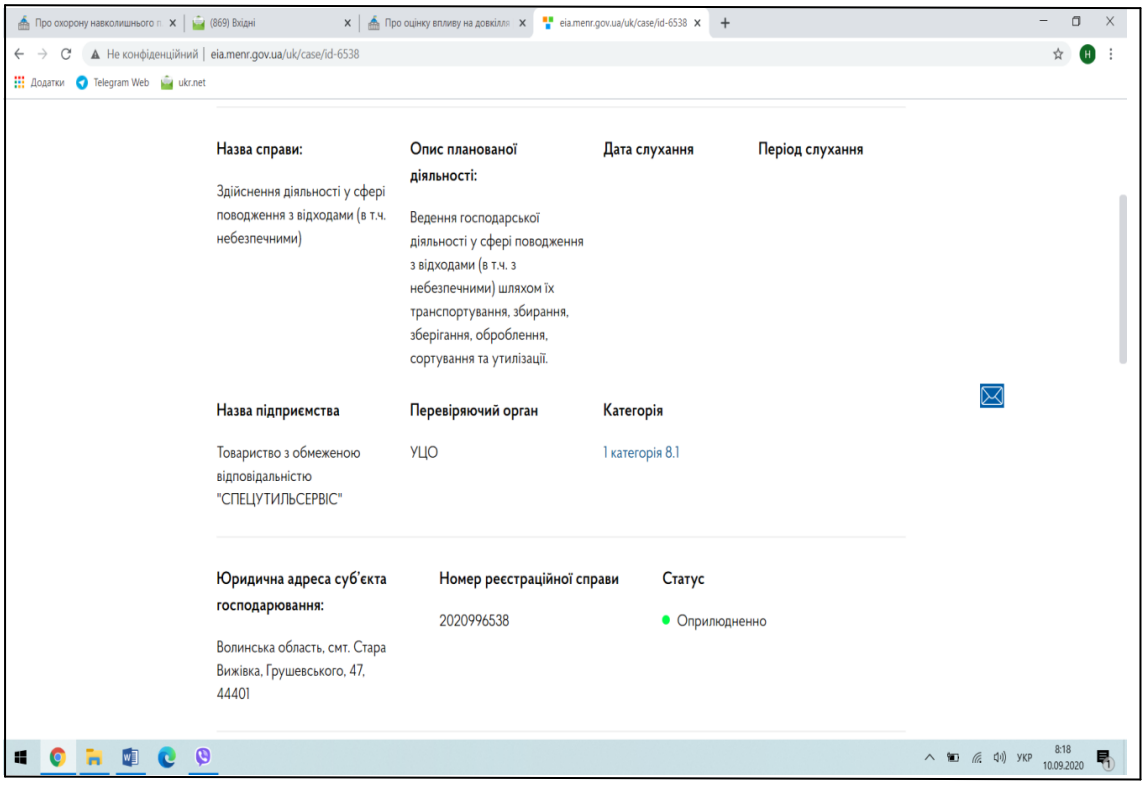

Рис. 7.16. Інформація по запитуваній справі

Обравши конкретну справу, можна за посиланням «Переглянути справу» здійснити її перегляд. Це посилання відкриває назву справи, опис планованої діяльності, дату та період слухань, область, де виконується діяльність.

Окрім цього, Реєстр дає можливість ознайомитись із завантаженими документами (зокрема, повідомлення про плановану діяльність, вимога про надання умов щодо обсягу та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки на довкілля, звіт з ОВД, оголошення про початок громадського обговорення звіту з ОВД) та отриманими документами (наприклад, зауваження і пропозиції громадськості до планованої діяльності).

Усі документи з оцінки впливу на довкілля в електронному вигляді подаються суб'єктом господарювання уповноваженому центральному органу або уповноваженому територіальному органу у форматі *Adobe Portable Document Format (PDF)* через електронний кабінет Реєстру.

Підтвердження факту і часу одержання документів уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом здійснюється програмними засобами ведення Реєстру шляхом надсилання повідомлення на електронну адресу суб'єкта господарювання, зазначену під час реєстрації у Реєстрі, а також через електронний кабінет Реєстру.

Вхід у кабінет для суб'єкта господарювання можливий після авторизації за допомогою ключа електронного цифрового підпису або за допомогою адреси електронної пошти (рис. 7.17).

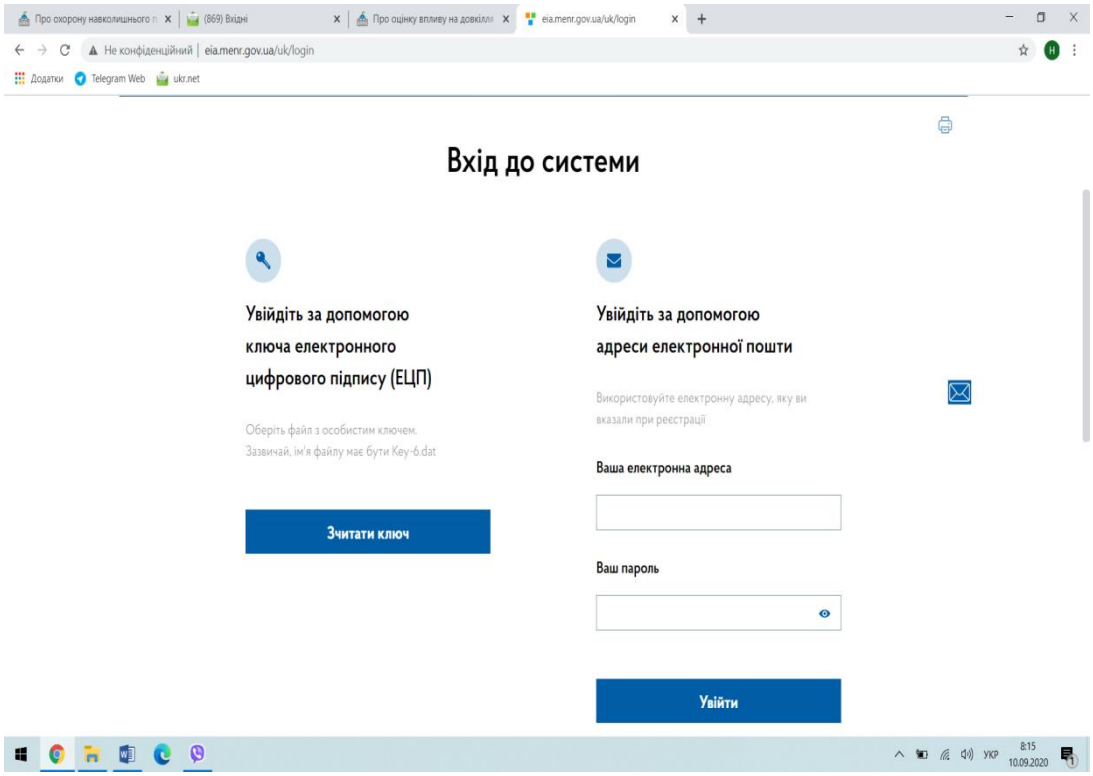

Рис. 7.17. Вхід у кабінет

Отримане від суб'єкта господарювання через електронний кабінет Реєстру повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, вноситься уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом до Реєстру з відкриттям реєстраційної справи та присвоєнням їй програмними засобами ведення Реєстру реєстраційного номера справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності.

Внесення до Реєстру документів, отриманих через електронний кабінет Реєстру, супроводжується автоматичним підтвердженням факту і часу внесення, що надсилається на електронну адресу суб'єкта господарювання із зазначенням згенерованого системою гіперпосилання на такі документи на вебсайті Реєстру.

Оцінці впливу на довкілля властиві чіткі терміни, повна прозорість та формування сучасних засад участі громадськості у плануванні діяльності. Відповідно до Закону, громадськість одержала дозвіл брати активну участь в обговоренні діяльності в процесі формування переліку питань, що досліджуватимуться під час оцінки впливу на довкілля (на ранніх стадіях); впливати на вибір альтернативного місця щодо реалізації планованої діяльності; впливати на впровадження заходів для зменшення впливу планової діяльності на довкілля.

Усі зауваження і пропозиції громадськості до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, що надходять до уповноваженого центрального органу або уповноваженого територіального органу, вносяться ним до Реєстру протягом трьох робочих днів з моменту їх надходження з повідомленням суб'єкту господарювання на його електронну адресу, зазначену під час реєстрації у Реєстрі, про факт і час одержання таких зауважень і пропозицій із згенерованим системою гіперпосиланням на них на вебсайті Реєстру.

За результатами проведеного громадського обговорення планованої діяльності уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган готує і вносить до Реєстру звіт про громадське обговорення.

Звіт про громадське обговорення вноситься уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом до Реєстру одночасно з висновком про оцінку впливу на довкілля.

Уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган також вносить до Реєстру умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, у разі їх надання.

У разі надходження документів із заявою про конфіденційність інформації, що міститься у звіті з оцінки впливу на довкілля чи іншій документації щодо планованої діяльності, уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган вносить до Реєстру таку заяву та звіт з оцінки впливу на довкілля або іншу документацію щодо планованої діяльності у двох варіантах: повний та з відокремленою конфіденційною інформацією.

У такому разі повний текст звіту з оцінки впливу на довкілля або іншої документації щодо планованої діяльності не публікується на вебсайті Реєстру.

Якщо на стадії внесення документів до Реєстру чи на будь-якій стадії розгляду звіту з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган виявить, що планована діяльність може мати вплив на довкілля двох і більше областей, він невідкладно, але не пізніше трьох робочих днів надсилає всю наявну документацію щодо оцінки впливу на довкілля цієї планованої діяльності через електронний кабінет Реєстру уповноваженому центральному органу для проведення громадського обговорення в адміністративно-територіальних одиницях, які можуть зазнати впливу планованої діяльності (крім адміністративно-територіальних одиниць, в яких громадське обговорення проведено), та надання висновку з оцінки впливу на довкілля.

На документи, що вносяться до Реєстру уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом, накладається електронний цифровий підпис відповідальних працівників такого органу.

Використання електронного цифрового підпису відповідальними особами здійснюється відповідно до Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності[278].

Загалом правилом, інформація та документи, внесені до Реєстру, є відкритими і публікуються на вебсайті Реєстру у прив'язці до реєстраційної справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності з обов'язковим зазначенням дати офіційного оприлюднення такої інформації та документів у Реєстрі.

Гарантією достовірності інформації та недопущення свавільного маніпулювання відомостями є забезпечення програмними засобами ведення Реєстру неможливості виправлень внесеної інформації або документів, а в разі необхідності внесення змін – виправлена інформація вноситься додатково.

[278] Порядок застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 р. № 1452. *Офіційний вісник України.* 2004. № 44. Ст. 2894.

7.3. Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні

Нині особливої актуальності набула проблема застосування пестицидів та агрохімікатів у сільському господарстві й дослідження наслідків їх впливу на природу та здоров'я людини.

Відповідно до Закону України «Про пестициди і агрохімікати» від 2 березня 1995 р., пестициди – це отруйні речовини, їх сполуки або суміші речовин хімічного чи біологічного походження, призначені для знищення, регуляції та припинення розвитку шкідливих організмів, унаслідок діяльності яких вражаються рослини, тварини, люди і завдається шкода матеріальним цінностям, а також гризунам, бур'янам, деревній, чагарниковій рослинності, засмічуючим видам риб. Агрохімікати ж визначаються Законом як органічні, мінеральні і бактеріальні добрива, хімічні меліоранти, регулятори росту рослин та інші речовини, що застосовуються для підвищення родючості ґрунтів, урожайності сільськогосподарських культур і поліпшення якості рослинницької продукції[279]. Отже, пестициди – це всі хімікати, що використовуються для знищення шкідників, а агрохімікати – це добрива, які застосовуються для хімічної меліорації ґрунтів.

Відповідно до вказаного закону, застосування, реалізація і виробництво агрохімікатів та пестицидів може здійснюватися тільки у разі проведення їх державних випробувань, а також державної реєстрації. У чинному законодавстві передбачено обов'язкове проведення державних випробувань пестицидів і агрохімікатів вітчизняного та іноземного виробництва з метою біологічної, токсиколого-гігієнічної й екологічної оцінки та розроблення регламентів їх застосування.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, у світі щорічно реєструється понад 1,5 млн випадків отруєнь людей пестицидами. Зазвичай вплив цих речовин відчуває населення з незначними доходами. Проблемою застосування пестицидів є те, що вони призводять до пригнічення активності ґрунтів, своєю чергою, це призводить до втрати харчової цінності та смакових якостей продукції, зменшення строку придатності споживання. Пестициди створюють еколого-гігієнічну проблему, а саме підвищують ризик захворювання населення.

Зважаючи на положення Конституції України, де вказано, що людина вважається найвищою соціальною цінністю, – на державу покладається обов'язок для вжиття ефективних заходів стосовно зменшення ризиків негативного впливу на організм людини пестицидів та агрохімікатів. Звичайно неможливо не використовувати у сільському господарстві пестициди, але потрібно мінімізувати їхнє застосування, що зумовить зменшення їхнього впливу на організм людини.

У світі ведуться інтенсивні розробки нових препаратів задля зменшення шкідливої дії пестицидів на навколишнє природне середовище і людину. Нещодавно розроблено нові, екологічно нешкідливі препарати, які повністю розкладаються в ґрунті на вуглекислий газ і воду. Тому в цьому питанні Україні слід переймати позитивний досвід Японії, США, Франції й інших передових країн у напрямі застосування пестицидів нового покоління, які розроблені на основі молочнокислих бактерій.

На національному рівні роботу стосовно вирішення проблеми небезпечних пестицидів в Україні почали проводити з другої половини 90-х років минулого століття.

---

[279] Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. № 86/95-ВР. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/86/95-%D0%B2%D1%80/page

У 1996–1998 рр. в Україні працювали Робоча група зі збалансованого сільського господарства, Проект екологічної політики та технології (USAID) і Програма сприяння збалансованому розвитку України, які заклали основи вирішення проблеми пестицидів на національному рівні.

У 1999–2003 рр. виконувався українсько-данський проект «Ліквідація ризиків, пов'язаних з накопиченими в Україні непридатними або забороненими для використання пестицидами» (DANCEE, DEPA), який складався з двох фаз. Головна мета Фази I полягала у підготовці Плану дій зі зменшення ризику, пов'язаного з накопиченими в Україні небезпечними пестицидами, та пілотних проектів, які мали стати прикладами реалізації технічних аспектів Плану дій.

Фаза II мала на меті впровадження пілотних проектів, підтримку місцевих організацій-виконавців та участі громадськості, підготовку команд для обстеження, пошук фінансування з внутрішніх і зовнішніх джерел. У рамках цього проекту данською фірмою COWI і структурами Міністерства екології та природних ресурсів України (Міжвідомчим екологічним центром і Національним центром поводження з небезпечними відходами) за участі різних наукових установ, організацій, відомств, експертів та громадськості створено План дій зі зменшення ризику, пов'язаного з накопиченими в Україні небезпечними пестицидами. Цей план розроблявся в контексті Загальнодержавної програми поводження з токсичними відходами. На момент обговорення проекту Плану дій Програма знаходилася на розгляді у Верховній Раді України і була остаточно погоджена 14 вересня 2000 р.

Саме Законом України від 14 вересня 2000 р. № 1947-14 затверджено Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами. Державним замовником Програми є центральний орган виконавчої влади, до відання якого віднесені питання забезпечення екологічної безпеки й охорони навколишнього природного середовища[280].

На національному рівні порядок проведення державних випробувань, державної реєстрації та перереєстрації, видання переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні, був затверджений Постановою КМУ від 4 березня 1996 р. № 295[281].

Проте лише при внесенні змін до цього порядку, Постановою КМУ від 21 листопада 2007 р. № 1328, а саме:

«Державний реєстр препаратів ведеться в електронному вигляді. До Державного реєстру препаратів заноситься реєстраційний номер препарату, дата видачі, серія та номер посвідчення про державну реєстрацію препарату, найменування та вміст діючої речовини, торгова назва препарату та позначення його препаративної форми, класифікація препарату, найменування заявника та його адреса, найменування виробника препарату, сфера застосування (перелік сільськогосподарських культур), строк реєстрації препарату, дата скасування (призупинення) державної реєстрації препарату».

Державний реєстр препаратів розміщується на вебсайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів.

---

[280] Про Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами: Закон України від 14.09.2000 р. № 1947-14. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1947-14

[281] Про затвердження Про Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами: Закон України від 14.09.2000 р. № 1947-14. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1947-14 Порядку проведення державних випробувань, державної реєстрації та перереєстрації, видання переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні: Постанова КМУ від 04.03.1996 р. № 295. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/295-96-%D0%BF

Користування даними Державного реєстру препаратів є **безоплатним**[282]. Державний реєстр пестицидів та агрохімікатів, дозволених до використання в Україні, став відкритим та доступним для ознайомлення, що, своєю чергою, уможливило вжиття ефективних заходів зі зменшення ризиків негативного впливу на організм людини пестицидів та агрохімікатів.

Транспортування, зберігання, застосування, утилізація, знищення й знешкодження пестицидів та агрохімікатів і торгівля ними здійснюються відповідно до вимог, установлених чинним законодавством, санітарними правилами транспортування, зберігання і застосування пестицидів і агрохімікатів та іншими нормативними актами, порушення яких тягне цивільну, господарсько-правову, матеріальну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність.

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте нормативно-правове забезпечення функціонування автоматизованої системи ведення кадастрів природних ресурсів.
2. Назвіть причини розвитку інформаційних технологій у галузі екології.
3. Визначте методи і засоби формування інформаційно-комунікаційної бази кадастрів природних ресурсів.
4. Виділіть основні операції, автоматизацію виконання яких повинні забезпечувати автоматизовані кадастрові системи.
5. До повноважень яких органів державної влади віднесено ведення державного водного кадастру?
6. На основі якого принципу складено геопортал «Водні ресурси України»? Розкрийте його зміст.
7. Як співвідносяться між собою функції Державного кадастру та державного обліку природних ресурсів?
8. Які суб'єкти здійснюють забезпечення функціонування автоматизованої системи обробки даних Державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин?
9. Які електронні сервіси у галузі надрокористування є доступними?
10. Охарактеризуйте інформаційно-технологічне забезпечення Лісового кадастру.
11. Опишіть основні функції геопорталу «Ліси України».
12. Визначте джерела інформації для формування кадастру природних територій курортів України.
13. Дайте визначення поняття «оцінка впливу на довкілля».
14. Які документи повинен підготувати суб'єкт господарювання для проведення оцінки впливу на довкілля й отримання висновку з оцінки впливу на довкілля?
15. Яким законом запроваджено європейську модель екологічної оцінки в Україні та забезпечення виконання міжнародних зобов'язань нашої країни?
16. Дайте визначення поняття Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля та його призначення.

---

[282] Про внесення змін до Порядку проведення державних випробувань, державної реєстрації та перереєстрації, видання переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні: Постанова КМУ від 21.11.2007 р. № 1328. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1328-2007-%D0%BF

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 3262-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 1991. № 41. Ст. 546.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 1489-XI. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.
4. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 3252-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 1995. № 24. Ст. 189.
5. Лісовий кодекс України в ред. від 8 лютого 2006 р. № 1266-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2006. № 7. Ст. 89.
6. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 3782-III. *Відомості Верховної Ради України.* 1994. № 36. Ст. 340.
7. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. № 7260-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 14. Ст. 97.
8. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16.06.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 34. Ст. 502.
9. Про рослинний світ: Закон України від 09.04.1999 р. № 8961-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22–23. Ст. 198.
10. Про державний земельний кадастр: Закон України від 23.05.2017 р. № 1964-IX р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 50. Ст. 985.
11. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 06.07.2011 р. № 2059-VIII р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 29. Ст. 315.
12. Порядок інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами, затв. Постановою КМУ від 03.06.2013 р. № 483. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-п
13. Кадастрово-реєстраційна система в Україні: нинішній стан і перспективи розвитку: аналітична доповідь Центру Разумкова. *Національна безпека і оборона.* 2017. № 6. С. 2–27.
14. Козлова Т. В., Шевченко С. О. ГІС в кадастрових системах: навч. посібник. К.: НАУ, 2013.
15. Панас Р. М., Маланчук М. С. Кадастр природних ресурсів: навч. посібник. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014.
16. Ткач Р. Кадастрова і реєстраційна системи України: перспективи співіснування. *Національна безпека і оборона*. 2018. № 1 С. 41–42.
17. Яремак З. В. Правове регулювання ведення державних кадастрів природних ресурсів: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.06. Івано-Франківськ, 2009.

Розділ 8

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО

8.1. Принципи формування електронних інформаційних ресурсів у господарському суді
8.2. Портал електронних сервісів «Електронний суд»
8.2.1. Електронний суд: поняття та правові засади
8.2.2. Електронний суд: принципи та механізм роботи
8.3. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, її функції
8.4. Поняття та класифікація електронних доказів у судовій практиці

8.1. Принципи формування електронних інформаційних ресурсів у господарському суді

Досягнення в електронних інформаційних ресурсах, насамперед після 50-х рр. XX ст., пришвидшили інформаційну трансформацію суспільства, радикально змінивши способи пошуку, зберігання, обробки та поширення інформації. Нещодавно інформаційно-комунікаційні технології стали технологіями загального повсякденного призначення і використовуються в усіх сферах діяльності суспільства.

Упровадження електронного документообігу в судовій системі на сучасному етапі розвитку українського суспільства має важливе значення, адже воно дасть змогу зменшити час проходження, обробки та впровадження документів і наблизитись до стандартів розвинених світових держав[283].

У сучасних умовах розвитку суспільства для будь-якої комп'ютеризованої системи управління виникає необхідність визначення основних напрямів циркуляції електронних інформаційних ресурсів, місця їх створення, пункти збору та способи їх передачі, перелік, обсяги, склад масивів електронних інформаційних ресурсів у кожному потоці та принципи формування масивів на електронних носіях. Для аналізу організації електронних інформаційних ресурсів у Господарському суді Львівської області використано принципи інтегрованої обробки вихідних даних.

Засади використання автоматизованої системи документообігу Господарського суду Львівської області розроблено відповідно до вимог Закону України «Про судоустрій і статус суддів»[284], Положення про автоматизовану систему документообігу суду (в реда-

[283] Лебедєв В. М. Комп'ютеризація та інформатизація судів – вимоги сучасності. *Інформатизація судів.* 2015. № 29. С. 12.

[284] Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402 VIII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402 19 (дата звернення 09.09.2020).

кції, затвердженій рішенням Ради суддів України від 05 червня 2015 р. № 55)[285], Положення про збори суддів у Господарському суді Львівської області.

Правове регулювання відносин, пов'язаних із функціонуванням автоматизованої системи документообігу в Господарському суді Львівської області, здійснюється цими Засадами відповідно до законів України «Про електронні документи та електронний документообіг»[286], «Про інформацію»[287], «Про доступ до публічної інформації»[288], «Про доступ до судових рішень»[289], «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»[290], «Про захист персональних даних»[291] та інших нормативно-правових актів[292].

Засади визначають порядок функціонування автоматизованої системи документообігу в Господарському суді Львівської області, які забезпечують:

– реєстрацію вхідної та вихідної кореспонденції, зокрема судових справ, етапів їх руху;

– об'єктивний та неупереджений розподіл судових справ між суддями з додержанням принципів випадковості та в хронологічному порядку надходження судових справ, з урахуванням завантаженості кожного судді (збалансованого навантаження);

– визначення присяжних та народних засідателів для судового розгляду з числа осіб, які внесені до відповідних списків;

– надання фізичним та юридичним особам інформації про стан розгляду судових справ у випадках, встановлених законом;

– оприлюднення передбаченої Положенням про автоматизовану систему документообігу суду інформації для розміщення на вебсайтах судів вебпорталу «Судова влада України»;

– виготовлення та збереження оригіналів електронних документів суду;

– централізоване зберігання оригіналів електронних документів суду та інших процесуальних документів, зокрема оригіналів електронних судових рішень, виготовлених судом;

– підготовку та автоматичне формування статистичних даних, узагальнювальних, аналітичних показників, отриманих на підставі внесеної до автоматизованої системи інформації;

– видачу копій судових рішень, виконавчих документів на підставі наявних в автоматизованій системі даних;

---

[285] Положення про автоматизовану систему документообігу суду (в редакції, затвердженій рішенням Ради суддів України від 05 червня 2015 р. № 55). URL: https://ips.ligazakon.net/document/MUS14346?an=255 (дата звернення: 09.09.2020).

[286] Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 09.09.2020).

[287] Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення: 09.09.2020).

[288] Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011р. № 2939-VI. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939 17 (дата звернення: 09.09.2020).

[289] Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/3262 15 (дата звернення: 09.09.2020).

[290] Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 09.09.2020).

[291] Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text (дата звернення: 09.09.2020).

[292] Інформаційне законодавство України: науково-практичний коментар / за ред. С. В. Бондаренко. К.: Юридична думка, 2009. С. 187.

– автоматичне надсилання засобами електронного зв'язку оригіналів електронних документів суду (зокрема судових повісток у вигляді SMS-повідомлень) учасникам судового процесу за їх заявками;

– передачу судових справ до електронного архіву.

У Господарському суді Львівської області як суді першої інстанції використовується комп'ютерна програма, розроблена адміністратором автоматизованої системи для загальних судів.

Сучасні заходи для автоматизації технологічних процесів обробки інформації в суді забезпечуються завдяки можливостям автоматизованої системи, яка полягає у виконанні таких завдань:

– реєстрація та розподіл вхідної кореспонденції, реєстрація вихідної кореспонденції та внутрішніх документів суду;

– розподіл судових справ між суддями, визначення запасного судді, слідчого судді, присяжних та народних засідателів;

– взяття на контроль та здійснення контролю за виконанням вхідних та внутрішніх документів суду, інформування голови суду, керівника апарату суду та особи, відповідальної за опрацювання документа, про закінчення строків його виконання;

– фіксування етапів проходження документів до їх передачі в електронний архів, а також передачі судових справ з однієї судової інстанції до іншої;

– реєстрація процесуальних дій та документів у судовій справі;

– регулювання дотримання процесуальних строків розгляду судової справи та інформування головуючого судді, голови суду та секретаря судової палати про закінчення цих строків;

– застосування електронно-цифрового підпису для підписання оригіналу електронного документа суду;

– пошук судових справ та документів за їх реквізитами;

– індексація документів та їх контекстний пошук;

– створення та видача копій судових рішень та виконавчих документів на підставі даних, що містяться в автоматизованій системі, зокрема надсилання засобами електронного зв'язку оригіналів електронних судових рішень;

– зберігання текстів судових рішень та інших документів, створених в автоматизованій системі;

– відправлення оригіналів електронних судових рішень до Єдиного державного реєстру судових рішень;

– надання в установленому законом порядку інформації про стан розгляду судових справ;

– підготовка та автоматичне формування статистичних даних, узагальнювальних, аналітичних показників, отриманих на підставі внесеної до автоматизованої системи інформації;

– надсилання засобами електронного зв'язку оригіналів електронних документів суду та текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень;

– передача судових справ до електронного архіву;

– надсилання оригіналів електронних документів суду до державних реєстрів та інформаційних систем інших державних органів і установ[293].

---

[293] Аналіз стану обліково-статистичної роботи у Державній судовій адміністрації України, її територіальних управліннях та в апеляційних і місцевих судах у першому півріччі 2020 року.

Вхідна кореспонденція, зокрема процесуальні документи, приймається і опрацьовується користувачами автоматизованої системи, які мають доступ до автоматизованої системи відповідно до їх функціональних обов'язків, і реєструється в автоматизованій системі в день її надходження. У разі неможливості здійснити реєстрацію вхідної кореспонденції в день її надходження, така кореспонденція реєструється в автоматизованій системі в строк, визначений у розпорядженні керівника апарату суду із зазначенням причин установлення такого терміну.

Кожній судовій справі надається єдиний унікальний номер, який формується автоматизованою системою автоматично в суді першої інстанції та залишається незмінним незалежно від проходження судової справи в інстанціях чи надходження судової справи за підсудністю з іншого суду будь-якої юрисдикції, зокрема в разі повторного надходження судової справи після її належного оформлення, та який повинен обов'язково вказуватися судами всіх інстанцій в судовому рішенні[294].

Принципи функціонування автоматизованої системи документообігу суду затверджуються на основі Рішення зборів суддів Господарського суду Львівської області та вносяться до автоматизованої системи не пізніше робочого дня, що настає після проведення цих зборів.

Кабінет електронних сервісів електронного суду виконує такі основні дії:

– сплата судового збору онлайн інформація про реквізити для сплати судового збору, можливість формування квитанції й онлайн сплати судового збору;

– інформація щодо стадій розгляду судових справ – інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого;

– єдиний державний реєстр судових рішень – автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень;

– надсилання процесуальних документів електронною поштою учасникам судового процесу – обмін електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів у електронному вигляді;

– надсилання судової повістки у вигляді SMS-повідомлень – надсилання судами учасникам судового процесу та кримінального провадження текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень;

– оприлюднення відомостей у справах про банкрутство – надання вільного доступу до інформації про перебування суб'єктів підприємницької діяльності (контрагентів, боржників, поручителів тощо) у процедурі банкрутства[295].

Розглянемо детальніше деякі з вказаних послуг:

На офіційному вебпорталі «Судова влада України» запроваджено новий функціонал – можливість користувачів порталу переглянути, здійснити пошук та роздрукувати інформацію про стадії розгляду судових справ.

Такі зміни впроваджено на виконання Закону України «Про судоустрій та статус суддів», де передбачено, що інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви

---

[294] Клімушин П. С., Серенок А. О. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. С. 95.

[295] Матвієнко О. В., Цивін М. Н. Основи електронного документообігу: навч. посібник. К.: Центр уч. літ-ри, 2013. С. 56.

про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого, є відкритою та підлягає оприлюдненню на офіційному вебсайті судової влади України.

Вебсайт Єдиного державного реєстру судових рішень містить такі основні підрозділи: загальні положення, пошук на сайті, пошук на сайті за текстом, використання спеціальних знаків при пошуку, використання логічних операторів при пошуку, пошук на сайті за розширеними параметрами, використання результатів пошуку, перегляд знайденого документа, використання інформаційно-правової електронної бази.

Передбачено відкритий доступ до судових рішень є одним з принципів, який забезпечує прозорість діяльності судової влади в Україні, а також сприяє однаковому застосуванню законодавства.

З метою впровадження цього принципу в життя Верховною Радою України 22 грудня 2005 року прийнято Закон України «Про доступ до судових рішень» № 3262-IV. Цим Законом регулюються відносини щодо забезпечення доступу до судових рішень (рішень, судових наказів, постанов, вироків, ухвал), ухвалених судами загальної юрисдикції, та ведення Єдиного державного реєстру судових рішень.

Відкритість судових рішень забезпечується, зокрема:

– проголошенням судового рішення в засіданні суду;

– забезпеченням доступу до матеріалів справи та наданням копії судового рішення;

– оприлюдненням судових рішень на офіційному веб-потралі судової влади України в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Наведемо приклади того, як все ж таки забезпечується відкритість судових рішень у системі господарських судів України за зазначеними принципами.

I. Принцип публічного проголошення рішення в залі судового засідання після закінчення розгляду справи закріплено в статті 6 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також у Господарському процесуальному кодексі України.

Відкритий розгляд справи означає, що кожний громадянин України вправі бути присутнім у залі судового засідання. Прийняте рішення в господарській справі оголошується суддею в судовому засіданні після закінчення її розгляду. У разі проголошення в судовому засіданні тільки вступної та резолютивної частин рішення, господарський суд повідомляє, коли буде складено повне рішення.

II. Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» ніхто зі сторін та учасників процесу не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації щодо результатів розгляду його судової справи.

Письмовою інформацією щодо результатів розгляду справи, що надається особі, є також копія судового рішення. Таку копію, засвідчену посадовою особою апарату суду та печаткою суду із зазначенням дати, мають право отримати особи, які брали участь у справі (зазвичай це прокурор, сторони, треті особи, їхні представники).

Особи, які не брали участі у справі, також мають право на копію судового рішення, якщо воно безпосередньо стосується їхніх прав, свобод, інтересів чи обов’язків. Така особа повинна звернутися до апарату господарського суду із заявою про видачу їй копії процесуального документа, але з обґрунтуванням, чому вона вважає, що судове рішення безпосередньо стосується її прав, свобод тощо.

За виготовлення стороні повторної копії судового рішення, або за виготовлення копії судового рішення у разі, якщо особа не брала участі у справі, але це рішення стосується її прав та обов’язків, справляється судовий збір у розмірі, встановленому Законом

України «Про судовий збір». Нині розмір судового збору за кожний аркуш копії судового рішення складає 1 гривню.

Окрім того, усім зазначеним особам апарат суду зобов'язаний забезпечити можливість ознайомитися в суді з матеріалами справи, серед яких є й судове рішення.

Службовець апарату суду може відмовити у доступі до судового рішення лише у разі, якщо:

1) заявник не має процесуальної дієздатності або від його імені звернулася особа, яка не має на те відповідних повноважень;

2) матеріали справи передані до іншого суду чи на зберігання до державної архівної установи;

3) судове рішення безпосередньо не стосується прав, свобод, інтересів чи обов'язків заявника.

Цей перелік є вичерпним.

У доступі до судового рішення не може бути відмовлено заявнику, стосовно якого судом вжито заходів щодо забезпечення позову або запобіжних заходів.

У разі відмови в задоволенні заяви, службовець апарату суду зобов'язаний видати заявнику вмотивоване письмове рішення із зазначенням порядку його оскарження.

III. Інтернет-сторінки судів стали ефективним засобом для забезпечення прозорості судової влади, зокрема, й завдяки можливості знайти будь-яке судове рішення.

Для доступу до судових рішень судів загальної юрисдикції Державна судова адміністрація на виконання Закону України «Про доступ до судових рішень» забезпечила ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, який є автоматизованою системою збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень.

До Реєстру вносяться усі письмові рішення судів загальної юрисдикції – у цивільних, адміністративних, господарських, кримінальних справах, а також у справах про адміністративні правопорушення.

Судові рішення, внесені до Реєстру, є відкритими для безкоштовного цілодобового доступу, а користувачам надаються можливості пошуку, перегляду, копіювання та роздрукування судових рішень або їхніх частин.

Для того, щоб ознайомитися з потрібним рішенням, необхідно зайти на офіційний веб-портал судової влади за адресою в Інтернеті: **www.reyestr.court.gov.ua**

Ви потрапите на сторінку Єдиного державного реєстру судових рішень.

За допомогою цієї сторінки можна проводити пошук судових рішень окремо або одночасно за:

1) словами з тексту судового рішення;

2) місцезнаходженням і найменуванням суду;

3) прізвищами та ініціалами суддів;

4) реквізитами судової справи:

– номером справи;

– датою (періодом) її надходження до суду;

5) реквізитами судового рішення:

– датою (періодом) ухвалення;

– реєстраційним номером у Єдиному державному реєстрі;

– формою судочинства (адміністративна, господарська, кримінальна, цивільна, справи про адміністративні правопорушення),

– формою судового рішення (вирок, постанова, рішення, судовий наказ, ухвала, окрема ухвала);

6) статусом сторін у справі:

– державний орган, державне підприємство, установа, організація;
– юридична особа;
– фізична особа.

Обравши відповідну комбінацію критеріїв, треба натиснути кнопку «ПОШУК» та отримати результат внизу сторінки.

У Реєстрі можна знайти як конкретне рішення, реквізити якого відомі, так і добірку рішень з якогось питання чи певного суду, судді тощо.

Так, доступним є контекстний пошук. Тобто, набравши у полі «Пошук за контекстом» необхідні слова, які можуть бути у необхідних вам рішеннях (наприклад, назву закону, який ви хочете дізнатися як суди його застосовують), і ви знайдете усі судові рішення з такими словами. Водночас можна обмежити пошук за іншими критеріями (судом, періодом тощо).

Існує дев'ять правил пошуку в Єдиному державному реєстрі судових рішень України.

1. Пошук по точній фразі

Він здійснюється за допомогою подвійних лапок («»). Якщо ви шукаєте рішення з якоюсь точною фразою або словом, вам потрібно взяти його в лапки. У такому випадку Реєстр судових рішень видасть вам документи, що містять пошуковий запит в тому вигляді, в якому ви його написали. Приклад: «відновлення становища, яке існувало до порушення».

2. Пошук, якщо точний номер справи невідомий

Якщо ви не знаєте точного номера справи, замість невідомого символу в Судовий реєстр можна написати знак питання (?). Приклад: рішення № 247/1?4-13.

3. Пошук по основній частині пошукового слова

Здійснюється за допомогою зірочки (*). Вона замінює один або кілька символів. Водночас треба пам'ятати, що перед зірочкою має бути не менше трьох символів. В іншому разі пошук в Єдиному судовому реєстрі за вказаними вами параметрами виконаний не буде. Наприклад, якщо потрібно знайти рішення щодо будівельної компанії, то в поле контекстного пошуку можна ввести корінь основного слова, а після нього поставити зірочку. Приклад: будівельн*

4. Пошук одного з декількох пошукових слів

Здійснюється за допомогою логічного оператора OR, який обов'язково має бути зазначений великими літерами. В Єдиному реєстрі судових рішень будуть сформовані документи, які містять одне з написаних вами слів або словосполучень. Приклад: рішення OR постанова.

5. Пошук за декількома пошуковими запитами

За замовчуванням пробіл між пошуковими запитами означає, що пошук здійснюватиметься одночасно за всіма перерахованими словами. Однак, якщо пошук в Державному судовому реєстрі планується робити не за окремими словами, а по пошуковим фразам, то доцільнішим є використання такого логічного оператора, як AND. Він, як і будь-який інший логічний оператор, повинен бути зазначений великими літерами. У такому випадку за результатами пошуку буде сформований список документів, які одночасно включають обидві пошукові фрази. Приклад: визнання права власності AND нерухоме майно.

6. Пошук з виключенням окремих слів

Для виключення з результатів пошуку окремих значень між пошуковими запитами потрібно поставити логічний оператор NOT. У такому разі всі слова, які були вказані

перед логічним оператором, будуть враховані, а все, що після, ні. Прописується він великими літерами і може бути використаний в Державному реєстрі судових рішень тільки за наявності не менше двох пошукових слів. Приклад: нерухоме майно NOT земельна ділянка.

7. Пошук з обов'язковим включенням потрібного слова

Якщо хочете, щоб у Єдиному державному реєстрі судових рішень знайдені вами документи обов'язково включали в себе певне значення, то перед пошуковим словом потрібно поставити знак + (плюс). Приклад: визнання права власності +автомобіль.

8. Пошук з виключенням певного слова

Для того щоб результат пошуку в Реєстрі судових рішень України не містив певного значення, перед таким пошуковим словом потрібно поставити знак – (мінус). Приклад: накладення арешту – рухоме майно.

9. Комбінований пошук

Передбачає одночасне використання різних способів пошуку і здійснюється за допомогою дужок. Водночас використання дужок на початку пошукового запиту в Єдиному реєстрі судових рішень України не дозволяється. Приклад: визнання права власності AND (нерухоме майно OR нерухомість).

До Реєстру вносяться судові рішення Верховного Суду України, апеляційних і місцевих судів – вироки, рішення, постанови, накази, ухвали, окремі ухвали суду, що ухвалені судами у кримінальних, цивільних, господарських справах, у справах адміністративної юрисдикції, у справах про адміністративні правопорушення, крім судових рішень, які містять інформацію, що є державною таємницею.

Судові рішення, внесені до Реєстру, є відкритими для безоплатного цілодобового доступу на офіційному веб-порталі судової влади України відповідно до Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 р. № 3262-IV.

База даних Реєстру містить інформацію довідкового характеру. Будь-яка текстова, графічна або інша інформація, подана на офіційному веб-порталі судової влади України, захищена авторським правом. Цей захист поширюється на програмне забезпечення, пошукові алгоритми, оформлення і структуру сторінок, а також базу даних[296].

Сайт складається зі сторінок:

Головна – містить поля вводу параметрів для виконання пошуку документів. Пошук виконується за текстом судового рішення або за розширеними параметрами. Результати пошуку відображаються у вигляді таблиці з посиланнями на документ.

Законодавство – містить посилання на законодавчі документи. Для того, щоб переглянути документ, необхідно натиснути на посилання. У новому вікні відобразиться текст документа.

Контакти – містить інформацію про реквізити інформаційно-технічного адміністратора ЄДРСР: найменування, адреса, номер телефону та інтерфейс для відправлення повідомлення.

Правила – містить інформацію про правила роботи з ЄДРСР.

Допомога – містить інформацію про користування сайтом, його можливості та зміст.

Повний доступ – виводить додаткову форму для реєстрації фахівців, що відповідно до законодавства, мають право на повний доступ до даних Реєстру.

---

[296] Сегай М. Концептуальні засади інформатизації судочинства. *Вісник Академії правових наук України.* Х., 2016. № 4 (23). С. 193.

Із 17 червня 2013 р. у всіх місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції запроваджено порядок щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді.

Наказом Державної судової адміністрації України від 07 листопада 2016 р. № 227 затверджено новий Тимчасовий регламент надсилання судом електронних документів учасникам судового процесу, кримінального провадження[297].

Нині будь-який громадянин має змогу одержувати процесуальні документи в електронному вигляді паралельно з документами в паперовому вигляді.

Для отримання процесуальних документів в електронному вигляді необхідно виконати такі дії:

1. Зареєструватися в системі обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу (завести поштову скриньку електронного суду), розміщеній на офіційному веб-порталі судової влади України за відповідною адресою.

2. Подати до суду заявку про одержання процесуальних документів в електронному вигляді, яку потрібно роздрукувати на офіційному веб-порталі судової влади України. Процесуальні документи у відповідній справі, що видані після дати подання вказаної заявки до суду, в обов'язковому порядку будуть надіслані в електронному вигляді на зареєстровану електронну адресу учасника судового процесу в домені.

Із 01 жовтня 2013 р. у всіх місцевих та апеляційних загальних судах запроваджено порядок щодо надсилання судами учасникам судового процесу та кримінального провадження текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень (згідно з наказом Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2013 р. № 119 «Про реалізацію проекту щодо надсилання судами SMS-повідомлень учасникам судового процесу у місцевих та апеляційних загальних судах»)[298].

Цей проект також запровадили в Господарському суді Львівської області. Для одержання тексту судової повістки в електронній формі у вигляді SMS-повідомлення учаснику судового процесу треба подати до суду відповідну заявку й обов'язково вказати свій номер мобільного телефону в цій заявці.

Судова повістка в електронному вигляді надходитиме учаснику судового процесу, тобто за допомогою SMS-повідомлення від суду до абонентів мобільних операторів (Київстар, МТС, Life).

Також можливе застосування офіційного оприлюднення даних, яке відбувається у випадках, передбачених Законом, а саме офіційному оприлюдненню підлягають такі дані:

– оголошення про проведення загальних зборів кредиторів у процедурі санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство;

– повідомлення про прийняття до розгляду заяви про затвердження плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство;

– оголошення про порушення справи про банкрутство;

– повідомлення про введення процедури санації;

– повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

---

[297] Серенок А. О. Е-уряд: показник зрілості для України. *Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду вдосконалення діяльності органів влади:* матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2015. С. 206.

[298] Аналіз стану обліково-статистичної роботи у Державній судовій адміністрації України, її територіальних управліннях та в апеляційних і місцевих судах у першому півріччі 2013 року.

– повідомлення про поновлення провадження у справі про банкрутство боржника у зв'язку з визнанням мирової угоди недійсною або її розірванням;

– оголошення про проведення аукціону з продажу майна боржника;

– повідомлення про результати аукціону з продажу майна боржника;

– повідомлення про скасування аукціону з продажу майна боржника;

– оголошення про порушення справи про банкрутство і відкриття процедури санації відповідно до ст. 94 Закону[299].

Зміст оголошення (повідомлення), яке підлягає офіційному оприлюдненню, має відповідати вимогам законодавства України. Оголошення (повідомлення), які офіційно оприлюднено, зберігаються на офіційному вебсайті Верховного Суду України. На цьому вебсайті цілодобово забезпечується вільний безкоштовний доступ до офіційно оприлюднених оголошень.

Необхідно зауважити, що технології, впроваджені в роботу судочинства, мають відповідати сучасним вимогам. Окремі елементи електронного суду наявні в кожному суді. Це, наприклад, – система електронного діловодства, а також Єдиний реєстр судових рішень. Питання в тому, наскільки готові до електронного документообігу учасники процесу. Очевидно, що впровадження інформаційних технологій передбачає доступ до них обох сторін. Однак нині не всім сторонам судочинства може бути надано такий доступ.

Отже, можна зробити висновки, що впровадження інноваційних інформаційно-технологічних процесів у діяльність органів судової влади та процес здійснення правосуддя зумовлені закономірним розвитком сучасних засобів масової комунікації і їх поширенням на всі сфери людської діяльності. Їх поетапне запровадження та комплексне застосування стає реальною запорукою поліпшення доступу до правосуддя та його якісних характеристик.

Перспективи розвитку електронного документообігу в судових органах України потрібно спрямувати на вдосконалення технічних, програмних та інформаційних засобів ведення судового документообігу України. Для досягнення обраних цілей необхідно здійснювати проведення систематичної роботи з підготовки та перепідготовки спеціалістів установи, які займаються діловодством у судовій сфері, а ще здійснюють технічне забезпечення введення, передачі та зберігання електронних документів. За умови дотримання всіх процесуальних і технічних вимог, електронний документообіг у судовій системі України буде повністю впроваджено з урахуванням міжнародного досвіду[300].

8.2. Портал електронних сервісів «Електронний суд»

8.2.1. Електронний суд: поняття та правові засади

Імплементація у вітчизняну правову систему стандартів європейського судочинства щодо забезпечення права на справедливий суд передбачає, зокрема, реалізацію заходів з дотримання строків розгляду і вирішення справи. Нині в Україні запроваджено

[299] Офіційний веб-портал Асоціації «Інформаційні технології України». *Державна політика в сфері інформаційних технологій.*

[300] Марчук Ю. Ескіз технології перетворення інформаційного потенціалу в інформаційний ресурс. *Вісник Книжкової палати.* 2015. № 1. С. 19.

проект «Електронний суд», який передбачає обмін електронними документами між судом і учасниками судового процесу й електронний доступ до правосуддя. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції й інших установ судової системи встановлює, що одним з основних моментів цієї програми є зменшення термінів розгляду судових справ і підвищення доступу до правосуддя на основі комплексного використання новітніх інформаційних технологій[301].

Згідно з Наказом Державної судової адміністрації України від 31 травня 2013 р. «Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу» зі змінами, внесеними наказом Державної судової адміністрації України від 14 червня 2013 р., з 17 червня 2013 р., в усіх місцевих і апеляційних судах загальної юрисдикції запроваджується порядок щодо обміну електронними документами між судом і учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді, паралельно з їх паперовим аналогом.

Отримавши позитивну оцінку з боку практиків-юристів, продовжено впровадження проекту електронного судочинства і на підставі наказу Державної судової адміністрації з 1 жовтня 2013 р. в усіх місцевих і апеляційних загальних судах запроваджено проект щодо надсилання судами учасникам судового процесу (кримінального провадження) текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень[302].

Це зумовлено розвитком сучасних інформаційних і комунікаційних технологій та їх застосуванням у всіх сферах суспільного життя. Їх упровадження у діяльність органів судової влади насамперед актуальне в умовах масової інформатизації не тільки українського суспільства, але й світового співтовариства. Однак практична реалізація проекту електронного судочинства, перебуваючи на початковому етапі, стикається з проблемою недостатнього правового регулювання порядку його втілення у галузевих процесах.

На виконання Указу Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» Державна судова адміністрація розробила і затвердила Концепцію створення Єдиної судової інформаційної системи. Головною метою її створення та функціонування є інформаційна і технологічна підтримка судочинства на принципах дотримання балансу між потребою громадян, суспільства і держави у вільному обміні інформацією та необхідними обмеженнями на її поширення.

У межах створення й вдосконалення Єдиної судової інформаційної системи України реалізується проект «Електронний суд». Так, Наказом Державної судової адміністрації України від 27 січня 2012 р. «Про утворення міжвідомчої робочої групи з розробки пілотного проекту «Електронний суд»«утворено цю групу, з-поміж завдань якої є аналіз функціональних і технологічних можливостей інформаційної інфраструктури судів загальної юрисдикції.

На думку керівника проекту «Електронний суд» О. Самборської, його основними завданнями є поліпшення умов роботи працівників судів, а також забезпечення швидкого, а головне, зручного доступу громадян до правосуддя. Електронний суд – це суд, двері якого відчинені цілодобово і в якому немає черг[303].

---

[301] Ткачова А. В. Специфіка і тенденції розвитку інформаційного сектору економіки України. *Ефективна економіка.* 2013. № 1. С. 7.

[302] Тронько В. В. Вплив ІКТ на економічний розвиток країни. *Ефективна економіка.* 2015. № 4. С. 7.

[303] Сегай М. Концептуальні засади інформатизації судочинства. *Вісник Академії правових наук України.* Х., 2016. № 4 (23). С. 195.

Пріоритетними завданнями проекту є забезпечення відкритого доступу учасників процесу до інформації шляхом створення сучасних інтернет-ресурсів і встановлення у приміщеннях судів інформаційно-довідкових кіосків, поетапний перехід до електронного обміну процесуальними документами між судом і учасниками процесу із застосуванням електронного цифрового підпису, до електронного обміну інформацією з базами даних інших державних органів та установ, до забезпечення повної комп'ютеризації процесів судового діловодства, формування єдиного електронного архіву судових документів.

Запровадження у вітчизняне судочинство проекту «Електронний суд» – безумовна новація, яка зумовлена загальносвітовим інформаційним прогресом. Із метою ознайомлення з його основними положеннями, особливостями функціонування та порядком упровадження 21 серпня 2013 р. відбувся семінар «Реалізація проекту «Електронний суд» – алгоритм дій» за участю Державної судової адміністрації України, Центру сертифікації ключів інформаційно-довідкового департаменту Міндоходів України, адвокатів та інших юристів-практиків. За результатами обговорення, правнича спільнота дійшла висновку, що впровадження інформаційних технологій у судах – це не данина моді, а досконалий засіб для досягнення прозорості в діяльності судів, один зі способів забезпечення доступу до судочинства, деперсоніфікація відносин людини і громадянина у взаєминах із представниками судової влади, що впровадить створення єдиного «пункту контакту» громадян і організацій із судовими структурами, а це є ще одним важелем у протидії корупції в судочинстві[304].

Аналіз нормативно-правових актів, присвячених регулюванню процесу реалізації проекту «Електронний суд», дає змогу зробити висновок, що для його втілення необхідно пройти такі два етапи:

– направлення процесуальних документів суду учасникам судового процесу засобами електронного зв'язку та надсилання судових повісток у вигляді SMS-повідомлень;

– внесення відповідних змін у процесуальне законодавство; матеріально-технічне забезпечення проекту, повноцінний обмін електронними документами між судом і учасниками процесу; можливість направлення електронних запитів інформації й отримання електронних відповідей на них; використання електронних платежів для оплати судових витрат тощо[305].

Нині ми перебуваємо на завершенні першого етапу, метою якого є не тільки запровадження вказаних заходів, але й їх апробація з метою виявлення проблем, ускладнень, можливих недоопрацювань, які й визначатимуть основний напрям діяльності з упровадження електронного судочинства на другому етапі.

Заходи, спрямовані на реалізацію першого етапу проекту «Електронний суд», мають два аспекти:

– надсилання процесуальних документів електронною поштою учасникам судового процесу;

– надсилання судової повістки у вигляді SMS-повідомлення.

Порядок надсилання процесуальних документів електронною поштою учасникам судового процесу передбачає можливість кожного з них отримувати процесуальні документи в електронному вигляді паралельно з документами у паперовому варіанті. Для

---

[304] Ленков С. В. Захист національних інформаційних ресурсів в аспекті інформаційної безпеки України. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля.* 2009. Т. 1. № 5. С. 21.

[305] Баркова О. В. Електронні ресурси: аспекти типології. К., 2014. С. 15.

отримання процесуальних документів в електронному вигляді потрібно зареєструвати поштову скриньку електронного суду на офіційному веб-порталі судової влади України.

Реєстрація відбувається шляхом заповнення відповідної реєстраційної форми, у якій зазначаються такі відомості:

– найменування для юридичних осіб або прізвище, ім'я, по батькові для фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців;

– для юридичних осіб ідентифікаційний код юридичної особи, для фізичних осіб і фізичних осіб-підприємців – ідентифікаційний номер платника податків – фізичної особи (у разі відсутності ідентифікаційного номера – серія та номер паспорта громадянина);

– адреса місцезнаходження або місця проживання;

– адреса особистої електронної пошти (e-mail), номери телефонів (факсів);

– інформація про особу, яка внесла дані (ПІБ, посада, номер телефону);

– дата та час заповнення, які проставляються автоматично;

– згода суб'єкта персональних даних на обробку персональних даних (для фізичних осіб)[306].

Після реєстрації особа повинна подати до суду заявку про намір отримувати процесуальні документи в електронному вигляді. З дати подання вказаної заявки до суду і її реєстрації в автоматизованій системі документообігу всі процесуальні документи будуть надходити в електронному вигляді на зареєстровану електронну адресу учасника судового процесу. Це значно пришвидшить процес ознайомлення осіб із процесуальними документами у справі, оскільки після їх підписання електронним цифровим підписом судді вони автоматично надсилатимуться учаснику процесу, який їх отримає впродовж години.

Електронний обмін процесуальними документами потребує обов'язкового використання електронного цифрового підпису, який можна отримати в акредитованому центрі сертифікації ключів. Однак упровадження електронного цифрового підпису як складової проекту «Електронний суд» знаходиться на початковому етапі, й подальші дії повинні бути спрямовані саме на вдосконалення процедури його видання та проведення роз'яснювальної роботи щодо його використання користувачами системи електронного судочинства.

Другим аспектом запровадження проекту «Електронний суд» є можливість надсилання судової повістки у вигляді SMS-повідомлення. Порядок надсилання учасникам судового процесу (кримінального провадження) текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень визначає, що їх формування та надсилання здійснюється засобами автоматизованої системи документообігу в електронному вигляді шляхом відправки SMS-повідомлень.

Для отримання тексту судової повістки в електронній формі за допомогою SMS-повідомлення учаснику судового процесу потрібно подати до суду відповідну заявку. Така заявка оформляється безпосередньо в суді або шляхом роздруковування та заповнення форми, яка розміщена на офіційному веб-порталі судової влади України. У ній обов'язково потрібно вказати номер мобільного телефону учасника судового процесу, який може бути номером будь-кого з операторів мобільного зв'язку України.

Оскільки і у цивільному, і в кримінальному процесі важливе отримання відомостей про належне повідомлення учасників судочинства про час і місце розгляду справи, то цей аспект врахований у діяльності електронного судочинства. Результат доставки

[306] Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Х., 2016. С. 15.

SMS-повідомлення на номер мобільного телефону учасника (дата і час доставки або причина недоставки) автоматично розміщується у відповідному електронному реєстрі автоматизованої системи документообігу. Відповідальний працівник апарату суду роздруковує таке повідомлення та долучає його до матеріалів справи.

Зауважимо, що використання електронних засобів зв'язку передбачено не тільки щодо судів загальної юрисдикції, але й у виконавчому провадженні та процесі реалізації рішень Європейського суду з прав людини. Зокрема, у процесі взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини щодо збору необхідних документів та інформації під час розгляду заяв зі скаргами на невиконання рішень судів, вжиття заходів щодо їх термінового виконання та заходів з виконання рішень Європейського суду вони обмінюються запитами й інформацією, яка направляється поштою та засобами електронного зв'язку[307].

Оперативність обміну інформацією за допомогою новітніх технологій зумовлює висновок про те, що одним із напрямів розвитку проекту електронного судочинства є можливість і доцільність його запровадження в усіх сферах діяльності органів судової влади, зокрема й в адміністративному та господарському судочинстві.

У контексті забезпечення вчасного отримання електронної інформації спірними є положення п. 14 «Правил реєстрації користувачів та роботи в системі обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу», відповідно до якого адміністратор не несе відповідальності за відмову в отриманні особою кореспонденції, технічні обмеження сервісу «Електронний суд» або за технічні збої в наданні послуг сервісу «Електронний суд», зберігання кореспонденції, файлів або інших даних в електронному сервісі «Електронний суд», доставку пошти, збереження адреси особи, а також за спричинення будь-яких збитків особі при наданні або ненаданні послуг сервісу «Електронний суд»[308].

Безпека особистих даних і конфіденційність інформації не менш важливі, ніж забезпечення належного судового захисту особи, передусім нині, коли вельми поширені випадки кіберзлочинності, від якої, як свідчить практика, страждають не тільки пересічні громадяни, але й державні органи та комерційні організації.

Тому вважаємо, що вкрай необхідне правове регулювання питань безпеки інформації, визначення кола осіб, які повинні забезпечувати її конфіденційність, збереження та передання адресату, а також установлення відповідальності за порушення у цій сфері. Як слушно зазначалося, для перетворення суспільства в сучасне інформаційне суспільство важливим є не лише обсяг інформації, інтенсивність обігу інформації й обміну інформацією, але й її якісні показники.

Інформаційне суспільство навряд чи зможе постати без формування методики та поширення культури опрацювання інформації[309].

Мовлячи про напрями та перспективи вдосконалення правового регулювання електронного судочинства, необхідна вказівка на те, що правовий масив, який регулює інформаційні відносини, наразі складається з чималої кількості нормативно-правових актів різної юридичної сили. Як зазначає О. Баранов, наявна практика «незалежного» створення нормативно-правових актів призводить до виникнення великої кількості дублюючих

---

[307] Косиненко Н. С., Фризен І. Г. Інформаційні системи і технології в економіці: навч. посібник для бакалаврів. М.: Дашков, 2015. С. 109.

[308] Клімушин П. С., Серенок А. О. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. С. 19.

[309] Корнеев И. К. Информационные технологии в работе с документами: учебник. Х.: Проспект, 2016. С. 55.

норм, які, на жаль, іноді суперечать одна одній. А це є причиною виникнення надмірності інформаційного законодавства, його суперечливості та неузгодженості. В умовах «анархічного» способу формування інформаційного права, коли нормативно-правові акти створюються на злобу дня, інтуїтивно, утворюються прогалини в інформаційному законодавстві, що суттєво гальмує розвиток цивілізованих інформаційних відносин у суспільстві[310].

Вирішення цієї проблеми вбачається у проведенні кодифікації інформаційного законодавства та створення Інформаційного кодексу, до якого повинні ввійти правові норми, загальні для суспільних відносин у різних сегментах інформаційної сфери та які в наявній практиці повторюються в тій чи іншій формі в різних спеціальних законах.

Проблема розвитку та впровадження інформаційних технологій полягає не тільки у браку належного нормативно-правового регулювання. Вона має глибше підґрунтя і зачіпає основи людського буття.

Так, О. Данильян порушив питання моральних дилем інформаційного суспільства. У цьому контексті він зазначає, що зубожіння духовного буття на тлі гігантського зростання інформації, про яке говорять і пишуть у засобах масової інформації, свідчить про те, що інформаційне суспільство не є безпроблемною й позитивною реальністю, про яку говорять його апологети, а розкриває новий рівень моральної безвиході й суперечностей, з якими не стикалися попередні епохи[311].

Вирішення окреслених проблем неможливе тільки за допомогою суто технічної діяльності – вдосконалення інформаційного законодавства.

Виникає необхідність інноваційних підходів і до законотворчої діяльності у цій сфері, і до науково-теоретичного осмислення вказаних проблемних аспектів і розробки найефективніших способів їх розв’язання. З огляду на це, в сучасній науковій літературі простежуються тенденції закладання основ філософії інформаційного права. Зокрема проблемам становлення філософії інформаційного права присвячені дослідження О. Дзьобаня.

Філософія інформаційного права ним визначається як міжгалузева філософська наука, яка вивчає інформаційну суть (інформаційну побудову) права як складної соціальної системи, ґрунтуючись водночас разом із традиційними методами і способами на методологічному інструментарії природничо-наукових дисциплін[312].

Упровадження інноваційних інформаційно-технологічних процесів у діяльність органів судової влади та процес здійснення правосуддя зумовлені закономірним розвитком сучасних засобів масової комунікації й їх поширенням на всі сфери людської діяльності. Їх поетапне запровадження та комплексне застосування є запорукою поліпшення доступу до правосуддя та його якісних характеристик.

Будучи на етапі впровадження та практичної апробації, проект «Електронний суд» спрямований на оптимізацію таких важливих аспектів судочинства, як забезпечення права на судовий розгляд, дотримання процесуальних строків розгляду справ, зменшення розміру судових витрат, гласність і відкритість тощо.

---

[310] Безугла К. О. Сучасний стан сектору інформаційних технологій в Україні. *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем.* 2014. № 19. С. 60.

[311] Безручко Д. С. Ключові напрями впливу інформаційно-комунікаційних технологій на економіку. *Соціально-економічні реформи у контексті інтеграційного вибору України*: VII Міжнародна науково-практична конференція. 20 жовтня. 2011.

[312] Дубиківський С. Л. Теорія інформаційної економіки та розвиток інформаційної економіки в Україні. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2013. № 34. С. 37.

Навіть нетривалий досвід упровадження проекту «Електронний суд» дає змогу окреслити певні суперечливі аспекти, яких не можна недооцінювати й які потребують доопрацювання, вдосконалення або відмови від них.

До таких можна віднести: суперечливість і недосконалість правового регулювання системи електронного судочинства, недовіру учасників судового процесу до електронного обміну процесуальними документами та продовження їх дублювання в паперовому варіанті, відсутність належного нормативного регулювання питань забезпечення безпеки інформації, яка міститься в системі «Електронний суд» і відповідальності за порушення в цій сфері тощо.

За належної уваги з боку держави це нововведення доведе свою ефективність. Вирішення наявних і попередження майбутніх проблем функціонування електронного судочинства можливе шляхом розроблення державної політики у сфері правового регулювання цієї галузі відносин. Під цим належить розуміти вдосконалення законодавства, технічно-інформаційне забезпечення судів, розроблення заходів і систем забезпечення захисту інформації, правове регулювання питань відповідальності осіб за порушення у цій сфері, вжиття заходів попередження кіберзлочинності у цій сфері, проведення навчальних семінарів серед працівників апарату суду й інших користувачів системи та систематичний моніторинг ефективності роботи системи та її постійна модернізація.

Сучасні проблеми, які стосуються формування, поширення та використання не лише інформації, а змістовного електронного інформаційного ресурсу стали для України актуальними, внаслідок швидкого розвитку інформаційно-комунікативних технологій, і тому ми повинні зосереджуватися на них для підвищення своєї конкурентоспроможності на світовій арені. Ці проблеми стосуються також судової системи країни та потребують негайного вирішення.

Нині електронний інформаційний ресурс у судах часто виконує роль «електронного доказу». Найпоширенішими видами джерел цифрової інформації, яка використовується учасниками цивільного процесу як зміст електронних доказів, є: електронні повідомлення, електронні документи, аудіо- та відеозаписи, інформація з глобальних інформаційних систем.

Також важливо акцентувати на завданнях запровадження системи електронного суду, які дають змогу забезпечити відкритий доступ учасників процесу до інформації за допомогою створення сучасних інтернет-ресурсів і встановлення в приміщеннях судів інформаційно-довідкових кіосків, поетапний перехід до електронного обміну процесуальними документами між судом і учасниками судового процесу із застосуванням електронного цифрового підпису, до електронного обміну інформацією з базами даних інших державних органів та установ, до забезпечення повної комп'ютеризації процесів судового діловодства, формування єдиного електронного архіву судових документів.

Тому державі необхідно сприяти вдосконаленню системи електронного суду у вітчизному судочинстві, оскільки це сучасна новація, яка зумовлена загальносвітовим інформаційним прогресом і є досконалим засобом для досягнення прозорості в діяльності судів.

Здійснивши детальний аналіз вказаної інформації, необхідно зазначити, що для поліпшення роботи з електронними інформаційними ресурсами спеціалізованим судам треба вдосконалити заходи боротьби з кіберзлочинністю, потрібно вжити необхідних заходів для підвищення кваліфікації судових працівників, які працюють у цих судах, збільшити державне фінансування для подальшого запровадження в судах новітніх інформаційно-комунікативних технологій тощо.

8.2.2. Електронний суд: принципи та механізм роботи

Електронний суд як майбутня складова ЄСІТС – це один із важливих публічних сервісів для громадян, оскільки передбачає новий раніше відсутній функціональний елемент – можливість громадянам дистанційно (в електронному вигляді), не виходячи з дому чи перебуваючи в іншому віддаленому від суду місця, подавати позови до суду й отримувати в зворотному порядку від суду процесуальні документи.

Для початку роботи з сервісом необхідно зайти за вебадресою «cabinet.court.gov.ua», де користувач має зареєструвати власний електронний кабінет (процесуальним законом визначено як «офіційна електронна адреса»). Реєстрація є доволі простою та потребує лише наявності ключа з електронним цифровим підписом. Водночас для реєстрації можуть бути використані ключі, видані будь-яким АЦСК.

Під час реєстрації система автоматично «підтягує» дані про особу з ЕЦП (прізвище, ідентифікаційний код тощо). У разі недостатньої інформації, персональних даних (наприклад, дані змінено, зокрема, електронну пошту) їх необхідно записати чи відкоригувати самостійно.

Після цього реєстрація завершена, а користувач одразу потрапляє в сервіс нині доступного «Електронного суду». Надалі після розробки інших сервісів ЄСІТС в електронному кабінеті буде доступний перелік усіх таких сервісів і відповідне посилання для можливого їх використання.

Сьогодні можна скористатися можливістю подання заяви до суду. Для цього слід перейти за посиланням «Заява». Система для зручності пропонуватиме наявні шаблони заяв, якими користувач за бажанням може скористатися. Крім того, «Електронний суд» дає можливість долучати в електронному вигляді додатки в електронному вигляді, оплачувати судовий збір. Після перевірки та формування заяви відповідним натисканням на необхідну кнопку підписуємо і відправляємо заяву до суду.

Надалі відповідно до проходження в суді заяви на сервіс «Електронний суд» користувача надходитимуть повідомлення про результати авторозподілу, прийняті судом рішення, повістки, інші процесуальні документи.

Згідно з Наказом Державної судової адміністрації України від 31.05.2018 р., визначено всі 10 місцевих загальних судів міста Києва. Відповідальні працівники вказаних судів попередньо пройшли необхідний інструктаж і навчання з питань застосування сервісу «Електронного суду».

«Електронний суд» дає користувачу такий сервісний склад:

1. Сплата судового збору онлайн (інформація про реквізити для сплати судового збору. Можливість формування квитанції й онлайн сплати судового збору).

На інтернет-сторінці суду розміщено банківські реквізити для сплати судового збору. Задля спрощення процедури сплати судового збору розроблено новий програмний продукт – онлайн-квитанцію – проста, швидка та зручна форма для формування квитанції на сплату судового збору. Достатньо зайти в рубрику «Судовий збір», що розміщена на веб-порталі судової влади, натиснути на онлайн-таблицю ставок судового збору, щоб розрахувати суму збору та сформувати квитанцію.

Під час формування онлайн-квитанції потрібно ввести запитувані дані (зокрема: суму позову, прізвище, ім’я, по батькові, ідентифікаційний номер платника податку) та роздрукувати квитанцію. Платіжні реквізити та необхідна сума для перерахування судового збору будуть сформовані автоматично.

2. Інформація щодо стадій розгляду судових справ (інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого).

Інформація щодо стадій розгляду судових справ – онлайн-доступ. На офіційному веб-порталі «Судова влада України» (http://court.gov.ua/) запроваджено новий функціонал – можливість користувачів порталу перегляду/пошуку/друку інформації щодо стадій розгляду судових справ.

Варто зазначити, що інформація надається щодо справ, які змінені після 28.05.2015 р. Такі зміни впроваджено на виконання вимоги ч. 2 ст. 11 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», яка передбачає, що інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого є відкритою та підлягає невідкладному оприлюдненню на офіційному вебсайті судової влади України, крім випадків, установлених законом.

Однак є й обмеження. Згідно з ч. 3 ст. 6 ЦПК України, ч. 3 ст. 12 КАСУ, ч. 1 ст. 44 ГПК України, ч. 2 ст. 27, ст. 517 КПК України, на веб-сторінці суду сторони процесу та суть справи не відображаються у справах:

– про усиновлення;
– про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю;
– про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи;
– де обвинувачений неповнолітній;
– де є хоча б один документ із забороною оприлюднення;
– де клопотання у порядку КПК України, які розглядає слідчий суддя;
– де скарги на дії, рішення чи бездіяльність слідчого, прокурора.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень[313] – автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень. Нормативно-правова база, яка регламентує основи та порядок ведення: ЗУ «Про доступ до судових рішень» та Постанова КМУ від 25.05.2006 р. № 740 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень».

До Реєстру вносяться судові рішення Верховного Суду України, вищих спеціалізованих, апеляційних та місцевих судів – вироки, рішення, постанови, накази, ухвали, окремі ухвали (постанови) суду, що ухвалені (постановлені) судами у кримінальних, цивільних, господарських справах, у справах адміністративної юрисдикції, у справах про адміністративні правопорушення, крім судових рішень, які містять інформацію, що є державною таємницею.

Судові рішення, внесені до Реєстру, є відкритими для безоплатного цілодобового доступу на офіційному веб-порталі судової влади України відповідно до ЗУ «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 р. № 3262-IV.

База даних Реєстру (БД) містить інформацію довідкового характеру. Будь-яка текстова, графічна або інша (аудіо- та відео-) інформація, подана на офіційному веб-порталі судової влади України (крім текстів офіційних документів), захищена авторським правом.

---

[313] Про доступ до судових рішень: Закон України від від 22.12.2005 р. № 3262-IV. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України.* Законодавство України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3262-15; Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень: Постанова КМУ від 25.05.2006 р. № 740. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/740-2006-%D0%BF

Цей захист поширюється на програмне забезпечення, пошукові алгоритми, оформлення та структуру сторінок, а також БД.

Під час роботи з БД заборонено:

– включати сторінки БД у фрейми чи інші окремі сторінки на власних сайтах;

– копіювати елементи БД, зокрема створювати «дзеркала»;

– здійснювати автоматичні або автоматизовані запити на пошук та копіювання («викачування») БД, що можуть призвести до наслідків, передбачених розділом XVI КК України (злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку).

Обмеження при роботі з БД:

– складний контекстний пошук може бути перерваний за тайм-аутом через 10 секунд. Рекомендуємо оптимізувати запит та спробувати знову звернутися до БД. Повідомлення про невдалий пошук може з'являтися під час пікового навантаження та підвищеної ділової активності;

– кількість сторінок, що відкриваються з кожної IP-адреси за певний проміжок часу, обмежена. З метою запобігання перевантаження БД запитами, система захисту БД налаштована на блокування зазначених дій. При повторних спробах перевантажити БД, доступ до БД припиняється на тривалий термін.

4. Надсилання процесуальних документів через e-mail (електронна пошта) учасникам судового процесу (обмін електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді).

5. Надсилання судової повістки у вигляді SMS-повідомлень (надсилання судами учасникам судового процесу та кримінального провадження текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень).

6. Оприлюднення відомостей у справах про банкрутство (надання вільного доступу до інформації про перебування суб'єктів підприємницької діяльності у процедурі банкрутства відбувається відповідно до положень Постанови ВГС України від 17.12.2013 р. № 16 «Про затвердження Положення про порядок офіційного оприлюднення відомостей про справу про банкрутство»[314]).

8.3. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, її функції

Створення ефективної системи документообігу, що орієнтована на реальну оптимізацію процесів обігу документальних потоків у межах певної структури, сьогодні є одним з основоположних чинників підвищення результативності функціонування будь-якої структури.

Президент України 22.11.2017 р. підписав ЗУ «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Ко-

[314] Про затвердження Положення про порядок офіційного оприлюднення відомостей про справу про банкрутство: Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 17.12.2013 р. № 16.

дексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів»[315]. Цим законом ведено поняття «**Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система**» (ЄСІТС).

Згідно з Наказом Голови Державної судової адміністрації України З. Холоднюка № 269 «Про внесення змін до наказу ДСА України від 23.03.2017 р. № 367», у 18 судах України розпочато тестування підсистеми ЄСІТС – «Електронний суд». Скористатися послугами стало можливо у Київському апеляційному адміністративному суді, Апеляційному суді Одеської області, Київському районному суді міста Одеси, Одеському апеляційному господарському суді, господарському суді Одеської області, Вінницькому апеляційному адміністративному суді, Вінницькому окружному адміністративному суді, Донецькому апеляційному адміністративному суді, Голосіївському, Дарницькому, Деснянському, Дніпровському, Оболонському, Печерському, Подільському, Святошинському, Солом'янському, Шевченківському районних судах міста Києва.

Забезпечення введення в тестову експлуатацію покладено на Державне підприємство «Інформаційні судові системи». Нормативно-правовим актом, який передбачав побудову ЄСІТС у національній судовій системі, став Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Наприкінці грудня 2017 р. внесеними змінами до процесуальних кодексів та низки інших законів (у частині судового процесу), визначені рекомендовані для Державної судової адміністрації України терміни впровадження ЄСІТС – **з 01.01.2019 р.**

Правові підстави та порядок використання відповідної підсистеми на перехідний період (до впровадження ЄСІТС) визначено Положенням про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженим у редакції рішення Ради суддів України від 12.04.2018 р. № 16.

Усі процесуальні галузі права нашої держави – складні й динамічні утворення, які, залучаючи міжнародний досвід і провідні технологічні досягнення, стрімко розвиваються й запроваджують кардинально нові форми відправлення правосуддя. Віднедавна судочинство зазнало докорінного реформування: вдосконалено інститути цивільного, господарського, кримінального й адміністративного процесу, впроваджено нові моделі процесуальної взаємодії суду й інших суб'єктів процесу.

Зміни 2017 р. дедалі практичніше впроваджують у національне процесуальне право України так зване «електронне правосуддя», яке покликане спростити комунікацію зі судом і зменшити витрати на судову систему. Законодавець акцентував на створенні простішого доступу до правосуддя саме в електронному форматі (обмін учасниками судової справи процесуальними документами в електронній формі).

Проблемним аспектом у цьому разі є наявність сумнівів в оперативному та належному забезпеченні національних судів необхідною для запровадження системи інфраструктурою. Нині чинним законодавством дозволено розглядати судовий спір у традиційному форматі.

Згідно з положеннями ГПК України, ЦПК України та КАС України (нова редакція від 15.12.2017 р.), всі процесуальні документи, які подаються до суду та можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в ЄСІТС виключно в день надходження таких документів.

Перспектива й особливості створення ЄСІТС є:

– визначення судді або колегії суддів (автоматизований розподіл справ);

[315] Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2147-19

– упровадженням системи електронного судочинства на всіх стадіях судового процесу;

– створення можливості дистанційної участі в судовому процесі;

– дистанційне ознайомлення із матеріалами справи (без необхідності відвідування суду);

– забезпечення обміну документами (надсилання й отримання) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу;

– фіксування судового процесу й участь учасників судового процесу в судовому засіданні в режимі відеоконференції;

– направлення судом сторонам в електронній формі прийнятих у справі рішень та інших процесуальних документів, згідно з порядком, передбаченим процесуальним правом і Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему;

– надсилання на офіційну електронну адресу в електронній формі будь-яких документів у справі та доказів, де особа є учасником, що не позбавляє права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою;

– реєстрація в ЄСІТС не позбавляє права на подання документів до суду в паперовій формі;

– **офіційна електронна адреса (**обов'язкова реєстрація – адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання; всі інші – реєстрація у добровільному порядку).

Отже, особи, які зареєстрували офіційні електронні адреси в ЄСІТС, матимуть можливість подати свої процесуальні й інші документи, письмові й електронні докази, вчинити відповідні процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою ЄСІТС, з використанням власного електронного цифрового підпису, прирівняного до власноручного підпису.

Окрім того, згодом з'являється можливість подавати документи до суду в електронному вигляді, а в осіб, які вирішили скористатися цим правом, виникають відповідні пільги. До сплати такими особами коштів за поданням документів застосовується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору.

Завдання Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи полягає у виконанні низки функцій, а саме: реєстрації вхідної кореспонденції; автоматизованого розподілу справ; пересилання й обміну документами між судами, судом та учасниками процесу; фіксування процесу тощо.

Сподіваємося, що нова система буде ефективною й зручною та полегшить роботу юристів і працівників суду.

Застосування ЄСІТС у порядку, визначеному КАС України.

У зв'язку з набранням чинності нової редакції Кодексу адміністративного судочинства України[316] (КАСУ) з 15.12.2017 р. процедура звернення та процедура розгляду справ в окружних адміністративних судах змінилися.

Згідно зі ст. 18 КАСУ, визначено завдання, які покладаються на ЄСІТС, а саме:

– реєстрація документів, що надходять до суду (які можуть бути предметом судового розгляду);

– визначення судді (суддів) для розгляду справи;

– обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, а також між судом та учасниками судового процесу;

[316] Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15

– фіксування судового процесу та участі учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Для користування ЄСІТС необхідно пройти реєстрацію офіційної електронної адреси. Надалі з метою подання процесуальних документів письмових та електронних доказів, зокрема вчинення інших процесуальних дій, необхідно отримати також і власний електронний цифровий підпис.

Особливості використання електронного цифрового підпису в ЄСІТС визначаються Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, яке підлягає затвердженню Вищою радою правосуддя за поданням ДСА України та після консультацій із Радою суддів України.

Відповідно до положень КАСУ, осіб, які матимуть змогу користуватися ЄСІТС, поділено умовно на дві категорії:

1. Такі, що реєструються (реєстрація офіційної електронної адреси) в обов'язковому порядку – адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, судові експерти, державні органи й органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки.

2. Такі, що реєструються (реєстрація офіційної електронної адреси) в добровільному порядку – інші особи.

Варто зазначити, що КАСУ передбачено обмеження розгляду справи в електронній формі, що не може бути більше п'яти календарних днів. Справа розглядатиметься за матеріалами в паперовій формі. Тобто всі матеріали судової справи переводяться у паперову форму.

Як вбачається з п. 15 перехідних положень КАСУ, ЄСІТС розпочне свою роботу через 90 календарних днів після опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування ЄСІТС. Тобто до опублікування вказаного оголошення всі процесуальні документи між сторонами та судом здійснюватимуться у паперовому вигляді.

Отже, законодавець покладає на сторони судового процесу зобов'язання на майбутнє, при вступі в дію ЄСІТС, а саме щонайменше:

– зареєструвати офіційну електронну адресу;
– отримати власний електронний цифровий підпис.

Застосування ЄСІТС у порядку, визначеному ГПК України.

Із 15.12.2017 р. процедура звернення та розгляду справи в господарських судах змінилися, з огляду на набрання чинності нової редакції Господарського процесуального кодексу України[317] (ГПК України).

Згідно з ч. 1 Розділу XI «Перехідні положення» ГПК України, ЄСІТС починає функціонувати через 90 днів з дня опублікування ДСА України у газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування ЄСІТС, до того моменту розгляд справи у суді здійснюється за матеріалами справи у паперовій формі (п. 17 ч. 1 розділу XI «Перехідні положення» ГПК України).

Як вбачається із ГПК України, учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та електронного цифрового підпису, відповідно до вимог Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. Отже, сторони зможуть

[317] Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12

брати участь під час розгляду справи по суті в режимі відеоконференції не лише із залу суду, але й із будь-якого зручного місця, за умови реєстрації в судовій електронній системі та наявності електронного цифрового підпису.

Найбільш розгорненої регламентації запропонована до запровадження ЄСІТС зазнає в Законі України «Про судоустрій і статус суддів»[318]. Згідно з проектом, ЄСІТС повинна запрацювати в усіх судах, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Державній судовій адміністрації України, в їхніх органах і підрозділах, з метою:

1) ведення електронного діловодства, зокрема руху електронних документів у межах відповідних органів та установ і між ними, реєстрації вхідних і вихідних документів і етапів їх руху;

2) централізованого зберігання процесуальних та інших документів та інформації в єдиній базі даних;

3) захищеного зберігання, автоматизованої аналітичної і статистичної обробки інформації;

4) збереження справ та інших документів в електронному архіві;

5) обміну документами й інформацією (надсилання й отримання документів та інформації, спільна робота з документами) в електронній формі між судами, іншими органами системи правосуддя, учасниками судового процесу, а також проведення відеоконференції в режимі реального часу;

6) автоматизації роботи судів, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України, їхніх органів і підрозділів;

7) формування й ведення суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді) в електронній формі;

8) віддаленого доступу користувачів цієї системи до будь-якої інформації, що в ній зберігається, в електронній формі відповідно до диференційованих прав доступу;

9) визначення судді (судді-доповідача) для розгляду конкретної справи в порядку, визначеному процесуальним законом;

10) добору осіб для запрошення до участі у здійсненні правосуддя як присяжних;

11) розподілу справ у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Вищій раді правосуддя, її органах;

12) аудіо- та відеофіксації судових засідань, засідань Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, їхніх органів, їх транслювання в мережі Інтернет у порядку, визначеному законом;

13) ведення Єдиного державного реєстру судових рішень;

14) функціонування офіційного веб-порталу судової влади, вебсайтів Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

15) функціонування єдиного контакт-центру для управління запитами, іншими зверненнями;

16) надання можливості автоматизованої взаємодії цієї системи з іншими автоматизованими, інформаційними, інформаційно-телекомунікаційними системами органів та установ системи правосуддя, органів правопорядку, Міністерства юстиції України й підпорядкованих йому органів та установ;

---

[318] Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

17) надання можливості учасникам справи, які мають намір узяти участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, завчасно перевіряти в тестовому режимі зв'язок із судом;

18) виконання інших функцій, передбачених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. Всі процесуальні та інші документи й докази в паперовій формі не пізніше наступного дня з дня їх надходження до суду переводяться в електронну форму та долучаються до матеріалів електронної справи, де зберігатимуться в додатках. Водночас повноваження щодо затвердження положення про ЄСІТС мають доповнити сферу діяльності Вищої ради правосуддя (п. 13 ч. 1 ст. 3), а організувати комп'ютеризацію судів у контексті функціонування ЄСІТС повинна ДСА України (відповідними статтями планується розширити зміст, відповідно, ЗУ «Про вищу раду правосуддя» та ЗУ «Про судоустрій і статус суддів»).

Масштабний характер функціонування теоретично змодельованої ЄСІТС підтверджує те, що до її складу має ввійти й Єдиний державний реєстр судових рішень, і система автоматизованого арешту коштів у рамках виконавчого провадження, а адміністратор ЄСІТС матиме доступ до інформації Єдиного державного демографічного реєстру: положення відповідного змісту мають доповнити текст законів України «Про доступ до судових рішень», «Про виконавче провадження» і «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус».

Відповідно до положення ст. 376-1 КК України, передбачено покарання за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, що, однак, також зазнає належної трансформації. З-поміж прогнозованих особливостей функціонування ЄСІТС можна виокремити проект змін до Закону України «Про судовий збір», відповідно до якого за подання до суду процесуальних документів в електронній формі судовий збір сплачується виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та з використанням платіжних систем через мережу Інтернет у режимі реального часу.

Електронний доказ – це інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, які мають значення для справи, зокрема, електронні документи (зокрема текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), вебсайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (зокрема в мережі Інтернет).

Окрім упорядкування і доопрацювання норм, що стосуються способів захисту, процесуальні кодекси планують доповнити новелами, які, зокрема, регулюють визначення, порядок надання і дослідження електронних доказів, проведення експертизи не тільки на підставі рішення суду, а й на замовлення учасників справи.

Цікаво, що в господарському процесі хочуть дозволити використовувати показання свідків як субсидіарне джерело доказів. Водночас учасникам справи хочуть забезпечити можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, не покидаючи свого житла або робочого приміщення, а для свідків, експертів – у приміщенні іншого суду.

З огляду на те, що незабаром в Україні запрацює e-court, громадянам і бізнесу необхідно нині замислитися над отриманням ключів ЕЦП. Зазначимо, що ключі ЕЦП, які будуть створені, виконані та збережені безпечним способом, можна отримати в АЦСК органів юстиції України.

8.4. Поняття та класифікація електронних доказів у судовій практиці

Електронними доказами, які також відомі як цифрові докази, є будь-який засіб, вироблений чи збережений за допомогою електронних засобів, що подаються до суду для проведення судових процесів. Таке обладнання, як комп'ютери, зовнішні накопичувачі та будь-які файли, що зберігаються на цих пристроях, можуть входити до електронних доказів. Також до них належить електронна пошта, текстові документи, цифрові фотографії й аудіофайли.

Публічні джерела інформації, які також можуть використовуватись як електронні докази, охоплюють відеоспостереження й аудіозаписи, звіти про операції банкомату, зібрані звіти про доступ до дверей або ліфтів, які використовують електронні ключі[319].

Є декілька загальних характеристик електронних доказів, які відрізняють їх від елементів, що традиційно подаються до суду для судового розгляду. Одна суттєва особливість полягає в тому, що їх, зазвичай, легко копіювати, що означає, що їх також може бути складно повністю знищити. Електронні докази також можна легко змінити, що призведе до проблем під час спроби визначення їх достовірності й точності наведеної в них інформації.

Після отримання електронних доказів суд зобов'язаний визначити, чи є вони достовірними і чи стосуються справи. Це охоплює перевірку доказів на те, чи є вони законними і чи були отримані на законних підставах.

Дослідження свідчить, що суди є непослідовними у своєму зверненні до різних вебсайтів або інших електронних доказів. Різні суди ставляться до електронних доказів по-різному. Деякі суди вимагають авторизації від власника сайту, інші шукають аутентифікації з департаменту інформаційних технологій. Суди послідовно визнають засоби електронної інформації як докази при відповідній для цього основі. З іншого боку, електронні записи часто можуть бути виключені із доказів у випадках, де адвокати не змогли закласти основи або подолати заперечення, що експонат не є чуткою.

Більшість теоретиків і практиків вважають, що до складу електронних доказів належать лише електронні документи[320].

Ця позиція обґрунтовується архаїчним підходом законодавства до правового регулювання засобів доказування в ГПК України. Відповідно, магнітні, електронні й інші розмаїті носії інформації, в яких міститься аудіовізуальна інформація про обставини, що є важливими для справи і виконують ролі речових доказів, а отже, аудіо- та відеозаписи в електронно-цифровій формі, що не мають носія інформації, не належать до змісту новітнього поняття «електронні докази».

Будь-які листування службового або особистого характеру чи витяги з них, які включають дані про обставини, важливі для справи, – це письмові докази, а тому будь-які електронні сповіщення (SMS-повідомлення, електронна пошта тощо) також не належать до «електронних доказів». Інформація з мережі Інтернет, яку неможливо зберегти та долучити до матеріалів справи, не регулюється законодавством України, саме тому бути

---

[319] Присяжнюк О. О., Євсеєв О. П. Електронні докази у господарському процесі: проблеми формалізації. *Проблеми законності.* 2011. Вип. 117. С. 14.

[320] Булгакова І. В. Електронні докази в господарському процесі: поняття та порядок застосування. *Вісник господар. судочинства.* 2011. № 1. С. 85.

доказом відповідно не може. З огляду на це зрозуміло, що до електронних доказів можна віднести лише документи, які мають електронну форму[321].

Деякі вчені наголошують, що не всі електронні докази можуть бути кваліфіковані як документи, адже є ще електронні речові докази. Наприклад: результати контролю, записи телефонних і різних ділових розмов, підсумки контролю повідомлень тощо. З огляду на застосування цифрової техніки, при їх одержанні зазначені результати будуть електронними речовими доказами[322].

Відомий професор О. Боннер першим розпочав дослідження в галузі нетрадиційних засобів доказування. Хоча досліднику не вдалося здійснити чіткої класифікації новітніх джерел інформації, які можуть бути доказами в суді, проте він доволі чітко вказав на найпоширеніші їх види. На думку автора, до них належать:

– аудіо- та відеозаписи;
– електронні документи;
– відомості, отримані з мережі Інтернет;
– електронна пошта;
– свідчення спеціальних технічних засобів (прилади для обліку витрат електроенергії, води тощо; прилади визначення швидкості руху транспортного засобу, ступеня алкогольного сп'яніння водія тощо);
– основні елементи «електронного судочинства» (відеоконференції, офіційні вебсайти судів, листування електронною поштою, автоматизовані судові інформаційні системи тощо)[323].

Дослідниця М. Мітрофанова стверджує, що розмаїтість видів електронних засобів доказування є доволі великою, тому перелічити всі неможливо. Проте можна віднести їх до тієї чи іншої групи індивідуально-визначених предметів:

– магнітні (дискети, різні магнітні стрічки, жорсткі диски ЕОМ, магнітні картки тощо);
– оптичні (компакт-диски);
– напівпровідникові (засновані на мікросхемах, в яких інформація закріплюється в кристалічних решітках напівпровідників)[324].

Одним із перших вітчизняних науковців, який на дисертаційному рівні звернувся до основних проблем використання в цивільному судочинстві електронних доказів, є А. Каламайко.

На його думку, необхідно вирізняти такі види електронних засобів доказування залежно від особливостей їх форми:

– звуко- та відеозаписи;
– електронні документи;
– інша інформація в електронній формі.

Окрім того, за джерелом походження з-поміж електронних засобів доказування автор виокремлює файли, які створені користувачем, і файли, створені за допомогою комп'ютерної системи (тобто електронним середовищем)[325].

---

[321] Лебедєв В. М. Комп'ютеризація та інформатизація судів – вимоги сучасності. *Інформатизація судів.* 2015. № 29. С. 12.

[322] Сегай М. Концептуальні засади інформатизації судочинства. *Вісник Академії правових наук України.* 2016. № 4 (23). С. 193.

[323] Боннер О. Науково-технічний прогрес і розвиток російського процесуального законодавства та судової практики. *Право України.* 2011. № 10. С. 45–62.

[324] Митрофанова М. А. Электронные доказательства и принцип непосредственности в арбитражном процессе: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук. Саратов, 2013. С. 9.

На підставі вказаної інформації можна стверджувати, що визначення видів електронних доказів є доволі нелогічним і позбавлене прикладного сенсу. Насамперед це пояснюється неможливістю уникнення порушень законів логіки. Звісно поділ будь-якого поняття на види повинен відбуватися за єдиним критерієм, підставою поділу. По-друге, необхідно наголосити, що обсяг змісту видових понять має повністю охоплювати зміст родового поняття.

Як зрозуміло, з наведених класифікацій електронних доказів, вимоги законів логіки не дотримувалися.

Причиною цього є те, що науково-технічний прогрес відбувається з надзвичайною швидкістю, тому передбачити всі можливі види засобів доказу, які можуть фіксувати, зберігати й утримувати інформацію в цифровій формі, неможливо. З огляду на це дотримання вимог логічності поділу понять залишається майже неможливим.

Тому замість намагань виокремити види електронних доказів, здатних подати цифрову інформацію до суду, фахівці рекомендують відмовитися від цієї ідеї, пропонуючи натомість відповідно чітко закріпити в законодавстві «широке» визначення поняття електронні докази, яке дасть змогу «підвести» під нього будь-які електронно-оптичні пристрої, які можуть переносити цифрову доказову інформацію сьогодення та в майбутньому[326].

Отже, під електронними доказами дослідники розуміють інформацію про факти й обставини в цифровій формі, яка зафіксована за допомогою передбачених законом електронних матеріальних носіїв, або така, що поширюється каналами електрозв'язку, на підставі якої суд робить висновок про наявність або відсутність фактів і обставин, що обґрунтовують вимоги та заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інших обставин, котрі є важливими для вирішення справи, зібрану, подану та досліджену з дотримання процесуальної форми доказів.

Необхідно також погодитися з думкою, що в сучасних умовах розвитку суспільства ліпше говорити не про окремі різновиди електронних доказів, а лише про найпоширеніші види джерел цифрової інформації, яка використовується учасниками господарського процесу як зміст електронних доказів.

Різновидами джерел цифрової інформації, що використовується учасниками господарського процесу як зміст електронних доказів, є:

а) електронні повідомлення. До них належать листування електронною поштою, SMS/MMS-повідомлення тощо;

б) електронні документи. Під електронним розуміється документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа (відповідно до визначення, даного в Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг»). Специфічними рисами електронних документів є:

– те, що вони вимагають обов'язкового застосування особливих реквізитів;
– фіксуються на спеціальних електронних носіях;
– існування окремої, визнаної учасниками електронного документообігу чи затвердженої компетентними органами процедури перетворення цифрових даних на традиційний документ;

---

[325] Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2016. С. 20.

[326] Безугла К. О. Інформаційно-комунікаційні технології як фактор інноваційного розвитку економіки. *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем.* 2013. № 18. С. 42–55.

– неможливість безпосереднього сприйняття без допомоги спеціальних технічних і програмних засобів[327];

– за своїм змістом переважно електронні документи є правочинами. У практиці цивільного судочинства електронні документи є дуже рідкісним явищем, що свідчить про недостатній розвиток електронного документообігу;

в) інформація, отримана з глобальних інформаційних систем. Це найбільший вид електронних доказів за обсягом інформації, яка може бути використана як доказ. Наприклад: інформація про офіційний курс гривні до іноземних валют з офіційного вебсайту Національного банку України; інформація з державних реєстрів, інформація з офіційних прес-релізів, розміщена на офіційних вебсторінках органів державної влади тощо;

г) аудіо- та відеозаписи. Цей різновид пропонують розмежовувати, як електронні докази, на два види залежно від їх можливості надання суду носія, що зберігає аудіо- чи відеозапис. Коли матеріальний носій можна представити в суді, то такі електронні докази необхідно вважати безпосередньо «аудіо- чи відеозаписом». Такі докази у судовій практиці трапляються найчастіше. Якщо ж для ознайомлення зі змістом аудіо- чи відеозапису необхідним є використання мережі Інтернет, тоді – це «інформація, отримана з глобальних інформаційних мереж». Ці електронні докази трапляються в цивільному судочинстві значно рідше. Суть цього поділу полягає в здійсненні дослідження: перші нині досліджуватимуться як речові докази, а дослідження других наразі не врегульовано чинним законодавством, що є сьогодні одним із недоліків вітчизняного законодавства[328].

Отже, в теорії цивільного процесуального права немає єдиного погляду на класифікацію видів електронних доказів. Указані поділи поняття електронних доказів на види є некоректними з погляду логіки, адже вони не дотримуються правил поділу понять. Це означає, що їх слід сприймати лише як ознайомчий огляд найпоширеніших різновидів електронних доказів за джерелами цифрової інформації, що трапляється в судовій практиці.

Резюмуючи викладену інформацію, необхідно зазначити, що нині для України важливо чітко закріпити на законодавчому рівні поняття «електронні докази», яке буде широким за своїм змістом, тобто виражатиметься за допомогою оціночних понять. Це дасть змогу назавжди закріпити загальні вимоги, яким повинен відповідати електронний доказ, що заважатиме науково-технічному прогресу випередити прогрес цивільного процесуального законодавства України.

Питання для самоконтролю

1. Які основні принципи формування електронних інформаційних ресурсів у господарському суді?
2. Особливості створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.
3. Які нормативно-правові акти регулюють відносини, пов’язані з функціонуванням автоматизованої системи документообігу в місцевих господарських судах?

---

[327] Чекотовська О. Е. Основні підходи до розуміння категорії «електронний документ». *Часопис Київського університету права.* 2012. № 2. С. 135.

[328] Момот А. Аналіз основних напрямків забезпечення інформаційної безпеки. *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* 2008. Вип. 659. Ч. 1. № 1. С. 265.

4. Перелічіть завдання, що виконуються завдяки сучасним заходам для автоматизації технологічних процесів обробки інформації в суді.

5. Перелічіть основні дії, що виконує кабінет електронних сервісів електронного суду.

6. Опишіть механізм пошуку необхідної інформації на сайті Єдиного державного реєстру судових рішень.

7. Вкажіть дії, що потрібно виконати для отримання процесуальних документів в електронному вигляді.

8. Визначте поняття «електронний доказ» та його види.

9. Як забезпечити зручний доступ громадян до правосуддя?

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254 к/96 ВР. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 09.09.2020).

2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798 XII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798 12 (дата звернення: 09.09.2020).

3. Положення про автоматизовану систему документообігу суду (в редакції, затвердженій рішенням Ради суддів України від 05 червня 2015 р. № 55). URL: https://ips.ligazakon.net/document/MUS14346?an=255 (дата звернення: 09.09.2020).

4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 09.09.2020).

5. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення: 09.09.2020).

6. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939 17 (дата звернення: 09.09.2020).

7. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/3262 15 (дата звернення: 09.09.2020).

8. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 09.09.2020).

9. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text (дата звернення: 09.09.2020).

10. Про реалізацію проекту щодо надсилання судами sms-повідомлень учасникам судового процесу (кримінального провадження) у місцевих та апеляційних загальних судах: Наказ Держ. суд. адміністрації України від 20.09.2013 р. № 119. URL: http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/asjhdgajhdsgajhsdgutuut/

11. Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу: Наказ Держ. суд. адміністрації України від 31.05.2013 р. № 72. URL: http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N722013/

12. Тимчасовий регламент обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу, затв. Наказом Держ. суд. адміністрації України від 07.09.2012 р. № 105. URL: http://if.arbitr.gov.ua/sud5010/900/40/7/

13. Білоус В. В. Інноваційні напрямки інформатизації судочинства. URL: http://www.nbuv.gov.ua/ old_jrn/Soc_Gum/Tpsek/2011_11/Bilous.pdf

14. Бринцев О. В. Електронне правосуддя. Проблеми та перспективи. URL: http://hr.arbitr.gov.ua/ sud5023/publication/258992/

15. Кушакова-Костицька Н. В. Електронне правосуддя: Українські реалії та зарубіжний досвід. *Юрид. часоп. Нац. акад. внутр. справ*. 2013. № 1. С. 103–109. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I2DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&

16. Сердюк Л. Р. Електронне судочинство через призму верховенства права: окремі питання теорії й практики. *Науковий вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 1. Т. 4. С. 126–129.

17. Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки (Проект Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»). К., 2015. 32 с. URL: http://www.justicereformukraine.eu/wp-content/uploads/2015/02/Karen_ua.pdf

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Автентифікація 41, 165, 199
Авторизація 42, 99, 197, 199, 200
Акредитований центр сертифікації ключів 42, 51
Арбітражне рішення 84

Веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду 161, 162
Верифікація 42
Відкритий ключ 43, 48, 49, 51, 74
Відомості (метадані) про містобудівну документацію, невід'ємно пов'язані через систему гіперпосилань з електронними копіями відповідної документації (документів), розміщеної (розміщених) на інтернет-ресурсах уповноважених органів містобудування та архітектури та виконавчих органів місцевого самоврядування 72
Відомості про справи про банкрутство, що оприлюднюються відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» 72

Геопортал «Водні ресурси України» 211, 213, 239
Геопортал «Ліси України» 218

Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень 106
Державне агентство з питань електронного урядування 10
Державний земельний кадастр 193
Державний кадастр природних лікувальних ресурсів України 230
Державний кадастр природних територій курортів України 231
Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин 215
Державний кадастр тваринного світу 223
Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду 226
Державний класифікатор будівель та споруд 72
Державний облік і кадастр рослинного світу 221, 222
Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування 145
Державний реєстр обтяжень рухомого майна 121
Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні 237
Державний реєстр речових прав на нерухоме майно 114
Допорогові закупівлі 91

Ідентифікація особи 40, 41, 196
Інформаційна революція 8
Інформаційний ресурс «Мінеральні ресурси України» 216

Інформація про виконавців робіт з обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, підприємства, установи та організації, у складі яких є відповідальні виконавці таких робіт 72
Інформація про кількість проведених планових/позапланових перевірок та їх результати 71

Експертиза цінності електронних документів 72
Електронна архівна справа 38
Електронна довірча послуга 50
Електронна звітність 143
Електронна комерція 87
Електронне пенсійне посвідчення 177, 178
Електронне повідомлення 33, 36
Електронне урядування 9, 10
Електронний договір 36, 44, 88
Електронний доказ 262, 267
Електронний документ 33, 39
Електронний документообіг 32, 36, 248
Електронний кабінет «Е-сервіси» Державного земельного кадастру» 197
Електронний підпис 45, 48, 73, 159
Електронний правочин 36
Електронний суд 249, 254
Електронний цифровий підпис 10, 33, 39, 44, 46, 48, 51, 53, 56, 61, 77, 141, 164, 172, 180, 199, 235, 243, 258, 260

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система 242, 257
Єдине вікно 27, 30
Єдиний державний веб-портал відкритих даних 25
Єдиний державний портал адміністративних послуг 11, 12
Єдиний державний реєстр судових рішень 245, 256, 262
Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань 22, 65, 66
Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності 156, 159
Єдиний реєстр документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт і засвідчують прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів 72
Єдиний реєстр доручень 128
Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля 233
Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів 132, 133

Кабінет електронних сервісів Мін'юсту 40
Кваліфікований сертифікат відкритого ключа 57, 60, 61
Користувачі електронних довірчих послуг 50

Матеріали Генеральної схеми планування території України 72
Механізм електронного підпису 48
Механізм обміну інформацією між кадастрами та інформаційними системами 188

Національна програма інформатизації 19
Національні інформаційні системи 121
Надавач електронних довірчих послуг 50

Особистий ключ 46, 48, 74

Перелік експертних організацій, що можуть проводити експертизу проектів будівництва 72
Перелік національних стандартів, які в разі добровільного їх застосування є доказом відповідності продукції вимогам Технічного регламенту будівельних виробів, будівель і споруд 72
Перелік технічних свідоцтв придатності будівельних виробів для застосування 72
Понадпорогові закупівлі 90
Портал електронних сервісів 248
Посилений сертифікат ключа 59
Публічні закупівлі «PROZORRO» 89, 90, 93, 103
Публічна кадастрова карта 207, 209

Регіональні кадастри природних ресурсів 232
Реєстр адміністративних послуг України 71
Реєстр виданих, тимчасово припинених, анульованих ліцензій на право здійснення роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами 71
Реєстр застрахованих осіб 105, 145, 154, 167
Реєстр саморегулівних організацій у сфері архітектурної діяльності 72
Реєстр страхувальників 145, 148, 150, 151
Реєстр суб’єктів, які надають послуги, пов’язані з електронним цифровим підписом 51
Реєстратор або наповнювач Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів 133, 134, 136, 138

Сертифікат відкритого ключа 48, 57, 60, 61
Система подання електронної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів і державними цільовими фондами 138

Тендерна документація 96

Центр сертифікації ключів 42, 51

Колектив авторів:

Б. М. Гамалюк *(розділ 1)*;
Ю. С. Годованець, Х. Ю. Кульгавець
(розділ 2);
А. В. Яновицька, О. С. Руданецька
(розділ 3);
А. В. Яновицька, Г. В. Смолин,
Л. В. Хомко, О. А. Туркот
(розділ 4);
М. С. Долинська, Н. П. Мокрицька
(розділ 6);
Н. В. Ільків, Я. З. Гаєцька-Колотило, В. М. Адам
(розділ 7);
Л. В. Мелех, І. Я. Семенюк
(розділ 8)

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник

Редагування *Юлія Глиняна*

Макетування *Надія Лесь*

Друк *Іван Хоминець*

Підписано до друку 28.12.2020.
Формат 60×84/8. Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 32,8.
Тираж 100 прим. Зам. № 75-20.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.